

BiblioPolis • Vol. 73 (2019) Nr. 2

BiblioPolis

Biblioteca Municipală B.P. HASDEU Vol. 73 (2019) Nr. 2

ISSN 1811-9007

The logo for BiblioPolis is a grey square containing the text 'BiblioPolis' in a white, stylized, serif font. The word 'Biblio' is on the top line and 'Polis' is on the bottom line, both in all caps.

**Biblio
Polis**

Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură,
editată de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

BiblioPolis

Apare din anul 2002

Vol. 73 (2019) Nr. 2

Director fondator:

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Director:

dr. Mariana HARJEVSCHI

Redactor-șef:

Vlad POHILĂ

Colegiul de redacție:

Elena BUTUCEL (*Servicii, Imagine*);

acad. Mihai CIMPOI;

Tatiana COȘERIU (*Evaluare*);

Nicolae DABIJA, membru de onoare al Academiei Române;

dr. hab. Aliona GRATI (*Studii și cercetări*);

dr. Mariana HARJEVSCHI (*Legislație, Politică*);

Margarita ȘCELICOVA (*Biblioteci ale minorităților etnoculturale*);

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Dezvoltare, Inovații*);

prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București);

Ludmila PÂNZARU (*Tehnologii, Resurse*);

Maria PILCHIN (*Programe și evenimente*);

Vlad POHILĂ (*Editorial, Cultură și spiritualitate*);

dr. Vitalie RĂILEANU (*Procesul literar contemporan*);

drd. Sorina STANCA (Cluj-Napoca);

conf. univ. dr. Vasile ȘOIMARU;

Elena TARAGAN (*Lectură*);

conf. univ. dr. hab. Nelly ȚURCAN (*Teorie și practică*)

Secretar general de redacție:

Genoveva SCOBIOALĂ

Coperta:

Valeriu HERȚA

Machetare:

Ion VÂRLAN

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacției: 022 210 734; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com;

www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

CUPRINS

EDITORIAL

- Vlad POHILĂ*
Biblioteca și necesitatea
culturii generale 5

STUDII ȘI CERCETĂRI

- Aliona GRATI*
Honoré de Balzac, fresca unei epoci. . . . 9

- Lilia POVESTCA*
Rolul formării în dezvoltarea
competențelor profesionale ale
bibliotecarilor din Republica Moldova.
Studiu calitativ 19

- Elena TARAGAN*
Revista de biblioteconomie și știința
informării a Bibliotecii Municipale „B.P.
Hasdeu”, *BiblioPolis* 31

- Miroslava METLEAEVA*
Lumile paralele ale memoriei istorice . 40

- Cristian OPARIUC-DAN*
Distribuția normală și evaluarea
acesteia. 48

- Umberto ECO*
Reflecții asupra bibliofiliiei 55

TEORIE ȘI PRACTICĂ

- Lidia KULIKOVSKI*
Biblioteca – o gazelă între dinozauri . . 67

- Elena TARAGAN*
Săptămâna Creativității
și Inovației 2019. 77

PLĂCEREA LECTURII

- Elena TARAGAN*
Pledoarie pentru cetire 96

VIAȚA FILIALELOR

- Raia ROGAC*
Adolescenții Chișinăului citesc romanul
Un secret în Los Angeles 102

- Larisa ARSENI*
Eugen Doga, compozitor și scriitor. . . 105

EVENIMENTE

- Radu MOȚOC*
Festivalul Internațional al Cărții „AXIS
LIBRI” 110

- Ana-Maria CORNILĂ*
Creația lui Lucian Blaga în centrul
atenției la Madrid 117

DIALOGURI ACTUALE

- „Eu așa am înțeles să-mi iubesc țara și
neamul, prin restabilirea patrimoniului
cultural interbelic...” (*Consemnare: Raia
ROGAC*) 120

MANIFESTĂRI CULTURALE

- Andrei PROHIN*
„Când a fost să moară Ștefan...”: semne
premonitории în cronicile medievale . . 127

- Raia ROGAC*
Îmbrățișări de poezie. 131

EMINESCIANA

- Gică MANOLE*
Mihai Eminescu și Basarabia 135

LA COLEGII NOȘTRI

- Maria CUDLENCO*
Biblioteca Publică Crihana Veche –
Bibliotecă Conector Comunitar 143

- Елена БОЙНЯКШИНА*
Волонтерское движение в
библиотеках России (консультация-
обзор) 146

INTERVIURI MAGISTRALE

- „Lozova rămâne pentru mine un simbol
al legăturilor indestructibile nu numai
cu strămoșii, ci și cu întreaga românită
basarabeană”
(*Consemnare: Raia ROGAC*) 155

OMAGIERI

- Ionel CĂPIȚĂ*
Festivitate... în eternitate 162

Flori alese din câmpul mirific al etnografiei (<i>Vlad POHILĂ</i>).....163	Poezia lui Dumitru Brăneanu între memorie și anotimp (<i>Victoria FONARI</i>) 183
Gheorghe PÂRLEA	
Rănit de hotarul de la Prut... 168	
Surse și sisteme de lumină de la Eugen Statnic (<i>Vlad POHILĂ</i>).....170	
PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL	
Urma pașilor ei. Iulia Hașdeu – între viață și nemurire (<i>Felician POP</i>).....174	
RECENZII ȘI CONSEMĂRI	
O istorie de la Paris a „Gărzii de Fier” (<i>Anatol PETRENCU</i>) 177	
Noua proză basarabeană: 10 cărți ale anului 2018 (<i>Maria PILCHIN</i>) 180	
	IMPRESII DE LECTURĂ
	Elena Băluțel – între poezie și confesiune (<i>Vitalie RĂILEANU</i>) 190
	Satul și lumea poeziei lui Dumitru Matcovschi (<i>Vitalie RĂILEANU</i>) 191
	MISCELLANEA
	<i>Michelle Millis CHAPPEL</i>
	Oamenii de știință au identificat 15 beneficii uimitoare ale muzicii (<i>Trad. L. KULIKOVSKI</i>).....193
	<i>Victoria KULIKOVSKI</i>
	Baby à la carte 197

BIBLIOTECA ȘI NECESITATEA CULTURII GENERALE

Vlad POHILĂ

Deși a trecut ceva timp de când am citit acest fulminant discurs, anumite teze, dacă nu întreg conținutul lui, îmi stăruie constant în memorie. În fond, nimic de mirare: dl acad. Ioan-Aurel Pop, atunci (la începutul anului 2018) încă rector al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, a abordat, profund și convingător, un subiect extrem de sensibil pentru societatea românească de astăzi; subiect care vizează într-o proporție covârșitoare și starea de lucruri de la noi, din R. Moldova. Semnalul de alarmă tras de actualul președinte al Academiei Române, arăta, fără drept de tăgadă, unde duce educația de tip nou din școlile românești, care, de trei decenii deja, scot în lume „generații întregi de analfabeți funcționali”.

Cum de s-a putut ajunge la această situație? Iată explicația pe care ne-o oferă dl acad. I.-A. Pop: în învățământul de toate gradele este neglijată sau chiar sfidată necesitatea „dimensiunii istorice din studiul moștenirii culturale a umanității și a națiunii”. Or, aceasta este o explicație doar, probabil și principala, însă motive sînt mai multe: și superficialitatea abordării subiectelor, și aspirația de a fi în pas cu moda timpului, și lenevia intelectuală (atît a cadrelor didactice, cît și a discipolilor lor) etc. „Goana după mode”, bunăoară, face că adolescenții știu totul despre vampiri, delfi, pokemoni, dar nu știu cine sînt marile personalități ale istoriei naționale. Totodată, însă, conform judicioasei opinii a savantului Ioan-Aurel Pop, „există educatori care cred (și aplică în practică această convingere) că dacă elevii învață azi cum

să lucreze la computer, dacă știu (eventual) să deschidă o afacere, cum să mănînce sănătos, cum să-și dezvolte anumite grupuri de mușchi sau cum să practice metodele contraceptive, atunci ei nu mai trebuie sau nu mai pot să știe și conjugarea verbelor neregulate, să învețe versuri, să înțeleagă pictura murală a Voronețului, să explice noțiunile de „horă” și de „doină” sau să știe pe de rost unde se află Pietrosul Călimanilor. Este aceasta, probabil, o gîndire de tip digital: memoria tinerilor, ca și memoria calculatorului, este limitată (...) și atunci de ce să le-o ocupăm cu „vechituri”, cu „balast” și să-i lășăm neadaptați la epoca Facebook-ului, a Instagram-ului sau a WhatsApp-ului?” Această convingere este una aberantă, căci se întemeiază pe o gravă rătăcire, ne atenționează dl academician, precizînd: „(...) dar nu este așa, fiindcă mintea omului nu funcționează pe principii digitale, mintea omenească nu este computer. Capacitatea noastră de memorare este, practic, nelimitată, iar nefolosirea acestei capacități devine, în anii din urmă, un pericol social. Nedotarea creierului uman cu noțiuni de cultură istorică (...) îl transformă pe om într-un ogor fertil necultivat”.

Așadar, a evita să memorăm cunoștințe noi, ample, utile pentru diverse situații din viață, înseamnă să evităm a ne forma o cultură generală, iar „fuga” de cultura generală echivalează, în ultimă instanță, cu un rău sau un pericol social. Acest rău social este greu perceput de mulți, tocmai de aceea unii se întrebă, nu arareori: La ce ne trebuie cultura generală? Un răspuns, cu totul

sumar, schematic, l-am și dat ceva mai sus: cultura generală este necesară, este folosită în cele mai diferite situații existențiale – și în activitatea profesională, și în viața obștească, și în comunicarea cotidiană... În opinia insolită a acad. Ioan-Aurel Pop, „în chip paradoxal, cultura generală (...) este ceea ce-ți rămâne în memorie după ce ai uitat ceea ce ai învățat în școală”. Simplificând lucrurile, putem spune că cultura generală este o sumă de cunoștințe, din varii domenii, care sprijină și consolidează inteligența nativă a omului, cristalizată pe baza educației în familie, a acumulării de cunoștințe în școală, a pregătirii profesionale. Însă cultura generală nu înseamnă numai o adunare de cunoștințe din diferite sfere ale științei, culturii, experienței din viața de zi cu zi etc. Cultura generală mai presupune și un anumit comportament – și în familie, și în mini-societate (instituția de învățământ, colectivul de studii, „mahalaua” – blocul de locuințe sau cartierul rezidențial etc.), și în comunitate – un comportament calificat, de obicei, ca unul civilizată, favorabil celor apropiați, colegilor, vecinilor, concetățenilor. Cultură generală mai implică și un grad sporit de răspundere: pentru ceea ce faci, pentru felul cum contribui la bunul mers al lucrurilor acasă, la serviciu, în satul, orașul, statul și chiar continentul unde locuiești. Din această perspectivă, omul cult (cultivat) este un apanaj al societății contemporane, care s-a îndepărtat deja cu câteva milenii de societatea primitivă ce funcționa pe principii străine de civilizație și cultură. Totodată, omul cult, omul ce a acumulat barem elementele de bază ale culturii generale este o necesitate a comunității, dat fiind că anume el contribuie cel mai eficient la întărirea și evoluția societății, la prosperarea ei conform premiselor și principiilor dăinuirii omenirii în secolul al XXI-lea.

Școala, după cum am putut deduce și din tezele citate din discursul actualului președinte al Academiei Române, de-

ocamdată, are grave restanțe la capitolul pregătirea unor tineri culti. Și dacă școala are probleme, rămâne familia să completeze golurile lăsate, în asimilarea culturii generale, de către sistemul de învățământ. Cu regret, însă, și familia se confruntă cu numeroase deficiențe, lipsuri sau scăderi, începând de la lupta pentru asigurarea unei existențe decente pentru membrii ei și pînă la o păguboasă revizuire a rosturilor stabilite tradițional pentru buna funcționare a alianței familiale. Și dacă școala nu prezintă garanții pentru formarea unui cetățean cult, și nici familia nu poate pune la dispoziție instrumentele necesare pentru acumularea culturii generale, ce mai rămîne? Rămîne ca fiecare dintre noi să caute alte posibilități pentru lectură, instruire, adunare și asimilare de cunoștințe. Nu e simplu, nu e ușor, însă fiind la mijloc o stringentă necesitate socială, merită, trebuie să riscăm. Cu atît mai mult cu cît în asemenea inițiativă avem, la sigur, un aliat de nădejde: biblioteca publică. Ca nimeni altul, biblioteca publică acordă eventualului doritor de a se cultiva și libertatea opțiunii, și înțelegerea obligației de a nu pierde timpul în zadar în tihna sălilor de lectură. Da, mergem la bibliotecă benevol, dar pășind pragul ei, solicitînd anumite cărți, citindu-le atent sau cel puțin răsfoindu-le, devenim părtași ai unui act de cultură capabil să ne atragă în mrejele sale ademenitoare, să ne înscrie într-o listă de privilegiați, de oameni ce fac legămînt cu lectura, cu misterul cunoașterii, cu universul frumosului.

Este de prisos să mai insistăm asupra faptului că biblioteca – mai mult decît familia și decît orice școală – poate pune la dispoziția tinerilor dornici de a cunoaște, de a se instrui, de a se documenta, literatură din orice domeniu, cărți vizînd toate epocile existenței umane, toate preocupările oamenilor. Și cum în biblioteci nu există programe clare de formare și afir-

mare a culturii generale, recomandările bibliotecarilor ar fi de un real folos pentru îndrumarea tinerilor utilizatori. Un prim pas rațional spre acumularea de elemente ale culturii generale l-ar constitui, credem, recomandarea surselor de referință: enciclopedii generale, apoi și dicționare pe domenii. Al doilea pas ar avea în vedere recursul la cărți (studii, monografii, compendii) ce formează bazele unei culturi generale: de ex., o istorie a românilor, o istorie a literaturii române, o cronologie a artelor române etc.

Odată familiarizați cu asemenea lucrări, utilizatorii vor merge neapărat mai departe, consultând dicționare, enciclopedii, cronologii, scrieri monografice, antologii vizând și cultura românească, și cea universală sau a altor popoare, pe segmente istorice, pe curente, școli, grupări, personalități etc.

Iar cine va deveni cititor al unei biblioteci publice, vrea sau nu, va deveni martor și al unor manifestări culturale, or acestea se produc din ce în ce mai des și cu un tot mai mare randament pentru public în toate cele 27 de filiale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” – ca să ne limităm doar la acest exemplu ce ne vizează la modul cel mai direct. Gama activităților culturale organizate la noi este o șansă în plus de a ne îmbogăți cultura generală, deoarece expozițiile, lansările de carte, omagiile personalităților literaturii, artelor, științei și vieții publice pun la dispoziția utilizatorilor cele mai variate posibilități de a cunoaște fațete nebănuite ale ineditului și aspecte surprinzătoare ale unor fenomene aparent familiare.

Nu am pus întâmplător în capul listei surse enciclopedice, cronologice sau monografice care oglindesc istoria, literatura, arta, cultura, știința românilor. Este într-un tot normal ca să începem prin a ne cunoaște avuția națională, acel patrimoniu ce a fost creat cu eforturile înaintașilor

noștri. Iar cunoașterea valorilor naționale cu certitudine ne va înlesni adunarea de noi cunoștințe ce privesc istoria și patrimoniul spiritual al altor națiuni. Tocmai neglijarea necesității de a ne familiariza, prioritar, cu valorile naționale constituie un element directoriu în discursul citat mai sus al marelui savant, intelectual și patriot român acad. Ioan-Aurel Pop, din-sul taxînd ca pe o aberație moda de a fi la curent cu topurile străine, din Europa de Vest sau din SUA, în detrimentul cunoașterii vîrfurilor profesionale din domeniul literaturii, cinematografeiei, muzicii, artelor plastice românești. Comentariul dlui academician, la acest capitol, este de-a dreptul șocant: majoritatea tinerilor români „nu știu ce / cine este „Făt-Frumos din lacrimă”, nu mai știu ce să creadă despre Mihai Viteazul, despre Bălcescu sau Kogălniceanu, dar știu sigur despre Pokemoni, de Harry Potter, de „Războiul stelelor”, de „Stăpînul inelelor” ori de felurite droguri (...).” Să nu creadă însă cineva că distinsul președinte al Academiei Române ar condamna aspirația de a cunoaște valori spirituale străine! Nu, însă dumnealui optează pentru o firească, omenească nuanțare, cu accentul pe avuția noastră spirituală, din simplul motiv că: „(...) chiar dacă adevărul este relativ, el adevăr rămîne, iar adevărul nostru se află în legătură cu valorile noastre. Avem un creator de talia lui Eminescu și ne dezicem uneori de el, avem o sărbătoare a culturii naționale și ne rușinăm de ea, dacă nu de substantivul *cultură*, atunci de adjectivul *națională*. Deocamdată însă – pînă la reușita deplină a globalizării – un străin venit spre noi nu ne va întreba de Sofocle, de Rabelais, de Michelangelo sau de George Washington, ci de creatorii noștri de valori, de Ulpia Traiana, de Densuș și de Șurdești, de *Balada* lui Porumbescu și de Victor Babeș, de un contemporan român al lui Lamartine sau despre constructorul Podului de la Cernavodă (...).”

Simplificînd lucrurile, putem spune c a în imaginara polemică cine este mai simpatic, Harap Alb sau Harry Potter? – cel mai bun răspuns ar fi: mai întii personajul imaginat de Ion Creangă, apoi cel pl smuit de către autoarea britanică J.K. Rowling! Cu at t mai mult cu c t, în aspira ia de a ne  ngro a stratul de cultură generală, după mai multe peripe ii cu Harap Alb şi cu semenii săi oricum vom ajunge  i la cele mai diferite personaje din literaturile  i artele

altor popoare, de la grecii antici  i până la japonezii moderni. Doar cultura generală înseamnă deschidere, dimensiune, amploare  i tocmai prin aceste calificative ea ob tine supravaloare, tocmai de aceea este necesar să ne aflăm mereu în căutarea  i completarea ei. Iar bibliotecile publice, după cum am menționat deja, cu suficiente detaliz ri, s nt mereu deschise pentru aspira ii de a se  mbog  i din punct de vedere spiritual.

HONORÉ DE BALZAC, FRESCA UNEI EPOCI

Dr. hab. Aliona GRATI

Ca și personajul său Eugène de Rastignac din romanul *Moș Goriot*, pe la 1814, Honoré de Balzac (1799 – 1850) stă ferm să cucerească Parisul. Tânărul provincial, student la Drept, nu-și mai face planuri legate de cariera juridică, ci aspiră – nici mai mult, nici mai puțin – la gloria literară. Entuziasmat de succesul scriitorilor romantici, viitorul părinte al romanului realist îi scria surorii sale: „Trebuie să debutez cu o capodoperă sau îmi frâng gâtul”. Primele nereușite (drama *Cromwell*, 1821, și romanul *Moștenitoarea de Birague*, 1822) ar îndoi elanul oricui, nu însă și pe al lui Balzac, care își caută cu îndărătnicie destinul visat. Continuă insistent să scrie și să publice, mai întâi semnând cu pseudonimele Lord R’hoone și Horace de Saint-Aubin, apoi cu numele său. Apar consecutiv romanele *Șuanii și Fiziologia căsătoriei*, care îi aduc laolaltă succesul și scandalul. Anul 1829 anunță un punct al carierei de bun augur – Balzac este chemat la publicația „La Mode” și i se solicită colaborarea la diverse reviste. Are treizeci de ani și muncește inimaginabil, după un program extenuant, de la miezul nopții până la șase seara, într-o mansardă rece și ostilă. Scrisul îl ridică deasupra determinărilor, constrângerilor și limitelor constitutive existenței sociale. În numai douăzeci de ani, Balzac înregistrează nouăzeci de romane¹ și nuvele, treizeci de povestiri și cinci piese de teatru.

¹ Interesant este că Balzac nu-și definea operele drept romane și folosea acest termen doar atunci când desemna subgenul istoric de tip Walter Scott. La acel moment Academia Franceză privea cu suspiciune romanul, considerându-l gen inferior: „gen plebeu” sau „gen bastard”, iar romancierii „realiști” erau excluși din lumea saloanelor.

Creația făcea din autorul ei cel mai bogat om, pentru că, vorba lui Pierre Bourdieu, „Proiectul intelectual cel mai sărac cu puțință valorează o avere, acea care îi este sacrificată”. Deși adora la acea dată romanele doamnei de Staël, pe ale lui Walter Scott, Chateaubriand, Bernardin de Saint-Pierre, Prevost sau Victor Hugo, Parisul se închină reverențios și în fața lui Balzac.

Ceea ce face specială opera lui Balzac nu este numărul impresionant de romane, ci proiectul unei arhitectonici care leagă într-un tot unitar simfonic istoria societății. Trimițând sugestiv la capodopera lui Dante², *Comedia umană* sau *Diabolica comedie a domnului Balzac* (titlu apărut în 1841) constituie un grandios edificiu, unic prin vastitatea proporțiilor, diversitatea personajelor și viziunea asupra lumii. Astfel că, de prin anul 1835, Balzac își scrie romanele în vederea angrenării acestora în trei serii organizate, menite să exemplifice o idee generală: „studii analitice”, „studii filosofice” și „studii asupra moravurilor”, adunând aproximativ 100 scrieri literare, dintre care cele mai cunoscute sunt marile romane: *Pielea de șagri* (1831), *Eugénie Grandet* (1833), *Moș Goriot*, (1835), *Colonelul Chabert* (1835), *Iluzii pierdute* (1837 – 1843), *Strălucirea și mizeria curtezanelor*, *Preotul de țară* (1839), *O gospodărie de flăcău* (1842), *Modeste Mignon* (1844), *Tăranii* (1845), *Verișoara Bette* (1846), *Vărul Pons* (1847), *Deputatul de Arcis* (1847). Prima ediție a acestei colecții conține șaisprezece volume ce apar între anii 1842 și 1848, oferind un vast și autentic tablou al societății contemporane.

² Capodopera lui Dante Alighieri se intitulează „Divina comedie”.

Ancorarea în realitatea timpului capătă semnificație de manifest și pentru că este anunțată de introducerea la această primă ediție. Spre deosebire de colegii săi de breaslă romantici, Balzac nu-și cultivă o nostalgie visătoare pentru trecut, ci își propune să urmărească prezentul. Intenția de crea o imagine artistică a istoriei și filosofiei Franței sub Restaurație se înscrie coerent într-o viziune a artei ca oglindire veridică a realității. Potrivit lui Balzac, arta scriitorului își confirmă viabilitatea doar atunci când acesta reușește să proiecteze „o mare imagine a prezentului” tratând „în nesfârșitele ei amănunte istoria fidelă, tabloul exact al moravurilor societății noastre moderne”. Datorită atenției sale de „secretar al moravurilor”, dublată de clarviziunea unui om de știință, avem astăzi o privire de ansamblu asupra realității sociale a Franței din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Rigoarea și metoda se fac vizibile la orice palier al *Comediei umane*. Autorul își distribuie deliberat romanele în constelații tematice: „Scene din viața privată”, „Scene din viața de provincie”, „Scene din viața pariziană”, „Scene din viața politică”, „Scene din viața militară”, „Scene din viața de la țară”. Cele peste două mii de personaje cu traiectorii care se încrucișează în mai multe romane nu lasă nicio bănuială că ar fi apărut la întâmplare. Ele fac, după un plan științific, figurația principalelor fenomene sociale ale Franței sub Restaurație: descompunerea aristocrației și extinderea capitalismului premonopolist cu ingredientele acestuia social-economice: parvenitismul, avariția, obsesia banului. Un mecanism abil pune în mișcare imagini ale nobilimii și burgheziei. Sub lupă apar administrația de stat, comerțul, transportul, presa, viața judiciară, politica, mondenitatea, oameni care practică meserii felurite.

Balzac și-a creat „Comedia” după chipul și asemănarea lumii reale. Totuși inten-

ția lui a fost să ne ofere un univers saturat de detalii semnificative despre om. Pentru aceasta a coborât în adâncurile oceanului, în oceanul mereu schimbător al existenței umane, cu valorile treburilor zilnice și furtuni neașteptate, cu viciile și crimele ascunse, cunoscând hăul degradării, dar și cu amploarea reflecției și imaginației umane. Pliindu-se pe câteva teorii inovatoare din științele naturale ale timpului, care i-au permis să întrevadă similitudini între umanitate și zoologie, între speciile sociale și cele animale, scriitorul își concepe personajele în serii paradigmatică în funcție de condiția lor socială, de mediu și ereditare. Pentru că, în viziunea lui, individul este influențat de sistemul social, de rețelele de relații ale grupului din care face parte. Omul, scria undeva Balzac, este legat de lumea lui înconjurătoare ca stridia de stânca ei. În medii diferite prind viață, se individualizează, se reliefează și se impun ca tipuri literare aristocratul înțepenit în prejudiciile vechiului regim, burghezul îmbogățit prin afaceri și speculații, judecătorul degradat sub puterea mistificatoare a banului, magistratul corupt, clerul fariseic, jurnalistul pervertit, bancherul rapace, micul funcționar, notarul sau avocatul mercantil etc. Aceste tipologii vizează, în special, comportamentele corespunzătoare societății franceze dintre anii 1789 și 1830, dar au corespondent în toate epocile istoriei. Unele tipuri comportamentale primesc eticheta memorabilă a personajului balzacian: ca Rastignac, tânărul aristocrat, Gobsec, cămătarul calculat, Grandet, avarul dezumanizat, Nucingen, bancherul hrăpăreț etc.

Cu toate acestea, personajele lui Balzac nu funcționează ca niște marote într-un montaj experimental. Taine îl numea pe scriitorul francez „cel mai mare creator de ființe vii care a existat vreodată”, iar Baudelaire remarca faptul că „Toate personajele sale sunt dotate cu ardoarea vitală

de care era animat el însuși". Balzac a atins în așa măsură măiestria unui pictor de moravuri și caractere încât personajele îi apar ca trupuri vii cu sentimente intense. În marea evocării, actorii lui devin corporali, se văd și se simt de parcă ar trăi cu adevărat în lumea reală, oferindu-se cunoașterii și imaginației noastre cu pasiunile și obsesiile lor, cu automatismele verbale și mentale. Mai mult, Balzac este un bun psiholog cu atenție neobosită asupra detaliilor de comportament uman în manifestările lui domestice, familiare, pitorești sau groțești. Eroii lui apar ca cei mai reali oameni cu puțință, fiind înzestrați cu o psihologie complexă și autentică, transcrisă direct din viața de zi cu zi. Ambiții politice și amoroase configurează situații și scene, le dă vitalitate și credibilitate. Mai mult, forțele sociale se exercită sub forma unor puternice motivații psihologice.

Întregul univers al romanelor lui Balzac se va organiza în jurul câtorva poli reprezentate de cele câteva familii cu poziții dominante ori ba în societate: Rastignac, Nucingen, Taillefer, de Beauseant, Goriot. Structura spațiului social francez ni se va dezvălui prin prisma relațiilor familiale. Autorul arată cum în familie relațiile legate de bani le înlocuiesc treptat pe cele intime.

* * *

Romanul *Moș Goriot* (Le Père Goriot) deschide spectaculos epopeea ce a primit mai târziu numele de *Comedia umană*. Scrisă în 1832 și publicată pentru prima dată în decembrie 1834, în „Revue de Paris”, lucrarea marchează o nouă etapă în creația lui Balzac. Mai mult decât atât, acesta constituie cheia de boltă, punctul de pornire și de revenire în cunoașterea artei scriitorului francez. Niciun alt roman al lui Balzac nu adună un număr mai mare de personaje și nu reușește să pună în lumină atâtea pături ale societății contemporane.

Cu adevărat, în roman își fac apariția cei mai importanți actori din creația scriitorului, așa-numitele personaje „reparaissants”, care exondează și în alte lucrări: Rastignac, Vautrin, contesa de Restand, bancherul Nucingen etc. Acesta anunță un nod întreg de drame, ale căror dezvăluiri vor compune subiectul romanelor următoare.

Lucrarea va fi așezată la compartimentul „Studii asupra moravurilor” printre altele care prezintă viața pariziană. S-ar părea că în roman mediul social parizian apare colateral, în centrul atenției fiind drama unui părinte care le dăruiește ficelor sale dragostea sa plină de sacrificii, totuși povestea particulară a lui Moș Goriot nu constituie viața doar a unui singur om, ci proiectează un segment semnificativ al societății franceze într-o perioadă concretă din istoria Franței.

În centrul narațiunii se află pensiunea de familie a lui Madame Vauquer. Aceasta poate fi percepută ca o imagine în miniatură a societății franceze, ca un simbol al relațiilor și legilor ei morale. Aici, pe strada Neuve-Sainte-Genève, un cartier mărginaș în care domnește mizeria și plictiseala, au loc principalele evenimente ale romanului. Pentru contrast, Balzac ne va plimba și prin fastuosul foburg Saint-Germain. La sfârșitul lui noiembrie 1819, casa este populată de șapte clienți permanenți: pensionari, fete nemăritate sau odrasle ale unor provinciali sărăciți. Descrierea detaliată a pensionului deschide ușile larg pentru înțelegerea mizeriei instalate în această lume uitată de Dumnezeu: culori sumbre, statui „de o rară urâțenie”, miros de odaie închisă și mucegai, de rânced, de „azil de săraci”, pereți acoperiți cu jeg și slin, mese soioase, mobilier „hârbuit și putregăit, mâncat de vreme, olog, chior și schilod, clătănându-se la fiecare mișcare și gata să-și dea duhul în orice clipă”, fete în vârstă nemăritate și bătrâni care își așteaptă moartea: „Pe scurt, aci domnește

mizeria lipsită de orice poezie: o mizerie avară, apăsătoare, flenduroasă. O mizerie care dacă încă nu-i astupată de noroi e totuși plină de pete; dacă nu-i ciuruită de găuri și nu-i curg încă peticele, curând-curând o va mânca putregaiul". Proprietara Vauquer, o văduvă în vârstă, completează prin felul ei de a fi și a arăta derizoriul vieții din pension: „Îndată se înfățișează și văduva, gătită cu boneta ei de tul, de sub care atârnă o buclă rotundă de păr fals, ce lunecă într-o parte; calcă agale, târșindu-și papucii scâlțiați. Fața-i bătrâioară și buclă-lată, din mijlocul căreia nasul îi iese ca un plisc de papagal; mâinile mici și durdulii, mutra ei grăsană ca de țârcovnic, sânii revârșați, care tremură la fiecare pas – toate se potrivesc de minune cu această sală, unde mizeria se prelinge ca igrasia pe pereți, unde s-a cuibărit specula și al cărei aer dospit și înmiresmat e respirat de doamna Vauquer fără nici o scârbă. Chipu-i rece ca întâia brumă de toamnă, ochii împresurați de zbârcituri, cu expresia lor care trece de la surâsul profesional al dansatoarei la posaca încruntare a cămătarului, pe scurt, întreaga ei făptură te lămurește asupra pensiunii, după cum pensiunea te lămurește asupra persoanei sale. Temnița nu merge fără temnicer; una fără alta nu pot fi închipuite. Buhăiala gălbejită a acestei femei mărunte este produsul vieții acesteia, după cum tifosul este consecința emanațiilor dintr-un spital. Juponul ei de lână tricotată, mai lung decât fusta croită dintr-o rochie mai veche și ale cărui scame curg prin găurile stofei mâncate de vreme, reprezintă parcă, luați la un loc, salonul, sala de mâncare și grădinița, vestește înfățișarea cuhnii și parcă-ți spune cam cum trebuie să arate clienții pensiunii. Cu ea aci, tabloului nu-i mai lipsește nimic. Având aproape cincizeci de ani, doamna Vauquer seamănă cu toate femeile care au trecut prin grele impasuri. Are ochi sticloși, înfățișarea nevinovată a unei codoașe, care mai

întâi îți respinge cu indignare târgul, pentru ca apoi să-ți poată smulge o plată mai bună, și care, ca să trăiască bine, e gata la orice; gata să vândă pe Georges sau Pichegru, dacă Georges sau Pichegru n-au fost încă vânduți."

În amărâta pensiune, existența se desfășoară uniform, departe de evenimentele mondene din cartierele centrale ale Parisului. Locatarii reprezintă marii necunoscuți ai orașelor, exclușii stigmatizați, ratații constrânși financiar, dar nu trind planuri iluzorii de înavuțire. Fațada anostă ascunde și mari drame umane: „drame vii sau mute, drame reci, care răscolesc sufletul până în străfunduri, drame care nu se sfârșesc niciodată". La etajul al doilea stă o tânără săracă din tată bogat, pe nume Victorine Taillefer, împreună cu doamna Couture, o rudă îndepărtată care o tutelează; la al treilea – Poiret, un ofițer în rezervă și un misterios domn de vârstă mijlocie cu numele de Vautrin; la al patrulea – o fată bătrână Michonneau, un fost fabricant de paste făinoase retras din lumea afacerilor, Goriot, și Eugène de Rastignac, student la drept, tânăr provincial venit la Paris. Rezidenții pensiunii îl disprețuiesc în unanimitate pe Goriot, numindu-l „moș", deși, doar câțiva ani mai înainte de a se stabili la Madame Vauquer, i se spunea cu toată cinstea „domnul Goriot". Având la momentul cazării o avere frumoasă, Goriot își luă cea mai bună cameră la etajul al doilea și deveni îndată ținta unui plan matrimonial al proprietarei de pensiune, văduvă și ea. Aspiratul mire rămânea rece la toate strădaniile acesteia de a se impune ca o partidă avantajoasă. Frustrată, madame Vauquer își schimbă treptat tactica, denigrându-l în ochii locatarilor. Relele ei preziceri erau să se confirme: până la sfârșitul celui de al treilea an Goriot se mută la etajul al patrulea, destinat celor mai săraci, și umblă în zdrențe. Motivul acestui declin plane-

ază în jurul relației lui cu două tinere bogate, bănuite a-i fi amante. Nu este crezut atunci când afirmă că sunt fetele lui, mult prea mare li se pare diferența. Doar unul dintre locatarii pensiunii se uită la bătrân cu compasiune. În virtutea unor împrejurări Rastignac află povestea vieții lui Goriot, care se dovedește a fi foarte tristă.

Între timp, viața de la Vauquer începe să se schimbe, iar evenimentele se aglomerează. Amețit de opulența vieții mondene a Parisului, tânărul Rastignac decide ferm să pătrundă în înalta societate. Dintre toate rudele sale bogate Eugène poate miza doar pe vicontesa de Beauseant. Apropiindu-se de aceasta cu ajutorul unei scrisori de recomandare pe care i-a făcut-o mătușa sa bătrână, tânărul ajunge să fie invitat la un bal. Își primește invitația ca o promisiune de acces în lumea aristocrată a Parisului, dar știe că are nevoie și de ajutorul altor femei influente. Atenția i se oprește asupra Anastasiei de Restand, măritată cu contele de Restand, un aristocrat de viță veche din foburgul Saint-Germain. A doua zi după bal, la micul dejun el le vorbește de ea tovarășilor săi de pension și, spre marea sa uimire, află că Goriot o cunoaște pe contesă. Mai mult chiar, potrivit lui Vautrin, acesta recent a achitat creditorului Gobsec facturile ei restante.

Prima încercare a lui Rastignac de a se impune în societate este umilitoare pentru el. Ținuta sărăcăcioasă nu-i aduc decât atitudinea disprețuitoare a servitorilor și indiferența contesei de Restand, a cărei atenție este focalizată pe tânărul conte Maxime de Trailles. Rastignac este cuprins de ură sălbatică față de acest aristocrat frumos și arogant și își promite că va triumfa asupra lui. De parcă nu-i era suficient de proastă situația, Eugène comite încă o gafă, menționând numele Père Goriot, pe care îl remarcaseră în curtea contelui. Fără să-și dea seama unde greșise, relația cu Anastasie îi este compromisă defini-

tiv. Abătut, tânărul merge la vicontesa de Beauseant, dar nici această strategie nu-i aduce succesul, alegând pentru vizită un moment nepotrivit. Asupra rudei sale se adunau nori groși și amenințători: Marchizul de Adjuda-Pinto, pe care ea îl iubește cu pasiune, are de gând să o abandoneze de dragul unei căsătorii avantajoase. Într-un discurs cinic, vicontesa își sfătuiește ruda să-și reorienteze interesul pe sora lui Anastasie, Delphine de Nucingen, soția bancherului alsacian Nucingen, un rechin bancher, bogat, puternic, dar care nu avea acces în lumea aristocrației din foburgul Saint-Germain. Potrivit vicontesei, pentru a accede lesne în lumea elitei pariziene, tânărul poate miza pe ostilitatea reciprocă a acestor surori.

Întorcându-se la pensiune, Rastignac anunță că îl ia sub ocrotire pe Goriot. Scrie o scrisoare rudelor sale, implorându-le să-i trimită o mie două sute de franci, care, deși este povară aproape de nesuportat pentru familie, trebuie găsită pentru a asigura tânărului ambițios o garderobă ce îi va face lejeră intrarea în saloanele mondene. Vautrin descoperă planurile de îmbogățire ale lui Rastignac și îi recomandă să intre în grațiile domnișoarei Victorine Taillefer. Fiica nerecunoscută a unui bancher bogat va deveni posesoarea unei zestre fabuloase îndată ce fratele ei va fi înlăturat de pe scenă. Vautrin se angajează să-l elimine pe tânărul Taillefer pentru o, după el, nesemnificativă sumă de bani în comparație cu zestrea ei de milioane. Tânărul este forțat să admită că acest om îngrozitor are dreptate, repetând într-un limbaj brutal ideile vicontesei referitoare la legile societății pariziene. Simțind instinctiv pericolul afacerii lui Vautrin, el decide să câștige favorurile Delphinei de Nucingen. Este ajutat întru totul de tatăl ei, Goriot care își urăște ginerele, făcându-l vinovat de nefericirea fiicei sale. Eugène se întâlnește cu Delphine și se îndrăgostește. Ea îi răspunde cu

reciprocitate, admirându-l pentru gestul de a-i împrumuta o sumă de bani datorată cămătarului Gobsec.

De acum înainte Rastignac începe să ducă o viață mondenă de dandy, dar lipsa banilor îi mai creează constrângeri. Ispititorul Vautrin îi amintește în mod constant de viitorul strălucit pe care îl va avea cu milioanele Victoriei. Cu toate acestea, însuși Vautrin este amenințat, fiind suspectat de poliție că ar ascunde un trecut de ocnaș. Pentru un onorariu considerabil, pensionarii Michonneau și Poiret îl trădează, dezvăluindu-i identitatea.

Cu o zi înaintea fatalului deznodământ Vautrin îl anunță pe Rastignac despre planul privind duelul prietenului său, colonelul Franchessini, cu Taillefer-fiul. În același timp, tânărul află că Goriot le-a cumpărat un apartament, lui și ficei Delphine, pe care îi vedea ca și cuplu fericit, asigurându-le, prin intermediul avocatului Derville, și o rentă de treizeci și șase de mii de franci pe an. Această veste pune capăt fluctuațiilor lui Rastignac și el hotărăște să îi avertizeze pe tatăl și pe fiul Taillefer. Prudentul Vautrin îl împiedică însă, plasându-i somnifere în cafea. În dimineața următoare însuși Vautrin devine victima unui astfel de truc, în urma căruia este imobilizat și dezbrăcat. Taina – un semn pe umăr – îi este descoperită și până în seară ajunge să fie arestat de poliție.

De acum înainte evenimentele se desfășoară cu repeziciune. În urma unor presiuni tot mai precipitate locatarii pleacă din pensiune, lăsând-o pe madame Vauquer fără clienți. Taillefer o cheamă pe Victorine la el, trădătorii Michonneau și Poiret sunt alungați din pensiune, iar Goriot își face planuri de instalare în apropierea apartamentului ficei sale mai mici. Află însă că alte necazuri se abat asupra fetelor sale. Presat de avocatul Derville, baronul de Nucingen recunoaște că a investit zestreă soției sale în niște afaceri financiare

frauduloase, făcând-o dependentă de el. Situația Anastasiei este și mai rea: în dorința de a-și salva de la închisoare aman-tul îndatorat creditorului, ea amane-tează diamantele soțului său. Pentru a restitui aceste diamante, Anastasie cere ajutorul părintelui său care își dăduse ultimii bani pe apartamentul lui Rastignac. Surorile încep să se învinuiască reciproc și în toial acestei gălăgii tatăl suferă un accident vascular cerebral.

Père Goriot moare în ziua în care vi-contesă de Beauseant își organizează ul-timul său bal, neavând forțele necesare pentru a depăși despărțirea de marchizul de Adjuda. Luându-și rămas bun de la această femeie minunată, Rastignac se grăbește la Goriot care, pe patul de moarte, își așteaptă ficele în zadar. Nefericitul tată este înmormântat pe ultimii bani a doi studenți săraci. În scena finală îl aflăm pe Rastignac privind Parisul de pe o pan-tă, promițându-și că va reuși să acceadă în societate cu orice preț. Fără a mai zăbovi mult, el pleacă să cineze la Delphine.

***

Se poate spune că în *Moș Goriot* toate cele patru personaje care formează centrele de interes dramatic ale romanului – Goriot, Rastignac, Vautrin și Vicontesa de Beauseant – pot pretinde pe bună dreptate rolul central, reprezentând un grup social distinct cu o viziune de viață specifică. Goriot înfățișează burghezia, în a cărei existență cultura nu ocupă niciun loc. Povestea lui de viață ilustrează ascensiunea pe scara socială prin acțiuni pragmatice, raționale și căderea provocată de pasiune. Rastignac își trage originea din aristocrația sărăcită a provinciilor, întruchipând tânărul orgolios, dornic de parvenire. Acesta realizează foarte repede că motorul societății nu constituie studiile și munca asiduă, ci relațiile utile, amicitii-ile avantajoase. Balzac are nevoie de toată

gama de atitudini față de lumea socială și atunci, pentru a ilustra reversul arivismului de succes, o scoate în scenă pe răsfățata vieții de lux aristocratic din foburgul Saint-Germain, vicontesa de Beauseant. Învăluită de sentiment, vicontesa dezmințe avantajele înaltei societăți, considerându-le efemere și neimportante.

Ca și în mai toate romanele lui Balzac, în *Moș Goriot* virtutea și viciul merg mână-n mână. Misterul uman este surprins în coordonatele lui profunde, contradictorii. Pentru că, în viziunea lui, „omul nu este nici bun nici rău, el se naște cu instincte și aptitudini; societatea, departe de a-l deprava, cum a pretins-o Rousseau, îl perfecționează, îl face mai bun; dar interesul îi dezvoltă înclinațiile rele”. Spre exemplu, Vautrin, ocnaș evadat, personaj romantic prin forța-i fizică și sufletească, reprezintă personalitatea care întrunește curajul și rațiunea ce eludează emoția. „Eu cred în progresul omului asupra lui însuși, susține undeva scriitorul francez. Aceia care vor să descopere la mine intenția de a considera omul o creatură finită se înșală în mod straniu”.

Romanul *Moș Goriot* transformă dragostea părintească într-o tragedie devastatoare. Deși își sacrifică viața pentru fericirea fiicelor sale, Goriot este lipsit de afecțiunea acestora și moare departe de ele. S-ar părea că prin exemplul său ar trebui să intre în rândul sfinților (*Père éternel!*) și tratat ca atare, Balzac însă nu-l idolatrizează, iar critica literară îi atribuie personajului o oarecare perversitate pentru că sentimentul patern, pe care îl reprezintă, frizează excesul și duce la dezumanizarea fiiclor.

Povestea lui Goriot începe din tinerețe când, datorită perspicacității sale, reușește să adune o avere uriașă. Orientându-se bine, Goriot folosește situația de foamete de pe vremea Revoluției pentru a vinde făină pe preț înzecit. Îl duce la pierzanie o

singură pasiune – își adora fetele. Rămas devreme fără soție, își revarsă asupra lor toată dragostea, îndeplinindu-le orice capriciu. Pe timpul lui Bonaparte reușește să le mărite avantajos, dându-le o zestre impresionantă: prima fiică, Anastasie, devine consoarta contelui de Restaud, iar mezina Delphine – a bancherului Nicingen. Ambii gineri au acceptat afacerea, fiind într-o situație de constrângere financiară. Revenirea la putere a aristocraților a făcut ca cei doi gineri să se stânjenească a primi în casele lor pe fabricantul Goriot, iar soțiile le-au devenit complici, născocind pretexte pentru a se îndepărta de părinte. În cele din urmă, tatăl a înțeles că fetelor le era rușine să se arate în lume alături de el și a hotărât să se sacrifice retrăgându-se în surghiun.

În 1813, la vârsta de șaiszeci și nouă de ani, se lasă de negoț și se cazează la pensiunea Vauquer. Altădată rațional și perspicace, se lasă prostit acum atât de proprietară, cât și de propriile sale fiice care îl despoaie periodic de bani. Către sfârșitul celui de-al treilea an, moș Goriot își restrânge și mai mult cheltuielile și se mută la catul al treilea. De tristețea durerilor tănuite se topește cu fiecare zi, devine tot mai mâhnit, culoarea părului tot mai mângâjită, obrazul mai subțire, iar ochii, cândva de un albastru-viu, aveau acum umbre tulburi. Era tot mai de nerecunoscut: „Blajinul fabricant de făinoase care la șaiszeci și doi de ani nu arăta nici de patruzeci, târgovețul voinic și pântecos, bine păstrat în nerozia lui, cu o sprinteneală care îi înveselea pe trecători, cu surâsul oarecum tineresc, părea acum un septuagenar îndobitocit, gălbejit, tremurând din toate încheieturile. Ochii albaștri și plini de viață aveau acum umbre tulburi, cenușii, erau stinși, nu mai lăcrimau, ci, cu tivul lor roșiatic, parcă plângeau cu sânge”. Studentul de la medicină cazat la pensiune ajunge să-l diagnosticheze de cretinism.

Orbit de dragostea paternă, supune totul dorinței de parvenire a fiicelor și crezul că astfel ele își vor găsi fericirea în însoțeste toată viața. Cu toate acestea, generozitatea lui nu găsește niciun ecou în sufletul corupt al fetelor. Tinerele doamne își disprețuiesc tatăl, considerându-l o persoană mult prea modestă pentru „înalta” societate din care ele ajunseseră să facă parte. Răsfățate și denaturate de educația tatălui și a societății ele își vor lăsa părintele să moară, vegheat doar de doi studenți săraci, și nici măcar nu-i vor însoți sicriul până la cimitir.

Moș Goriot este capabil să-și exprime afecțiunea față de ficele sale doar dându-le bani și cadouri scumpe. Prin afecțiune excesivă și corupere el se face vinovat de egoismul fetelor și de moartea sa proprie. Dar vina este și a societății în care mila, compasiunea, dragostea adevărată nu sunt nici relevante, nici la modă. Modelele societății contemporane sunt trădarea, prosperitatea, cinismul și capacitatea de adaptare. În acest sens, replica lui Goriot este semnificativă: „Cu bani îți cumperi chiar și fiice”. La capătul vieții sale Goriot va ajunge la concluzia că adevăratele sentimente, sincere și profunde nu pot exista decât la oameni săraci.

Există un lucru mai groaznic chiar decât felul în care a fost părăsit acest părinte de către cele două fiice ale sale, care ar fi bucuroase să-l știe mort: este dușmănia dintre cele două surori. Anastasie și Delphine se urăsc reciproc din simplu motiv că baroneasa de Nucingen nu are acces în lumea aristocrată a foburgului Saint-Germain în care se lăfăiește contesa de Restand. Sora mai mare se jenează de ruda sa, iar mezina este sfâșiată de invidie și supărare. Deși trăiesc într-o bogăție strălucitoare, „aurării, lucruri scumpe puse la vedere, luxul lipsit de inteligență al oricărui parvenit, risipa de bani a oricărei curtezane”, ele sunt mereu bântuite fie

de pasiunea lor față de amanți, fie de ură reciprocă. Povestea familiei Goriot devine astfel un tablou al descompunerii morale a familiei sub influența societății viciate de putere și bani.

Literatura secolului al XIX-lea a dat naștere mai multor personaje de felul lui Eugène de Rastignac, Balzac însuși având câțiva tineri memorabili care își pun drept scop cucerirea iute a Parisului. Orgolios, hotărât să se despartă de iluziile romantice, Eugène nu-și pierde capacitatea de a avea sentimente adevărate față de Delphine și simte compasiune față de sărmanul tată, lăsându-și ultimii bani la înmormântarea acestuia. Scriitorul își dezvăluie personajul în continuă schimbare. Mai întâi cititorul face cunoștință cu un provincial încalcând neîndemânatic eticheta salonului. În debutul romanului tânărul visează să cucerească Parisul prin virtute și muncă asiduă, își iubește profund mama, surorile și este plin de dorință de a se pune pe picioare pentru a le satisface așteptările. Foarte repede înțelege însă că în lume este mai important să porți un frac bine croit. Iluziile adolescenței sunt progresiv abandonate, cunoașterea societății pariziene îi stârnește o sumedenie de gânduri rele și, în același timp, îi lărgesc și mintea și conștiința. Lumea i se arată așa cum este: legile și morala sunt neputincioase față de cei bogați, iar averea devine *ultima ratio mundi*. Dându-i uneori dreptate lui Vautrin, Rastignac nu-i acceptă totuși diabolicul plan de îmbogățire rapidă din nedorința de a-i fi complice la crimă. Cu toate acestea, judecându-le pe ficele lui Goriot pentru lipsa de grațitudine față de părinte, Rastignac sfârșește prin a merge la Delphine să ia cina. Este felul lui de a arunca mânușa societății pariziene. Din acest duel are să iasă victorios pentru că va lupta cu armele ei specifice. În final avem un alt Rastignac care încă mai păstrează capacitatea de revoltă împotriva fărâdele-

gilor, dar denotă deja o conștiință viciată. Îl mai macină faptul că și-a amăgit surorile și mama, este însă pe deplin pregătit pentru seducerea Victorinei de Taillefer, care urmează să-i asigure un loc în societate. În același timp, nu renunță la relația amoroasă cu soția bancherului Nicingen. Romanele ulterioare – *Casa Nucingen*, *Iluzii pierdute*, *Strălucirea și mizeria curtezanelor* ni-l prezintă deja în postură de milionar, ajungând ministru și pair al Franței.

Vautrin este probabil cel mai exotic personaj al romanului, fascinând prin esența sa cameleonică. Numele real este Jacques Collin, iar porecla achiziționată în închisoare – Păcălește-Moartea, pentru că reușește să evite în mod repetat pedeapsa cu moartea. În *Iluzii pierdute* și în *Strălucirea și mizeria curtezanelor* reintră în scenă cu numele de abatele Carlos Herrera. În *Moș Goriot* apare cu numele Vautrin, despre viața lui anterioară se cunosc puține. Câteva informații despre Collin transpar din replicile dialogului între agent, domnișoara Michonneau și pensionarul Poiret. Aflăm că este un fost ocnaș, evadat de la Toulon, respectat pentru gestul său de a consimți să ia asupra sa crima altuia: un fals săvârșit de un tânăr foarte frumos, la care ținea mult, un cartofor italian. A fost condamnat la cinci ani de închisoare, dar după mai multe tentative de evadare pedeapsa i-a fost mărită până la 20 de ani. Creează o asociație a hoților de elită, alcătuită inclusiv din cei mai distinși clienți ai curților cu juri, reușind să adune un capital uriaș. În finalul romanului *Moș Goriot* este arestat și închis în Rochefort, dar, aflăm din alte romane, evadează și de acolo, deghizat ca un paznic de escortă a unui alt deținut. Balzac reușește să creeze un caracter seducător, enigmatic și complex, imposibil de plasat la categoria de personaje negative. În roman este descris ca un om cinic, căruia îi place să glumească și să stabilizească relații amicale cu toată lumea, cre-

ând impresia că le știe pe toate și că a fost peste tot. Silueta robustă se împacă bine cu forța lui interioară. Bărbat puternic, hotărât și nemilos atunci când vrea să-și atingă scopurile, manipulând oamenii cu lejeritate, Vautrin are o rară capacitate de a analiza la rece fenomenele: „Ca un judecător neîndurat, ochiul lui răzbătea până în străfundul tuturor problemelor, tuturor conștiințelor, tuturor simțămintelor”.

Fostul ocnaș încearcă să-și realizeze visele de putere și bogăție prin Eugène de Rastignac. În unele privințe, propunerea pe care Vautrin i-o face lui Eugène reamintește povestea lui Faust și renumitul lui pact cu diavolul. Planurile lui sunt totuși, cel puțin pentru un timp, contracarate, Rastignac refuză perspectiva de faimă și putere obținută în urma unei crime. Și asta nu pentru că tânărul persistă în idealismul său, evoluția lui ulterioară dezmente această presupunere. Fie că este prea independent pentru a avea nevoie de un mentor, fie că e prea slab pentru a realiza planul lui Vautrin, Rastignac refuză a-i fi complice chiar dacă se simte atras de el și-i dă dreptate în multe privințe.

Cu ajutorul personajului Rastignac, cititorul pătrunde în saloanele aristocrate și în casele burghezilor. Astfel facem cunoștință cu cele două câmpuri ale puterii care se impun prin exaltarea banului. Conservativi în general, aristocrații devin mai toleranți cu noii ocupanți ai pozițiilor dominante – industriașii și comercianții. Banul este ideologia modernității și își exercită puterea atât asupra aristocraților constrânși financiar, cât și asupra parveniților îmbogățiți râvnind blazoane înnobilate, împingându-i la conciliere. Balzac reușește să pună în evidență precaritatea morală a aristocrației, dar și încercările hilare ale burghezilor de a imita conveniențele vieții de salon din foburgul Saint-Germain.

Provenind din grupuri sociale diferite, Vautrin și vicontesa de Beauseant au rolul

de a formula noua religie a modernității. Sfaturile pe care ei le dau tânărului Rastignac surprind adevăratul „cod moral” al societății. „Știi, susține Vautrin, cum își croiesc oamenii drum aici la Paris? Ori prin strălucirea geniului, ori prin iscusința corupției. În această mulțime de oameni, trebuie să răzbați ca o ghiulea de tun sau să te strecoari pe sub ascuns, ca și ciuma. Cinstea nu slujește la nimic. Oamenii se pleacă sub puterea geniului, îl urăsc, încearcă să-l defăimeze, pentru că geniul ia ce i se cuvine și nu împarte cu nimeni; dacă însă stăruie, oamenii se pleacă în fața lui; pe scurt, îl adoră în genunchi dacă n-au putut să-l îngroape în noroi. Dar talentele sunt rare; corupția este în floare. Corupția este astfel arma mediocrității, care se revarsă din belșug, și pretutindeni îi vei simți ascuțișul. Vei vedea femei ai căror bărbați au o leafă de șase mii de franci pe an și care cheltuiesc numai pentru îmbrăcăminte peste zece mii de franci. Vei vedea slujbași cu o mie două sute de franci pe an cumpărând pământ. Vei vedea femei prostituându-se ca să poată ieși la plimbare în trăsura feciorului unui pair al Franței, care are dreptul să gonească la cursele de la Longchamps pe aleea din mijloc. L-ai văzut pe acest biet nătărău, moș Goriot, silit să plătească polița girată de fie-sa, al cărei bărbat are un venit anual de cincizeci de mii de franci.”

La rândul ei, vicontesa de Beauseant, cea mai rafinată doamnă a societății înalte, îi ține lui Rastignac o prelegere plină de sarcasm și sfaturi dure: „În femei și bărbați să nu vezi decât niște cai de poștă pe care poți să-i lași să crape în marginea drumului, la cel dintâi popas, unde ți se dau alții: numai așa vei ajunge să-ți înfăptuiești

năzuințele. Vezi, în lumea asta dacă n-ai să găsești o femeie care să-ți poarte de grijă n-ai să însemni nimic. Trebuie să fie tânără, bogată, elegantă. Dacă ai însă o simțire sinceră, ascunde-o ca pe-o comoară; nu îngădui nimănuui să ți-o bănuiască, pentru că altfel ești pierdut. Nu vei mai fi călău, ci victimă. Dacă te vei îndrăgosti vreodată, păstrează-ți bine taina! N-o da în vileag mai înainte de a ști cui îți deschizi sufletul. Ca să-ți aperi din vreme această iubire care n-a luat încă ființă, învață să nu te încrezi de fel în lumea asta”.

Propunându-ne o viziune despuiată de orice iluzii asupra lumii sociale, Balzac nu se lasă cucerit de deznădejde, ci caută soluții de rezistență. Chit că narațiunea la persoana a treia îl absolvă de discursul didacticist, al moralei de-a gata. Personajele sale reflexive sunt cei care îi expun mai convingător punctele de vedere. Un Vautrin, spre exemplu, poate formula firesc enunțuri conținând o filozofie existențială: „Ți-am înfățișat viața așa cum este. Nu e mai frumoasă decât o cuhne, duhnește la fel și nu poți găti mâncare fără să te murdărești pe mâini. Învață doar să ieși cu fața curată. La asta se reduce toată morală vremii noastre”. O eventuală soluție de ieșire din această mlaștină socială îi aparține vicontesei de Beauseant care încearcă să echilibreze cele două forțe care mișcă lumea contemporană – banul și pasiunea –, adăugând greutate pe talerul sentimentului: „Toate sentimentele ajung cândva la punctul acesta. Sufletul nostru este ca un tezaur: dacă-l golești dintr-o dată, ești ruinat. Nu îngăduim unui simțământ să se arate în toată plinătatea lui, cum nu îngăduim unui om să n-aibă un ban în pungă”.

ROLUL FORMĂRII ÎN DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR PROFESIONALE ALE BIBLIOTECARILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA. STUDIU CALITATIV

Lilia POVESTCA,
specialist principal, Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Rezumat: Cercetarea s-a axat pe opiniile formatorilor privind identificarea, dezvoltarea și recunoașterea competențelor profesionale ale personalului de bibliotecă, orientat spre actualizarea permanentă a cunoștințelor profesionale, iar procesul de formare profesională continuă devine o prioritate în domeniu.

Cuvinte-cheie: bibliotecar, competențe, dezvoltare profesională, formare continuă, pregătire profesională, formator.

În fața provocărilor tehnologiilor informaționale și de comunicații moderne, specialistul din domeniul infodocumentar trebuie să răspundă exigențelor crescânde ale utilizatorilor noului format. Profesiunii din biblioteconomie și științe ale informării trebuie să evolueze profesional prin dezvoltarea continuă a competențelor profesionale necesare, pentru a oferi acces la diverse servicii și resurse informaționale, educaționale, socioculturale. Pentru a anticipa schimbările și a exista, bibliotecarul trebuie să învețe pe parcursul întregii vieți.

Scopul studiului: de a identifica și evalua competențele profesionale ale personalului de bibliotecă din bibliotecile din Republica Moldova și impactul formării profesionale.

Eșantion: au fost selectați formatori din diferite Centre de Formare Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării¹.

Metoda de cercetare utilizată: interviul individual aprofundat.

În cadrul studiului au fost intervievați 6 formatori din 5 Centre de formare profesională din două localități urbane (regiunea Centru și Nord).

Grila de interviu a cuprins 6 întrebări care a reunit ca principale componente de discuție următoarele dimensiuni tematice și problematice:

- Identificarea competențelor profesionale
- Dezvoltarea și recunoașterea competențelor
- Impactul formării profesionale continue
- Rolul autoformării în societatea cunoașterii
- Probleme în formarea profesională
- Schimbările la nivelul competențelor.

Perioada de colectare a datelor: 1 martie – 30 aprilie 2019.

Identificarea competențelor profesionale

Cercetarea a urmărit scopul să identifice competențele necesare și obligatorii a unui bibliotecar modern. În urma discuțiilor se poate spune că formatorii au constatat o serie de competențe comune pentru specialiștii și managerii din biblioteci, cum ar fi: competențele digitale, competențe de comunicare și relaționare, cunoașterea limbilor străine, a învăța să învețe, cunoașterea normelor și valorilor etice, relații interper-

¹ Pentru a asigura anonimatul participanților la studiu, pentru distingerea citatelor aduse, va fi utilizată codificarea „F”, atribuindu-i un număr.

sonale. Aceste competențe sunt universale și actuale tuturor persoanelor care activează în orice funcție, însă pentru bibliotecarul modern ele sunt o necesitate vitală.

„Cred că ar trebui să ne ghidăm de domeniile de competențe-cheie, recomandate de Comisia Europeană. Este vorba despre competențe digitale, competențe sociale și civice, a învăța să înveți, competențe de inițiativă și antreprenoriat. În înșiruirea competențelor Comisia Europeană plasează printre primele rânduri competențele de comunicare în limba maternă și limbile străine”.(F1)

„Să comunice deliberat (capacitatea de a înțelege publicul și a comunica activitatea bibliotecii), să învețe permanent de la alții din jur (utilizatori, cetățeni, fondatori colegi)”. (F2)

„Să vorbească cel puțin două limbi străine, competențe TIC”.(F3)

„Dezvoltarea relațiilor interpersonale și de colaborare, administrarea și utilizarea Internetului și a resurselor electronice, cunoașterea valorilor și normelor etice”. (F4)

„Competențe și abilități de comunicare și relaționare cu utilizatorii, competențe tehnologice / digitale”. (F5)

Informația este un fenomen real, o resursă de bază pentru educație și activitatea intelectuală. Bibliotecarul este intermediarul între producătorul de informații și beneficiarii ei. O altă diferențiere importantă a competențelor în percepția experților se axează pe competențele specifice profesionale necesare personalului din domeniul informației. Unii formatori menționează că bibliotecarii trebuie să sintetizeze și gestioneze rapid informația, să creeze și să ofere mijloace eficiente de informare.

„În condițiile dezvoltării transferului de informații prin noile tehnologii și a construirii unor rețele și sisteme documentare, se impune crearea unui sistem întreg de competențe necesare în pregătirea unor profes-

oniști cu înaltă calificare. Competențe obligatorii: gestionarea colecțiilor și fondurilor documentare; aplicarea strategiilor și tehnicilor de căutare, de colectare, triere, validare și difuzare a informației”. (F4)

„Să învețe a sintetiza informații (încă nu știm!)”. (F2)

După opinia formatorilor, în prezent bibliotecarul universitar realizează procese complexe ce solicită competențe adecvate. A devenit un agent al informației, un cyber-bibliotecar, iar modelarea competențelor crește odată cu apariția noilor tehnologii informaționale și comunicaționale, a diverselor formate și suporturi informaționale, a serviciilor și a cererilor comunității academice.

„Bibliotecarul trebuie să fie expert în cunoașterea și organizarea resurselor informaționale, să posede abilitatea de a le selecta, evalua, indexa, prezerva, disemina resursele infodocumentare pe diverse formate, să elaboreze baze de date. La acestea se adaugă competențele bibliometrice, managementul datelor de cercetare, consiliere privind utilizarea metadatelor, păstrarea rezultatelor cercetării”. (F6)

În acest context au fost menționate competențele în cultura informației. Specialistul din domeniul infodocumentar trebuie să dețină el însuși competențe în cultura informației (capacitatea de orientare în fluxul informațional în continuă creștere, cunoașterea diverselor surse și tehnologii de informare, însușirea metodelor și abilităților de accesare, prelucrare, evaluare și aplicare a informațiilor) și respectiv să învețe utilizatorul cum să găsească, să opereze cu informația necesară.

„Una din competențele obligatorii pentru un manager și specialist: competențe în cultura informației”. (F5)

„Să instruiască studenții și cadrele didacticei în vederea utilizării TIC”. (F6)

Unii din formatori consideră că inteligența, inspirația și spiritul creativ sunt

piloni pe care se sprijină activitatea profesională a bibliotecarului. Meseria de bibliotecar presupune multă creativitate și inovație. Un bibliotecar deținător de calități și aptitudini creative va putea transforma instituția bibliotecară într-un spațiu atrăgător, util pentru membrii comunității. Bibliotecarul ce va veni cu idei noi și va putea comunica aceste idei, va accepta cu ușurință provocările, va fi original și va renunța la stereotipuri, se va implica și experimenta, va putea proiecta activitatea profesională, doar acest profesionist va putea cu ușurință să țină pasul cu cele mai provocatoare schimbări din societate.

„Să-și modeleze gândirea ca să poată veni în mod obișnuit cu idei noi; să-și dezvolte gândirea creativă; să fie empatici (doar așa pot fideliza utilizatorii pe care domeniul prin rigiditatea relațiilor și regulamentelor i-au pierdut); să-și dezvolte gândirea proiectivă (design) - bibliotecarii nu prea scriu proiecte – nu știu și nici nu vor pentru că nu au unde aplica ca să obțină finanțare (nimeni nu oferă granturi pentru dezvoltarea bibliotecilor!), dar viitorul va aparține celor care vor proiecta activitatea; să învețe a scrie povești/istorii de succes (aici e carența domeniului) a devenit azi una din cele mai căutate competențe; să experimenteze!!!” (F2)

„Planificarea proiectelor profesionale” (F4)

Biblioteca în ansamblu, precum și componentele ei în parte, pretind exercitarea managementului: managementul resurselor umane, managementul colecțiilor, managementul informațional, managementul cunoașterii, managementul organizațional etc. În acest context, unii formatori au accentuat necesitatea competențelor în management și leadership (o persoană să dea dovadă de spirit de conducere și să-și dezvolte aptitudinile prin experiență).

„Pentru un manager modern, ar fi binevenite următoarele competențe: gestionarea și motivarea resurselor umane; aplicarea

planificării strategice; formarea și dezvoltarea personalului; posedarea abilităților de leadership organizațional” (F4)

„Competențele obligatorii pentru un manager și specialist: competențe în management organizațional (planificare, organizare, coordonare, realizare și monitorizare a activității)” (F5)

Analiza permanentă a necesităților informaționale, valorificarea resurselor și a mijloacelor necesare pentru a le satisface, reprezintă esența unei activități de bibliotecă cu orientare de marketing. În viziunea unor formatori, bibliotecarul trebuie să fie capabil să creeze servicii de calitate pentru utilizatori și să le promoveze, să studieze permanent necesitățile lor informaționale, să planifice activități de marketing.

„Elaborarea, realizarea, evaluarea, promovarea produselor și serviciilor informaționale; aplicarea tehnicilor de studiere a necesităților informaționale ale utilizatorilor; elaborarea, implementarea și evaluarea planurilor de marketing” (F4)

„Să cerceteze și evalueze necesitățile informaționale ale utilizatorilor, să creeze produse și servicii informaționale moderne, să utilizeze în activitate tehnologiile avansate de informare și comunicare” (F6)

„Un bibliotecar modern ar trebui să aibă nu numai cunoștințe profesionale, ci și o viziune clară privind diverse domenii, cum ar fi: TIC, management, marketing, sociologie, psihologie și să vorbească cel puțin două limbi străine” (F3).

De asemenea, bibliotecarul trebuie să posede *„competențe de advocacy”* (F5). Deci, să fie capabil să inițieze, să organizeze și să conducă activități de advocacy pentru soluționarea problemelor cu care se confruntă bibliotecile.

După opinia (F4), competențele bibliotecarului implică diverse aspecte deontologice, de etică și morală. Este vorba despre relațiile personalului cu utilizatorii, colectivul și mediul extern.

La fel, trebuie să cunoască și să aplice legislația. Același expert consideră că un profesionist trebuie să se „autoinstruiască continuu”, să-și perfecționeze cunoștințele, competențele, calitățile personale și funcționale care vor asigura eficiența activității profesionale.

Dezvoltarea și recunoașterea competențelor

Participanții la studiu au menționat că dezvoltarea competențelor profesionale are loc prin toate cele trei forme ale instruirii continue: formală, nonformală și informală. Intervievații au accentuat rolul Centrelor de formare continuă în vederea dezvoltării competențelor și aptitudinilor personalului de specialitate prin oferirea unor programe educaționale de calitate. Au sugerat necesitatea practicării instruirii la distanță.

„Din punct de vedere organizațional în Republica Moldova, după părerea mea, este creat un sistem de prestatori de programe educaționale în dezvoltarea competențelor personalului de specialitate din biblioteci corespunzător prevederilor Codului Educației, și logic organizat: formare profesională de bază (USM, ciclul licență, masterat, doctorat); programe de educație continuă formală, nonformală și informală (Secția de Formare Continuă USM, programe educaționale ale Centrelor biblioteconomice naționale și teritoriale, altele). Doar să dorești să-ți dezvolți competențele!

Ar fi necesară implicarea bibliotecilor-centre biblioteconomice, care oferă programe educaționale, în procesul de acreditare a acestora, fapt ce ar contribui la augmentarea imaginii ca prestator de servicii educaționale, dar cred că s-ar reflecta și asupra calității. Instruirea online – un aspect important de dezvoltare.” (F1)

„Făcând/pregătind bibliotecari formatori, măcar unul în fiecare bibliotecă, prin Centrele Naționale, Centrele Regionale de

Excelență profesională, prin centrele raionale de formare.” (F2)

„Dezvoltarea competențelor, aptitudinilor profesionale prin: studii la licență, masterat și cursuri de recalificare; formarea profesională continuă formală și nonformală.” (F5)

A fost remarcată importanța și necesitatea standardelor ocupaționale în procesul de formare continuă, precum și soluționarea problemelor la nivel de management profesional.

„Din punctul de vedere al conținutului, cred că avem nevoie de standarde ocupaționale, care ar contribui atât la un conținut mai adecvat al formării continue, cât și la soluționarea problemelor de management (obligațiuni, relații profesionale etc.)” (F1)

Aderarea bibliotecilor la diferite proiecte și programe naționale și internaționale le oferă oportunități de dotare tehnică, dar și de dezvoltare a competențelor profesionale ale bibliotecarilor prin participarea la diverse forme de instruire. Respondenții au menționat contribuția proiectelor în procesul de instruire a bibliotecarilor din Republica Moldova.

„Novateca a contribuit enorm pregătind peste 170 de formatori la nivel național, pentru bibliotecile publice și naționale investind bani grei în dotarea tehnică a acestor centre care au devenit fabrici de instruire la nivel local. Niciodată în RM domeniul biblioteconomic nu a cunoscut atâta susținere, atâta instruire și atâta dotare cât a făcut Novateca.” (F2)

„Trebuie să menționăm că odată cu implementarea proiectelor internaționale în bibliotecile universitare din Republica Moldova (MISISQ, ERASMUS+, Modernizarea Serviciilor Bibliotecilor Universitare din Republica Moldova, Parteneriatul Moldovei cu Norvegia și România), au sporit facilitățile de instruire a bibliotecarilor, participarea la conferințe, training-uri internaționale, workshop-uri, stagii de documentare, s-au oferit

soluții importante în dezvoltarea abilităților informaționale”. (F6)

De asemenea, unii experți accentuează rolul instruirii la locul de muncă ca formă eficientă de dezvoltare a competențelor profesionale. Totodată să fie extinsă aria disciplinelor, continuitatea instruirii în corespundere cu necesitățile și schimbările dinamice din societate.

„Biblioteca contribuie la dobândirea de către angajați a cunoștințelor și a competențelor necesare unei activități de calitate prin instruirea avansată în domenii prioritare și actuale. Trebuie remarcat faptul că majoritatea specialiștilor din biblioteci trebuie instruiți la diferite nivele de 2-3 ori pe an”. (F3)

„Formarea profesională la nivel instituțional; autodezvoltarea / autoinstruirea profesională permanentă la locul de muncă.” (F5)

Cu certitudine, procesul de instruire trebuie să fie bine organizat și planificat. Dar pentru a obține rezultatele așteptate, competențele profesionale ale personalului de specialitate din biblioteci necesită promovare, apreciere, recunoaștere și motivare. Una din problemele atinse a fost cea de continuitate, de dezvoltare permanentă, de păstrare a celor dobândite. În acest context, legislația din domeniu trebuie să ofere aceste oportunități.

„Recunoașterea competențelor prin: inițiative, idei inovatoare, produse și servicii noi, studii, comunicări, publicații de specialitate”. (F5)

„Prin motivarea resurselor umane. Motivarea răspunde nevoilor și valorilor profesionale ale cadrelor de bibliotecă și are la bază analiza tuturor variabilelor organizaționale, individuale și a relațiilor dintre ele. Este necesar de promovat competența profesională, de apreciat performanțele, de susținut talentele și de stimulat angajații cu spirit inovativ”. (F4)

„Acum domeniul, așa trunchiat cum este, e responsabil de felul cum va păstra

și înmulți cele dobândite. Cu Legea noastră handicapată, cu Regulamente pe care nici juriștii nu le înțeleg și care, toate la un loc, la un loc sunt împotriva instituției bibliotecare și bibliotecarilor nu cred că se va reuși”. (F2)

Unii respondenți au menționat că educația profesională a bibliotecarului trebuie să fie o prioritate globală. Ea fiind reglementată atât în documente directe naționale cât și internaționale.

„Foarte importantă este planificarea unui minim de 0,5 până la 1% din bugetul instituției pentru dezvoltarea profesională, după cum se menționează în Serviciile de bibliotecă publică: liniile directoare IFLA / UNESCO pentru dezvoltare și aproximativ 10% din bugetul orelor de muncă să fie asigurate atât pentru participarea la workshop-uri / ateliere de lucru, conferințe, învățare la locul de muncă și alte activități educaționale, cât și pentru proiecte de învățare informală”. (F6)

Impactul formării profesionale continue

Imaginea unei instituții este creată de personalul ei. Doar un personal competent va crea servicii și produse de calitate pentru a satisface necesitățile de informare și documentare ale utilizatorului erei digitale. În viziunea intervievaților impactul formării profesionale continue este dezvoltarea competențelor profesionale la bibliotecari, actualizarea și implementarea cunoștințelor din domeniu ce vor îmbunătăți și diversifica oferta instituției bibliotecare.

„Evident, în primul rând putem reliefa influența asupra persoanei, formabilului – devine mai informat, mai competent, deține o arie mai vastă de cunoștințe, deprinderi. Dar este important ca acestea să fie transferate, implementate în activitatea profesională și să aibă drept impact îmbunătățirea activității profesionale”. (F1)

„Impactul formării profesionale continue pentru bibliotecari ar fi dezvoltarea competențelor profesionale, mărirea gradului de eficiență la locul de muncă, valorificând timpul, energia și profesionalismul”. (F4)

„Impactul formării profesionale continue pentru bibliotecari ar fi actualizarea cunoștințelor profesionale; dobândirea noilor competențe profesionale; diversificarea produselor și serviciilor”. (F5)

„Am putea vorbi de un impact pozitiv, important în dezvoltarea capacității instituționale prin obținerea de noi cunoștințe, dezvoltarea și modernizarea competențelor, schimb de experiențe. Îmbunătățirea calității formării duce implicit la modernizarea, generarea de noi servicii pentru utilizatori, creșterea capacității inovatoare a Bibliotecii”. (F6)

După opinia unor respondenți, persoana competentă va putea fi avansată în carieră, va putea supraviețui într-o societate instabilă, politizată și care necesită conformare.

„Impactul formării profesionale continue pentru bibliotecari ar fi avansarea în carieră”. (F5)

„Oameni cu capacitate, competențe și mentalitate de schimbare și inovare! De așa oameni are nevoie biblioteca pentru a supraviețui într-o lume politizată, fără interese culturale, într-o lume virtuală care nu iartă pe nimeni dacă nu se schimbă, într-o țară fără buget”. (F2)

În același timp, unii experți accentuează interesul unor angajatori față de instruirea propriilor angajați, dezvoltarea competențelor profesionale prin elaborarea strategiilor de formare profesională care va influența pozitiv întreaga activitate „dezvoltarea și competitivitatea instituției bibliotecare” (F5), „vizibilitate națională și internațională” (F6).

„În ultima perioadă se evidențiază interesul tot mai accentuat al bibliotecilor

din Republica Moldova pentru formarea propriilor angajați, interes manifestat prin creșterea semnificativă a ponderii gradului de calificare pentru stabilirea salariilor. În acest sens, tot mai mulți angajatori dezvoltă strategii pe termen lung de formare profesională, în scopul dezvoltării competențelor profesionale ale angajaților. Formarea bibliotecarilor a devenit și o măsură strategică relevantă pentru îmbunătățirea eficienței organizației. Prin urmare, se înregistrează un nivel ridicat de conștientizare a importanței formării profesionale continue în rândul angajatorilor, determinat și de percepția pozitivă a acestora asupra impactului formării atât asupra angajaților, cât și asupra organizației”. (F3)

Rolul autoformării în societatea cunoașterii

Majoritatea absolută a respondenților consideră autoformarea ca pe o necesitate vitală, o condiție esențială în activitatea profesională a personalului din domeniul informației. Reprezintă o modalitate de îmbunătățire a cunoștințelor și de creștere la nivel profesional prin diferite modalități, atât de necesare utilizatorului tehnologizat.

„Formarea continuă, învățarea permanentă este un segment necesar în viața profesională a angajatului, de aceea este binevenită deschiderea către învățare în orice context, în orice format”. (F6)

„Autoformarea sau autoinstruirea reprezintă o condiție esențială a parcursului profesional al oricărei persoane. Inovarea educațională, crearea științifică, tehnică și artistică reprezintă modalități necesare de îmbunătățire și creștere permanentă a nivelului educațional și profesional”. (F4)

„Autoformarea profesională și personală pe parcursul întregii vieți a devenit o necesitate. Autoformarea/ autoinstruirea asigură perfecționarea profesională, atât integral, cât și pe anumite domenii profesionale”.

onale, care prezintă un interes sporit sau necesitatea în anumite perioade de activitate profesională. Autoinstruirea devine necesară odată cu schimbările rapide, care se produc în activitatea profesională, în relațiile cu utilizatorii și integrarea tehnologiilor informaționale în procesele de bibliotecă”. (F5)

Respondenții au menționat rolul benefic al autoformării. Doar o persoană care învață permanent, pe parcursul întregii vieți, va deveni un bun profesionist, va crește încrederea în propriile forțe, va avea capacitatea de aplicare a cunoștințelor în diverse situații, va obține performanțe pe tot parcursul carierei.

„Vital. Autoformarea subliniază rolul activ al celui ce învață. Un plan bun de autoformare contribuie la realizarea obiectivelor de performanță individuală în concordanță cu stilul propriu de învățare și oferă bibliotecarului posibilitatea să-și modeleze propria strategie de a învăța să înveți pe tot parcursul carierei profesionale. Aceste aspecte condiționează creșterea nivelului de profesionalism, dezvoltarea și perfecționarea competențelor în vederea aplicării lor în contexte și situații noi, stimulează încrederea în forțele proprii, depășirea cu succes a frustrărilor și dificultăților întâlnite în cariera profesională. Orice succes obținut în acest context al autoformării devine dominant motivațional pentru înregistrarea unor noi performanțe în activitatea profesională”. (F3)

Pe lângă importanța autoformării, experții s-au arătat preocupați de problema conștientizării necesității autoformării, atât la nivel inferior, cât și cel superior. Să tindem spre recomandările organismelor internaționale la capitolul competențe și educație continuă.

„Trebuie conștientizată această necesitate de către bibliotecar, dar și la nivel de management. Este suficient să analizăm programele de activitate ale bibliotecilor și să ne convingem câtă atenție se acordă autoinstruirii. Nicidecum nu suntem la nivelul

recomandărilor internaționale – Declarația IFLA (10 % din volumul orelor de muncă) – aici se includ de fapt toate formele de educație continuă”. (F1)

Intervievații afirmă necesitatea definiției a autoformării bibliotecarilor, dar totodată se declară că nu este motivantă. În același timp s-a menționat că actualul cadru de reglementare din domeniu nu stimulează formarea și autoformarea. A fost expusă opinia că permanenta tendință a bibliotecarului de a se impune, de a fi auzit, văzut și apreciat, a făcut să cadă pradă unor legi și regulamente în defavoarea lui.

„Definitiv! Dar nu e motivant: (1) ne atestăm după un Regulament pentru oameni de știință, nu pentru bibliotecari publici! (În același Minister cu Educația, unde cadrele didactice fac un referat și o lecție deschisă și primesc grad); 2) Legea salarizării (recentă) nu mai oferă 30/40/50, ci un procent infim la salariu pentru grad; 3) Ca să fii manager/director/șef secție/serviciu nu mai e nevoie de vechime/experiență, nici de grad profesional, nici de studii în domeniu. Pentru ce să plătim să ne instruiem, mă întrebă bibliotecarii... și au dreptate! Cenușăresele societății ne-au făcut legea și politicile domeniului pe care tot bibliotecarii le-au făcut tăindu-le craca de sub picioare... Și știți de ce? Pentru că întotdeauna trebuiau să arate că sunt necesari acestei societăți asumându-și roluri și responsabilități pe care nimeni nu le impunea, nu le cerea, crezând că astfel îi vor convinge pe guvernanți... dar ei biciuiesc și mai tare domeniul...”. (F2)

Probleme în formarea profesională

Principalele probleme identificate de toți participanții la studiu țin de promovarea profesiei, indiferența comunității bibliotecare, organelor de resort, instituției de învățământ cu profil biblioteconomic.

„Bibliotecile ar trebui să organizeze campanii de promovare a profesiei. De regulă acestea invită scriitorii, oameni de artă

etc. la întâlniri cu utilizatorii, reprezentanții comunităților. Dar avem un exemplu când a fost invitat un biblioteconom notoriu care să vorbească despre realizările sale și profesie? Și oameni dintre aceștia avem...” (F1)

„Noi nu mai avem învățământ biblioteconomic! Nu există rezolvare pentru că nu se vrea la nivel de Minister al Educației, al Culturii, nu se vrea la nivel de USM cu o lungă tradiție de învățământ biblioteconomic, de aproape 60 de ani”. (F2)

„Este necesară promovarea specialității”. (F4)

Respondenții privesc problema pregătirii specialiștilor din domeniu ca pe una națională. Lipsa unui personal competent se răsfrânge asupra calității activității proceselor de bibliotecă, asupra performanței instituției bibliotecare în general.

„Aceasta este o problemă națională, este afectat întreg învățământul universitar, nu doar specialitatea Biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică”. (F4)

„Criza învățământului biblioteconomic a adus la reducerea considerabilă, lipsa bibliotecarilor profesioniști, ce respectiv să răsfrânge asupra calității proceselor de bibliotecă și performanței instituției bibliotecare. Este foarte dificil de lucrat cu personalul necalificat, fără studii în domeniul biblioteconomiei. Orice persoană fără studii speciale necesită o instruire suplimentară la locul de muncă și o perioadă mai îndelungată de integrare în activitatea bibliotecii”. (F5)

Unii respondenții privesc problema ca pe una globală, fiind influențată de diverși factori: economici, tehnologici, sociali, demografici care au influențat pe de o parte, numărul redus al utilizatorilor, iar pe de altă parte, lipsa tinerilor specialiști. Finanțarea redusă a domeniului, statutul scăzut al profesiei, dezvoltarea tehnologiilor, concurența, îmbătrânirea populației, după părerea intervievaților, sunt doar unele din motive ce au provocat problema pregătirii viitoarelor cadre.

„Din păcate, criza de studenți este criza societății în general, dar sunt și factori precum salariile mici, deși, odată cu noua Lege a Salarizării ar putea să intervină și unele schimbări”. (F6)

„Schimbările în situația economică din Republica Moldova, schimbările de pe piața informațiilor, reducerea fluxului de utilizatori în biblioteci, dezvoltarea rapidă a tehnologiei informației aduce incertitudinea în activitatea bibliotecii moderne, în capacitatea ei de a se adapta la mediul de funcționare în continuă modificare. Apariția concurenței pe piața informațională în contextul Internet-izării, finanțarea redusă a domeniului bibliotecilor, baza tehnică nedezvoltată, reducerea numărului de utilizatori, lipsa tinerilor specialiști – acestea sunt principalele provocări cu care se confruntă astăzi bibliotecile. Factorii mediului extern au influențat cererea pentru studii biblioteconomice. Tinerii nu aleg această profesie pentru că aceasta nu se regăsește în topul profesiunilor și sunt siguri că în următorii 15-20 de ani situația nu se va schimba cardinal. Schimbările frecvente de personal, flexibilitatea politicii de personal nu sunt specifice acestui domeniu de activitate în țara noastră. În mod substanțial, personalul angajat este de vârstă medie, peste 40 ani, fapt ce constată îmbătrânirea personalului bibliotecar din țară”. (F4)

Soluționarea problemei formării profesionale formale, în viziunea experților, o văd prin sporirea interesului și responsabilităților întregii comunități bibliotecare față de această problemă, motivarea prin salarizare decentă, dezvoltarea învățământului biblioteconomic cu frecvență redusă, restabilirea învățământului biblioteconomic, de a permite admiterea în baza diplomelor de absolvire cu unsprezece clase, cursuri de recalificare pentru specialiștii din alte domenii care activează în bibliotecă. Toate acestea, consideră ei, ar putea atrage tineri să facă studii în

biblioteconomie și să crească valoarea profesiei.

„Prin augmentarea interesului și responsabilităților bibliotecilor la acest capitol. Adeseori îmi adresez întrebarea – dacă fiecare raion ar convinge/ar delega anual câte o persoană pentru formarea profesională de bază – anual am avea câte două grupuri de studenți!!! Există potențial al personalului de specialitate – tineri angajați cu studii medii, chiar generale – este necesar de a fi motivați. În prezent parcă se diferențiază pârgurile de motivare: majorarea salariului, importanța deținerii studiilor de profil pentru salarizare, pentru obținerea categoriei de calificare”. (F1)

„Cred că va trebui să dezvoltăm învățământul biblioteconomic cu frecvență redusă ca un obiectiv strategic în redresarea situației de lipsă a cadrelor noi și tineri în bibliotecă”. (F3)

„În primul rând, ar fi bine acordarea unui salariu decent pentru traiul din Republica Moldova. Dacă Ministerul Educației ar permite realizarea admiterii în baza diplomelor de absolvire cu unsprezece clase, ar fi abiturienți”. (F4)

„Rezolvarea problemei o văd în restabilirea învățământului biblioteconomic și introducerea cursurilor de recalificare obligatorii pentru specialiștii din alte domenii, care își doresc să activeze în bibliotecă. Astfel vom ridica valoarea și prestigiul profesiei de bibliotecar în societate, vom depăși stereotipul că în bibliotecă poate lucra oricine și nu sunt necesare cunoștințe și competențe speciale”. (F5)

Unii respondenți au accentuat importanța Centrelor de formare profesională, în legătură cu situația creată în sistemul de învățământ din domeniu, ca una din soluții privind dezvoltarea competențelor profesionale.

„Dar în același timp a crescut cererea, sunt deosebit de importante și necesare instruirile formale în cadrul Programelor de

formare profesională continuă de scurtă durată ori de Recalificare, organizate în cadrul instituțiilor licențiate, precum sunt Universitatea de Stat din Moldova, instruirii non-formale la CFPC al BNRM, CNEPB, Centrul de Formare a Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă”, Centrele biblioteconomice departamentale și teritoriale”. (F6)

Schimbările la nivelul competențelor

Participanții la cercetare au menționat că se observă schimbări pozitive la nivelul competențelor. După opinia respondenților s-au dezvoltat competențe generale: comunicative, creativitate, gândire critică, inovație, analiză și sinteză. Bibliotecarii au învățat să vorbească în fața publicului, să prezinte comunicări, să aibă o ținută, au devenit mai curioși și încrezuți în sine.

„Evident, se observă o schimbare pozitivă. În prim plan am putea vorbi despre niște competențe generale: capacitatea bibliotecarilor de a vorbi în fața publicului, de analiză și sinteză, de logică, de exprimare corectă și laconică, ținuta ...”. (F1)

„Sunt vizibile schimbări în competențe, abilități, atitudini și interese ale bibliotecarilor. Majoritatea din ei sunt activi, creativi, inovativi, demonstrează interes sporit față de tot ce se produce în domeniul biblioteconomiei, științelor informării și domeniilor adiacente”. (F5)

În viziunea respondenților, personalul de specialitate participând la activități de instruire, și-au dezvoltat competențele profesionale: cunoașterea legislației în domeniu, a standardelor profesionale, îmbogățirea vocabularului profesional, cunoștințe de advocacy.

„În al doilea rând, se diversifică vocabularul profesional, cunoașterea prevederilor cadrului legal și al standardelor de profil. Personalul de specialitate din biblioteci dețin competențe de advocacy profesional, de analiză și prezentare a impactului activității de bibliotecă etc.” (F1)

„Sigur, mulți bibliotecari care nu au studii în domeniu, dar participând la aceste activități de instruire ei își dezvoltă competențele profesionale”. (F4)

Un alt punct de vedere presupune implicarea personalului cu pasiune la prosperarea, modernizarea instituției bibliotecare. A fost accentuată iarăși contribuția Proiectelor la dezvoltarea competențelor, schimbarea mentalității la capitolul conștientizării și necesității instruirii continue, oferind cunoștințe și deprinderi de a inova și crea servicii moderne pentru întreaga comunitate.

„Multe! Domeniul s-a modernizat considerabil datorită bibliotecarilor pasionați de instituție și profesie – ei țin pe linia de plutire domeniul pentru că pun mintea, inima, capacitatea, și buzunarul propriu la prosperarea bibliotecii și în cea mai mare parte grație Programului de modernizare care a investit, pregătit și schimbat bibliotecile și bibliotecarii. Nu Ministerul de resort! Nu au investit nimic în acești șapte ani de Novateca”. (F2)

Formatorii de asemenea afirmă că personalul de specialitate conștientizează importanța instruirii continue în condițiile dezvoltării tehnologiilor informaționale, o necesitate pentru obținerea gradelor de calificare. Personalul de bibliotecă este orientat spre actualizarea permanentă a cunoștințelor profesionale, folosind diverse căi și mijloace.

„Implementarea tehnologiilor informaționale obligă personalul bibliotecii de a evolua în mod constant și a transforma munca bibliotecarului în una intelectuală. Atestarea cadrelor bibliotecare solicită instruirea permanentă a personalului, participarea la diverse cursuri și alte acțiuni educaționale. Profesioniștii din biblioteci recunosc că pentru a fi un specialist de înaltă calificare este nevoie de îmbunătățirea continuă a competențelor. Se observă că personalul de bibliotecă este orientat spre actualizarea

permanentă a cunoștințelor profesionale, folosind diverse căi și mijloace”. (F3)

„Programul Novateca s-a încheiat, dar oamenii pregătiți fac față provocărilor, răspund valorificându-le, inovează, implementează servicii moderne, au devenit veritabile centre comunitare”. (F2)

În același timp, participanții la studiu au identificat un set de probleme ce țin de importanța, continuitatea instruirii profesionale, investițiile umane și financiare în formare, identificarea nevoilor de instruire, valoarea personalului pregătit în domeniu, atragerea tinerilor.

„La nivel de persoane cunoscute, atestăm că îmbunătățirea performanțelor profesionale este direct proporțională dobândirii competențelor noi”. (F3)

„Dezvoltarea competențelor profesionale reprezintă cheia succesului în profesie, asigură o carieră profesională și favorizează creșterea profesionalismului cadrelor și calității serviciilor prestate de bibliotecă”. (F4)

„Acest avânt funcționează ca reminiscență și nu va dura mult dacă nici facultate nu avem, dacă nu investim în dotări și instruire. Necesitățile oamenilor sunt în continuă evoluție și dacă domeniul va fi în stare să articuleze necesitățile de instruire a bibliotecarilor la necesitățile de schimbare a cetățenilor vom supraviețui... Dar atenționez, 60% de bibliotecari sunt de pensie sau la pensie, aceștia sunt cei care-și pun sufletul pentru domeniu. Au început a veni în bibliotecă oameni nepregătiți, primarii angajează tineri fără studii, cu 8-10 clase, pentru că Legea salarizării nu cere oameni cu studii la postul de conducere a bibliotecii. Fluctuația e mare, necesitatea de instruire și mai mare, dar nu avem suport financiar pentru aceasta...”. (F2)

După opinia intervievaților, rolul managerului în procesul de instruire a personalului de specialitate din biblioteci este inevitabil. Pe lângă faptul că managerul trebuie să fie competent, îi revine respon-

sabilitatea pentru măsurarea progresului, comunicare eficientă și controlul competențelor angajaților.

„Un rol deosebit în perfecționarea profesională a bibliotecarului îl are managerul instituției. Managerul performant trebuie să cunoască și să coordoneze factorii care pot transforma activitatea într-un succes: relații de colaborare, utilizatori și management, responsabilități clare și indicatori specifici pentru măsurarea progresului, comunicare eficientă și controlul competențelor angajaților.” (F4)

Respondenții au concretizat că despre creșterea performanțelor profesionale vorbesc rezultatele obținute în activitatea instituției bibliotecare.

„Biblioteca a fost inclusă în programul Open World, Cursul „Bazele Culturii Informației”, a fost inclus în planurile de învățământ la toate specialitățile ca disciplină obligatorie, specialiștii au elaborat o varietate de tutoriale și video-tutoriale, ghiduri, videospoturi și alt suport didactic pentru a ajuta utilizatorii în căutarea, localizarea, evaluarea și citarea informațiilor, inclusiv utilizarea softurilor personale de gestiune a referințelor: EndNote, Mendeley, Zotero, indexarea produselor științifice în baze de date internaționale, repozitorii, biblioteci deschise, cataloage și platforme informaționale, elaborarea publicațiilor în domeniu, materialelor promoționale etc.” (F6)

Privitor la aspectul dacă se observă o îmbunătățire a performanțelor profesionale, a fost menționat că este nevoie de studii aparte, pentru a trage unele concluzii veridice.

„Pentru a afirma cu certitudine că observăm o îmbunătățire globală a performanțelor profesionale este nevoie de un studiu aparte.” (F3)

Concluzii

Cercetarea calitativă a reliefat o varietate de opinii privind identificarea, dez-

voltarea și recunoașterea competențelor profesionale, rolul autoformării al personalului de specialitate, impactul formării profesionale continue. Au fost identificate probleme la nivel de formare și schimbările parvenite la bibliotecari în urma instruirii.

În urma discuțiilor, formatorii au menționat competențele generale și specifice profesionale comune pentru specialiștii și managerii din biblioteci, cum ar fi: competențele digitale, competențe de comunicare și relaționare, cunoașterea limbilor străine, a învăța să învețe, cunoașterea normelor și valorilor etice, relații interpersonale, competențe de advocacy, competențele în cultura informației, să sintetizeze și gestioneze rapid informația, cunoștințe în vederea utilizării instrumentelor bibliometrice contemporane, să creeze și ofere mijloace eficiente de informare.

Unii din formatori consideră că inteligența, inspirația și spiritul creativ sunt piloni pe care se sprijină activitatea profesională a bibliotecarului. Să poată căuta idei noi, atât în cadrul, cât și în afara domeniului biblioteconomic, să acumuleze și implementeze experiențe noi.

Experții au accentuat necesitatea competențelor în management și leadership. Persoana nu trebuie neapărat să fie manager pentru ca să poată exercita o funcție administrativă sau să gestioneze un proiect. Trebuie să demonstreze capacități de lider pentru a rezolva probleme apărute pentru realizarea unui scop.

În viziunea unor formatori, bibliotecarul trebuie să fie capabil să creeze servicii de calitate pentru utilizatori și să le promoveze, să studieze permanent necesitățile lor informaționale, să planifice activități de marketing.

Intervievații au remarcat că competențele se dezvoltă nu doar prin participarea la instruirea formală și nonformală, dar și prin autoformare. La baza unei formări

continue a personalului de specialitate din biblioteci stă autodezvoltarea. Numai atunci când o persoană conștientizează, manifestă dorință și interes, procesul de instruire va fi eficient.

A fost menționată importanța motivării bibliotecarilor pentru dezvoltarea profesională. Una din condițiile favorabile pentru formarea profesională continuă de succes a bibliotecarilor ar fi susținerea din partea Ministerului la nivel extern, cât și din partea managerilor de bibliotecă, la nivel intern. Competențele profesionale să fie apreciate, recunoscute și promovate. În acest context, legislația din domeniu trebuie să ofere aceste oportunități.

În viziunea respondenților impactul formării profesionale continue este dezvoltarea competențelor profesionale la bibliotecari, actualizarea și implementarea cunoștințelor din domeniu ce vor îmbunătăți și diversifica oferta instituției bibliotecare. După opinia unor respondenți, persoana competentă va putea fi avansată în carieră, va putea supraviețui într-o societate instabilă, politizată și care necesită conformare. Impactul este, indiscutabil, unul important, de durată, care conduce la îmbunătățirea calității și performanței bibliotecilor în corespundere cu standardele internaționale în domeniu.

Intervievații au accentuat rolul Centrelor de formare continuă în vederea dezvoltării competențelor și aptitudinilor personalului de specialitate care trebuie să ofere programe educaționale de calitate. Au sugerat necesitatea standardelor ocupaționale în procesul de formare continuă, extinderii disciplinelor, diversificării formelor și metodelor de instruire.

A fost apreciată contribuția Proiectelor în procesul de instruire a bibliotecarilor din Republica Moldova.

După opinia respondenților problemele din sistemul de învățământ de profil, lipsa studenților, își pun amprenta asupra calității activității din domeniul infodocumentar, afirmând că specialiștii fără studii în biblioteconomie și științe ale informării necesită cheltuieli și timp suplimentar pentru recalificare. Unii au analizat cauzele acestei probleme de nivel național, alții au venit cu unele soluții.

Unii experți au remarcat rolul legislației în domeniu, referitor la capitolul formării profesionale, părerile divizându-se în pro sau contra cadrului de reglementare din domeniu.

Formatorii au afirmat că personalul de specialitate conștientizează importanța instruirii continue. Personalul de bibliotecă este orientat spre actualizarea permanentă a cunoștințelor profesionale, folosind diverse căi și mijloace. În același timp, participanții la studiu au scos la iveală un set de probleme ce țin de continuitatea instruirii profesionale, investițiile umane și financiare în formare, identificarea sistematică a nevoilor de instruire, valoarea personalului pregătit în domeniu, atragerea tinerilor.

La capitolul îmbunătățire a performanțelor profesionale unii au remarcat că despre creșterea performanțelor profesionale vorbesc rezultatele obținute în activitatea bibliotecii, iar alții au menționat că sunt necesare studii aparte, pentru a trage unele concluzii cât mai veridice.

REVISTA DE BIBLIOTECONOMIE ȘI ȘTIINȚA INFORMĂRII A BIBLIOTECII MUNICIPALE „B.P. HASDEU”, BIBLIOPOLIS

Direcții de cercetare infodocumentară

Elena TARAGAN,

Masterat Managementul Instituției Infodocumentare, an I

Esența unei reviste instituționale este de a servi ca mijloc de informare, ca mijloc și suport de educare profesională, ca mijloc de comunicare cu publicul pentru care a fost fondată. Gândită în aceste scopuri, pentru bibliotecarii BM, a devenit în timp solicitată și de alt public, cu precădere, din domeniile educațional și cultural. Esența revistei BiblioPolis este de a crea juxtaponeri surprinzătoare, deschideri emoționale, prezențe uimitoare și provocări. Toate acestea le găsim în revista de biblioteconomie și știința informării a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” pe tot parcursul ei de apariție [2].

Lidia Kulikovski, fondator

Revista de biblioteconomie și științe ale informării a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, *BiblioPolis* a fost fondată în anul 2002. Statutul publicației periodice în cauză prevede principiile generale, scopurile și direcțiile principale de activitate, condiții de editare și difuzare, principii privind activitatea de creație și socio-economică, drepturile și obligațiile fondatorilor, evidență, control, administrare și condiții de încetare a activității publicației.

La fondare, revista de biblioteconomie și științe ale informării a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și-a propus „scopuri mărețe” și „ambii frumoase”, care s-au materializat cu timpul, număr după număr. Un lucru remarcabil de orice cititor al revistei, profesionist sau neprofesionist, din sau dinafara mediului biblioteconomic (și eu am făcut această observație

pe cont propriu) este *diversitatea* foarte mare de subiecte pe care le abordează, lucru cu care reușește să surprindă, să atragă cititori și să fidelizeze. Un al doilea lucru ar fi *capacitatea cu care reușește să îmbine aspecte teoretice cu aspecte praxiologice*. Indiscutabil, un atribut, aproape unic, al revistei este frumosul tandem pe care îl realizează *știință - cultură*. Cei care caută știință, vor găsi aici știință. Cei pasionați sau interesați de cultură, au la dispoziție o gamă foarte largă de rubrici care acoperă acest areal.

Așadar, scopurile și prioritățile definite ale revistei, conform expertului-fondator Lidia Kulikovski, sunt de a constitui un spațiu pentru:

- „Cunoașterea și promovarea tehnicilor și metodelor de cercetare;
- Intervenții de eficientizare a schimbului de informații, de experiențe;
- Direcționare a fluxului informațional și a comunicării profesionale;
- Tehnici de analiză;
- Diagnostic și prognoză a cererilor informaționale;
- Soluții pragmatice de ameliorare;
- Modele alternative de organizare a activității, a inovațiilor manageriale” [2]

În viziunea mea, scopul de „diagnostic și prognoză a cererilor informaționale” trebuie valorificat în viitor, întrucât de aici pornesc ideile de satisfacere a necesităților informaționale – scopul de bază al instituției infodocumentare.

De la fondare și până în prezent, revista *BiblioPolis* nu a cedat la capitolul valoare, având întotdeauna un criteriu valoric înalt (lucru constat de outsideri ai revistei), a fost un „instrument transformator” am putea spune, iar *transformarea* în lume nu se face doar pe cale materială/financiară, *modernizarea* începe cu *a gândi* modern, în parametrii timpurilor prezente, prin urmare, *transformarea* despre care vorbim este una de *mentalitate*.

Totodată, *BiblioPolis* a fost utilizat ca material de studiu pentru studenții de profil, în sfera biblioteconomică neexistând foarte multe surse de informare spre deosebire de alte sfere, și nu ne referim doar la studenții la biblioteconomie chișinăuieni, ci și la cei de la Universitatea „Babeș-Bolyai”, conform afirmațiilor directorului Bibliotecii Județene „Octavian Goga”, Cluj, România.

Revista surprinde și prin faptul că apare cu o regularitate destul de mare pentru o revistă de știință (de regulă, multe dintre ele apar anual, bianual sau de la caz la caz), patru numere per an este o performanță, susțin experți ai domeniului.

Eu aș defini revista ca un *spațiu de dialog* - așa cum și-a propus să fie. Revista este un spațiu unde se vorbește despre *ceea ce se întâmplă* (în filiale, manifestări culturale, lansări), dar este totodată un *spațiu de exprimare* pentru cei care contribuie la paginile ei. *BiblioPolis* este despre Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” dar și despre întreaga comunitate biblioteconomică. Totodată, am putea spune, îmbinând teoria cu praxiologia, așa cum am menționat mai sus, *BiblioPolis* definește direcții de activitate, orientări, preocupări, formând de fapt nucleul teoretic al acțiunilor practice. Influența majoră o constituie ideea, politicul este influența de intelectual (dacă e să parafrazăm unele idei ale lui Keynes).

În susținerea celor afirmate mai sus, despre frumosul tandem știință-cultură,

am putea menționa cuvintele lui Nelly Țurcan, dr. hab., care ne oferă o serie de date factologice privind parcursul revistei *BiblioPolis*: „În anul 2002 *BiblioPolis* a debutat ca un „Buletin de specialitate” al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Revista a devenit un spațiu pentru dezbateri privind lectura, noutățile editoriale, biblioteca și societatea, politici de bibliotecă, programe culturale ș.a. Segmentul de cercetare în revista *BiblioPolis* a fost remarcat din primele numere. Astfel, în volumul 2 al revistei a fost instituită rubrica *Teorie și practică*.”

Mai târziu au fost incluse și alte rubrici care susțineau preocupările științifice ale colegiului de redacție și ale consiliului științific al revistei. Astfel, în anul 2003 a fost instituită rubrica *Recenzii* (vol. 8), în anul 2005 – rubrica *Cartea de specialitate* (vol. 15), în anul 2010 – rubrica *Studii și cercetări* (vol. 34). Merită să menționăm că de la un buletin informativ, care inițial a pus accentul pe activitatea filialelor, bilanțuri de activitate, noutăți editoriale, revista *BiblioPolis* a evoluat la o revistă științifică ce publică studii, cercetări, articole de sinteză, recenzii”. [6]

În privința aspectului științific al revistei, pe care îl subliniază Nelly Țurcan, genurile de publicații științifice prezente în revistă sunt: articol științific, studiu, sinteză documentară, cronică, dezbateri, recenzie, eseu, notă. Dintre acestea, cel mai mult se publică recenzie, comentariu și cronică, iar cel mai puțin dezbateri și notă.

„În anul 2009, în urma unei analize a revistei, a fost relevată o pondere mai mare a articolelor care exprimă partea praxiologică a biblioteconomiei, 52,3%.” [6] Lidia Kulikovski are argumente în acest sens, nu suntem încă suficient de pregătiți pentru a realiza știință (în special genul dezbateri), nu suntem încă suficient de „agresivi” în acest demers și prea puțin dispuși spre schimbare de mentalitate și

paradigmă și confruntare de idei din care să iasă „noul”.

În ceea ce privește multitudinea de subiecte tratate, acestea ar fi următoarele :

SUBIECTE TEMATICE	SUBIECTE ȘTIINȚIFICE
<ul style="list-style-type: none"> • Bibliotecile publice • Imaginea bibliotecilor în societate • Viața filialelor • Personalități culturale și bibliotecare • Lectura • Bibliografie • Profesia de bibliotecar 	<ul style="list-style-type: none"> • Cultura instituțională și imaginea bibliotecii • Comunicarea științifică • Accesul la informație • Competențele profesionale ale bibliotecarilor • Cultura informației • Capacitatea inovatoare a bibliotecii • Managementul inovator • Serviciile inovatoare • Comunicarea profesională

Totodată, *BiblioPolis* a tratat o serie de subiecte în premieră pentru spațiul nostru comunitar:

„În premieră pentru Republica Moldova, *BiblioPolis* a pus în discuție multe subiecte importante pentru modernizarea instituției infodocumentare:

- Responsabilitatea socială a bibliotecilor;
- Servicii de referință;
- Tehnologii informaționale;
- Arhive electronice;
- Arhitectura bibliotecilor”. [6]

Sunt cunoscute de comunitatea bibliotecară cuvintele profesorului Ion Stoică privind faptul că inovația se face în domeniul biblioteconomic ieșind din imperiul cantității. „*BiblioPolis* a ieșit din acest cadru al cantității punând accent pe calitate, prin orientarea spre inovație, utilizator, progres tehnologic, valori etice și dezvoltarea cunoașterii”. [6]

Un alt argument în susținerea faptului că știința și cultura coexistă armonios în această revistă, îl pot constitui cuvintele lui Vlad Pohilă: „Coexistența științei și a culturii în aceeași revistă poate fi asemuită cu o circulație cu dublu sens, dar dacă cineva ține morțiș la termenul circulație cu sens unic, îl admitem și pe acesta, cu precizarea că imaginara șosea are benzi largi, bine asfaltate și perfect marcate, în-cât nimeni dintre cei care circulă pe aici

nu simte vreun deranj, cu atât mai puțin să întâmpine vreo îngrădire, limitare, stingerire. Într-un anumit context, am spus că cele două compartimente tematice, de bază, ale *BiblioPolis*-ului sunt aidoma unor vase comunicante: se defectează unul, are probleme de funcționare și celălalt. Se completează reciproc, se sprijină mutual. Știința biblioteconomică și cultura, în accepția cea mai largă a acestui ultim termen, au numeroase conexiuni, intersecții, fire și firicele ce le unesc”. [3]

În continuarea celor spuse directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, dl Teodor Ardelean, găsește revista „ca fiind una din cele mai bune publicații de profil biblioteconomic din sectorul bibliotecilor publice, care se editează în momentul de față în limba română. Partea științifică și partea culturală sunt integrate armonios în rubrici clar constituite; se observă o preocupare accentuată atât pentru fondul, cât și pentru forma expunerilor. Aspectul editorial este adecvat și, privind retrospectiv, considerăm că revista este în continuă creștere calitativă”. [5]

Edificatoare în acest sens sunt și cuvintele prof. Teodora Fintinaru, director al Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu” din Focșani: „Alternarea textelor de strictă specialitate biblioteconomică cu cele din viața filialelor, de la evenimente științifice, istorice sau prezentări de cărți, dau imagi-

nea de ansamblu a publicației: informațională, culturală, educațională, fapt ce o situează, totdeauna, în avangarda publicațiilor dedicate biblioteconomiei și științelor informării. Revista se detașează net de multe alte publicații asemănătoare ca tematică, printr-un limbaj de specialitate de la care nu s-a făcut niciodată vreo excepție, ceea ce ne recomandă, de la sine, strategia editorială bazată pe diversitate informațională, comunicarea experiențelor de succes, confirmarea și păstrarea rigorii științifice, racordarea și raportarea la informația din întreaga lume”. [5]

Un alt calificativ cu care este definită revista este acela de *maturitate*, după cum au afirmat nu unul ci mai mulți practicieni și teoreticieni ai domeniului științelor informării. „Analiza de conținut dezvăluie o revistă de specialitate matură, aptă să promoveze cultura, domeniul infodocumentar, să pună în evidență inovațiile, valoarea, să ofere acele lucruri surprinzătoare, prezențe uimitoare și deschidere emoțională ce țin viu interesul specialiștilor față de revista BM”. [2]

O descriere amplă a revistei o face Gheorghe Pârlea, învățător, județul Iași: „Tribună de dezbatere a tuturor problemelor teoretice și aplicate a Bibliotecii în genere și, mai ales, a celor interne, de organizare și serviciu în ajutorul cititorilor pentru că orice bibliotecă publică există atât timp, cât are cititori. Altfel, biblioteca ar deveni colecție muzeală, a cărei funcții sunt diferite ca gestionare și destinație.

Nu în ultimul rând, din punctul de vedere al tehnicii redacționale, revista respectă normativele contemporane: apare cu regularitate de invidiat de patru ori pe an, Consiliul științific – cu membri din cinci țări – supervizează studiile publicate, formularea titlurilor se face în trei limbi, există *Abstracts* și, prin atenția pentru detaliile tehnice, fiecare exemplar furnizează toate datele pentru cunoașterea istoriei ei

(printre altele, consemnează numărul volumului, și, astfel, aflăm că avem în mână a 42-a apariție). Designul copertei o face remarcată și atractivă.

Fiecare apariție a revistei impresionează prin numărul mare de colaborări, distribuite în rubrici, dintre care unele permanente, iar altele determinate de tematica numărului respectiv. Sunt statornice rubrici precum: *Studii și cercetări*; *Teorie și practică*; *Viața filialelor*, *Bilanț (revine anual la fiecare nr. 4)*; *Confluente culturale*; *Aniversări/Omagieri*; *In memoriam/Remember*; *Oameni și cărți*; *Recenzii și consemnări*; *Impresii de lectură*; *Cartea de specialitate/Breviar bibliografic*; *Cartea pe glob* etc. Ele sunt concurate de fiecare dată de alte 10-12 rubrici diverse, bine documentate, platforme de discuții și de atitudine civică. Tot acest mozaic de perspective de abordare lărgiște orizontul de interes al cititorului și constituie contribuții la istoria culturii românești contemporane”.

Tatiana Coșeri afirmă că „Revista dezvoltă o nouă logică de gândire și de acțiune a bibliotecarilor, stăpânește viitorul prin previziune. Matematic acest gând ar putea fi prezentat prin următoarea operație:

(a) Comunicare + (b) instruire = (c) performanță și competitivitate

Astfel, determinăm trei conexiuni de durată ale revistei:

(a) Comunicarea asigură liantul indivizilor dintr-o colectivitate [*instituției infodocumentare*], ce contribuie la realizarea cu succes a sarcinilor și responsabilităților.

(b) Omul [*bibliotecarul, specialistul în informare și documentare*] studiază pentru a cunoaște, iar întreaga societate [*utilizatorii, comunitatea*] așteaptă de la el competență, calificare, dăruire, toleranță.

(c) Performanță și competitivitate sunt obținute ca rezultat al cunoașterii fiind și o cauză-efect prin interes, inovare, schimbare, acțiune și continuitate”. [1]

Genoveva Scobioală susține: „Un actor principal în lupta pentru promovarea imaginii BM a devenit revista de biblioteconomie și științe ale informării *BiblioPolis* – publicație profesională, științifică și culturală totodată, care semnaleză activitatea și inițiativele BM, tendințele bibliotecare din R. Moldova și nu numai, oferind spațiu de comunicare bibliotecarilor și altor persoane din știință și cultură. Pe parcursul existenței sale revista a militat pentru un conținut variat, profesionist, promovând conceptul unei biblioteci moderne, inovative, cu incitare la reflecție, lectură și creativitate.

Putem afirma cu certitudine că activitatea editorială consolidează prestigiul bibliotecii și o implică în competitivitate cu alte biblioteci, contribuind la imaginea de ansamblu a BM”. [4]

În perioada anilor 2014-2018, la rubricile permanente, revista de biblioteconomie și științe ale informării a avut următoarele preocupări:

Studii și cercetări: – (2014) comunicarea științifică, aspecte etnice, instruire pentru inovație, cărți electronice, servicii inovatoare, autodezvoltarea bibliotecarilor, impactul mediului de marketing asupra funcționării bibliotecilor universitare din RM, integrarea informațională a bibliotecilor publice, fericirea cunoașterii, politici de bibliotecă, orientarea de marketing ca strategie de dezvoltare a bibliotecilor universitare; (2016) orientare spre cultura serviciilor, săptămâna creativității și inovației, transformarea profesiei bibliotecare, despre problemele tineretului în viziunea sociologilor, postmodernismul: între onirism și metaliteratură, nevoile de formare profesională a bibliotecarilor, Vasile Alecsandri în tinerețe, Leonard Tuchilatu, eul liric lotenian; (2018) acces digital, drepturi de autor, tehnologii inovatoare emergente, străzile Chișinăului vorbesc limba Unirii, imaginea TV în pagina scrisă. [7]

Teorie și practică – (2014) paradigma design-ului în activitatea biblioteconomă, relații de comunicare interrelaționare, biblioteca publică modernă, împrumutul electronic – context internațional, bibliotecarul universitar – mediator în procesul de studiere și cercetare, oră de lectură- aspecte practice, FedEx – impactul cifric, social și profesional inovații culturale; (2016) modernizarea bibliotecilor publice, lectura- un remediu eficient contra plictiseliilor unor adolescenți, despre puterea exemplului, școala de vară Gabrovo, traficul de persoane – problemă socială, povestea digitală, taraba serviciilor de bibliotecă, conferința finală a programului *Chișinăul citește*, bibliotecarii ca specialiști de date; (2018) biblioteca viitorului, biblioteca modernă, valoarea bibliotecilor – 12 argumente, lectura copiilor: realizări și perspective. [7]

Viața filialelor – (2014) biblioteca modernă, reinventarea profesiei, trenduri ale lecturii, priorități acute de cultură, Dumitru Matcovschi în destinul Basarabiei, noi orizonturi de dezvoltare în sala de carte engleză, anul Dumitru Matcovschi, proiecte duminicale de lectură; (2016), un oaspete drag – scriitorul Petre Crăciun, aniversare BPD, conferința științifică *Declaraarea Independenței Bulgariei*, ambasadorii bibliotecii, nocturna bibliotecilor, *Rucsacul de vacanță*, finala Concursului de poezie *Ringul poezilor 2016*, *BiblioPoșta*, studiem limba bulgară, carte animată; (2018) letopisește ale timpului, lansarea unui studiu despre probleme identitare, istoria – un test de verticalitate, săptămâna creativității și inovației. [7]

Recenzii și consemnări – (2014) convocările culturii audio-vizuale, discursul liric al Stelianeii Grama, reflecții asupra poeziei lui Nicolae Bălțescu, românimea văzută prin obiectivul lui Vasile Șoimaru, Miroslăvești – sat unic, cu trei monografii; (2016) dezmembrarea României, poezia și

redescoperirea mitică în monografia Victoriei Fonari, imaginarul poeziei feminine, Jurnalul de trecător cinic al lui Corneliu Florea, debuturi literare tardive, dar semnificative, Etno ABC, Vasile Șoimaru, Selia – axa luminii și armoniei, autorități comuniste în România; (2018) spectrele grădinii de sticlă, bijuterii lirice românești cu aromă basarabeană.[7]

Totodată, Biblioteca Municipală, prin revista *BiblioPolis* are următoarele priorități de subiect:

„O prioritate a Bibliotecii Municipale este valorificarea și promovarea operei, vieții și activității lui B.P. Hasdeu, numele căruia îl poartă. Revista este unul dintre mijloacele prin care se realizează acest deziderat, mai concret prin rubricile *Patronul nostru spiritual* și *Revenire la Hasdeu*, care au găzduit articole științifice ale unor cercetători notorii, note, pasaje din opera lui Hasdeu, recenzii la cărțile cu tematica *Hasdeu*. Revista are meritul de a scoate din uitare și de a publica despre preocupările biblioteconomice ale lui B.P. Hasdeu, el fiind cel care a utilizat și a introdus, pentru prima dată, termenul *biblioteconomie* în arealul românesc. Această contribuție a revistei *BiblioPolis* a fost recunoscută de hasdeologi, filologi, scriitori... „*Revista BiblioPolis este o dezvoltare armonioasă, pe o treaptă nouă, a celor mai bune tradiții din acest spațiu cultural românesc, a celui militantism fervent și luminat pe care l-au promovat cele mai valoroase publicații – făuritoare de viață spirituală și de cultură –, semnate de Bogdan Petriceicu Hasdeu*”, scrie criticul literar Vitalie Răileanu. [2]

De asemenea, Chișinăul constituie o tematică frecventă pe paginile revistei, dar și o prioritate în activitatea BM.

Contribuții proprii la revista *BiblioPolis*

Colaborarea autorului acestui studiu la revista de biblioteconomie și științe ale informării a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” *BiblioPolis* începe cu vol. 65 (2017), Nr 2. Întrucât la acea dată responsabilitatea mea majoră în cadrul bibliotecii fusese concursul de lectură „Bătălia cărților” al BM, aflat la ediția a 3-a, mi-am adus contribuția la revistă cu șase articole scurte prezentând șase cărți din concursul mai sus menționat. Acestea au fost: *Analfabeta care știa să socotească*, de Jonas Jonasson, *Eu sunt Malala*, de Malala Yousafzai și Patricia McCormick, *Prin praf și vise*, de Roxana Velea, *Magee zis Maniacul*, de Jerry Spinnelli, *Focul de gheață*, de Karl Meyer, *O minune de copil*, de Roy Jacobsen.

Ulterior, în vol. 67 (2017), Nr 4, am scris la patru rubrici ale revistei. La rubrica *Teorie și practică* am contribuit cu articolul *Săptămâna științei la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*. La rubrica IGNITE-140, care a reflectat fenomenul Ignite la Hasdeu în 2017, am fost prezentă alături de alți nouăsprezece vorbitori cu tema *Concursul Bătălia cărților*. La rubrica *Viața filialelor* am contribuit cu articolul *Serviciul „Biblioterapia” inițiat la Biblioteca „Târgoviște”*. Iar la rubrica *Impresii de lectură*, am prezentat un articol despre cartea autorului român Octavian Paler, *Calomniile mitologice*.

În anul 2018, mi se conturează o rubrică permanentă în cadrul revistei, cu genericul *Plăcerea lecturii SF*, la care am început a scrie prin a expune recenzii/impresii de lectură din autorul american arhicunoscut de literatură științifico-fantastică, Ray Bradbury. Articolul poartă denumirea *Lumi fantastice din preajma noastră*.

În vol. 68 (2018) Nr 2, la rubrica *Plăcerea lecturii SF* am avut următoarele titluri de recenzie: *Ultima noapte a lumii*, *Baloanele de foc*, *Deschise Cartea SF* – toate constituind, așa cum am mai spus, impresii de

lectură din Ray Bradbury. De asemenea, am avut două contribuții la *Viața filialelor*, articolul *Lansarea unui studiu despre problemele noastre identitare* – care prezintă o cronică a evenimentului de lansare a cărții *Homo Moldovanus Sovietic*, de Octavian Țicu, la Filiala „Onisifor Ghibu”. Al doilea articol la aceeași rubrică a fost *Cronica săptămânii creativității și inovației*. De asemenea, la rubrica *Impresii de lectură* am avut două contribuții: articolul *Cum să-ți construiești un discurs. Sfaturi de la cei mai buni* – articol util pentru participanții la Ignite. Al doilea articol poartă denumirea *Eseu despre orbire* și prezintă o expunere proprie, personalizată privind romanul *Pădurea spânzuraților* al lui Liviu Rebreanu.

În vol. 70 (2018), Nr. 3, la rubrica *Plăcerea lecturii SF* am contribuit cu: articolul *New Yorkul se prăbușește...dor de pământ!* Și cu articolul *Războiul pașnic. Pacea războinică*. La rubrica *Impresii de lectură*, am expus un succes recent al editurii Humanitas, *Zuleiha deschide ochii*.

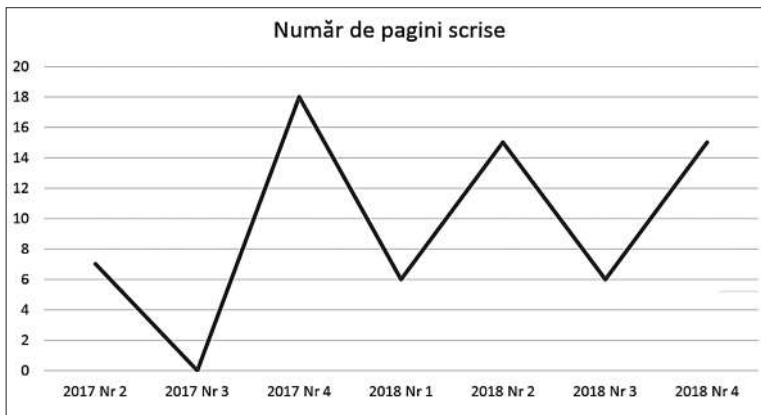
În vol. 71 (2018), Nr. 4, am fost de două ori prezentă, la rubrica *Teorie și practică*, am expus suita de cronici *Hora Științei Hasdeu*. Iar la rubrica *Viața filialelor*, am participat cu articolul *Vocea utilizatorului*.

Așadar, o să încerc în continuare să cuantific contribuția mea personală la „mersul bun” al revistei de bibliotecono-

mie și științe ale informării a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, *BiblioPolis*, începând cu anul 2017 (când a început colaborarea), Nr 2 și terminând cu 2018, Nr. 4 – este vorba de șapte numere de revistă.

Așadar, contribuția mea la revista *BiblioPolis* în perioada indicată s-a dovedit neliniară, cea mai semnificativă contribuție (conform indicatorului *număr de pagini*) s-a dovedit a fi în ultimul număr din anul 2017. De asemenea, o contribuție considerabilă am avut în ultimul număr al anului 2018. Participarea cu articole la revistă poate depinde și de amploarea activităților la Hasdeu – evenimente precum *Hora Științei* despre care am vorbit în revistă fiind unele mai semnificative, cu un ecou mai mare. Totodată, aș menționa că tematica articolelor mele, cititorul va putea observa, este diversă. Particip atât la segmentul științific al *BiblioPolis*-ului (având contribuții la rubrica *Teorie și practică*), cât și la dimensiunea ei culturală cu nenumărate recenzii de carte, autohtonă sau străină. Totodată, nu neglijez *Viața filialelor*, atunci când în filialele noastre au loc evenimente remarcabile (servicii noi, lansări de carte etc.).

Subliniez faptul că indicatorul *număr de pagini* nu este unul perfect pentru a descrie o contribuție mai mult *calitativă* cum ar fi o recenzie de carte, un studiu etc.

Concluzii și recomandări:

În viziune proprie, revista *BiblioPolis* corespunde într-adevăr unor criterii înalte de valoare și poate constitui un bun material de studiu pentru studenți în biblioteconomie. Impresionează prin diversitate și inedit și sunt apreciable eforturile inițiatorilor de a menține durabilitatea acestei reviste, deși interesul publicului cititor (din afara domeniului) ar putea fi scăzut (față de cultură și, implicit, bibliotecă). O observație proprie este că această revistă (valoroasă) nu este cunoscută cititorului simplu, în lipsa, poate, a unor politici de marketing de promovare a ei. Anterior, ca simplu student și cititor la bibliotecă, nici eu nu aveam cunoștința de acest instrument de comunicare a Bibliotecii Municipale.

De asemenea, revista ar putea accepta articole scrise de studenți sau simpli cititori, având șansa să devină astfel o platformă de liberă exprimare în comunitate. Ar fi binevenit să conțină rubrici sau cel puțin informație necesară și utilă liceenilor chișinăuieni.

Totodată, cred că trebuie să dezvoltăm și studii cantitative, de măsurare a frecvenței împrumuturilor, numărului de împrumuturi ale unor opere, diverse topuri etc.

Referințe bibliografice:

1. BiblioPolis. 2014, vol. 51, nr. 1 – 2018, vol. 71, nr. 4.
2. COȘERI, T. *BiblioPolis* - instrument eficient de comunicare profesională a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. In: *BiblioPolis: Bibliografie*. 2012, vol. 46, nr. 5, pp. 29-36. ISSN 1811-900X.
3. KULIKOVSKI, L. *BiblioPolis* – o revistă în ascensiune, făcută cu pasiune. In: *BiblioPolis: Bibliografie*. 2012, vol. 46, nr. 5, pp. 6-17. ISSN 1811-900X.
4. POHILĂ, V. Dimensiunea culturală a revistei *BiblioPolis*. In: *BiblioPolis: Bibliografie*. 2012, vol. 46, nr. 5, pp. 18-22. ISSN 1811-900X.

ograpie. 2012, vol. 46, nr. 5, pp. 18-22. ISSN 1811-900X.

5. SCOBIOALĂ, G. Curba vizibilității Bibliotecii Municipale. In: *BiblioPolis*. 2003, vol. 44, nr. 3, pp. 45-48. ISSN 1811-900X.
6. SCOBIOALĂ, G. Ce spun și ce scriu alții despre revista noastră. In: *BiblioPolis*. 2012, vol. 44, nr. 3, pp. 122-124. ISSN 1811-900X.
7. ȚURCAN, N. Dimensiunea științifică a revistei de biblioteconomie și știința informării *BiblioPolis*. In: *BiblioPolis: Bibliografie*. 2012, vol. 46, nr. 5, pp. 23-28. ISSN 1811-900X.

ANEXĂ**Articole, cronici despre *BiblioPolis***

Ardelean, Teodor. În continuă creștere calitativă : [rev. *BiblioPolis* la ceas aniversar – 10 ani] // *Univers pedagogic pro.* – 2012. – 5 apr. – P. 3.

Basarab, Teo. *BiblioPolis* : [despre *BiblioPolis*: rev. de biblioteconomie și șt. ale informării, ed. de Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”] // *Natura.* – 2008. – Nr 1. – P. 5.

Bulat, Ludmila. Urare de viață lungă pentru revista *BiblioPolis* // *Lit. și arta.* – 2008. – 17 ian. – P. 8.

[**Premiul I** pentru rev. BM „B.P. Hasdeu” *BiblioPolis*] // *Concursul „Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomie și științe ale informării” 2004-2007 / ABRM, Bibl. Șt. a Univ. „Alecru Russo” ; alcăt. Elena Harconiță.* – Bălți, 2008. – P. 16.

Fintinaru, Teodora. *BiblioPolis* – emblema a elitei editoriale : [momentul aniversar al rev. *BiblioPolis*, ed. de BM „B.P. Hasdeu”] // *Univers pedagogic pro.* – 2012. – 5 apr. – P. 3.

Gafton, Marcela. *BiblioPolis* : [despre rev. de specialitate ed. de Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”] // *Țara.* – 2002. – 25 iul. – P. 4.

Harconiță, Elena. Totalurile Concursei „Cele mai reușite lucrări în domeniul

biblioteconomiei și științe ale informării” : [se menționează premiul ABRM pentru rev. *BiblioPolis*] // Buletinul ABRM. – 2006. – Nr 1(3). – P. 17-19.

Ignat, Andrei. *BiblioPolis* – la primul număr // Sens. – 2002. – 30 iul. – 5 aug. – P. 14.

Kulikovski, Lidia. Lecția 3. *BiblioPolis* – 10 ani. Lecții învățate // Echipa „Hasdeu” : Blogul informațiilor profesionale al BM „B.P. Hasdeu” [online]. – 2012. – 12 apr. (accesat 01.02.2013). Disponibil : <http://info-prof.blog.com/>.

Mihail, Zamfira. Laudatio pentru *BiblioPolis* : [cuvânt de felicitare la cei 10 ani ai revistei de biblioteconomie și științe ale informării, *BiblioPolis*, editată de Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”] // Univers pedagogic pro. – 2012. – 5 apr. – P. 3.

Moraru, Anatol. *BiblioPolis*; Nr. 3, 2006 : [rec.] // Confluente bibliologice. – 2006. – Nr 3. – P. 82-83.

Moraru, Anatol. *BiblioPolis*; Nr. 4, 2006 : [rec.] // Confluente bibliologice. – 2006. – Nr 4. – P. 54-56.

Păsat, Dumitru. Lidia Kulikovski: *Chișinăul este o uzină-metropolă care produce și consumă cel mai mare număr de cărți*: [despre revista *BiblioPolis*, buletinul de specialitate al Bibl. Municipale „B.P. Hasdeu”] // Capitala. – 2002. – 7 aug. – P. 8.

Pârlea, Gheorghe. *BiblioPolis* – un reflex condiționat : [gând aniversar] // Revista Art-emis: Magazin cultural. – 2012. – 14 mart.

Publicațiile Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” : cat. / resp. de ed. : Lidia Kulikovski ; echipa de creație : Geneveva Scobioală, Taisia Foiu, Rodica Tcaci ; lectori : Geneveva Scobioală, Vlad Pohila; machetare : Rodica Tcaci. – Ch. : [S.n.], 2007. – 49-53.

Publicațiile Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” : cat. 2007-2011 / resp. de ed. : Lidia Kulikovski ; echipa de creație : Geneveva Scobioală, Taisia Foiu ; de-

sign : Tatiana Roșca. – Ch. : [S.n.], 2012. – P. 31-46. (accesat: 05.02.13). Disponibil: <http://hasdeu.md/item-resurse-publicatiile-bibliotecii-municipale-b-phasdeu-catalog-2007-2011-113/>

Rață, Valeriu. La mulți ani, revista mea de vis! : [*BiblioPolis* – 10 ani] // Univers pedagogic pro. – 2012. – 5 apr. – p. 3.

Roibu, Nicolae. A apărut revista *BiblioPolis* [consacrată celei de-a 130-a aniversări a Bibl. Municipale „B.P. Hasdeu”] // Timpul. – 2007. – 8 noiem. – P. 4.

Roibu, Nicolae. A apărut revista *BiblioPolis* : [a văzut lumina tiparului rev. *BiblioPolis*, vol. 40, nr. 3 (serie nouă)] // Timpul. – 2011. – 9 dec. – P. 4.

Roibu, Nicolae. Expoziție-colocviu : [moment omagial Gr. Vieru; vernisaj de fot. *Români din jurul României* de V. Șoimaru, colocviul *Impactul Unirii asupra evoluției spiritualității naționale*; lansarea nr. 4, din 2008, al rev. *BiblioPolis*, la BM „B.P. Hasdeu”] // Timpul. – 2009. – 26 ian. – P. 2.

Roibu, Nicolae. O revistă contemporană, distribuită pe diverse meridiane ale lumii : [marcarea unui deceniu de la apariția rev. de biblioteconomie și șt. ale informării *BiblioPolis*, ed. de BM „B.P. Hasdeu”] // Timpul. – 2012. – 11 apr. – P. 4.

Șoimaru, Vasile. *BiblioPolis*: majorat la... 10 ani // Lit. și arta. – 2012. – 19 apr.

Tamazlăcaru, Elena. Despre Vlad Pohilă & *BiblioPolis*... : [scurt istoric de la apariția rev.] // Lit. și arta. – 2012. – 29 mart. – P. 4.

Tănase, Constantin. Născocite din cap : [se menționează apariția ultimului număr al rev. *BiblioPolis*] // Timpul. – 2007. – 29 oct. – P. 6.

Toma, Gabriela. *BiblioPolis* : [despre rev. BM *BiblioPolis*, Nr 2, 2007] // Biblioteca Bucureștilor. – 2007. – Nr 12. – P. 38.

Vasile, Nina. O revistă din Basarabia și conștiința românității : [despre *BiblioPolis*, Vol. 19, Nr 3, anul 2006] // Biblioteca Bucureștilor. – 2007. – Nr 3. – P. 38.

Vasilescu, Emil. *BiblioPolis*, nr. 1 / 2004 : [rev. de biblioteconomie editată de BM „B.P. Hasdeu” din Chișinău] // Biblioteca. – 2004. – Nr 5. – P. 157.

Vasilescu, Emil. *BiblioPolis*, nr. 1 / 2006 : [prez. rev.] // Biblioteca. – 2006. – Nr 5. – P. 159.

Preluat din *BiblioPolis*, Ediție specială Bibliografie (2002-2012)

LUMILE PARALELE ALE MEMORIEI ISTORICE

Miroslava METLEAEVA (LUCHIANCICOVA),
doctor în filologie, IFR al MECC RM

Rezumat. *Legăturile dintre memoria socială și istorică și mass-media, începând cu vremurile noi și până în zilele noastre, reprezintă multe relații multilaterale, oferind posibilitatea de a face un portret specific al epocii și al persoanelor care o reprezintă. Analiza comparativ-istorică a evenimentelor înregistrate în mass-media unei anumite perioade oferă oportunitatea de a identifica cu certitudine adevărata stare a lucrurilor, nu întotdeauna acceptabilă și convenabilă. Analiza uneia dintre cele mai influente surse mass-media și anume a ziarului de limbă rusă „Cuvântul Basarabiei” («Бессарабское слово»), care apărea zilnic la Chișinău în perioada interbelică, în anii 1921-1938, și reprezenta o panoramă largă și tridimensională a vieții din Basarabia aceluși timp, integrării populației alolingve, contrastează puternic cu datele oficiale nu numai ale surselor sovietice, ci și cu diferite studii publicate după 2000. E necesar ca analiza științifică a presei interbelice să fie efectuată pe principii noi și într-o formă cât mai desfășurată, fapt care ar permite spulberarea ideilor preconcepute despre istoria Basarabiei.*

Cuvinte-cheie (5): *perioada interbelică, ziarul „Cuvântul Basarabiei” («Бессарабское слово»), integrare, influență lingvistică, fixare a memoriei.*

Abstract. *Connections between social and historical memory and mass media allow us to create a specific portrait of the époque. In the article the author analyzes texts from one of the most popular newspapers - Bessar-*

abskoye slovo (Bessarabian word), which was coming off the press in the interwar period (1921-1938) in Bessarabia. The results of her research distinctively contrast to official Soviet point of view and different studies after 2000 on this matter. Bessarabskoye slovo (Bessarabian word) didn't have strictly ethnic target group, but was intended for all members of polyethnic population of the given region. The newspaper, describing everyday life of the population, was a means of integration in European space and a carrier of the world culture and scientific progress. The author focuses on linguistic and intercultural mutual impact. The innovative approach gives her an opportunity to destroy stereotype view on Bessarabian history.

Key words: *interwar period, newspapers Bessarabskoye slovo (Bessarabian word), integration, linguistic impact, historical memory*

Cultura fixării memoriei este indisolubil legată de mecanismele de ștergere din ea a unor evenimente și fapte istorico-sociale. În cadrul oricărei civilizații asupra acestui fapt contribuie atât factorii psiho-fizici, personali și interpersonal, cât și anumite condiții socio-istorice.

Legăturile dintre memoria socială și istorică și mass-media, începând cu vremurile noi și până în zilele noastre, reprezintă relații multilaterale, oferind posibilitatea de a face un portret specific al epocii și al persoanelor care o reprezintă. Analiza comparativ-istorică a evenimentelor înregistrate în mass-media unei anumite peri-

oade oferă oportunitatea de a identifica cu certitudine adevărata stare a lucrurilor, nu întotdeauna acceptabilă și convenabilă.

Putem să notăm ca lumile etnice paralele formează și memoria paralelă: adică a), memoria fixată a vieții cotidiene a anumitei perioade istorice și b), memoria interpretată a acestei perioade, memoria intereselor altui timp istoric.

În istoria Basarabiei perioada interbelică (anii 1918-1940) reprezintă, în această ordine de idei, pentru majoritatea populației o pată albă. Acest lucru se referă îndeosebi la dezvoltarea culturală și integrarea populației locale în spațiul românesc-european. Absența îndelungată a accesului la arhive, care ar fi oferit posibilitatea de a aduna informații cu privire la starea reală a lucrurilor în Basarabia în perioada dintre cele două războaie mondiale, a permis diverselor tipuri de mistificări să influențeze conștiința publică și să formeze o imagine inadecvată a acestei perioade istorice.

Analiza uneia dintre cele mai influente surse mass-media și anume a ziarului de limbă rusă „Cuvântul Basarabiei” («Бессарабское слово»), care apărea zilnic la Chișinău, în anii 1921-1938, și reprezenta o panoramă largă și tridimensională a vieții din Basarabia aceluși timp, contrastează puternic cu datele oficiale nu numai ale surselor sovietice, ci și cu diferiții studii publicate după 2000.

Ziarul „Cuvântul Basarabiei” nu servea interese etnice înguste, ci era un ziar de limbă rusă cu drepturi depline pentru întreaga populație a provinciei. În același timp, el a fost un purtător de cuvânt atât al culturii ruse, cât și al realizărilor culturii mondiale și un ghid al inovărilor progresului tehnico-științific din acea perioadă istorică.

De un real interes este și fenomenul interferenței lingvistice și culturale, iar din acest punct de vedere ziarul respectiv constituie o sursă demnă de inspirație

pentru studierea memoriei istorice fixate pe paginile lui în perioada interbelică.

Problema în cauză se află pe agenda de lucru a cercetătorilor din Republica Moldova și, în acest context, sub egida Institutului de relații interetnice al Academiei de Științe a Moldovei a apărut în 2002 cartea *Rușii din Basarabia: experiență de viață în diasporă (1918 – 1940)*, semnată de A. I. Skvorțova. În adnotarea la acest volum se menționează că „lucrarea evidențiază un larg cerc de probleme ce s-au ivit în viața diasporei apărută în Basarabia după unirea ei cu România (...). În baza unor bogate materiale de arhivă din presa basarabeiană, la multe dintre care se apelează pentru prima dată sunt studiate schimbările de atitudine, păreri, dispoziții sufletești și condiții sociale ale rușilor pe măsura adaptării lor la statutul de minoritate națională (marcat de noi), este reprezentată caracteristica demografică, socială și politică a diasporei ruse și studiată lupta pe care populația rusă din ținut, în scopul de a-și păstra limba maternă, tradițiile culturale și valorile spirituale a fost nevoită s-o aibă cu instituțiile și ideologia oficială a statului român” [1, p. 2].

Întrebări și nedumeriri apar însă chiar de la lectura adnotării. Expresia „pe măsura adaptării lor la statutul de minoritate națională” îndeamnă la consultarea datelor statistice incluse chiar în lucrarea respectivă: „Conform recensământului din 1897 cota rușilor în componența populației basarabene era de 8%, iar în 1930 – 12,3% (...)” [1, p.119]. Este clar că nu e vorba de niciun fel de adaptare la un statut de minoritate națională, ci de pierderea statutului de etnie privilegiată în componența populației basarabene și de identificarea ei cu simplul statut de minoritate în raport cu populația băștinașă care constituia în anii 30 ai secolului trecut 56,2%.

Mai pot fi atinse și alte momente din acest mic spațiu al adnotării (unul dintre

ele fiind și cel al ideologiei oficiale, și cel că aproape nimic nu s-a schimbat în viața cotidiană a populației care a fost de fapt salvată de „inovațiile” revoluției socialiste), dar în acest caz ne interesează în special memoria fixată în paginile gazetei „Бессарабское слово”, printre altele ea fiind cel mai puțin citată în lucrarea dnei A. I. Skvorțova. Cartea „Rușii din Basarabia: experiență de viață în diasporă (1918–1940)” a fost aleasă pentru comparație în raport cu materialele din „Бессарабское слово”, deoarece din punctul nostru de vedere în ea e redată într-o măsură mai concentrată și adusă la zi concepția școlii istoriografice sovietice, bazată pe o anumită interpretare nu doar a mărturiilor documentare, dar și a altor surse ale memoriei istorice, printre ele fiind și mijloacele de informare în masă.

Așadar, ce informații aduce cititorului cartea „Rușii din Basarabia: experiență de viață în diasporă (1918 – 1940)”? Să ne referim la domeniul educației: „În urma politicii prohibitive a statului român în 1938 funcționau în Basarabia doar 97 de școli primare și medii private, inclusiv 10 românești, 75 evreiești, 5 germane, 4 poloneze, 1 ucraineană și doar 2 ruse” [1, p. 239]; „(...) accesul copiilor ruși era limitat și din cauza sistemului de bacalaureat” [1, p. 240]. „(...) solicitarea socială a cunoașterii limbii române, dar și alte circumstanțe îi puneau pe părinți în situația de a opta pentru copiii lor în favoarea școlii românești” [1, p. 242]. E destul de curioasă interpretarea faptului că tinerii basarabeni își făceau studiile peste hotare: „Dat fiind faptul că în Basarabia nu erau instituții superioare de învățământ (în afară de două facultăți ale Universității din Iași), iar universitățile românești limitau admiterea reprezentanților minorităților naționale, absolvenții liceelor basarabene **erau nevoiți** (subliniat de noi) să-și continue studiile peste hotare. Tinerii basarabeni

plecau să studieze în Cehoslovacia, Belgia, Elveția, Germania, Franța, Austria” [1, p. 242]. Autorul trece însă cu vederea faptul că aceste școli private activau pe lângă miile de școli de stat și că numărul lor demonstrează interesul fiecărei minorități naționale de a se cultiva și autoinstrui. Dar să apelăm la gazeta „Бессарабское слово”, publicație care apărea cu regularitate, inclusiv și în zilele de odihnă, din 1921 până în 1938, și care avea relații permanente cu cele mai mari agenții telegrafice din lume [2, p.1].

În septembrie 1927 se inserează anunțul: „Gimnaziul francez de băieți „General Berthelot” vă informează că diploma de absolvire a liceelor asigură dreptul de admitere în universități și instituții superioare de profil din alte țări.” Și în continuare, pe aceeași pagină: „Internat francez în cadrul gimnaziului francez. Sunt admiși fete și băieți din diferite instituții de învățământ” [3, p.4].

În iunie 1928 ziarul publică un anunț despre cursuri de limbă română [4, p.3].

La 2 noiembrie 1928 apare un articol de critică a manualelor ale căror autori sunt niște conducători din administrație în domeniul sistemului educativ [5, p.2].

În noiembrie 1934 citim: „În cadrul Camerei Muncii s-au deschis cursuri gratuite de limbă română pentru muncitori, funcționari și meșteșugari, de trei ori pe săptămână, de la 8 până la 10 seara” [6, p.2].

E curioasă remarcă de la finele capitoului cărții *Modificări în sistemul de educație în limba rusă* în care se specifică în mod tendențios că „(...) garanțiile statului român în domeniul educației pentru minoritățile naționale n-au fost îndeplinite” [1, p. 245]. În continuare cititorul cărții află că „Basarabia era o provincie slab dezvoltată și la fel de îndepărtată de centru, atât cât s-a aflat în componența imperiului rus, cât și în cea a României regale. În ambele cazuri viața culturală a provinciei

corespundea întru totul statutului ei de gubernie, ea fiind una provincială și lipsită de personalități marcante care să creeze capodopere în literatură și artă.” (Ca replică, pot fi însă remarcate doar câteva nume de mari creatori, precum ar fi Constantin Stere, Magda Isanos, Alexandru Robot, Vasile Lașcov, Leon Dobronravov-Donici). În continuare autorul insistă: „În Basarabia nu exista un teatru permanent, de unde și lipsa unui spectator pregătit, cu rafinate gusturi și preferințe, lipseau revistele literare, iar ziarele serveau doar pentru satisfacerea primitivelor interese ale unor filistini provinciali” [1, p. 246].

Iată însă ce scria „Бессарабское слово” despre „satisfacerea primitivelor interese ale unor filistini provinciali”:

- 22 septembrie 1927: „Anunț despre admiterea la Școala de muzică din Chișinău” [3, 3] și tot acolo „Studio-ul de balet al dnei K. D. Kazimirova, maestru de balet al Operei Regale din București, anunță admiterea...!” [3, p.4]
- 12 septembrie 1937: „Conservatorul „Unirea” anunță înscrierea în Cancellaria instituției a absolvenților de liceu la toate specialitățile...” [7, p.5]
- 8 aprilie 1934: „Excursii la Expoziția mondială în Paris ale gazetei „Бессарабское слово” și ale „Wagon Lits-Cook” din 27 aprilie până în 14 mai, anul curent. Preț – 11000 lei. În costul călătoriei sunt incluse:
  - a) Transport București – Paris, tur- retur (un loc, plaț-cart);
  - b) Oprire la Viena, odaie cu toate dependențele în hotelul „Herțog Carol”;
  - c) Oprire la Veneția, odaie cu toate dependențele în hotelul „Prinscin”;
  - d) Transport auto pe ruta „gară-hotel” și prin Paris;
  - e) Odaie în hotelul de lux „Monsini” cu mic dejun;

f) Tichet permanent pentru vizitarea expoziției, inclusiv a tuturor pavilionelor” [8, p.4];

- 12 septembrie 1937: Programul Radio (**zilnic**, *sublinierea noastră*) cu indicarea timpului de transmisie a emisiunilor din București, inclusiv a rubricilor: Ora de religie, Cronică, Radiojurnal, Concert, Muzică populară, La sfat cu țăranii, Noutăți sportive ș.a. Radioul transmitea în direct din Koenigsberg, Milano, Roma, Belgrad, Praga, Viena, Budapesta, Varșovia, Paris (în general, emisiuni muzicale, iar din Germania și din Moscova – Kominternul transmitea și informații cu caracter politic) [7, p. 5].

Continuând pe linia exigențelor lingvistice, autorul scrie: „În plus, limba rusă era influențată de termeni românești și de anumite expresii intraductibile care dădeau textelor de ziar o nuanță specifică” [1, p.250]. Într-adevăr, limba rusă în Basarabia era „vădit influențată” de cea română și din acest motiv denumirea capitalei României nu se ortografa decât *Букарест* și e cu totul neobișnuită abreviată C.A.C.Ш. care nu însemna altceva, decât „Северо-Американские Соединенные Штаты”, adică SUA, „locotenent” nu era ortografiat doar în varianta sovietică, adică „лейтенант” ci „локотенент», „авион” – nu doar „самолет” ci „авион” ș.a. În privința expresiilor „войевод Михай” sau „ведеты кино” autorul, se pare, nu ține cont de faptul că termenii dintr-o limbă sunt acceptați de alta atunci când în ultima lipsește fenomenul care determină expresia (în acea perioadă multe aspecte ale vieții specifice populației basarabene se deosebeau de cele ale oamenilor sovietici). Autorul mai face abstracție și de influența reciprocă a limbilor din țări învecinate, dar și de particularitățile ce țin de genul materialelor publicate.

Apoi în cartea *Rușii din Basarabia: experiență de viață în diasporă (1918–1940)* urmează un șir de sentințe referitor la cultura redusă a societății basarabene: „În lipsa unei susțineri de stat și în condițiile în care statul defavoriza existența presei de limbă rusă, gazetele publicau materiale pe gustul publicului provincial, puțin instruit și cu modeste necesități culturale. Acestea erau preponderent bârfe, zvornuri, romane de bulevard în foileton prezentate drept niște istorii autentice din viața oamenilor celebri. Precum mărturisesc unii contemporani nivelul de profesionalism al ziaristicii ruse din Basarabia coborâse simțitor. Mult mai modestă și de o calitate mai proastă devenise limba publiciștilor, aceasta fiind lipsită de influența bunelor tradiții ale jurnalisticii din Rusia. Se resimțea ruptura de Rusia, de marile centre culturale rusești” [1, p. 250]. Și tot acolo, doar peste două pagini o informație contrazice afirmațiile anterioare: „În afară de gazetele care se publicau în Basarabia și la București, în ținut erau propagate publicațiile emigrației ruse, editate peste hotare: „Возрождение”, „Последние новости”, „Русский инвалид”, „Иллюстрированная Россия” (din Paris), „Царский вестник”, „Русский голос” (din Belgard), „Голос России” (din Sofia), „Для вас” și „Сегодня” (din Riga), chiar și „Известия” (din Moscova) și „Le Journal de Moscou” [1, p. 252].

Cu ocazia unei ușoare liberalizări politice în România, către finele anilor '20 prin Varșovia, Praga și Berlin în Basarabia ajungeau asemenea publicații sovietice, interzise difuzării, precum „Литературная газета”, „Огонек”, „Крокодил”. Iar conform unor informații ale Siguranței române redacția gazetei „Бессарабское слово” primea cu regularitate chiar și publicația sovietică „Правда” [1, p. 253]. În continuare autorul se tânguie: „Unica

țică în limba rusă a avut loc în 1934. Ea s-a numit „Золотой петушок” („Cocoșelul de aur”), dar despre calitatea revistei se poate judeca doar în temeiul unor aprecieri despre primele numere ale ei apărute în revista „Viața Basarabiei”. Din păcate, revista a avut o viață destul de scurtă și nu am reușit să găsim nici măcar un singur exemplar” [1, p.258].

Dar cine caută, găsește. Revista „Золотой петушок” a fost descoperită în fondurile Bibliotecii Naționale din Chișinău. Printre altele, e cazul de a remarca apariția în 2013 la Chișinău a cărții lui Alexandru Ogușevici *O pagină uitată a „secolului de argint” rus în Basarabia*, lucrare axată pe importanța acestei reviste. Autorul subliniază că asemenea personalități marcante ale literaturii ruse, ca Velimir Hlebnikov, Alexandr Remizov, Constantin Balmont și-au încredințat revistei „Золотой петушок” textele lor inedite, fiind conștienți cât de importantă e susținerea emigrației ruse din Basarabia, România și în celelalte țări balcanice...” [9, p. 4]. Răsfoind primul număr al acestei reviste, am descoperit o neobișnuită corespondență cu laureatul Premiului Nobel Ivan Bunin, dar și texte din proza și poezia acestuia, schițe dedicate Chișinăului, traduceri din poezia română ș.a. Deosebit de interesante ni s-au părut articolele „Teatrul și arta Chișinăului”, „Istoria Bisericii Măzărache”, corespondențele din Belgrad, creația unor literați autohtoni.

Merită atenție și un detaliu nu mai puțin important, precum ar fi ortografia practică de «Бессарабское слово», cea care exista în perioada țaristă. Decizia de a tipări ziarul în acest fel aparținea desigur conducerii publicației, dar păstrarea vechii ortografii își are semnificația sa: mai întâi de toate acest lucru vorbește despre preferința populației rusolingve de a-și păstra confortul spiritual. Această populație rămăsese devotată vechilor canoane chiar și

până în 1938, când situația încordată din țară afectase toate aspectele vieții sociale.

Totodată Basarabiei nu-i erau străine realizările tehnice ale civilizației umane, iar din paginile gazetei „Бессарабское слово” aflăm că încă din 1927 locuitorii ținutului știau despre utilizarea dictafonului nu doar în ziaristică, ci cu diverse scopuri și în alte domenii [10, p.2], iar în 1928 aceștia au avut posibilitatea de a călători pe calea aerului „pe rutele Chișinău – București și București – Galați – Chișinău” [11, p.1]. În 1935 pe basarabeni îi preocupa problema: „Prezintă televiziunea un pericol pentru teatru și cinema?” [12, p.4], dar și realizările lui Nicolae Tesla în domeniul transmiterii fără fir a energiei electrice [13, p.1], precum și importanța tomografiei în studierea bolilor cerebrale [14, p.3].

E necesar de remarcat nivelul de informare a basarabenilor în privința stării de lucruri în Rusia. În acest sens merită atenție materialele despre problemele alimentare din Statul Sovietic, despre care s-a scris în repetate rânduri. De exemplu, ziarul din 22 septembrie 1927 publică pe prima pagină știrea că „în Moscova iarăși au fost introduse cartele alimentare” [15, p.1]. O trăsătură specifică a basarabenilor în aceste circumstanțe este spiritul de caritate, semnificativ în acest sens fiind următorul anunț: „Banca Americano-Română. Chișinău. Str. Regele Carol, 34. Orice fel de operațiuni bancare. Transferuri în Rusia sovietică și în Banca ei de Stat, dar și celele alimentare prin intermediul Torgsnab” [15, p. 4].

Autorul cărții uimește cititorul prin consecvență și pierderea simțului de timp și spațiu. Despre care izolare scrie autorul? Cu ce compară el starea limbii și a presei din Basarabia? Nu este adus niciun exemplu echitabil despre „impecabila” presă sovietică din 1918 până în 1940. Rămâne pe conștiința autorului evenimentele de care face abstracție (cât face măcar foa-

metea permanentă din țara sovietelor, dar și represaliile politice din 1937!) și care au lăsat o urmă adâncă în conștiința cetățeanului sovietic, cultura sovietică, presă, literatură ș.a.

Descriind memoria istorică, e necesar să fie analizat cu migală și atenție orice fapt al unui moment istoric concret. Astfel, anunțurile publicitare din «Бессарабское слово» nu sunt pomenite întâmplător. Ele reflectă ceea ce constituie viața de toate zilele a populației din ținutul basarabean. Din păcate, în perioada sovietică a fost creată o adevărată mitologie despre starea de înapoiere a Basarabiei. Ce aflăm însă din paginile gazetei «Бессарабское слово»? Despre sectorul agrar, de exemplu, ziarul din 22 septembrie 1927 publică următoarea informație: „Pluguri, semănători și alte mașini de prelucrare a solului de la uzinele Fletter și Ekkert. Teascuri și mori. Tractoare. Reprezentanță și depozit de uzină” [3, p.4]. Tot acolo mai este un anunț: „Garaj Central, str. Sinadino, 48. Pe 23 septembrie se va deschide Atelierul pentru repararea automobilelor și a tractoarelor. Parcare și aprovizionare. Deservire zilnică și lunară. Lucrări de reparație supravegheate și diriguite de inginerul Pozneanski și de baronul P. Gheiking” [3, p. 4]. Iar «Бессарабское слово» din 12 septembrie 1937 inserează articolul „E în pregătire „Luna Moldovei” și discuție cu primarul de Iași”, în care se precizează: „Sectorul agrar în acest an are pavilionul său special, în care agricultorii Moldovei, Basarabiei și Bucovinei vor expune cele mai frumoase realizări din domeniul florei și faunei. Vinificatorii au posibilitatea să-și facă și reclamă vinurilor într-o cramă special construită în acest scop” [7, p.5].

În fiecare număr de ziar ani la rând erau publicate diverse informații despre județele și satele ținutului. De exemplu, numărul din 3 mai 1935 prezintă informații din Lipcani, Ungheni, Cetatea Albă,

Tighina, Cahul, Hotin, Orhei, Soroca, Bălți [16, p.2]. În alte numere sunt informații din Bolgrad, Călărași, Ismail, Chilia, Tatarbuniar, Tarutino, Romanovca, Cimișlia, Mărculești ș. a.

Sunt destul de interesante și datele despre starea de lucruri în sistemul asistenței medicale. Sunt publicate un mare număr de anunțuri despre practica medicală privată, cum ar fi, de exemplu, următoarele: „Sanatoriul „Profesorul A. D. Konțovski” pentru boli interne și de nervi. Tratament – de la 3000 lei”; „Sanatoriul doctorului L. Tumarkin. Tratament cu apă, electricitate și lumini”; „Sanatoriul și maternitatea doctorului P. I. Kurt” ș. a. [7, p. 2].

E de remarcat și participarea activă a populației basarabene în contextul general al vieții din România, din Europa, chiar și al celei din politica mondială. Răsfoind numerele acestei publicații un cititor atent poate observa neliniștea tot mai crescândă a basarabenilor față de pericolul iminent al unui eventual război. Sunt interesante și informațiile despre tendințele antifasciste din România, pe care istoriografia sovietică le trece cu vederea. Anii '30 ai perioadei interbelice se caracterizează printr-o mulțime de materiale ale gazetei «Бессарабское слово» care descriu momente de activizare a mișcărilor fasciste în Italia, Germania, Norvegia, chiar și în celebra prin neutralitatea sa Elveția. Încă în 1935 ziarul din 1 noiembrie publică o informație despre acțiunile antisemite ale coloniștilor germani din s. Tașlăc declanșate sub influența propagandei hitleriste [17, p.4]. Sunt alarmante informațiile despre derogarea forțelor democratice și creșterea influenței ideologiei fasciste în România. La 3 februarie 1938 gazeta înserează articolul: „Mai e posibilă salvarea democrației?” care începe în felul următor: „Cu acest titlu e publicat în revista „Lumea românească” un articol al cărui autor ne atenționează asupra situației încordate

din țară, unde toți se orientează după cei de pe eșichierul politic de dreapta. „Totul pentru Țară” e gata să preia puterea în stat. Toată presa a devenit de dreapta (...) Nenorocirea constă în faptul că liderii partidelor democratice nu se pot și nici nu tind să se înțeleagă între ei” [18, p.1].

Analizând mărturiile ce țin de istoria Basarabiei din perioada interbelică ne ciocnim de hermeneutica problemă a interpretării politice și ideologice a faptelor, documentelor, literaturii memorialistice, presei ș. a. În calitate de argument ce se referă la reflectarea tendențioasă a vieții din Basarabia interbelică de către presa sovietică și postsovietică pot fi aduse câteva gânduri ale lui Pierre Bourdieu. Ideile teoretice ale acestuia despre câmpul literar includ și aspectul atotcuprinzător al presei. Deși ideile sale nu cuprind analiza anumitor probleme ce țin de dezvoltarea procesului literar în aspect istoric, acestea urmează încă a fi descoperite. Evitând ambiguitățile, el vorbește despre influența social-politică a câmpului puterii asupra aspectului informativ-comunicativ al comunității umane: „Celor deprinși să gândească cu simple alternative, e necesar să li se amintească faptul că libertatea absolută în artă, glorificată de adepții creației spontane, e apanajul doar al celor naivi și ignoranți. Cel care obține acces în câmpul culturii dobândește un cod specific de comportament și de exprimare. El descoperă universul final al libertății limitate și al potențelor obiective: planuri, în așteptarea realizărilor, probleme, în așteptarea soluționărilor, posibilități stilistice și tematice, în așteptarea personificărilor și chiar porniri revoluționare, în așteptarea momentului oportun” [19].

Tendența de prezentare a mostrelor factografice în lumina inoculatelor indicații ideologice (în cazul nostru avem în vedere cartea dnei Skvorțova) se referă, din punctul nostru de vedere, la aspectele

psihologice de formare a gândirii conformiste, a potențialului intelect servil puterii și care cuprind domeniile culturii, educației, tehnologiilor informaționale. Educarea gândirii limitate și nemature supusă unor stereotipuri ale ideologiei paternaliste și care, conform lui Jean Piaget [20, p.401-406], sunt specifice vârstei infantile ajung un fel de heteronomie morală – o orăbă supunere față de regulile stabilite de cei maturi. În cazul cu heteronomia moralei vârstnicilor, ne ciocnim deseori de asemenea fenomen precum egocentrismul heteronom, adică o atitudine față de regulile și evenimentele vieții sociale numai din perspectiva unui singur punct de vedere, o dominantă a ideologiei autoritare. Și acest domeniu este o particularitate mentală nu doar a unei persoane, ci chiar a unei întregi generații.

Din cele expuse este evidentă necesitatea de analiză științifică a presei din perioada interbelică, fapt care va crea posibilitatea de a spulbera ideile stereotipice despre istoria Basarabiei, de a restabili pagini ale memoriei istorice sub aspect comparat. Acest lucru e cu atât mai important, cu cât se știe că orice deformare a realității peste o lungă perioadă de timp duce la consecințe neprevăzute și exercită un efect imprevizibil asupra mentalității noilor generații.

Bibliografie

1. СКВОРЦОВА, Алла. *Русские Бессарабии. Опыт жизни в диаспоре (1918-1940)*. Chișinău: Pontos, 2002.
2. «Бессарабское слово», 6 окт. 1935, № 3861.
3. «Бессарабское слово», 22 сент. 1927, № 981.
4. «Бессарабское слово», 4 июня 1928, № 1234.
5. «Бессарабское слово», 2 нояб. 1928, № 1383.
6. «Бессарабское слово», 10 ноября 1934, № 3534.
7. «Бессарабское слово», 12 сент. 1937, № 4544.
8. «Бессарабское слово», 8 апр. 1934, № 3323.
9. ОГУШЕВИЧ, Александр. «Подзабытая страница русского «серебряного века» Бессарабии». Кишинев, 2013.
10. «Бессарабское слово», 17 нояб. 1927, № 1035.
11. «Бессарабское слово», 7 авг. 1928, № 1298.
12. «Бессарабское слово», 5 июня 1935, № 3738.
13. «Бессарабское слово», 22 июля 1934, № 3427.
14. «Бессарабское слово», 1 янв. 1938, № 4653.
15. «Бессарабское слово», 20 марта 1936, № 4012.
16. «Бессарабское слово», 3 мая 1935, № 3703.
17. «Бессарабское слово», 1 нояб. 1935, № 3887.
18. «Бессарабское слово», 3 февр. 1938, № 4648.
19. БУРДЬЕ, Пьер. Поле литературы. În: *Новое литературное обозрение*. 2000, №45, с. 22-87. Disponibil: <http://bourdieu.name/content/burde-pole-literature>.
20. PIAGET, Jean. *The moral judgment of the child*. M. GABAIN, trans. New York: Free Press, 1965.

DISTRIBUȚIA NORMALĂ ȘI EVALUAREA ACESTEIA

Cristian OPARIUC-DAN

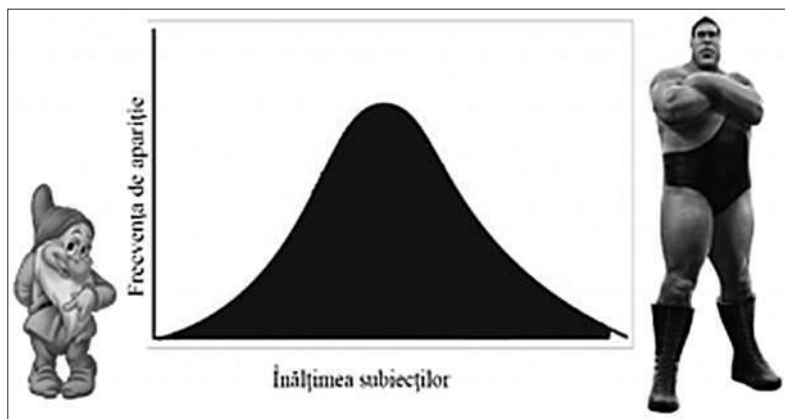
Aproape permanent adusă în discuție, chiar dacă este destul de puțin înțeleasă, distribuția normală este prezentă în toate analizele de date și am putea discuta mult asupra relevanței sale din punct de vedere matematic în anumite ramuri ale disciplinelor socio-umane, însă este cert faptul că reprezintă una dintre cele mai utilizate distribuții de probabilități, uneori fiind și singura studiată mai detaliat. Despre modelul teoretic al distribuției normale am vorbit deja în curs, așadar nu vom reveni asupra unor noțiuni cunoscute, însă *primul lucru pe care va trebui să-l avem în vedere este acela că distribuția normală este o distribuție de probabilități pentru variabile continue, lipsa continuității conducând la utilizarea eronată a acestui model.*

Să reluăm exemplul măsurării înălțimii bărbaților și să considerăm, pur teoretic, că avem acces la toată populația masculină a planetei, ce a împlinit vârsta de 18 ani. În cazul în care am reprezenta grafic, printr-un grafic cu bare, frecvența absolută de apariție a fiecărui scor, barele s-ar îngusta atât de mult între cel mai scund bărbat și

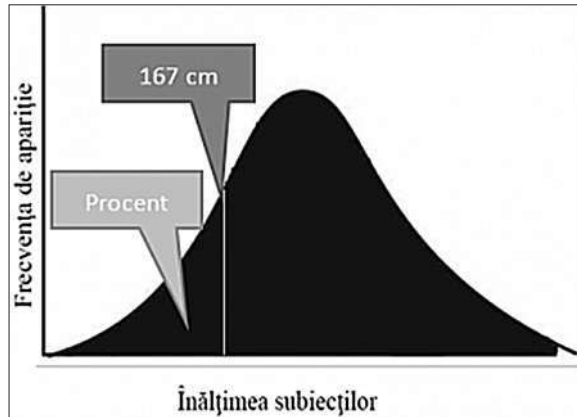
cel mai înalt bărbat, încât, la un moment dat, s-ar uni între ele, rezultând o imagine similară cu cea din figura alăturată. Dacă am încerca să trasăm un poligon al frecvențelor, unind vârfurile barelor, ar rezulta o curbă în formă de clopot, simetrică față de tendința centrală, aceasta fiind distribuția normală sau distribuția gaussiană.

Dacă în loc de frecvențe absolute am reprezenta frecvențele relative, exprimate procentual, atunci întreaga zonă neagră ar însemna 100%, totalitatea bărbaților din lume. Deplasându-ne pe axa OX, de la stânga la dreapta, am putea reprezenta, imaginar, frecvențele relative cumulate, adică procentul până la care am întâlni, să spunem, bărbați cu înălțimea de 167 de centimetri.

Acest procent nu reprezintă altceva decât aria de sub curba distribuției normale corespunzătoare punctului în care înălțimea ajunge la valoarea 167. Dacă acest procent ar fi, să spunem, 35,4%, am susține că 35,4% dintre bărbați au cel mult înălțimea de 167 de centimetri, în termeni de probabilități afirmând că, în populație,

Distribuția frecvențelor absolute ale unei variabile continue

Reprezentarea zonelor de sub distribuția normală

avem o probabilitate de 0,354 să întâlnim o persoană cu înălțimea de cel puțin 167 de centimetri. Într-adevăr, deoarece toată aria de sub curba de distribuție normală reprezintă întregul, 100%, atunci există o corespondență între frecvența relativă și probabilitate și este perfect logic să discutăm despre probabilitatea cu care putem întâlni, într-o populație, un anumit interval de scoruri, continuitatea inducând ideea unei *densități de probabilitate*. Desigur, dus la extrem, probabilitatea cu care am întâlni în populație o persoană cu înălțimea până la 300 de centimetri se apropie de 1 (sau de 100%), deoarece orice om are mai puțin de 3 metri înălțime. Totuși, fiind o variabilă continuă, oricând există șanse infime (dar există) să se nască un gigant. Pe baza acestei logici, *distribuția normală (sau altele derivate din distribuția normală) este o distribuție intens utilizată în inferența statistică*.

Evaluarea practică a distribuției normale

Orice tip de analiză de date începe cu *inventarul statistic de bază* (indicatorii statistici de start) și continuă cu *analiza formei distribuției*, decizia asupra acesteia încheind capitolul *analizelor univariate*.

Să considerăm, de exemplu, coeficientul de inteligență, ce se presupune distri-

buit normal la nivelul populației, media sa fiind 100 și abaterea standard 15:

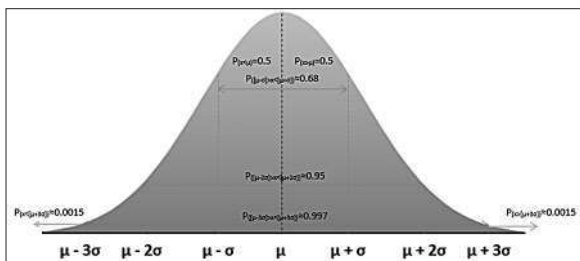
$$IQ \sim N(100, 15)$$

Probabilitatea cu care am întâlni în populație o persoană cu un coeficient de inteligență situat între o abatere standard la stânga mediei ($100 - 15 = 85$) și o abatere standard la dreapta mediei ($100 + 15 = 115$) este de 0,68, adică sunt 68% șanse ca, în mod întâmplător, mergând pe stradă, coeficientul de inteligență al unei persoane să fie cuprins între 85 și 115.

Ne-ar surprinde acest lucru? Evident că nu. Spunem că o persoană cu un IQ de la 85 la 100 are o inteligență medie, la fel cum putem spune și despre persoana cu un coeficient de inteligență cuprins între 100 și 115, doar că în primul caz inteligența este mediu-inferioară, iar în cel de-al doilea caz, mediu-superioară. Din acest motiv, *zona distribuției cuprinsă între o abatere standard la stânga mediei și o abatere standard la dreapta mediei poartă numele de zona valorilor medii sau zona probabilității comune, obișnuite, normale de apariție a evenimentului*. Pe măsură ce ne îndepărtăm de această zonă, lucrurile se modifică destul de serios.

Probabilitatea cu care am întâlni în populație o persoană cu un coeficient de

Reprezentarea distribuției standard normale

intelligență situat între două abateri standard la stânga mediei ($100 - 2 \times 15 = 70$) și două abateri standard la dreapta mediei ($100 + 2 \times 15 = 130$) este de 0,954, adică sunt 95,4% șanse ca, în mod întâmplător, mergând pe stradă, coeficientul de intelligență al unei persoane să fie cuprins între 70 și 130.

Iată cum, absolut întâmplător, mergând pe stradă, sunt 68% șanse să dăm peste o persoană cu intelligență medie și 95,4% șanse să găsim persoane cu intelligență medie, persoane supradotăte și persoane întârziate mintal. Evident, între întârziatul mintal și supradotat găsim aproape toată populația, dar care ar fi șansele ca, întâmplător, să găsim o persoană supradotată? Tot ceea ce avem de făcut este să ne referim doar la zona situată între o abatere standard și două abateri standard la dreapta mediei:

$$95,4\% - 68\% = \frac{27,4\%}{2} = 13,7\%$$

Această zonă, cuprinsă între un IQ de 115 ($\mu + \sigma$) și un IQ de 130 ($\mu + 2\sigma$) reprezintă **zona valorilor peste medie, zona scorurilor superioare sau zona probabilității de apariție a unui eveniment rar**, existând, iată, 13,7% șanse ca, din întâmplare, să dăm peste o persoană supradotată.

Aceleași șanse le avem să dăm și peste o persoană întârziată, având un IQ cuprins între 70 ($\mu - 2\sigma$) și 85 ($\mu - \sigma$), regiunea fiind cunoscută drept **zona valorilor sub medie, zona scorurilor inferioare sau tot zona probabilității de apariție a unui**

eveniment rar, de data aceasta în rândul scorurilor mici.

Iată cum într-o distribuție normală există 27,4% șanse să apară un eveniment rar, împărțite în mod egal, 13,7% șanse ca evenimentul rar să apară la nivelul valorilor mici, iar 13,7% șanse ca evenimentul rar să apară la nivelul valorilor mari. Cum atât intelligența la limită, cât și cea superioară reprezintă excepții, aceste zone poartă și numele de **zona scorurilor accentuate**.

- Probabilitatea cu care am întâlni în populație o persoană cu un coeficient de intelligență situat între trei abateri standard la stânga mediei ($100 - 3 \times 15 = 55$) și trei abateri standard la dreapta mediei ($100 + 3 \times 15 = 145$) este de 0,997, adică sunt 99,7% șanse ca, în mod întâmplător, mergând pe stradă, coeficientul de intelligență al unei persoane să fie cuprins între 55 și 145.

Integrând și această informație, spunem că, mergând pe stradă, avem 68% șanse să întâlnim persoane cu o intelligență medie, 95,4% șanse să întâlnim persoane cu intelligență medie, un intelect de limită sau cu o intelligență superioară și 99,7% șanse să întâlnim persoane cu intelligență medie, cu intelect de limită, intelligență superioară, dar și imbecili sau genii.

Ne preocupă, desigur, să aflăm șansele cu care putem găsi, în populație, un imbecil și vom găsi 2,15%:

$$99,7\% - 95,4\% = \frac{4,3\%}{2} = 2,15\%$$

Cel puțin teoretic, 2,15% din populație prezintă o intelligență situată între două abateri standard și trei abateri standard la stânga mediei, adică între un IQ de 55 ($\mu - 3\sigma$) și unul de 70 ($\mu - 2\sigma$), aceasta fiind **zona valorilor extreme mici sau zona probabilității de apariție a unui eveniment extrem de rar**.

Aceleași șanse le avem să găsim și un geniu, adică o persoană cu un IQ cuprins între 130 ($\mu + 2\sigma$) și 145 ($\mu + 3\sigma$), formând **zona valorilor extreme mari** sau **zona probabilității de apariție a unui eveniment extrem de rar**, însă în regiunea valorilor mari.

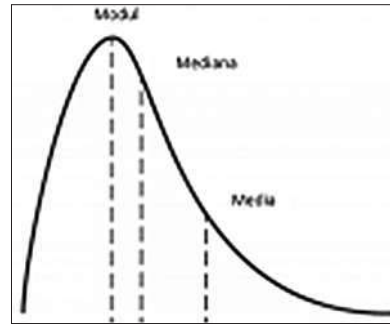
Deoarece distribuția normală este asimptotică la minus și plus infinit, înseamnă că, teoretic, numărul abaterilor standard este, și el, infinit, însă din considerente practice ne rezumăm la 3 abateri standard, deoarece toate evenimentele care depășesc trei abateri standard la stânga sau la dreapta au o probabilitate insignifiantă de apariție.

- Probabilitatea cu care am întâlni în populație o persoană cu un coeficient de inteligență situat după trei abateri standard la stânga mediei (< 55) și după trei abateri standard la dreapta mediei (> 145) este mai mică de 0,003, adică sunt 0,3% șanse ca, în mod întâmplător, mergând pe stradă, coeficientul de inteligență al unei persoane să fie mai mic de 55 și mai mare de 145.

Care ar fi șansele să întâlnim, pe stradă, o persoană precum Albert Einstein sau Stephen Hawking? Ei bine, doar 0,15%, la fel ca și șansele să întâlnim un idiot, regiunea fiind cunoscută drept **regiunea scorurilor aberante** sau **zona probabilității de apariție a evenimentelor aberante**.

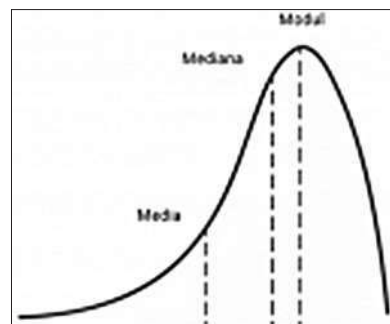
Indicatori statistici ai distribuției normale

Așadar, am decis că pentru a vorbi despre o distribuție normală, *suprafața din dreapta mediei trebuie să fie egală cu suprafața din stânga mediei*. Să ne imaginăm însă că într-o cercetare privind nivelul venitului, eșantionul îl include și pe Bill Gates. Ce se va întâmpla cu distribuția? Ei bine, va exista o persoană cu venituri mult mai mari în comparație cu

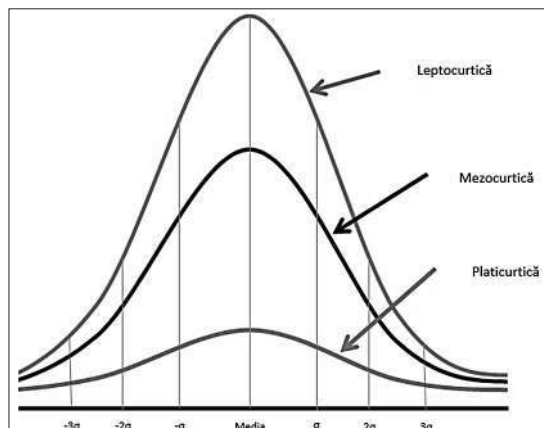

Distribuție asimetrică pozitiv

celelalte persoane, spunând că, în medie, toți sunt milionari, lucru, evident, fals. Venitul lui Bill Gates va „trage” media în sus, rezultând o așa-numită **distribuție asimetrică pozitiv** sau **distribuție skewness pozitiv**, distribuție în care avem de a face cu scoruri extreme mari și pentru care media nu este un bun indicator al tendinței centrale. Privind cu atenție această distribuție, constatăm că într-o distribuție asimetrică pozitiv, media are valoarea cea mai mare, lucru absolut firesc deoarece a fost inclus venitul lui Bill Gates. Acest indicator este urmat de mediană și, la final, de valoarea modală. Cu cât scorul extrem este mai mare în comparație cu celelalte scoruri, cu atât distanța dintre medie și mediană este mai mare, crescând și asimetria. Iată și motivul pentru care media nu mai este un bun indicator statistic al tendinței centrale, preferându-se mediana.

Distribuție asimetrică negativ

Distribuție leptocurtică (sus), mezocurtică (mijloc) și platicurtică (jos)

Dacă însă cercetarea include nivelul veniturilor celor mai bogați oameni de pe planetă, iar eșantionul va cuprinde și un om de afaceri din România care are o fabrică de pâine, probabil că veniturile acestuia sunt consistente, nimic de zis, însă sunt foarte departe de cele al lui Jeff Bezos, Bill Gates, Warren Buffett, Bernard Arnault și alții din acest grup. Ne aflăm în situația opusă, în care nivelul venitului omului de afaceri român se comportă ca un scor extrem mic, vorbind despre o **distribuție asimetrică negativ** sau **distribuție skewness negativ**. De această dată media „trasă” în jos de omul de afaceri din România va avea cea mai mică valoare, fiind, la fel, un indicator nerelevant pentru tendința centrală, urmată, desigur, de mediană și mod.

Termenul „skewness” nu reprezintă cine știe ce concept sofisticat, însemnând, în limba engleză, „oblic”, „înclinat”, „asimetric”. În limbaj statistic, prin **indicator al simetriei (skewness)** înțelegem *diferența dintre medie și mediană, raportată la abaterea standard* (McNemar, 1969), iar o distribuție perfect simetrică are valoarea acestui indicator egală cu zero ($skewness = 0$). Valorile mai mari de zero ($skewness > 0$) reprezintă distribuții asimetrică pozitiv, în timp ce valorile mai mici de zero ($skewness$

< 0) sunt caracteristice distribuțiilor asimetrică negativ.

Din păcate, în practică nu întâlnim distribuții perfect simetrice, așadar întotdeauna valoarea acestui indicator va fi diferită de zero. Ca **reguli de bună practică**, coeficienții de simetrie cuprinși între $-0,5$ și $+0,5$ indică o distribuție simetrică. Dacă valorile acestora se încadrează între $-1,0$ și $-0,5$ sau între $+0,5$ și $+1,0$, atunci vorbim despre o asimetrie moderată, iar dacă sunt mai mici de $-1,0$ și mai mari de $+1,0$, atunci asimetria este severă.

Indicatorul de simetrie este un indicator estimat, prin urmare va fi însoțit și de eroarea de estimare, iar dacă dorim să fim mai riguroși în interpretarea sa, nu ne vom rezuma doar la regulile de bună practică, ci vom furniza măsuri mai relevante ale simetriei, pe care le vom discuta imediat.

Așadar, pornind de la indicatorii tendinței centrale, am descoperit relația dintre ei și am ajuns să o evaluăm sub aspectul simetriei, găsind **distribuții simetrice** sau **asimetrice** (pozitiv sau negativ), **distribuția normală fiind o distribuție simetrică**.

Au rămas însă indicatorii dispersiei, mai exact abaterea standard, iar pe baza acestora putem evalua cât de „ascuțită” sau cât de „turtită” este distribuția (variabilita-

tea probabilității de apariției a scorurilor în jurul tendinței centrale), intrând în domeniul **indicatorilor boltirii**.

Să presupunem că într-o clasă, mediile elevilor la matematică sunt cuprinse între 5,7 și 6,3, fiind distribuite simetric. Se observă imediat că doar 0,7 puncte diferențiază competențele la matematică ale tuturor elevilor, nivelul acestora fiind extrem de omogen, iar abaterea standard, foarte mică.

Deja știm că dincolo de trei abateri standard la stânga sau la dreapta ne aflăm în zona evenimentelor extrem de rare, dar ce înseamnă, mai exact acest „dincolo de trei abateri standard la stânga sau la dreapta” atâta vreme cât cel mai mic scor este 5,7, iar cel mai mare scor este 6,3? Nimic altceva decât că o persoană cu media 5,5 la matematică este „total idioată” la această disciplină, iar una cu media 6,5 este „absolut genială”. O astfel de distribuție se numește în termenii analizei de date **distribuție ascuțită** sau **distribuție leptocurtică** (vezi curba albastră de sus), iar probabilitatea de a se obține scoruri extreme este foarte mare. În definitiv, o medie de 7 va reprezenta un caz extrem foarte mare (situat la peste trei abateri standard la dreapta), iar o medie de 5 va reprezenta un caz extrem foarte mic (situat la peste trei abateri standard la stânga). Făcând o paralelă cu inteligența, este ca și cum media 5 ar însemna un idiot clinic, iar media 7 un geniu, fapt, desigur, mult exagerat. Iată și principala problemă a distribuției leptocurtice – *există o probabilitate foarte mare ca valori comune ale distribuției teoretice să pară drept scoruri extreme, acest lucru afectând puternic inferența statistică*. Pe baza acestei analize am putea generaliza că cel cu media 7 la matematică este un geniu, concluzie falsă, deoarece într-o altă clasă, media 7 la matematică ar putea corespunde, după cum este și normal, unui nivel mediu de cunoștințe.

Să trecem în cealaltă extremă și să ne imaginăm că elevii din clasa respectivă obțin medii la matematică între 1,0 și 10,0, acoperind întreaga amplitudine teoretică, iar abaterea standard este mare. Nivel performanțelor la această disciplină va fi foarte eterogen, iar această împrăștiere mare în jurul tendinței centrale face ca probabilitatea de a se obține media 5 să fie redusă, iar pe măsură ce ne apropiem de extreme, probabilitatea să scadă dramatic. Deja problemele acestei distribuții, denumită **distribuție plată** sau **distribuție platicurtică** (vezi curba roșie de jos) sunt evidente – *probabilitatea de apariție a unor scoruri extreme este aproape inexistentă*. Vor fi destui care au media 1, cea mai mică medie posibilă, astfel încât nu vom putea identifica „idioții” la această disciplină și, de asemenea, suficienți cu media 10, pentru a nu putea vorbi despre genii. Cu o astfel de distribuție, din nou, nu putem efectua inferențe statistice folosind logica testării semnificației statistice a ipotezei nule. Această logică implică utilizarea unui prag al semnificației statistice, arhicunoscutul „p”, care nu reprezintă altceva decât *probabilitatea cu care s-ar putea obține un scor extrem în condițiile unei ipoteze nule adevărată*. Dacă nu avem scoruri extreme, atunci, în mod evident, orice raționament statistic am efectua pe baza acestei probabilități va fi, din start, eronat.

O distribuție normală este o **distribuție mediu boltită** sau **mezocurtică** (vezi curba neagră de la mijloc), acest lucru însemnând că trebuie să existe o probabilitate redusă (0,003) de a se obține un scor extrem foarte mare și un scor extrem foarte mic, nici prea mare (ca în cazul distribuției leptocurtice) și nici prea mică (precum am întâlnit la distribuțiile platicurtice), indicatorul statistic al boltirii fiind numit și **indicator kurtosis**.

Termenul „kurtosis” provine din grecescul *kuptóc* și înseamnă „curbat”, „arcu-

it”, indicându-se astfel curbura distribuției și fiind o măsură a probabilității de apariție a scorurilor extreme la ambele capete ale distribuției, în relație cu variabilitatea. Similar simetriei, boltirea are, în cazul unei distribuții perfect normale, valoarea 3, din acest caz distribuția normală numindu-se și „distribuția celor 3 grade de boltire”. În cazul unei *valori mai mari de 3, distribuția devine leptocurtică, ascuțită*, iar dacă *valoarea este mai mică de 3, distribuția devine platicurtică, turtită*. Desigur, și acestea sunt **reguli de bună practică**, valoarea indicatorului fiind estimată și rezultând o eroare de estimare pe care o vom utiliza pentru obținerea unor măsuri mai riguroase.

Pentru a se armoniza interpretarea, cele mai multe aplicații de analiză de date scad valoarea 3 din indicatorul kurtosis, interpretându-l ca pe cel al simetriei, aceasta fiind o practică universală, din acest motiv vom găsi foarte rar cercetători care să se raporteze la nivelul 3 al boltirii.

Evaluarea statistică a normalității distribuției

După cum s-a constatat, distribuția normală este una dintre cele mai importante distribuții statistice pentru variabile continue, foarte multe fenomene fizice, sociale, economice sau psihologice putând fi modelate pe baza ei, de aici și rolul său central în inferența statistică, precum și accentul pus pe corecția sa evaluare. Ea **este descrisă în mod complet de medie și de abatere standard și evaluată pe baza simetriei și boltirii, încheind prima etapă a oricărei cercetări științifice, cea a analizelor univariate descriptive.**

Reamintim faptul că folosim metode statistice în analiza datelor nu pentru a descrie un lot de cercetare sau un eșantion, ci pentru a face inferențe la nivelul populației, iar *foarte multe tehnici inferențiale de analiză a datelor pleacă de la premisa că, la*

nivelul populației, fenomenul studiat se distribuie normal. Această premisă, denumită și **asumpția normalității**, are două consecințe majore asupra cercetării.

- În primul rând, *dacă fenomenul nu se distribuie normal la nivelul populației, toate concluziile pe care le tragem sunt eronate din start.* Din păcate, un astfel de lucru nu poate fi verificat, deoarece nu avem acces la populație. Noi doar presupunem că inteligența se distribuie normal, la fel anxietatea, depresia, nivelul venitului, interesul pentru reclame publicitare și așa mai departe, dar dacă nu este așa? Sunt mari semne de întrebare că anumite funcții psihice ar urma o astfel de distribuție, asta ca să nu mai discutăm despre accentuările psihologice, cum ar fi anxietatea. La fel, am putea greși în presupunerea că interesul pentru publicitate se distribuie normal, cu atât mai mult nivelul venitului, însă această greșeală ne-o asumăm, altminteri cercetarea științifică devine imposibilă.
- În al doilea rând, *dacă acceptăm faptul că fenomenul se distribuie normal la nivelul populației, atunci, pentru a fi modelat, el trebuie să se distribuie normal și la nivelul lotului de cercetare sau al eșantionului*, altfel inferența statistică nu mai este validă, acesta fiind motivul evaluării, încă de la început, a **îndeplinirii asumpției normalității univariate.** Dacă această asumpție nu este îndeplinită, atunci indiferent de tehnicile inferențiale utilizate, concluziile nu pot fi decât eronate.

Evaluarea îndeplinirii asumpției normalității univariate sau, pe scurt, evaluarea normalității distribuției se poate realiza în **patru feluri:**(a) *pe baza reperelor de bună practică*, (b) *pe baza graficelor dia-*

gnostice, (c) pe baza indicatorilor simetriei și boltirii și (d) pe baza testelor statistice de comparare a distribuției empirice cu distribuția normală teoretică.

Dacă doriți să aflați, în mod concret, modul în care puteți efectua astfel de analize în IBM SPSS Statistics și în R, vă invit să vă **faceți un cont pe acest site** și să

urmați cursurile „**Introducere în analiza datelor**” apoi „**Probabilități și distribuții statistice**” pentru a dobândi competențe reale și solide.

<https://new-skills.eu/ro/blogul-nostru/distributia-normala-si-evaluarea-acesteia>
Accesat, 28 iunie, 2019

REFLECȚII ASUPRA BIBLIOFILIEI

Umberto ECO

Să le vorbești despre bibliofilie bibliofililor este cu totul altceva decât să le vorbești despre același subiect unor persoane obișnuite, ca să spunem așa. Adevărata dilemă a unui colecționar de cărți este aceasta: dacă ar colecționa tablouri din Renaștere sau porțelan chinezesc, le-ar putea ține în sufragerie și toți oaspeții ar rămâne extaziați în fața lor; în schimb, bibliofilul nu știe niciodată cui să arate comorile sale. Cei care nu sunt bibliofili aruncă o privire distrată și nu pricep cum de o cărțuie din secolul al XVII-lea, în 12°, cu filele îngălbenite, poate fi mândria cuiva care a reușit să-și procure ultimul exemplar de pe piață; iar ceilalți bibliofili nutresc adesea sentimente de invidie (ar vrea și ei să aibă acea carte și se înfurie) sau de dispreț (cred că au în biblioteca proprie exemplare mult mai rare sau colecționează cărți cu tematică diferită de a voastră - adică un colecționar de cărți despre arhitectură, datând din Renaștere, poate rămâne indiferent în fața celei mai prețioase culegeri de pamflete rozicruciene din secolul al XVII-lea).

Cauza principală a dezinteresului oamenilor obișnuți este că bibliofilia este considerată o pasiune costisitoare, care poate fi practică numai de persoane foarte bogate. Desigur, este adevărat că există cărți vechi care costă sute de milioane și că ultimul exemplar în circulație

al *Divinei Comedii* în prima ediție tipărită a fost adjudecat la licitație pentru suma de un miliard și jumătate de lire italiene, dar dragostea pentru carte se poate manifesta și prin colecții de ediții princeps moderne, care adesea sunt achiziționate la prețuri foarte accesibile de la tarabe. Tot căutând pe tarabe, un student de-al meu colecționa numai ghiduri turistice din orice epocă sau țară; la fel, un tânăr cu o situație economică modestă poate găsi mici ediții din secolul al XVI-lea care încă mai

costă cam cât o cină la pizzerie și un bilet la film. Dragostea pentru cărțile rare poate începe și de la acest nivel, așa cum mulți dintre cei care colecționau în copilărie timbre nu-și puteau, desigur, permite rarități, dar își închipuiau tărâmurile îndepărtate uitându-se în clasor la timbre din Madagascar sau din Insulele Fiji. Aceste timbre erau cumpărate – așa cum se obișnuia pe atunci – de la papetărie, în pliculețe-surpriză cu zece sau cu treizeci de bucăți.

Legenda spune că Gilbert d'Aurillac, cunoscut sub numele de Silvestru al II-lea, papă în anul 1000, devorat de dragostea sa pentru cărți, ar fi cumpărat într-o zi un codex de negăsit din *Farsalia* de Lucan, dând în schimb o sferă armilară din piele. Gilbert nu știa că Lucan nu și-a putut termina poemul pentru că, între timp, fusese invitat de Nero să-și taie venele. Astfel, a primit manuscrisul, dar l-a considerat incomplet. Orice adevărat iubitor de cărți, dacă, după verificarea volumului abia cumpărat, descoperă că acesta este incomplet, îl restituie librarului. Gilbert, pentru a nu se lipsi de jumătate din comoara sa, a hotărât să trimită drept plată numai jumătate din sferă.

Consider că această poveste este uimitoare, căci ne arată ce înseamnă bibliofilia. Gilbert voia, desigur, să citească poemul lui Lucan - și asta spune multe despre dragostea pentru cultura clasică în acele secole pe care ne încapățânăm să le considerăm întunecate dar, dacă ar fi fost vorba doar de atât, ar fi putut împrumuta manuscrisul. Nu, el voia să aibă acele file, să le atingă, să le adulmece în fiecare zi, să le simtă ca fiind ale sale. Iar un bibliofil care, după ce a pipăit și-a adulmecat cartea, descoperă o lipsă, chiar dacă e vorba numai de colofon sau de o pagină de erată, încearcă senzația unui *coitus interruptus*. Faptul că librarul îi restituie banii (sau acceptă numai jumătate de sferă) nu alină durerea bibliofilului. Putea avea prima ediție a cărții dragi, cu margini late, neîngălbenită și fără găuri de

cari, însă visul său s-a năruit: descoperă o carte mutilată și nici o concesiune *politically correct* nu-l va putea face să iubească acea nefericită creatură.

Ce este bibliofilia?

Cu siguranță, bibliofilia este dragostea pentru cărți, dar nu neapărat pentru conținutul lor. Desigur, există bibliofili care colecționează opere pe o anumită temă și chiar le citesc. Dar pentru a citi cărți multe este suficient să fii șoarece de bibliotecă. Bibliofilul însă, deși atent la conținut, își dorește obiectul ieșit cel dintâi de sub tipar, dacă se poate. Și-l dorește până într-atât, încât există bibliofili - pe care nu-i aprob, dar pe care îi înțeleg - care, având o carte cu paginile netăiate, nu le taie pentru a nu vătăma obiectul pe care l-au dobândit. Pentru aceștia, a tăia paginile unei cărți rare ar fi ca și cum un colecționar de ceasuri ar sparge carcasa pentru a vedea mecanismele.

Cititorului împătimit sau cercetătorului le place să sublinieze pe cărți și pentru că, după trecerea timpului, un anumit fel de a sublinia, un semn pe margine, o schimbare a culorii din roșu în negru le amintesc de o experiență de lectură. Eu am un exemplar din anii '50 din *La Philosophie au Moyen Age* de Gilson care m-a însoțit de pe vremea tezei de licență până astăzi. Hârtia vremii era foarte proastă și de-acum cartea se fărâmițează de îndată ce-o atingi sau încerci s-o răsfoiești. Dacă pentru mine ar fi doar un instrument de lucru, n-ar trebui să fac nimic altceva decât să cumpăr o altă ediție, care se găsește și este ieftină. Aș putea chiar să dedic două zile sublinierii, reproducând culorile și stilul notelor mele, care se modificau de la o lectură la alta. Dar nu mă pot obișnui cu ideea de a pierde acel exemplar care, prin fragila sa bătrânețe, îmi amintește de anii formării mele și de cei care i-au urmat, fiind astfel parte din amintirile mele.

Pot fi subliniate, chiar și numai pe margine, cărțile rare? Teoretic, un exemplar perfect, cu paginile netăiate, trebuie să aibă margini late, să fie alb, cu file care să foșnească sub degete. Dar cândva am cumpărat un Paracelsus prea puțin valoros din punctul de vedere al unui anticar, căci era vorba despre un singur volum din prima ediție de opere complete îngrijită de Huser și apărută între 1589 și 1591. Dacă opera nu e completă, ce valoare mai are? Dar, cu legătură din piele din aceeași perioadă, ușor și uniform îngălbenit, cu semnătură de mână pe prima pagină, tot volumul este înțesat de sublinieri cu roșu și negru și de note contemporane pe margini, cu titluri în majuscule scrise cu roșu și cu varianta în latină a textului german. Volumul este plăcut vederii, notele se contopesc cu textul tipărit, iar eu îl răsfoiesc adesea cu plăcere pentru a retrăi aventura intelectuală a celui care și-a pus amprenta asupra lui.

Acesta este un semn că bibliofilia este dragostea pentru obiectul carte, dar și pentru povestea sa, așa cum o arată prețurile din cataloagele de prezentare a exemplarelor imperfecte, care poartă urmele posesorilor. Oricine își dorește un exemplar al celei mai frumoase cărți tipărite vreodată, *Hypnerotomachia Poliphili*, și îl dorește perfect, fără urme și fără găuri, cu margini late și, dacă s-ar putea, să aibă colile nelegate încă. Dar ce ne-am face noi și anticarii dacă s-ar afla în circulație un exemplar cu note scrise mărunț în dialect gaelic de James Joyce?

Nu m-a cuprins un așa hybris nebunesc încât să mă apuc să pocesc cu pixul exemplarul meu din *Hypnerotomachia*, mizând pe creșterea valorii sale peste ani, dar admit că, dacă studiez o carte rară, pot face semne ușoare cu creionul pe margine, semne care să poată fi șterse într-o zi, iar acest fapt mă face să simt cartea ca fiind a mea. Doar sunt un bibliofil, nu un biblioman.

Bibliomania

În ce constă diferența între bibliofilie și bibliomanie? S-a scris mult despre acest subiect și, dacă francezii au scris lucruri demne de luat în seamă în secolul trecut, în acest secol, din motive misterioase, bibliografia *Books on books* este o caracteristică anglo-saxonă. Având în vedere faptul că în această expunere nu intenționez să dau dovadă de erudiție, mă voi limita la a cita, în ceea ce privește bibliomania, *A Gentle Madness* de Nicholas A. Basbanes (New York, Hoit, 1995) și, pentru discursul moderat și strălucitor despre bibliofilie, recenta apariție a lui Hans Tuzzi, *Collezione libri* (Milano, Sylvestre Bonnard, 2000).

Pentru a trasa o graniță între bibliofilie și bibliomanie mă voi servi de un exemplu. Cea mai rară carte din lume, în sensul că, probabil, nu mai există exemplare în circulație liberă pe piață, este și cea dintâi carte, adică Biblia tipărită de Gutenberg. Ultimul exemplar în circulație a fost vândut în 1987 unor cumpărători japonezi, pentru o sumă de circa șapte miliarde de lire italiene, la cursul de atunci. Dacă ar mai apărea un alt exemplar, n-ar mai valora șapte, ci șaptezeci sau o mie de miliarde.

Așadar, orice colecționar are un vis recurent. Să găsească o bătrânică de nouăzeci de ani, care are în casă o carte pe care încearcă s-o vândă fără să știe despre ce e vorba, iar atunci când colecționarul îi numără rândurile să vadă că sunt 42 și să descopere că e o Biblie Gutenberg, să facă un calcul și să constate că sârmanei bătrânele îi mai rămân puțini ani de trăit și că are nevoie de îngrijiri medicale, să decidă să o salveze de lăcomia unui librar necinstit care, probabil, i-ar da câteva milioane (făcând-o foarte fericită), să-i ofere două sute de milioane cu care aceasta ar trăi regește până la moarte și să-și aducă în casă o comoară.

Ce s-ar întâmpla apoi? Un biblioman ar ține exemplarul numai pentru sine și

s-ar feri să-l arate, căci numai aducând vorba despre el s-ar mobiliza toți hoții de pe fața pământului; așadar, ar răsfoi cartea de unul singur, seara, așa cum se scaldă Unchiul Scrooge în dolari. Un bibliofil însă ar dori ca toți să vadă această minune și să știe că-i aparține tocmai lui. Așa că i-ar scrie primarului orașului în care locuiește și i-ar cere să găzduiască exemplarul în sala principală a bibliotecii orașului, fiind astfel acoperite din bani publici cheltuielile imense pentru asigurare și pază; ar cere și privilegiul de a merge s-o vadă, împreună cu prietenii săi bibliofili, de câte ori dorește, fără a sta la coadă. Dar ce plăcere ar mai fi aceea de a avea obiectul cel mai rar din lume și de a nu te putea duce să-l răsfoiești în miez de noapte? Iată drama: a avea Biblia lui Gutenberg echivalează cu a nu o avea. Și-atunci de ce am mai visa la acea utopică bătrânică? Ei bine, bibliofilul visează mereu la ea, ca și cum ar fi un biblioman.

Furtul de cărți

Bibliomanul fură cărți. Și bibliofilul ar putea-o face, împins de lipsuri, dar, de obicei, acesta consideră că, dacă pentru a avea o carte n-a făcut nici un sacrificiu, nu poate încerca plăcerea cuceririi (diferența este aceea dintre a cuceri o femeie prin farmecul personal și a o avea prin siluire). De altfel, se povestește despre un mare anticar care ar fi spus: „Dacă nu reușești să vinzi o carte, dublează-i prețul în catalogul următor”.

Bibliomanul fură cărți cu o mișcare dezinvoltă, în timp ce vorbește cu librarul: arată spre o ediție rară de pe raftul de sus și face să dispară sub haină o altă ediție, la fel de rară; sau fură părți dintr-o carte, mergând prin bibliotecă și tăind cu o lamă paginile cele mai îmbietoare. Eu sunt mândru de a fi posesorul unui exemplar al *Cronicii de la Nürnberg* cu râvnita ilustrație a treisprezecea a monștrilor, în timp ce, în-

tr-o bibliotecă de la Cambridge, am văzut un exemplar fără această ilustrație, tăiată de un biblioman înfocat.

Există persoane de înaltă cultură, cu o condiție economică satisfăcătoare, cu renume public și o reputație nepătată, care fură cărți. Le fură dintr-o pasiune de nestăvilit, din plăcerea florului, precum hoții gentilomi, care fură numai bijuterii renumite. Hoțul biblioman s-ar rușina să fure o pară de pe taraba vânzătorului de fructe, dar consideră incitant și nobil furtul de cărți, ca și cum demnitatea obiectului ar scuza furtul. Dacă ar putea, ar fura atâtea cărți, încât n-ar mai avea nici timpul de a le privi. Este măcinat de febra posesiunii.

Cel mai mare hoț de cărți pe care istoria bibliomaniei l-a pomenit este un domn care, *nomen omen*, se numea Guglielmo Libri. Era un neînsemnat matematician italian din secolul trecut, devenit un onorabil cetățean francez (Legiunea de Onoare, Collège de France, Membru al Academiei, Inspector General al Bibliotecilor). Desigur, Libri s-a făcut apreciat vizitând bibliotecile cele mai uitate de lume ale Franței, găsind și inventariind opere foarte rare, care zăceau părăsite; dar poate că a procedat asemenea acelor mari arheologi, care își dedică viața scoaterii la lumină a comorilor pierdute din țările lumii a treia și judecă drept cinstită răsplată să ducă acasă o parte din ceea ce descoperă. Libri trebuie să fi exagerat: fapt este că a urmat un scandal public în urma căruia și-a pierdut toate funcțiile și și-a pătat reputația, sfârșindu-se în exil, urmărit de oficialități cu mandate de arestare. Este adevărat că pentru nevinovăția unui om atât de celebru și de apreciat au luptat unele dintre cele mai mari nume ale culturii franceze și italiene, precum Guizot, Mérimée, Lacroix, Guerrazzi, Mamiani și Gioberti, toți fiind gata să jure că Libri fusese victima unei persecuții politice. Nu știu exact în ce măsură Libri a fost cu adevărat vinovat, dar

strânsese totuși patruzeci de mii de texte vechi, cărți și manuscrise foarte rare, iar acest număr ridică suspiciuni.

Libri era cu siguranță un bibliofil: s-a gândit că acele cărți ar fi fost mai bine păstrate la el acasă, îngrijite și iubite, decât într-o bibliotecă de provincie, unde nimeni nu le-ar fi căutat vreodată. Dar, deoarece iubea prea multe cărți, nu le-a putut iubi pe fiecare în parte. Fiind dintru început îngropate, rămâneau în continuare ascunse scopului lor. De aceea, Libri era și biblioman. Mai mult, îngroparea cărților coincide cu biblioclastia.

Biblioclastia

Există trei forme de biblioclastie: biblioclastia fundamentalistă, cea din neglijență și cea din interes. Biblioclastul fundamentalist nu urăște cartea ca obiect, ci se teme de conținutul ei și nu vrea ca acesta să fie citit de alții. Pe lângă faptul că este criminal, el este și înnebunit de fanatismul care îl însuflețește. Istoria înregistrează numai cazuri excepționale de biblioclastie, ca rugurile naziștilor sau incendierea bibliotecii din Alexandria. Conform unei legende, acum considerate neîntemeiate, biblioteca ar fi fost incendiată de un calif, cugetând că toate acele cărți fie spuneau ce spunea și Coranul, deci erau inutile, fie spuneau altceva, deci erau periculoase.

Biblioclastia din neglijență este aceea întâlnită în atâtea biblioteci italiene, atât de sărace și atât de prost întreținute, care adesea devin locuri de distrugere a cărților; căci și aceasta este o modalitate de distrugere a cărților, lăsate să piară sau să dispară în străfunduri inaccesibile.

Biblioclastul din interes distruge cărțile pentru că, vânzându-le pe bucăți, obține mult mai mulți bani decât vânzându-le întregi.

Citesc în catalogul recent al unei case de licitații: „Sebastian Münster, *Civittella...*, xilografie, fila cu dimensiunile 325 x 221

mm. Margini bine păstrate. Pe spate reprezentarea unei bățalii. Text față și verso în germană. Fără acuarele. Vedere de sus extrasă dintr-una din primele ediții în germană ale *Cosmographiei*, Basel, cca 1570”. Preț de plecare de cinci, șase sute de mii de lire.

Cine știe, dacă se vor găsi amatori, prețul va fi și mai ridicat, căci xilografiile lui Münster sunt frumoase și tipăritura este și ea interesantă. După cele declarate, marginile sunt în bună stare (un exemplar mai mult decât acceptabil poate avea margini de 31 x 20,5 mm, iar colecționarul este foarte mulțumit). Xilografia nu este colorată, dar n-avem ce face. Într-adevăr, ediția nu este dintre primele, căci acestea au fost tipărite în 1541, iar de la acea dată și până în 1570 au mai apărut cel puțin două ediții în germană, trei în italiană, una în franceză și una tipărită în Boemia – și informațiile mele nu sunt complete. Oricum, deoarece are margini late, se va găsi cineva care s-o înrămeze dacă hârtia este în stare bună.

A fost odată ca niciodată Mister Salomon, un bătrân librar din New York, la colțul dintre Third Avenue și Ninth Street (acum e mort, prăvălia este administrată de fiica lui, dar, în opinia mea, se menține grație patrimoniului strâns de tată), de unde am cumpărat, pe un dolar sau doi, pagini foarte frumoase din cărți vechi, foarte potrivite pentru a-mi decora casa de vacanță. Cu câteva zeci de dolari mi-am acoperit doi pereți cu imagini cu cavaleri, călugări și maici de Bonanni, executate după șablon. Librarul îmi spunea: „Eu practic vandalismul democratic; dau, în schimbul a câțiva dolari, câte o pagină celor care niciodată nu-și vor putea permite *Cronica de la Nürnberg*. Dar să fie clar: achiziționez numai cărți deja condamnate la distrugere”.

Așa o fi. Dar este oare convenabil să dezmembrăm o carte completă? Să facem o socoteală. Nu știu cât ar putea costa

un Münster din 1570, dar știu că pentru exemplare ale altor ediții, recent apărute în cataloage, se dau indicații de genul: Kistner 1554, copertă de piele veche cu închidere, stare generală bună, cu margini, douăzeci și cinci de milioane; Hunerdorff 1559, treizeci și patru de milioane; Martayan Lan 1559, șaiszeci de milioane; Reiss, 1564, din mai multe părți, douăzeci și opt de milioane. Un exemplar la librăria Intersigne, cu preț la cerere (ceea ce înseamnă ceva). În mare, exemplarul dispărut din care provine fila scoasă la licitație ar fi putut fi evaluat cam la treizeci de milioane, luând în considerație marginile late.

Cosmographia are peste o mie de pagini, vreo patruzeci de ilustrații cu orașe pe două pagini, dintre care, de obicei, trei sunt pliate de mai multe ori, paisprezece hărți geografice pe două pagini și mai bine de nouăzeci de xilografii inserate în text. În exemplarul meu, tipărit la Basel în 1554, n-am reușit să găsesc o ilustrație a Civitellei cu o bătalie pe verso, dar nu e nimic ciudat în asta, deoarece cartea se îmbogățește cu noi părți pe măsura trecerii timpului. Oricum, trebuie să fie vorba despre o xilografie inserată în text, nu despre una dintre hărțile duble sau triple, căci altfel n-ar mai fi vorba despre o singură filă.

Așadar, dacă s-ar dezmembra astăzi un exemplar din *Cosmographia* din 1570, luând în calcul faptul că cel puțin patru sute de file conțin frumoase xilografii pe față și pe verso, la un preț de șase sute de mii de lire pe filă, s-ar putea scoate două sute patruzeci de milioane. Iar pentru cele șaiszeci și patru de pagini duble (nu le iau în considerație și pe cele pliate de mai multe ori), evaluând, în medie, fiecare ilustrație la cel puțin două milioane de lire, s-ar mai obține încă o sută douăzeci și opt de milioane. Să obții trei sute de milioane investind treizeci, înseamnă să scoți un profit frumușel.

Desigur, următorul exemplar complet care va apărea pe piață va costa dublu, căci a devenit mai rar, și tot dublu vor costa și paginile separate. Astfel, dintr-o lovitură, sunt distruse opere de valoare inestimabilă, colecționarii sunt constrânși la sacrificii de neîndurat și prețul paginilor vândute separat crește. Știu că, pentru colecționari, nu spun niște noutăți. Acesta este motivul pentru care un Ortelius complet, spre exemplu, costă cât costă; de ce am păstra cartea întreagă dacă e mai convenabil să o dezmembrăm?

Nu cred să existe mijloace prin care să poată fi oprită această formă de vandalism în continuu progres și deloc democratic. Odată, cineva propusese să se opună un fel de rezistență pasivă: nici un colecționar să nu mai cumpere pagini separate. Dar piața paginilor separate are nenumărați clienți care nu sunt colecționari, mergând până la publicul care îl lasă pe designer să cumpere volume la metru. Să se dea o lege care să oblige la demonstrarea faptului că fiecare pagină ruptă provine dintr-un exemplar iremediabil incomplet? Dar cine poate verifica proveniența unei pagini izolate care intră pe piață? Și ce înseamnă „iremediabil incomplet” în cazul anumitor opere? Dacă îmi aduc bine aminte, Pierpont Morgan Library are două Biblii Gutenberg, dintre care una este incompletă, dar foarte valoroasă; să dezmembrezi astăzi o Biblie cu 42 de rânduri ar fi ca și cum ai dărâma Partenonul pentru a vinde apoi pietrele cu bucata.

Așadar, nu întrevăd nici o soluție și nici nu mă simt în stare să-i critic pe cei care, dobândind o pagină din *Cosmographia*, o pun în vânzare, fără a se simți vinovați că au tăiat-o cu briciul și cuțitul dintr-un volum autentic.

Tot ce rămâne de făcut este să se răspândească unele criterii ale bunului-gust: cel care înrămează și atârnă pe perete o pagină dintr-un volum vechi este un ne-

cioplit, iar prin acest gest scoate la iveală propria incultură. Pentru a susține această campanie, aș fi gata să renunț la frumoasele pagini colorate, găsite ici și colo, pe care le-am pus pe perete de-a lungul anilor. N-ar fi cu neputință să se genereze un snobism în masă care să-i asocieze pe deținătorii de pagini din cărți vechi cu cei care-și pun o maimuțică de jucărie pe luneta mașinii. Dar până și acest criteriu al snobismului se aplică astăzi numai celor care au o mașină cu capacitate cilindrică mare, nu și celor care, spre exemplu, lipesc pe mașini abțibilduri cu însemnele echipelor de fotbal. Și-apoi, cum li s-ar putea cere librărilor să nu mai vândă miile de pagini pe care le au în stoc și care îi ajută să trăiască de pe o zi pe alta?

În sfârșit, singura soluție rămâne apelul la onestitate. Cărțile cu ilustrații prea frumoase sunt sortite fie dispariției (în afară de cele păstrate în biblioteci, deși până și pentru acelea există amenințarea lamei de ras), fie vânzării la niște prețuri peste puterile colecționarilor.

Este greu să faci bucăți o catedrală sau Capela Sixtină, dar cărțile sunt în pericol chiar și în preajma celor care le iubesc într-atât (sau într-atât de puțin), încât vor să le aibă chiar și în părți infime.

Un bun pe cale de dispariție

Lăsând la o parte biblioclastia, problema constă în faptul că o carte veche este un obiect destinat dispariției accelerate de pe piață. Să luăm un exemplu. Dacă moșteniți de la vreo rudă decedată o mobilă în stil Ludovic al XV-lea, un tablou al Școlii de la Ferrara sau un diamant, puteți vinde aceste obiecte. Astfel se aprovizionează piața anticariatelor. Tot așa se întâmplă și dacă bunicul a strâns vreo câteva volume din secolul al XVIII-lea, ceea ce explică faptul că se pot cumpăra de la tarabe *Les Aventures de Télémaque* în diferite ediții. Astfel, dacă un bibliofil experimentat vizi-

tează casa unui domn înstărit și vede pe rafturi *Les Aventures de Télémaque* și vreun tratat de filosofie din perioada iluministă, va ști imediat că amfitrionul este un parvenit, care l-a însărcinat pe arhitect să-i aleagă niște cărți la metru.

Dar, dacă ruda a fost un colecționar adevărat, nu va fi cumpărat cărți la întâmplare, ci va fi alcătuit o colecție pe o anumită temă, iar, pe când era încă în viață, nu va fi voit ca aceasta să dispară și o va fi lăsat prin testament unei instituții publice. Sau moștenitorii, trezindu-se cu o colecție completă, nu vor fi atât de neștiutori încât s-o vândă la preț de nimic vreunui tarabagiu oarecare, ci o vor încredința caselor de licitație Christie's sau Sotheby. Ulterior, colecția va fi achiziționată de o bibliotecă americană sau de o bancă japoneză și din acele străfunduri nu va mai ieși. Aceasta este explicația faptului că prețul cărților vechi, mai ales al celor de colecție, crește într-un ritm mai accelerat decât prețul mobilelor sau a bijuteriilor. Va sosi și ziua în care se vor mai găsi pe piață mobile și bijuterii, dar în care cărțile vor fi devenit obiecte inaccesibile.

Biblioteca

Pare evident că bibliofilul strânge cărți pentru a-și face o bibliotecă; însă biblioteca nu este o sumă de cărți, ci un organism viu, cu o existență autonomă. O bibliotecă particulară nu este numai un loc unde se adună cărți; este și un loc care le citește pentru noi. Vă lămuresc îndată. Cred că tuturor celor care au în casă destul de multe cărți li s-a întâmplat să trăiască ani de-a rândul cu remușcarea că nu le-au citit pe toate, și cărțile necitite ne privesc țintă de pe rafturi în toți acești ani, ca o amintire a păcatului nostru pricinuit de neglijență. Fenomenul este și mai frecvent în cazul unei biblioteci de cărți rare, care sunt uneori scrise în latină sau chiar în limbi necunoscute (amintesc că există bibliofi-

li care colecționează coperte frumoase, iar pentru a le avea ar cumpăra și o carte în coptă). În plus, o frumoasă carte veche poate fi și foarte plictisitoare. Cred că orice iubitor de cărți și-ar dori cele patru volume minunate ilustrate din *Oedipus Aegyptiacus* de Kircher, dar n-ar reuși să citească textul extrem de complicat.

Uneori se întâmplă să punem mâna pe una dintre aceste cărți neglijate, începem să citim și ne dăm seama că știm deja ceea ce e scris în ea. Acest fenomen ciudat, pe care mulți ar putea să-l confirme, are numai trei explicații raționale. Prima este că, atingând de mai multe ori cartea în decursul anilor, fie pentru a-i schimba locul, fie pentru a o șterge de praf și a o da deoparte pentru a putea lua altă carte, ni s-a transmis ceva din conținutul său, prin intermediul degetelor, până la creier. Deci am citit cartea tactil, ca și cum ar fi fost scrisă în alfabetul Braille. Eu nu sunt un adept al Cicap¹, așa că nu cred în fenomenele paranormale; însă în această explicație cred, și pentru că nu mi se pare c-ar ține de paranormal. Din contră, fenomenul este cât se poate de normal și este confirmat de experiența de zi cu zi.

Cea de-a doua explicație este că, de fapt, noi am citit acea carte. De fiecare dată când îi schimbam locul sau o ștergeam de praf, aruncam o privire, cartea se deschidea la întâmplare, iar ceva din grafică, din consistența hârtiei, din culori, vorbea despre o epocă și despre o situație. Astfel, puțin câte puțin, am asimilat mare parte din acea carte.

Cea de-a treia explicație este că, de-a lungul anilor, am citit alte cărți în care se vorbea și despre aceea necitită, astfel în-

cât, fără să ne dăm seama, am aflat ceea ce spune (fie este vorba despre o carte bine-cunoscută, des amintită, fie despre o carte banală, cu idei atât de comune, încât se întâlnesc mereu și pretutindeni).

De fapt, cred că toate cele trei explicații sunt valabile. Toate aceste elemente puse laolaltă se contopesc ca prin vrajă și își dau concursul în a ne lăsa impresia de familiaritate la lectura acelor pagini pe care, rezumându-ne strict la fapte, nu le-am citit niciodată.

Desigur, biblioful, mai ales cel care colecționează cărți contemporane, este expus pericolului întruchipat de imbecilul care-ți intră în casă, vede toate acele rafturi pline și exclamă: „Ce de cărți! Le-ați citit pe toate?” Experiența de zi cu zi ne arată că această întrebare este pusă chiar de persoane cu un coeficient de inteligență mai mult decât satisfăcător. La acest afront există, din câte știu, trei răspunsuri standard. Primul îl lasă perplex pe vizitator și întrerupe orice fel de relație; acesta este: „N-am citit nici una, altfel de ce le-aș mai ține aici?” Însă acest răspuns îl măgulește pe indiscret, gândilându-i simțul superiorității, și nu văd de ce ar trebui să-i acordăm acest privilegiu.

Din contră, cel de-al doilea răspuns îl face să se prăbușească într-o stare de inferioritate și sună cam așa: „Am citit mai multe, domnule, mult mai multe!”

Cel de-al treilea este o variantă a celui de-al doilea și îl folosesc atunci când vreau ca vizitatorul să cadă pradă unei dureroase uimiri. „Nu, spun eu, cele pe care le-am citit sunt la universitate; pe acestea trebuie să le citesc până săptămâna viitoare” Cum biblioteca mea de la Milano numără mai bine de treizeci de mii de volume, nefericitul încearcă să grăbească momentul despărțirii, invocând obligații de ultim moment.

Ceea ce nu știe nefericitul este că biblioteca nu este numai spațiul memoriei

¹ Comitato Italiano per il Controllo delle Affermazioni sul Paranormale (Comitetul Italian pentru Controlul Afirmățiilor despre Paranormal); organizație fondată în 1989, care promovează cercetarea științifică și critică a paranormalului (n. tr.)

tale, unde păstrezi tot ceea ce ai citit, ci și spațiul memoriei universale, unde, într-o zi, în momentul fatal, îi vei putea găsi pe cei care au citit înaintea ta.

Un chivot unde, la limită, totul se amestecă și dă naștere unui vârtej, unui cocktail al memoriei culte, dar ce importanță are? Acesta este conținutul virtual al unei biblioteci: *Monsieurs les Anglais, je me suis couché de bonne heure*.¹ *Tu quoque, alea*² *Licht, mehr Licht uber alles*.³ *Qui si fa l'Italia o si uccide un uomo morto*.⁴ *Soldato che scappa, arrestati sei bello*.⁵ *Fratelli d'Italia, ancora uno sforzo*.⁶ *L'aratro che traccia il solco è buono per un'altra volta*.⁷ *L'Italia è fatta, ma non s'arrende*.⁸ *Ben venga ma-*

¹ „Domniilor englezi, m-am culcat devreme.” Citatul conține o parte a frazei de început din romanul *Swann* de Marcel Proust, primul din ciclul *În căutarea timpului pierdut*. În original textul este: „Longtemps, je me suis couché de bonne heure...” (n.tr.)

² Combinație a două propoziții rostite de Iulius Cezar: „Tu quoque, Brute, fiii mi!” („Și tu Brutus, fiul meu!”) și „Alea iacta est” („Zarurile au fost aruncate”) (n.tr.)

³ „Lumină, mai multă lumină mai presus de toate”. Combinație între ultimele cuvinte ale lui Goethe pe patul de moarte și începutul imnului german *Deutschland über alles* (n.tr.)

⁴ „Aici facem Italia sau omorăm un mort”. Combinație între spusele lui Garibaldi „Qui si fa l'Italia o si muore” („Aici facem Italia sau murim”) și spusele lui Francesco Ferrucci („Tu ammazzi un uomo morto”, „Tu ucizi un mort”), căpitanul oștirii florentine în bătălia de la Gavinana (3 august 1530) împotriva armatei imperiale a lui Carol Cvintul. (n.tr.)

⁵ „Soldatul care fugi, oprește-te, ești frumos!” Ultima parte a citatului face parte din *Faust* de Goethe, fiind cuvintele lui Mefistofel către clipe trecătoare (n.tr.)

⁶ „Frați italieni, încă un efort.” Combinație între începutul imnului italian și, probabil, o parte a titlului operei lui Jacques Derrida, *Cosmopolites de tous les pays, encore un effort* (n.tr.)

⁷ „Plugul care trage brazda mai merge o dată”. Începutul unui dicton fascist: „E l'aratro che traccia il solco, ma è la spada che lo difende” („Plugul trage brazda, dar sabia o apără”) (n.tr.)

⁸ „Italia este făcută, dar nu se predă.” Începu-

ggio, combatteremo all'ombra.⁹ *Tre donne intorno al cor e senza vento*.¹⁰ *L'albero a cui tendevi la nebbia agli irti colli*.¹¹ *Dall'Alpi alle Piramidi andò in guerra e mise l'elino*¹² *Fresche le mie parole nella sera pei quattro scherzuccida dozzina*.¹³ *Sempre libera sull'ali dorate*.¹⁴ *Guido io vorrei che al ciel si scoloraro*.¹⁵ *Conobbi il tremolar, l'arme, gli amori*.¹⁶ *Fresca e chiar a è la notte, e il capitano*.¹⁷ *M'illumino, pio bove*.¹⁸ *Alle cinque della sera mi ritrovai per una selva oscura*.¹⁹ *Settembre,*

„tul propoziției, Italia este făcută, acum trebuie să facem italienii” (n.tr.)

⁹ „Bine-venit este mai, vom lupta la umbră”. Combinație între versul lui Angelo Poliziano „Ben venga Maggio e il gonfalon selvaggio” și cuvintele care, după Herodot, au fost rostite de un soldat spartan în timpul bătăliei de la Termopile, când se spunea că oastea persană întunecă cerul cu săgețile sale (n.tr.)

¹⁰ „Tre femei în jurul inimii și fără adiere.” Începutul unui vers dintr-o poezie de Dante: „Tre donne intorno al cor mi son venute” (n.tr.)

¹¹ „Copacul către care întindeai ceața de dealuri înalte. Combinație de fragmente de versuri din poeziile lui Giosuè Carducci (n.tr.)

¹² „Din Alpi și până la Piramide s-a războit și și-a pus coiful.” Combinație a unui vers de Alessandro Manzoni cu un altul de Giovanni Visconti Venosta. (n.tr.)

¹³ „Cuvintele mele proaspete pentru câteva glume de duzină.” Fraza conține începutul poeziei lui Gabrielle d'Annunzio, *Seara la Fiesole*. (n.tr.)

¹⁴ Mereu liberă pe aripi de aur.” Asociere de două titluri de arii celebre din opere de Verdi: *Sempre libera* din *Traviata* și *Va pensiero sull'ali dorate* din *Nabucco*. (n.tr.)

¹⁵ „Guido eu aș vrea ca sub cer să pâlească.” Combinație de versuri ale lui Dante și ale lui Petrarca. (n.tr.)

¹⁶ „Am cunoscut fiorul, lupta și dragostea.” Combinație între versul 134 din cântul XXVII al *Purgatoriului* și poezia lui Ariosto. (n.tr.)

¹⁷ „Noaptea e răcoroasă și senină, și căpitanul.” (n.tr.)

¹⁸ „Mă dumiresc, boul cel blând.” Asociere a două fragmente de Giosuè Carducci „m'illumino d'immenso” și „t'amo, o pio bove.” (n.tr.)

¹⁹ „La cinci după-amiaza, mă trezii printr-o pădure întunecată”, asociere cu cel de-al doilea vers din *Infernul* de Dante Alighieri. (n.tr.)

andiamo dove fioriscono i limoni.¹ Sparse le trecce morbide, una spronata, uno sfaglio: questi sono i cadetti di Guascogna.² Tintarella di luna, dimmi che fai.³ Contessa, cos'è mai la vita: tre civette sul comò.⁴

Bibliofilia și pasiunea de a colecționa

Această încredere într-un patrimoniu universal al cunoașterii, care rămâne la dispoziția noastră, explică de ce bibliofiliul nu se grăbește atât să citească, cât să acumuleze cărți. În acest sens, bibliofiliul riscă să devină un colecționar. Aș vrea să scot în evidență diferența dintre colecționari și bibliofili. Colecționarii vor să aibă tot ceea ce se poate găsi pe o anumită temă; nu-i interesează natura obiectelor individuale, ci completarea colecției. Aceștia au tendința să grăbească mersul lucrurilor. Bibliofiliul, chiar dacă se axează pe o temă, speră ca orice colecție să fie infinită, să existe mereu ceva de căutat. Uneori, bibliofiliul se poate îndrăgosti de o carte frumoasă care n-are nimic de-a face cu tema lui.

A colecționa este o pasiune probabil milenară: patricienii romani colecționau antichități grecești, chiar și false, iar copiii de astăzi colecționează surprize. A colecționa este o modalitate de a intra în posesia unui trecut care ne scapă. Dar oare despre ce trecut este vorba? Consultând catalogul lunar al casei de licitație Christie's, vedem că se organizează licitații de sute de milioane nu numai pentru tablouri, bijuterii, piese de mobilier, ci și pentru „amintiri”, o

pereche de șosete care i-a aparținut Ducei de Windsor. Să admitem că bogății sunt nebuni. Dar oare săracii nu sunt la fel de nebuni?

Am descoperit odată, într-un singur număr al revistei *Collezione*, câte expoziții sau talciocuri de obiecte de colecție există. Sunt solicitate și propuse spre vânzare - în afară de cărți, stampe, timbre, mașini de epocă, păpuși, ceasuri, embleme masonice, vederi sau sculpturi din bronz - obiecte precum abțibilduri și bilete, bancnote și cecuri în miniatură, chei, sticle de coca-cola, lame de ras, cartele sau diplome. O secțiune specială este dedicată „miniaturilor”, adică sticlule de lichior sau de parfum, chiar și goale. Cineva oferea o sută cincizeci de parfumi în miniatură în schimbul unor timbre italiene noi. Nu vă gândiți la timbrele din secolul al XIX-lea sau la cele emise de Vatican; nu, era vorba de timbre din perioada 1978-1988. În sfârșit, la secțiunea dedicată ambalajelor și pliculețelor, iată un frumos anunț: „Dețineți ambalaje de fructe? Caut și pliculețe de zahăr pline”. Unul caută ambalaje de portocale Moro Tarocco, altul, șervețele de la baruri. De parte de mine gândul că toate acestea n-ar fi pasiuni demne de respect, însă mă cuprinde teama când mă gândesc la acel viitor trecut care se desfășoară în jurul nostru, la cutia cu alune - poate plină - pe care o las în trenul Eurostar, la pliculețul folosit de Nescafé, aruncat la gunoi împreună cu chiștoacele de țigări și cutiile de chibrituri, goale și rupte. Mă simt ca un vandal, ca un calif care dă foc bibliotecii din Alexandria. Cum putem să nimicim astfel arheologia de mâine?

Uneori, colecționarul se identifică bibliofilului. L-am cunoscut pe domnul Morris Young, acum un simpatic bătrânel de nouăzeci de ani, câștigând binișor ca oftalmolog, el și soția sa și-au petrecut viața colecționând. A colecționat diverse

¹ „Septembrie, să mergem unde înfloresc lămâii.” Fragment dintr-o poezie de Goethe. (n.tr.)

² „Cu pletele blonde în vânt, o lovitură de piteni și calul care face un salt: aceștia sunt cădeții gasconi.” Fragment din *Cyrano de Bergerac* de Edmond de Rostand. (n.tr.)

³ „Bronz de lună, spune-mi ce faci.” (n.tr.)

⁴ „Contesă, ce să fie viața: trei cucuvele pe comodă.” Prima parte este un vers din poezia lui Carducci *Jaufrè Rudei*. Ultima parte este reproducerea unui joc de cuvinte italianesc.

lucruri, de la obiecte folosite de iluzioniști până la cărți despre codurile militare. Când completa colecția, pierdea orice fel de interes pentru acea temă și vindea tot, începând o nouă colecție. Colecția sa cea mai cuprinzătoare și mai cunoscută a fost aceea despre memorie. Aceasta a prilejuit și întâlnirea noastră. Nou-înființata universitate din San Marino voia să-și îmbogățească biblioteca printr-un fond de rarități prestigioase și aflasem de la un librar din New York că Young voia să-și vândă colecția despre mnemotehnici. Știam deja de existența ei, întrucât cei care colecționează *artes memoriae* cunosc catalogul Young, un izvor de informații despre toate cărțile din acest domeniu. L-am întâlnit pe Young, am descoperit că avea un fond respectabil de mnemotehnici, un manuscris, multe incunabule și operele cele mai importante în domeniu din secolele al XVI-lea, al XVII-lea și al XVIII-lea. Tot atunci am înțeles și de ce voia să-și vândă colecția: deși dispunea de un al doilea apartament, care semăna cu depozitul unui vânzător de haine vechi, nu mai știa unde să mai pună tot ceea ce adunase despre memorie, pe lângă unele cărți rare.

Avea toate cărțile din domeniu publicate în secolele al XIX-lea și al XX-lea de psihologi, experți în inteligența artificială, neurologi și filosofi. Avea nenumărate jocuri de memorie și „amintiri”, care mergeau până la ceșcuțe pe care scria *Remember me*. Mai mult, avea nenumărate manuscrise și scrisori ale celor care au studiat memoria. Ca un adevărat Funes cel ce nu uită al Memoriei, colecționase tot ceea ce putea avea vreo legătură cu memoria. Avea deja toate piesele și le vindea. Ca orice bibliofil veritabil, le vindea unei instituții culturale, pentru ca patrimoniul său să nu se împrăstie și să devină inalienabil. Era însă biblioman într-o atâta de mică măsură, încât era gata să renunțe la colecția sa.

Bibliofilul și sfârșitul cărții

Bibliofilul nu se teme nici de internet, nici de CD-uri, nici de e-books. De-acum, pe internet poate găsi cataloagele anticarilor, pe CD acele opere pe care un particular nu le-ar putea ține în casă, precum cele 221 de volume în folio din *Patrologia Latina* de Migne, și ar fi dispus să treacă pe e-books bibliografii și cataloage; astfel, ar avea mereu cu sine un patrimoniu prețios, mai ales atunci când vizitează o expoziție de carte veche cu vânzare. De altfel, crede cu tărie că, și dac-ar fi să dispară cărțile, colecția sa pur și simplu și-ar dubla sau și-ar înzecii valoarea. Așadar, *pereat mundus*¹!

Dar cartea va dăinui și bibliofilul o știe când își privește drăgăstos rafturile! Dacă toată acea informație pe care el a adunat-o ar fi fost înregistrată, încă din vremurile lui Gutenberg, pe suport magnetic, ar fi reușit să supraviețuiască vreme de două, trei, patru, cinci, cinci sute cincizeci de ani? Și s-ar mai fi transmis oare, laolaltă cu mesajul operelor, și urmele lăsate de cei care le-au atins, le-au judecat, au făcut însemnări, le-au chinuit și adesea le-au murdărit cu degetele lor înaintea noastră? Și-am putea oare să ne îndrăgostim de un disc la fel cum ne îndrăgostim de pagina albă și tare, care foșnește între degete ca și cum ar fi abia scoasă de sub tiparniță?

Cât este de frumoasă cartea gândită spre a fi ținută în mână și în pat, și în barcă, și acolo unde nu sunt prize, și atunci când orice baterie s-a descărcat! Cartea care suportă mângăleli și se îndoiaie la colțuri, care poate fi lăsată să cadă sau poate fi uitată deschisă pe piept sau pe genunchi când ne fură somnul, cartea ce încape în buzunar, ce se strică, ce este o dovadă a

¹ *Fiat justitia, et pereat mundus* (lat. „Să se facă dreptate, chiar de-ar fi să piară lumea”). Expresia era mottoul folosit de împăratul Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană, Ferdinand I (1503-1564), și caracterizează o atitudine care dorește dreptatea cu orice preț. (n.tr.)

intensității, asiduității sau regularității lecturilor noastre, ce ne amintește - dacă pare prea nouă sau are filele netăiate - că încă n-am citit-o.

Forma cărții este determinată de anatomia noastră. Există și cărți foarte mari, dar, cel mai adesea, ele au funcțiune documentară sau decorativă. Cartea standard nu trebuie să fie mai mică decât un pachet de țigări sau mai mare decât un tabloid. Depinde de dimensiunile mâinilor noastre, iar acestea - cel puțin până acum - nu s-au schimbat, spre bucuria lui Bill Gates.

Dincolo de satisfacerea propriei dorințe, una dintre menirile bibliofilului este și aceea de a sta mărturie pentru trecutul și viitorul cărții, îmi amintesc de primul târg de carte de la Torino, în care un mare culoar fusese destinat cărții vechi (mi se pare că acest bun obicei s-a pierdut mai apoi). Vizitau expoziția și niște elevi, pe care i-am văzut țintuiți în fața vitrinelor, descoperind întâia oară ce înseamnă o carte

adevărată; nu un volumaș de doi bani, ci o carte în toată puterea cuvântului, aflată la locul potrivit. Mi-au amintit de sălbaticul lui Borges, când vede pentru prima dată o capodoperă a artei omenești: orașul. Sălbaticul se prăbușise în genunchi în fața orașului Ravenna și devenise roman. Aș fi bucuros dacă elevii din Torino s-au întors acasă măcar cu o emoție, asemenea unui car binefăcător.

A, era să uit! Și carii fac parte din pasiunea bibliofilului. Nu toți carii reduc valoarea cărții; uneori, când nu afectează textul, par o delicată dantelărie. Mărturisesc că eu îi iubesc și pe ei. Desigur, în fața librarului care îmi vinde cartea, mă arăt disprețuitor și nemulțumit, pentru a reduce prețul, căci, după cum v-am spus, de dragul unor cărți frumoase suntem dispuși la orice șiretlic.

Publicat în volum în ediție numerotată de Editura „Rovello”, 2001.

BIBLIOTECA – O GAZELĂ ÎNTRE DINOZAUARI

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” se evidențiază printr-o trăsătură de caracter – este instituția care gândește, inovează, progresează!

Colocviile de vară, ediția 2019, au adunat bibliotecarii să răstoarne supozițiile, prejudecățile, expertiza, experiența acumulate de noi cu privire la viitorul incert al bibliotecilor. Tema Colocviilor: „În căutarea viitorului” având subtitlul „Biblioteca, o gazelă printre dinozauri”.

1. Pornind de la ipoteza fragilității bibliotecii în lumea tehnologică, agresivă, care somează biblioteca la schimbarea tradiționalului cu noul, participanților li s-a creionat un tablou.

2. Cetățenii cer schimbare iar bibliotecile care se gândesc la utilizatorii lor, vor fi câștigătorii de mâine.

3. Piața o cere. Calitatea și inventivitatea sunt singurele bilete de intrare în această arenă. Serviciile vor fi factorul de diferențiere între supraviețuitori și învinși. Biblioteca, așa cum o cunoaștem astăzi, va deveni un furnizor de servicii. Cel mai mare serviciu pe care îl pot oferi unei per-

soane este să gândească în locul ei, să ofere servicii personale.

4. Personalizarea în masă este capacitatea de a ajunge la mase țintind fiecare individ în parte. „Măsura universală” va fi înlocuită cu „măsura individuală”.

5. Dacă vrem să ne adaptăm, să vedem viitorul, trebuie să devenim o bibliotecă care gândește. Biblioteca care gândește, reinventează, renunță la convenții, devine bazată pe cunoștințe și oferă toată gândirea de care este în stare.

6. Pentru a atrage utilizatorii care devin pe zi ce trece tot mai puțini și mai puțin fideli, bibliotecile vor fi nevoite să devină mai flexibile. Domeniul medical oferă servicii integrate medicale; firmele de contabilitate oferă servicii financiare; băncile – servicii bancare; cinematografele se transformă în parcuri tematice; noi încă oferim manifestări culturale, care, dacă ne gândim, așa le oferă, prin definiție, palatele/casele de cultură; mai oferim și cărți – dar le oferă și librăriile; oferim cunoștințe și educație – dar cine nu le oferă?

7. Ar fi bine să ne gândim mai profund la Ce oferim?, Ce reprezentăm?, Ce suntem noi de fapt?

8. Biblioteca care gândește este mai isteasă, este ca o gazelă printre dinozauri. Poate fi strivită de piață, poate fi dărâmată, dar și poate fi construită peste noapte, dacă este nevoie. Și nevoia a apărut!

Colocviile de vară au pus în discuție o temă, nu o problemă, experimentând modelul „biblioteca care gândește”. Bibliotecarilor li s-a oferit un mediu bio-generos, într-un local HiTech, care-i predisunea să genereze, creativ și inovativ, idei de adaptare, de supraviețuire, de viitor. Bibliotecile gândesc deductiv – definesc o problemă și apoi studiază diferite rezolvări. Dar până rezolvăm o problemă apar altele și mai complexe și așa ne aflăm într-un vârtej continuu de rezolvare a problemelor...

Colocviile de vară 2019 ne-au pus în situația să gândim inductiv, asemeni trupelor Navy Seals (instruiți să gândească înainte de a lupta și când situația apare – aplică cunoștințele).

Metoda aleasă de desfășurare a Colocviilor – Open Space – a facilitat perfect gândirea liberă, localul, ca într-o poveste, a creat acel mediu stimulat și energizant necesar temei și subiectelor Colocviilor de vară ale BM.

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Promovare: cum să fim prezenți, văzuți, auziți pe o piață agresivă de experți-promoteri?

Prezintă sinteza activității grupului experți-promoter dr. hab. Ludmila Șimanschi, facilitatorul Grupului „Orange”.

Grupul „Orange” (culoarea a fost o modalitate creativă de coagulare a grupului) de experți-promoteri a fost format din 10 angajați ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” pentru a fi o capsulă de inspirație în cadrul Colocviilor de vară 2019, cu un

generic provocator *În căutarea viitorului*, având facilitator pe Ludmila Șimanschi și asistent pe Maria Pilchin. Inventivii autori ai conceptului Colocviilor 2019, Mariana Harjevschi și Lidia Kulikovski (în acest an responsabil de organizare a fost Secția studii și cercetări) au mizat pe metoda Open Space pentru a ne oferi șansa să ne auto-organizăm din diversitatea celor implicați: bibliotecari de la toate filialele, manageri și membri ai secțiilor, cercetători științifici. Astfel am avut posibilitatea, într-un spațiu în afara metropolei, cu deschiderea aeriană și panoramică a viziunilor, să facem schimb de experiență și impresii și să supunem discuției subiectul *Provocări, acțiuni și oportunități* pentru a reuși să fim prezenți, văzuți, auziți pe o piață agresivă de experți-promoteri, descoperit în plicul pregătit cu mare ingeniozitate de organizatori, care ne-au impulsionat să fim problematizanți și prin intermediul materialelor suplimentare, viu colorate, găsite pe masa rotundă, la care ulterior am intrat într-o discuție liberă și concentrată pe problemele pe care am simțit necesitatea să le abordăm pe parcursul dialogului.

Din start am identificat care sunt actanții implicați în acea piață a atenției cu fixarea atitudinii tuturor agenților care operează pentru a-și promova serviciile. Am circumscris trei poli nodali: Utilizatorul (consumatorul de servicii), Noi (Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”) și Alți actori ai pieței (alte biblioteci, edituri, instituții de învățământ și cercetare, mass-media, societatea internaută etc.). Toți cei implicați în dialog au demonstrat că le pasă de problemele relevate și au insistat de fiecare dată să oferim acțiuni concrete care ar ajuta, prin folosirea strategiilor de promovare, să ne impunem pe piață și să fim cei mai buni.

Fasciculele concentrice de idei și soluții au asaltat la început polul Utilizatorului, considerat cel mai important și decisiv

factor, căci el este rostul funcționalității tuturor agenților implicați. Au fost propuse soluții optime de captare a atenției consumatorului care vizează atât implicarea lui activă, cât și dezvoltarea, instruirea lui continuă:

1. Dezvoltarea unei culturi de bibliotecă ca instituție multifuncțională;
2. Necesitatea identificării permanente a cererii, a nevoilor utilizatorului, astfel încât oferta bibliotecii să se orienteze spre calitatea care generează cantitatea;
3. Evitarea uzurii morale a ofertei de bibliotecă, astfel încât să prevaleze politicele social-culturale valoroase;
4. Flexibilitatea ofertei pentru diferite segmente de public (categorii de vârstă, de interes, vizitatori fizici sau online) în funcție de sondajele efectuate sistematic;
5. Concentrarea atenției maxime pe noutatea ofertei: tehnologii, trenduri etc.

Ulterior am supus evaluării poziția actuală a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” (cel de al doilea actant în relația cu utilizatorul, centrul Noi de iradiere a acțiunii de promovare) pe piața de consum comunitar. Propunându-ne să configurăm obiectiv propria imagine actuală a rețelei bibliotecare „B.P. Hasdeu” cu mesajul și conceptul instituțional individualizat, am descoperit existența unui sentiment de încredere în vitalitatea instituției și chiar aprecierea înaltă a realizărilor obținute

până acum, dar și necesitatea de a nu neglija concurența pentru a nu pierde poziția și a nu intra în starea de autosuficiență periculoasă. Chiar am încercat insistent să determinăm care ar fi pozițiile forte ale celorlalți actori ai pieței și să ajungem la ideea că nu pot fi ignorate și succesele altora, ci pot fi folosite pentru a interacționa și a propune o colaborare avantajoasă a concurenților. O soluție de viitor ar fi și captarea atenției trecătorului cu ajutorul unui promoter virtual, interactiv. Acea imagine tridimensională – hologramă a unui angajat al bibliotecii ar putea informa simplii trecători, vizitatori și oaspeți despre serviciile propuse și activitățile care se vor desfășura, oferind o experiență unică și nouă utilizatorului.

Atunci când am luat în vizor cel de al treilea centru-nod al relațiilor de pe piața agresivă social-culturală, Alți actori ai pieței, am fost maxim concentrați să analizăm provocările și să venim fiecare cu soluții pertinente:

1. Transferul de imagine necesar pentru a ne convinge concurenții că le putem fi parteneri avantajoși;
2. Orientarea spre promovarea în lanț, cu mai mulți parteneri;
3. Ieșirea din zona de confort a parteneriatelor formale;
4. Implicarea în proiecte socio-culturale și turistice viabile, care ar aduce un plus

de valoare generat de aprecierile și satisfacția utilizatorilor noștri;

5. Menținerea rolului de actor central prin efort organizat;

6. Identificarea unor concurenți valoroși în țară și în afara ei pentru a putea performa;

7. Revizuirea relației cu mass-media, fidelizarea presei;

8. Fidelizarea personalităților influente;

9. Atragerea concurentului online: bloggeri și vloggeri în spațiul ofertant al bibliotecii ca mediu de comunicare în mod direct cu simpatizanții, comunitatea internaută, și de autopromovare.

Cadrul spațial și mental efervescent de idei multidisciplinare, în care ne-au inclus amical organizatorii colocviului, a dat roade deosebite și am reușit împreună să ne simțim minunat, gândindu-ne serios la viitorul bibliotecii și la șansa de a supraviețui în puternicul mediu concurențial postmodern. Concluzia a fost una încurajatoare și a fost o replică la provocarea *Biblioteca – o gazelă între dinozauri* a inițiatorului întrunirii, doamna Lidia Kulikovski, enunțată la începutul colocviului, odată cu scopul și tematica colocviilor: Biblioteca-gazelă, prin flexibilitatea deosebită, dinamismul afirmării și modernizarea evidentă, a supraviețuit și are un viitor luminos, iar dinozaurii-concurenții, înspăimântători, rigizi, conservatori au fost depășiți, lăsați în altă epocă.

Dr. hab. Ludmila ȘIMANSCHI

Vom supraviețui prin lectură (I)

Grupul „Roz” avea să caute răspunsuri la întrebarea: Vom supraviețui prin lectură? Argumente, provocări, acțiuni și oportunități. Facilitator Aliona Grati, asistent Liliana Juc.

Grupul nostru, compus din câțiva bibliotecari cu experiență în domeniu, am decis să recurgem imediat la formularea

acțiunilor concrete și în spiritul timpului de sporire și de întreținere a dorinței de lectură, considerând formularea temei de discuțiilor noastre mai curând o axiomă, un adevăr general-acceptat fără demonstrație, decât o întrebare. De vreme ce încă nu s-au permis practicile prevestite de literatura SF, potrivit cărora omul viitorului nu va avea nevoie de memorie pentru a obține cunoștințe și capacități de gândire, întrucât cipul introdus în creierul său va rezolva această activitate, care presupune acumulare lentă și întinsă de-a lungul anilor, insistăm să credem că cititul va supraviețui și chiar își va reclama mereu actualitatea. Atâta timp cât va exista omul, el va avea nevoie să citească cărți pe suport de hârtie, pe computer sau sub alte forme. Ce ar putea să facă biblioteca la momentul actual și pe viitor ca să creze toate condițiile pentru activitatea de lectură în contextul concurenței tot mai acerbe în acest teren?

- Ne-am gândit să formulăm „argumentele, provocările, acțiunile și oportunitățile” în două planuri, dictate de context, în ideea că omul, atâta timp cât există, va avea nevoie de confort, mai ales când citește. Confortul lecturii la momentul de față este asociat cu cititul cărții pe suport de hârtie sau pe suport electronic, în sala de lectură sau acasă, cărți luate cu împrumut direct în bibliotecă sau prin intermediul internetului. Ținând cont de aceste realități, credem că suntem în stare să întreprindem următoarele acțiuni concrete: Crearea mai multor spații confortabile de lectură, ținând cont de interesele cititorilor de toate vârstele;
- Facilitarea orientării utilizatorului în spațiul fizic al bibliotecii cu ajutorul tehnologiilor actuale, preferate de societatea contemporană (GPS, Le-

duri, Holograme, programe de utilizare simplă a catalogului);

- Tururi virtuale ale bibliotecii pe internet și pe un computer la intrare;
- Promovarea cărților pe leduri;
- Oferirea unui program de traducere din alte limbi (a rezumatelor cărților, a cărților în variantă electronică etc.);
- Digitalizarea masivă a cărților;
- Achiziționarea cărților electronice, e-readerelor etc.;
- Achiziționarea accesului la bibliotecile virtuale ale altor biblioteci;
- Promovarea bibliotecii și cărților în rețelele sociale ale tinerilor;
- Informații audio în transportul public care circulă în preajma sediilor bibliotecii;
- Agățarea billboardurilor în apropierea bibliotecii;
- Includerea în Google Map a iconului care să indice sediul bibliotecii;
- Premiera cititorului fidel în programe pe bloguri, la TV, ceva în genul „Cititorul fidel”.

Această listă poate fi dezvoltată, desigur, în continuare, în funcție de provocările pe care societatea, cultura, descoperirile științifice și tehnologice ni le va aduce pe viitor. Suntem conștienți de faptul că propunerile noastre în vederea adaptării la tehnologiile informaționale performante pot duce la răcirea relațiilor umane, de aceea vom păstra și pe viitor, cu consecvență, practicile tradiționale ale bibliotecii: variate activități culturale, lansări de carte și, mai ales, lecturile vii, față în față. Așa cum fotografia nu a anulat arta plastică și cum cinematografia nu a înlocuit teatrul.

Dr. hab. Aliona GRATI

Vom supraviețui prin lectură (II)

Grupul „Roz” a lucrat foarte productiv, fiind unul alcătuit din bibliotecari cu experiență, precum Angela Olărescu (Filiala „Hristo Botev”), Angela Vintilă (Filiala „Mihail Ciachir”), Ludmila Barbă (Filiala „Lesia Ukrainka”), Oxana Andreev (Filiala „Adam Mickiewicz”) și Liliana Juc (Filiala „Târgoviște”), în calitate de asistent. Dezbaterile axate pe subiectul *Vom supraviețui prin lectură* s-au soldat cu identificarea unor idei plauzibile ca implementare. Primul gând al grupului a fost – *Confortul spațiului sau un spațiu confortabil pentru lectură*.

Au urmat, apoi, idei cu referire la viitorul imediat – digitalizarea celor mai solicitate cărți, achiziții de e-bookuri, relații cu bazele de date pentru a avea acces la varianta pdf a cărților. Ținând cont de activitatea cotidiană a bibliotecarilor, am enumerat acțiuni ce ar eficientiza procesul de căutare a titlurilor de volume: perfecționarea catalogului electronic, suplینirea cadrelor cu specialiști în domeniul IT. Am ilustrat avantajele tehnologiilor, adică spoturi, holograme, GPS navigator pentru a te duce la volumul căutat etc. (Aceste idei au fost expuse de către Oxana Andreev).

Fiecare venea cu o idee care era preluată de grup și desfășurată de către facilitatorul dna Aliona Grati. Într-un timp scurt, am avut un conglomerat de propuneri, sistematizate pe un poster prezentat de către dr. hab. Aliona Grati, Secția studii și cercetări.

Networkingul ne-a dat certitudinea că vom supraviețui prin lectură.

Liliana JUC

Cum să ne adaptăm într-o lume supertehnologizată?

Rezultatele Grupului „Roșu”, *Tehnologiile* le prezintă Elena Ungureanu și Ludmila Pânzaru, succesiv, în această ordine.

Printre cele cinci grupuri de lucru, grupul nostru a discutat subiectul „Cum să ne adaptăm într-o lume tehnologizată?: provocări, acțiuni și oportunități”. Discuțiile aprinse cu bibliotecarii au scos în evidență următoarele idei:

1. „Tehnologia viitorului va fi una umanizată.” Deși continuă o veche tradiție a se considera tehnologia informației un domeniu aparținând mai degrabă științelor exacte decât celor umaniste, anume umaniștii se fac vinovați de apariția internetului (cea mai spectaculoasă invenție a omenirii până în prezent), anume umaniștii și-au imaginat și au făcut primele schițe ale mașinii viitorului. Memex, prima mașină inteligentă, s-a născut în capul lui Vannevar Bush, un celebru inginer american, dar ea a devenit realitate numai după ce Ted Nelson, un umanist, s-a gândit la hipertext ca modalitate de a lega între ele textele prin care comunică utilizatorii între ei. A venit mai apoi Tim Berners-Lee, care chiar a pus ideea în aplicare și de atunci, din 1989/1990 suntem parte a acelei idei revoluționare, care se numește WWW (web).

2. „Datele vor fi interconectate” (Tim Berners-Lee, 2006: *The next Web of open, linked data*), altfel spus, următorul Web va fi cel al datelor deschise, legate între ele https://www.youtube.com/watch?v=OM6XIIcm_qo. La ora actuală, datele

sunt prea puțin legate între ele. Umberto Eco a sesizat puterea și pluriperspectivismul acestui concept: „Hypertextul e o rețea multidimensională în care fiecare punct sau nod se poate lega independent și fără cea mai mică dificultate de orice punct sau nod al altui text”. Numai astfel ele pot construi cu adevărat ceea ce numim țesătura webului (Tim Berners-Lee, Mark Fischetti. *Weaving the Web. The Past, Present and Future of the World Wide Web by its Inventor*. Cuvânt-înainte de Michael L. Dertouzos. San Francisco: HarperInformation, 1999).

3. „Robotizarea este inevitabilă.” Michael Heim, consultant și filozof, afirmă: „Fascinația noastră față de calculatoare... este mai degrabă spirituală decât utilitară. Când ne conectăm online, ne despărțim de existența fizică”. Tehnologia internetului este promovată ca mijloc de realizare a transcendenței. Pentru unii, aceasta este o transcendență religioasă netradițională a limitelor corpului și a materialelor în domeniul eufemic, inefabil, cunoscut sub numele de „spațiu cibernetic”, care este tot un fel de open space. Pentru alții, este o încercare de a depăși limitele noastre și de a reacționa la divinitate personal.

4. „Biblioteca va rămâne, dar va fi una puternic tehnologizată.” Biblioteca este construită ca o enciclopedie, deci putem

afirma ca o Wikipedia sau, mai exact, invers: Wikipedia este o bibliotecă sau o enciclopedie. Bruce Cole spunea: „Wikipedia arată ca viitorul cercetării umaniste”. Flexibilă în forma și conținutul său, enciclopedia online va continua să constituie unul dintre pilonii culturii digitale pentru deceniile viitoare. Este timpul să depășim prejudecățile și să studiem adevărata sa natură și să înțelegem mai bine apariția acestui miracol (Frédéric Kaplan, Nicolas Nova. *Wikipedia's Miracle*, <https://infoscience.epfl.ch/record/220921?ln=en>). Ca informația să se multiplice, este nevoie de colaborarea tuturor. John Brockman, editor și autor digital, a scris: „Eu sunt Internetul, Eu sunt World Wide Web, eu sunt informație, eu sunt conținut” („I am the Internet. I am the World Wide Web. I am information. I am content”).

5. „În contextul Open Space, bibliotecarul va fi un multispecialist.” Cercetătorul de mâine va fi unul hibrid. Lev Manovich, un mare specialist al culturii digitale, spune undeva: „Noi suntem embrioni ai civilizațiilor viitoare”, iar Epshtein: „Virtualitatea – cel mai înalt produs tehnic (tehnologic) al civilizației” și tot el: „Spiritul uman va prevala asupra tehnologiei” (The human spirit must prevail over technology). Să credem în și să facem asta! Câteva discipline noi arată că știința va fi tot mai multidisciplinară, iar bibliotecarul va trebui să o înțeleagă și să o promoveze: știința datelor, big data, cyberinfrastructurile, sursele textuale de codificare, sisteme informatice geografice, lexicometria, cartografierea web științifică și tehnică, arhivele 3D, textul în 3D, artele și literatura digitală și hypermedia, lumile virtuale, filozofia virtualității, postumanismul și transumanismul, medical Humanities, neuroestetica, etica virtualității, limbaje inventate și antilimbajul etc.

6. „Biblioteca de mâine va fi o bio- sau ecobibliotecă.” Biblioteconomia face parte

din științele umaniste. E firesc să ne întrebăm ce s-a schimbat în științele umaniste la răscrucea dintre milenii. Cu siguranță, una dintre marile schimbări se referă la înlocuirea progresivă a suportului pe care se înregistrează textele – din formatul hârtie în formatul digital. Mihail Epshtein vorbește despre o posibilă disciplină ca ecofilologia, care presupune ecologizarea științelor textului (Borges – un model de scriitor ecologic).

„Inteligența artificială va conlucra cu inteligența naturală.” Umaniștii se tem cel mai tare de faptul că tehnologiile vor omorî disciplinele lor, ceea ce e o (gravă) eroare. Suntem înclinați să credem că anume tehnologiile vor salva umanioarele.

Toată tehnica modernă lucrează pentru intelect. Intelectul omului. Inteligența artificială este doar o derivată. În principiu, orice element al civilizației poate fi întors asupra ei însăși. Deci și tehnologia. Între TEHNOLOGIE și RELIGIE există o indispensabilă legătură. Tehnologia este un produs al științei și știința nu poate continua fără tehnologie, mai ales astăzi. Câțiva atei se miră cu neîncredere câți ingineri sunt creaționiști și câți oameni din industriile de înaltă tehnologie manifestă motivații religioase de mare putere. Poate că tehnologia devine religioasă ea însăși! Căci putem vorbi despre o transcendență religioasă și despre una tehnologică. Cheia pentru totul este transcendența. Promisiunea transcenderii naturii, a trupurilor noastre, a naturii noastre umane, a vieții noastre, a morții noastre, a istoriei noastre etc., este o parte fundamentală a religiei, care adesea nu este recunoscută în mod explicit. Acest lucru merge mult dincolo de tema obișnuită a morții și de dorința de a o depăși și are ca rezultat o negare a tot ceea ce suntem într-un efort de a deveni altceva în întregime. Timp de o mie de ani în cultura occidentală, avansarea tehnologiei artelor mecanice a fost

inspirată de dorințele religioase adânci de transcendență și răscumpărare. (David F. Noble. *The Religion of Technology: The Divinity of Man and the Spirit of Invention* (Religia tehnologiei: divinitatea omului și spiritul invenției). Biblioteca tradițională și biblioteca viitorului contribuie major la acest proces de cunoaștere.

Dr. hab. Elena UNGUREANU

Bibliotecarii puși la încercare

Grupul „Roșu” a fost constituit, prin tragere la sorți, din șapte bibliotecari: Tatiana Coșeri, director adjunct, Genoveva Scobioală, Secția activitate editorială, Svetlana Javelea, Secția monitorizare și evaluare, Tatiana Iovu, Secția promovare și comunicare. Elena Dabija, CAIE, Liuba Ciobanu, Viorica Moraru, Filiala „Ovidius”.

Subiectul pus în discuție, „Cum să ne adaptăm într-o lume tehnologizată?: provocări, acțiuni și oportunități” este, și va rămâne mult timp, unul actual. Mulți dintre noi caută răspuns la această întrebare și în viața cotidiană și în cea profesională. Tehnologiile informaționale au schimbat și profesia de bibliotecar. Nu a fost ușor să ne imaginăm o bibliotecă de viitor, când există resursele internet, iar persoanele preferă să obțină o informație rapidă, când există alte oferte.

Membrii grupului, deși nu cunoșteau subiectul concret, nu păreau surprinși: au expus idei, de la început trecând în revistă exemple din practica BM sau a altor biblioteci, instituții; apoi au încercat să formuleze idei privind viitorul bibliotecilor, au discutat despre viitorul profesiei. Genoveva Scobioală, Liuba Ciobanu visează să fie robotizate procesele de circulație a documentelor – robotul să aducă cartea de pe raft și să o elibereze utilizatorului, precum și operația de returnare; Elena Dabija visează la o bibliotecă bio, eco, deci, totul să fie fabricat din materiale

naturale. Tatiana Coșeri este fascinată de asistentul virtual de pe dispozitivele mobile, care ajută la căutarea unor lucruri, informații etc. Svetlana Javelea visează ca toate cărțile interesante, bestsellerurile să fie în acces online deschis și gratuit, iar biblioteca să le poată oferi pe o perioadă pe dispozitivul personal al cititorului. Tatiana Iovu, care avea și misiunea de a face fotoreportajul de la Colocvii, a demonstrat câteva aplicații pe care deja le utilizăm cu toții. Viorica Moraru, Liuba Ciobanu, Tatiana Coșeri au pledat pentru dezvoltarea competențelor bibliotecarilor, care vor fi (și sunt) utilizate în scopul de îmbunătățire a calității vieții oamenilor. Dar și ceilalți membri ai grupului le-au susținut.

Discuția în grup a fost una aprinsă, fiecare își argumenta ideea și asculta cu interes ceea ce spunea colega.

Deși, la început, grupul aduna informații despre practici deja implementate, la final s-a străduit să generalizeze ideile, să prezinte niște tendințe.

*Ludmila PÂNZARI,
director adjunct*

Provocări, acțiuni și oportunități pentru supraviețuire a bibliotecii prin servicii moderne

„BIBLIOTECA PUBLICĂ este centrul local de informare asigurând furnizarea cunoștințelor solicitate de către utilizatori, în forme gata prelucrate pentru uzul acestora. Serviciile bibliotecii publice sunt asigurate, în mod egal, pentru toți, indiferent de vârstă, sex, rasă, religie, naționalitate, limbă sau statutul social...” (Manifestul UNESCO pentru bibliotecile publice, 1994).

La data de 5 iunie 2019, bibliotecarii din rețeaua BM „B.P. Hasdeu” s-au întrunit în cadrul Colocviilor de vară, pentru a discuta în privința viitorului bibliotecilor, viitorului inovării la BM „B.P. Hasdeu”.

Capsula de inspirație a Grupului de lucru „Servicii moderne” a fost de a găsi provocările, acțiunile și oportunitățile pentru supraviețuire a bibliotecii prin Servicii moderne.

Grupul format din: Elena Butucel, director adjunct al BM „B.P. Hasdeu”, Stela Tymofti (Filiala „Târgu-Mureș”), Elena Sinița (Filiala „Maramureș”), Lilia Gamarța (Filiala „Ștefan cel Mare”), Ludmila Capița (Filiala „Transilvania”) și Eugenia Filip (CNEPB) s-au implicat activ, demonstrând spirit creativ și inovativ, în identificarea oportunităților pentru supraviețuirea bibliotecii prin servicii moderne de bibliotecă.

Biblioteca publică nu mai este astăzi doar un depozit de cărți și de date. Este, mai degrabă, un spațiu de comunicare și o ofertă comunitară, iar Serviciul este o modalitate (un produs și o interacțiune) de a asigura această ofertă. Vitalitatea serviciilor moderne de bibliotecă va garanta și continuitatea, supraviețuirea bibliotecii moderne. Important este și principiul „serviciul pentru utilizator și nu utilizatorul pentru serviciu”.

Dar pentru a afla dorințele utilizatorilor este necesar de a realiza o cercetare succintă, pe bază de sondaj, de a identifica ce servicii vor utilizatorii să găsească în bibliotecă, de ce vin ei la bibliotecă, cu alte cuvinte consultarea cu utilizatorul. Serviciile oferite de către bibliotecă trebuie să vină în întâmpinarea nevoilor utilizatorilor.

Majoritatea membrilor grupului nostru au sesizat că pentru a crea un serviciu modern de bibliotecă, care să aibă viitor și continuitate, este necesară colaborarea bibliotecii cu ONG-urile din comunitate, cu școlile, cu instituțiile publice locale, precum și cu autoritățile locale. Dar pentru vitalitatea unui serviciu avem nevoie de personal specializat, instruit, documentat, adică implicarea specialiștilor, persoanelor competente în domeniu. S-a discutat și problema spațiilor izolate

pentru servicii, precum și crearea spațiilor atrăgătoare.

S-a mai stabilit că pentru viitorul unui serviciu modern, o activitate importantă prezintă promovarea bibliotecii și a serviciilor oferite de bibliotecă. Mulți membri ai comunității nu cunosc gama resurselor și serviciilor care există în bibliotecă. Prin urmare, campania publicitară ar trebui să cuprindă metode cât mai variate de a ajunge la membrii comunității – afișarea de materiale publicitare în locurile publice: cinematografe, magazine; anunțuri în transportul public despre localizarea bibliotecii etc.

Posibilitatea supraviețuirii bibliotecii prin servicii moderne presupune:

1. activități în parteneriat (cu școala, servicii comunitare) și în formă de proiect;
2. responsabilizarea, motivarea, convocarea utilizatorului;
3. implicarea/ angajarea voluntarilor și a persoanelor competente în domeniu;
4. personalizarea serviciilor;
5. diversificarea/ flexibilizarea serviciilor;
6. instruirea, calificarea personalului bibliotecilor publice;
7. asigurarea/ dotarea cu materialele necesare;
8. amenajarea spațiilor izolate pentru servicii, crearea confortului atractiv pentru toți utilizatorii bibliotecii;
9. mediatizarea informațiilor despre servicii prin toate mijloacele la nivel de municipiu.

*Ivan PILCHIN,
Claudia TRICOLICI*

Inovația e bagheta magică? Provocări, acțiuni și oportunități de inovare

„Unele dintre cele mai mari oportunități de inovare pot veni din combinarea resurselor propriei organizații

cu competențele și bunurile altor companii, pentru a produce soluții radical noi pentru clienți” (citată de pe un semn de carte, marca *Colocvii de vară BM*). În această direcție s-a lucrat în cadrul Colocviilor de vară 2019. Grupul *Inovația* a căutat viitorul prin utilizarea metodei Mash-up, pilotat de facilitatorul dr. Mariana Harjevschi.

Termenul mash-up provine inițial dintr-un argou, ca o descriere pentru ceva sau cineva care nu funcționează așa cum trebuie. Principalele caracteristici ale unui mash-up sunt combinația, vizualizarea, generarea și agregarea.

Întru utilizarea și aplicarea în practică a acestei metode, s-au urmărit pașii:

- Pasul 1 – CADRU – articularea provocării cu o declarație, „Cum putem”;
- Pasul 2 – ÎNGUSTARE – s-au ales cinci categorii largi și s-au preluat idei de la companiile de telecomunicații (Orange, Moldcell), de la teatre, librării, mall-uri, restaurante, hoteluri, spitale, școli etc., ieșind din tiparele gândirii domeniului nostru;
- Pasul 3 – GENERARE – alegând pe rând câte o categorie, se generau idei din cele mai inovative pentru biblioteca noastră;
- Pasul 4 – TALMEȘ-BALMEȘ (MASH-UP) – s-au combinat toate ideile de la fiecare categorie, rând pe rând, valabile pentru a crea produse, servicii inovative sau experiențe noi BM.

Metoda Mash-up ne-a permis implicarea activă a tuturor bibliotecarilor din provocarea Inovației care, foarte creativ și-au personalizat contribuția sub numele „Columbiana 5+1”: (Vitalie Răileanu, Biblioteca „Onisifor Ghibu”; Angela Borsh, Biblioteca „Ițic Mangher”; Ludmila Odorescu, Biblioteca Maria Drăgan; Margarita Scelcicova, Biblioteca „M. Lomonosov”), fapt ce i-a incitat și coagulat în procesul

identificării oportunităților de inovare, generând idei și acțiuni concrete.

Prin metoda Mash-up s-a scos la iveală o avalanșă de idei și toate bune. Cu cât mai multe idei au fost, cu atât am avut șansa sigură de a obține o soluție cu adevărat strălucită. Important că s-a mers de la idee la acțiune.

Maria Gonța, în calitate de asistent, a incitat grupul de lucru la discuții, la lansarea ideilor creative, inovative.

Grupul „Columbiana 5+1” a lucrat intens, s-au inspirat unii pe alții, au generat și dezvoltat idei, abordând exercițiul ca pe o mini-revoluție de anticipare a viitorului și planificare a activităților inovative. A fost o sesiune creativă, or creativitatea evită epuizarea și sporește energia de generare a ideilor...

Bibliotecarii au fost încurajați, provocați și susținuți de facilitator și asistent să genereze idei valoroase, aplicabile pe următoarele categorii:

Inovarea serviciilor

1. Specialitatea casei (un serviciu specific și implementat doar de o singură bibliotecă, sau fiecare bibliotecă cu specialitatea sa)
2. Conexiune între generații (întâlniri cu copiii și seniorii la bibliotecă)
3. Împrumut de instrumente (ex.: cioacan, foarfece de vie, mătură etc.)
4. Întâlniri cu oamenii cărții în formate inovative (de exemplu, Cartea vie)
5. Bibliotecă urbană sau Spații Maker.

Inovarea spațiului / infrastructurii

1. Bibliotecă-Cafenea (dotarea cu toate cele necesare pentru ca utilizatorul să poată consuma alimente ușoare, simple de gătit în incinta acestui spațiu)
2. Mascota bibliotecii (ex.: Biblioteca de Arte – o chitară; Biblioteca „Ițic Mangher” – o hamsa etc.)
3. Săli în aer liber
4. Adagiu muzical (fundal de muzică în bibliotecă)

5. Spații creative (ex.: cort pentru copii, improvizarea unui copac și a unui scaun pentru lectură, scrânciob, hamac, tobogane, o poienită improvizată, havuz, separe-uri literare, foișor, cinematograf etc.).

Inovarea produselor

1. SMART Card (acest card ar presupune anumite facilități: reduceri la alte instituții cum ar fi librării, teatre, accesul cu reducere la evenimentele organizate de Primărie etc.)

2. Meniul zilnic al ofertelor (la intrare în bibliotecă să fie afișată agenda zilei sub forma unui meniu de restaurant)

3. Accesorii bibliotecă / bibliotecari (pungi pentru utilizatori, insigne pentru bibliotecari etc.)

4. Indicatoare de orientare (prin care se indică direcția la bibliotecă).

Inovarea de promovare / educare a lecturii

1. Ziar electronic „Carte nouă”

2. Cartea la pachet (seturi de cărți după diferite tematici de interes sau preferințe)

3. Expoziții teatralizate; Expoziții vii, virtuale

4. Concursuri și competiții virtuale de lectură.

Inovarea interrelației cu utilizatorul

1. Cardul familiei (presupune accesul fiecărui membru al familiei cu un singur card)

2. SMS de fidelitate (o felicitare cu ocazia zilei de naștere din partea bibliotecii pentru utilizatori)

3. SMS de salut (un mesaj de bun venit pe blog, catalogul electronic, Facebook sau prezența fizică în bibliotecă, cu menținerea instituției îndată ce utilizează, aderă sau pășește pragul instituției)

4. Anunț în transport (informații în transportul public, la ieșirea spre bibliotecă publică, cum ar fi: Stația Nicolae Iorga, cu ieșire la Biblioteca „Onisifor Ghibu”; Stația Bulevardul Dacia cu ieșire la Biblioteca „M. Lomonosov” etc.).

Fiecare participant în parte a adus o contribuție considerabilă la elaborarea unei imagini clare cu privire la oportunitățile de inovare a BM. Au fost activi, deschiși, cu simțul umorului, realiști, competitivi și haiosi.

„Grupul pilotat de Mariana Harjevschi și Maria Gonța s-a descurcat cu inovația prin metoda Mash-up. A dat rezultate! Grup creativ, prezentare excelentă! Bravo!”, susține dna Lidia Kulikovski.

*Dr. Mariana HARJEVSCHI,
Maria GONȚA*

SĂPTĂMÂNA CREATIVITĂȚII ȘI INOVAȚIEI 2019

*Elena TARAGAN,
Secția studii și cercetări*

În anul 2019, Săptămâna Creativității și Inovației s-a desfășurat la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în perioada 15-21 aprilie, aflându-se la ediția a V-a. „Ne-am asumat la nivel de rețea, să oferim chișinăuienilor oportunități inovative – acum e momentul să demonstrăm că facem ce promitem”, afirmă Lidia Kulikovski. „Oamenii se confruntă cu diverse probleme, cau-

tă idei noi de soluționare a acestora, sunt deschiși să se implice în fluxul de informații, evenimente, inițiative, doresc să-și dezvolte competențe noi pentru a face față schimbărilor societale și tehnologice. Au nevoie de o scânteie, o speranță, o încurajare, de îndrumare și educare. Săptămâna Creativității și Inovației e o ocazie uriașă să răspundem acestor necesități”. De aseme-

nea, au fost invitate să se alăture la această Mișcare Globală de susținere a Creativității și Inovației, colegele bibliotecari din raioanele arondate și Centrele Regionale de Excelență, orice raion care își dorește să încerce o experiență creativă.

În sinteza săptămânii, Centrul Academic Internațional Eminescu enumeră multitudinea activităților cu caracter divers desfășurate în această săptămână: Expoziții de documente; Întâlniri cu trei cărți care îți pot schimba viața; Creațiile echipei CAIE; Parada invențiilor; Creații și invenții eminesciene; Expoziție de portrete; Ora de pictură; Portretul bibliotecarului; În Stația Lecturii cu David Grosu, Alexandra Grădinaru și Amelia Gălușcă, Vernisaj de pictură „Moldova mea”; precum și diverse activități extramuros. „Au fost: creativitate, inovație, productivitate, atractivitate, public, parteneri, voluntari, aprecieri, mulțumiri, dans, joc, muzică, flori, daruri, diplome, veselie, satisfacție! Am publicat și mediatizat! A plăcut și ne-a plăcut!”, încheie triumfător CAIE.

Echipele „Lomonosov” descrie săptămâna ca fiind una „neliniștită, plină de evenimente, rezultatele nelăsându-se mult așteptate”.

„Liviu Rebreanu” a dat dovadă de creativitate și inovație în modul în care au promovat lectura, au desfășurat activități cu publicul, au realizat decorul. Despre cele patru expoziții de carte concepute, „Liviu Rebreanu” scrie: „Expozițiile de carte au luat diverse forme în spațiul din sălile bibliotecii. Jocurile sportive au servit drept tematică pentru expoziția „*Intră în joc... Citește!*”, unde alături de cărți și-au găsit un loc potrivit diverse elemente sportive. Pentru că știm cât de important pentru copii și adolescenți este spațiul restrâns, ne-am gândit să le propunem „*Cărți MARI pentru buzunare MICI!*”. În apropierea sărbătorilor pascale, două expoziții tematice înfrumusețează biblioteca și îi îndeamnă pe credincioși la pietate și spiritualitate – „*Lecturi luminate în Săptămâna Patimilor*” și „*De Florii un buchet de flori!*”. În toate cele patru expoziții au fost prezente elemente decorative care să pună în valoare cărțile și să exprime cât mai relevant tematica fiecăreia, astfel că și aici spiritul inovativ a primat.” În ceea ce privește activitățile cu publicul, echipa „Liviu Rebreanu” a organizat „Jocul de atenție și socializare Hep”, „Meniul zilei: Salată din povești”, „Generator de energie”. Tot în această săptămână au fost organizate: spectacolul literar-artistic „*Parada profesiilor*”, dramatizare „*Ursulețul alintat*” (poveste improvizată de micii „actori”), atelierul de creație „*Felicitare de Paști din materiale reciclabile*” (realizat din reviste vechi) și lecția publică „*Alimentația sănătoasă a generației tinere*”. „Liviu Rebreanu” a pus în practică trei idei inedite de decoruri: „Cărțile deschid noi orizonturi (crearea, împreună cu copiii, a unui „tablou viu” cu metafora pentru beneficiul cărții)”, „Suporturi pentru presa cotidiană” și „Biblioteca în spațiul virtual”. Acestea

i-au distrat, i-au captivat și le-au transmis ideea că biblioteca este un spațiu în care își pot lărgi spectrul de cunoștințe într-un mod plăcut, iar acest spațiu le este mereu aproape, accesibil și la îndemână”.

Croniclele celor șapte zile

Ziua 1

„Să nu pretindem ca lucrurile să se schimbe dacă tot timpul facem același lucru. Criza este cea mai binecuvântată situație care poate să apară pentru țări și persoane, pentru că ea atrage după sine progrese. Creativitatea se naște din necesitate precum și ziua se naște din noapte. În perioada crizei se nasc invențiile, descoperirile și marile strategii. Cine depășește criza se depășește pe sine însuși, fără a rămâne „depășit”. Cine atribuie crizei eșecul, își amenință propriul talent și respectă mai mult problemele decât soluțiile. Adevărata criză este criza incompetenței. Problema persoanelor și țărilor este lenea și indiferența pentru a găsi soluții și ieșiri din astfel de situații. Fără criză nu există duel, fără duel viața este o rutină, o agonie lentă. Fără criză nu există valoare. În perioada crizei înflorește ce-i mai bun în fiecare, pentru că fără crize orice vânt este o mângâiere. Dacă vorbim de criză o promovăm, iar tăcerea este o exaltare a conformismului.

În loc de toate acestea, mai bine să muncim. Să terminăm o dată și pentru totdeauna cu singura criză amenințătoare: tragedia de a nu dori să luptăm pentru a o depăși”.

Aceste cuvinte îi sunt atribuite lui Einstein. Și o să-l mai cităm o dată, scriind aforismul care s-a rostit la noi la bibliotecă în săptămâna trecută: *Jocul – forma cea mai subtilă de cercetare.*

Einstein, marele Einstein, a fost, probabil, mare, și atât de mare, pentru că, pe lângă faptul de a fi un genial fizician, a fost un filosof care a înțeles viața și lumea.

Creativitatea este capacitatea noastră de a găsi soluții. Se naște, așa cum spunea fizicianul, din necesitate și atunci când suntem forțați de împrejurări să luăm decizii. Creativitatea înseamnă a aborda o problemă din diverse unghiuri, întrucât „binele” conține „rău” și „răul” conține „bine”. În majoritatea cazurilor, o situație nu este absolut negativă sau absolut pozitivă, iar creativitatea este capacitatea noastră de a gândi cu o minte deschisă, ferindu-ne de a aluneca în (periculoase) stări extreme.

Creativitatea se cultivă, se dezvoltă... Creativitatea, am putea spune, este un mod de viață. Alegi să fii creativ!

Apelul pentru creativitate și inovație la bibliotecă odată lansat, filialele Bibliotecii Municipale au intrat în mișcare cu anticipație, desțelenind terenul pentru o săptămână prosperă. Așadar, „pionierii mișcării” au fost „Târgoviște”, „Mihail Ciachir”, Filiala de Arte „Tudor Arghezi”, „Mihail Lomonosov”, „Ițic Mangher”. Neobosiți și ingenioși au fost picii de la „Ștefan cel Mare”. Aici au prins viață personaje din povești, au confecționat o moară (în cazul în care... Oh, am uitat cum arată), au inventat un tractoraș care taie lemne – ei au fost cei care au dat start inovațiilor în întreaga bibliotecă! „Ștefan cel Mare” a făcut și o superbă expoziție de colecții, uimindu-ne cu creativitatea și frumusețea lor.

În dimineața de luni, lupta, deopotrivă competiția și conlucrarea/colaborarea pe terenul Creativității și Inovației a început la Hasdeu pe mai multe „fronturi”. La CNEPB s-a întrunit ultima promoție de formatori ai instituției, împreună cu formatorul Lidia Kulikovski, pentru a le fi înmânate acestora certificatele care constituie dovada muncii lor.

Reuniți la CNEPB, formatorii au avut parte de o surpriză, foarte plăcută, foarte ingenioasă – responsabili de ea fiind tot picii ingenioși de la „Ștefan cel Mare”. Formând o „echipă de presă”, echipați cu

microfoane (confectionate), telefoane și camere foto, aceștia au asaltat cu întrebări formatorii, așa cum obișnuiește să facă presa. Momentul a fost haios și cu desăvârșire artistic, iar fiecare dintre formatori a făcut un efort de concentrare pentru a răspunde cât mai corect și deplin la întrebările micilor reporteri. O echipă minunată, copiii talentați și un efort exemplar din partea Filialei „Ștefan cel Mare”!

După acest moment inedit, formatorilor li s-a mai dat o sarcină: să promoveze profesia de bibliotecar și Biblioteca la TV, la radio, în revistă și pe blog. S-au format patru grupuri, fiecare având o prestație originală, iar cei de la „revistă” și-au luat atât de în serios angajamentul încât au editat în 10 minute coperta revistei lor.

Ulterior, într-un training de 30 de minute Maria Pilchin a vorbit despre „cum se face o recenzie de carte”, atrăgându-l pe fiecare spre această „meserie”/„artă” pornind de la ideea că recenzii facem toți, poate fără să ne dăm seama, atunci când exprimăm o preferință, când bârfim sau când criticăm. Trecând ușor de la o introducere ludică, Maria Pilchin a început analiza romanului *Ion* de Liviu Rebreanu, alegând să abordeze romanul pornind de la numele personajelor. Astfel, potrivit semnificației numelui, se nășteau asocieri originale și inedite, care îl făceau pe lector să rețină întreaga acțiune din roman, dar și să-l înțeleagă într-un fel aparte.

Acestea s-au întâmplat la Centrul de Excelență, să îndreptăm acum binoclul spre vasta arenă a filialelor...

Secția managementul resurselor informaționale (MRI) se alătură mișcării astăzi, în prima zi a săptămânii, prezentându-ne noile achiziții cu tematica „creativității și inovației”. „Creativitatea este un proces constant de interogare și răspuns ce are loc în mintea noastră” – ne dăscălesc filozofii MRI-ului.

Mariana Harjevski, directorul general al Bibliotecii Municipale, acordă un „interviu pe dos”, în care dă răspunsuri metaforice la întrebări „răsturnate”.

„Alba lulia” cheamă spre creativitate prin umor și originalitate. Nu ne plouă sub „umbreluța magică” la această filială.

„Povestea castanului” a Teatrului de umbre al Filialei „Onisifor Ghibu” se integrează perfect în tematica săptămânii. O frumusețe de expoziții de carte cu copertă colorată (nu, nu judecăm o carte numai după copertă) dă viață și convinge (vizual) cititorul să o deschidă (sau să le deschidă pe toate odată) instantaneu!

Un mare semn de întrebare... făurit din cărți într-o expoziție originală ne prezintă Filiala V. Bielinski. Așa cum spuneam, o minte interogativă devine una creativă. Tot „Bielinski” face o expoziție de carte din programul „Chișinăul citește”.

Păpușile ne invită să fim creativi la „Titulescu”... De ce? Urmează să vedem! Pentru că, fără dragoste, nu s-a făurit nici odată nimic, pentru că, fără dragoste, nici creativitate nu e... bibliotecarele Filialei N. Titulescu poartă astăzi culoarea iubirii. De ce mâncăm mere?, întrebă „Titulescu” cititorii, îmbinând creativitatea cu un deliciu, măruț – savuros și sănătos!

Cărțile s-au aliniat la „Ițic Mangher” pentru cei uituci (care nu țin minte nume de autor și titluri), care caută o carte... după culoare. Poftim! Roșu, galben, verde, albastru...

„Târgoviște” înflorește... „Târgoviște” explorează culori... Dau dovadă, din nou, de cel mai rafinat simț estetic. Culorile nu sunt întâmplătoare la această filială. Ei cunosc semnificația simbolică a fiecăreia, ei știu cum și de ce au ales fiecare culoare. Mai mult decât atât, cei de la „Târgoviște” re-inventează totul, și condica din această săptămână devine una creativă, plină de culoare. O expoziție creativă pentru pasiunii de cunoaștere ne oferă ei.

Copiii Filialei de Arte „și-au făcut tema”. Ei și-au adus lucrările făurite acasă, rod al talentului, imaginației și pasiunii.

Maestru al poveștilor digitale, Angela Borsh vine cu 10 motive ca să te apuci de citit! Nu există creativitate fără un constant efort al minții, de a gândi, simți, vorbi frumos și coerent. Cititul sporește concentrarea și dezvoltă imaginația. Cititorii nu se plictisesc. Cititorii devin mai sensibili. O poveste încântătoare despre citit, care îți poate schimba perspectiva! Tot „mangheriștii”, ne spun un mare mesaj pacifist: Un om creativ este motivat de dorința de a realiza ceva și nu de dorința de a-i învinge pe ceilalți.

Și Biblioteca Publică de Drept se joacă cu culorile. Cărți albastre și roșii își dau întâlnire într-un frumos duet cromatic. Biblioteca Publică de Drept lansează o invitație pentru cei interesați de noi abordări privind procesul școlar, educațional, la o activitate ce urmează să aibă loc la sediul lor.

„Cărți mari pentru buzunare mici” – se prezintă cei de la „Liviu Rebreanu” cu o expoziție ingenioasă!

În această zi, „Maria Drăgan” are caleidoscop! Tot ei au făcut „Pomul recomandărilor de carte”, iar, la finalul săptămânii, ne anunță că „vor strănge roada”.

Un master-class cu un produs culinar de o frumusețe rară s-a desfășurat la „Lesia Ukrainka”.

Echipa adolescentină a Filialei „Mihail Ciachir” cheamă la bibliotecă pentru că... e „Wow” să cunoști o grămadă de lucruri! Acești tineri conștientizează de timpuriu că știința nu e plictis, știința e fascinantă, știința e efervescența minții!

Lectura te înalță!... În sens propriu sau metaforic, spiritual sau fizic! – cu acest mesaj vin cei de la „Transilvania”. Tot la ei, Omul Vitruvian promovează „Bătălia”!

Serviciul „Sunt curios” se desfășoară în perfectă sincronizare cu tematica săptămânii la Filiala „Hristo Botev”.

Măști confecționate stau la straja cărților la Filiala „Mihail Lomonosov”. La această filială, toată lumea citește, și bibliotecarii, și utilizatorii, dar și jucăriile, și păpușile tradiționale rusești (matrioșka).

Cărțile ne cheamă la lectură la Filiala „Adam Mickiewicz”. Un frumos concurs de cultură generală privind geografia, istoria și patrimoniul cultural al Poloniei, organizat cu susținerea Ambasadei a avut loc astăzi la ei. Iar miza este mare – câștigătorul etapei finale va putea face o călătorie la Varșovia.

Mai multe filiale au realizat afișe – memento a chema, a „instiga” la creativitate și inovație!

Dragi bibliotecari, în ceea ce privește impactul primei zile a Săptămânii Creativității și Inovației, ținem să vă informăm că niciodată, nicio ediție nu a început atât de

în forță ca în acest an. Acest lucru vi se datorează, cu siguranță, vouă. Am avut 111 postări, dintre care 30 au fost videouri. Vă încurajăm să continuați, să vă auto-depășiți, să creșteți în continuare!

Acestea au fost spuse astăzi...

Ne revedem mâine, cu noi energii!

Ziua 2

A doua zi... a fost mai calmă, însă nu mai puțin dinamică. Se simte că apele încep să se adune, solidarizându-ne într-un efort comun. Am receptat această zi ca fiind una mai poetică, mai reflexivă, iar ideile originale, din afara cutiei, nu au lipsit. Dați dovadă de creativitate în abordarea creativității...

Ați ales diverse forme de artă pentru a comunica mesajul vostru, ați fost aproape toți distinctivi (și distinși), meritați fiecare „medalia originalității”. Să vedem, în cele ce urmează, cum și-a adus fiecare contribuția...

A doua zi a săptămânii a fost una de schimb de „perspectivă”. Cititorii noștri fideli au intrat în rolul bibliotecarului, ca să testeze cu ce se mănâncă această meserie. Acest lucru s-a întâmplat la „Mihail Ciachir” și la „Ștefan cel Mare”. Sau, cititorii au încercat să de-conspire secretele profesiei în interviuri pe care le-au luat bibliotecarilor. Liliana Manoilova a răspuns cu plăcere și sinceritate la fiecare întrebare. Forfotă la „Mihail Ciachir”. Inovația cere curaj... Cu siguranță, dacă îți propui să fii „un spărgător” de prejudecăți... Un înaintaș... Mințile creative și inovatoare erau pe vremuri vânațe de Inchiziție... Să ne amintim de Galileo.

Copiii talentați de la „Ștefan cel Mare” continuă să se exprime prin teatru, după ce ieri această filială a făcut o dovadă incontestabilă a talentului și creativității. Poetici, reflexivi... astăzi „Ștefan cel Mare” ne spun că fluturii au venit în vizită la ei. Fluturilele – simbol al sufletului, al schimbării, al metamorfozei, al învierii, al speranței, al

vieții și al unor noi începuturi... Nu trebuie să disperăm niciodată! Căci nu știi când omida din tine va face saltul calitativ, excepțional, în fluture...

Dimineața, la ora potrivită, Biblioteca Publică de Drept ne-a invitat să savurăm o ceașcă aburindă de... cărți (care energizează, poate, mai mult decât cafeaua). În premieră la Biblioteca Publică de Drept: Robotul judecător! E programat să „facă dreptate”, cu siguranță nu ia mită.

Originali!... „Liviu Rebreanu” găsește suporturi pentru ziare și reviste. Sunt și mai „economicoase”, dar și mai atrăgătoare, chemându-ne să răsfoim presa cu ajutorul culorilor, vii, puternice. Ca de fiecare dată, echipa „Rebreanu”, plină de idei. Personaje din poveștile cu care am crescut cu toții s-au așezat la masă împreună. *Cenușăreasa*, *Scufița Roșie*, *Ivan Turbincă*, *Ursul păcălit de vulpe* s-au întâlnit la o salată, discutând probabil... mersul lumii. Deși ne-ar veni greu să credem, poveștile „hotărâsc destine”, poveștile ne schimbă viața.

CAIE, într-o serie de afișe, îndeamnă cititorii să intre în cursa creativității.

Micul creator se relaxează citind la Filiala „Traian”, ceea ce înseamnă că și pauzele sunt constructive.

Cu ironia și inconfundabilul simț al umorului, Angela Borsh de la „Ițic Mangher” le propune utilizatorilor „reguli și antireguli” de comportament în bibliotecă. Când ești admonestat astfel, și conștiința îți este trezită mai ușor... Tot „Mangher” însă vrea să ne inspire și să ne învețe de bine. Să nu te temi de eșec este un aspect al creativității, spune înțelepciunea evreiască.

Sport, mișcare, energizare la „Lesia Ukrainka” în a doua zi a săptămânii.

„Cafeneaua literară” la „Onisifor Ghibu”, unde criticul literar Vitalie Răileanu este creativ și inovator de fiecare dată.

„Povestea de seară”, în fiecare marți, la „Târgoviște” – un proiect inovativ, dar într-un sens invers. Inovația constă în faptul

că „noul” este „vechiul” care a fost uitat. Liana Juc readuce în fața copiilor Moldovei povestea de seară tradițională, realizând o mică „renaștere”, o „deșteptare”. Ca să ne facă să și râdem nițel, „Târgoviște” ne prezintă gafe amuzante din timpul filmărilor „Poveștilor”... De asemenea, o pădure se naște dintr-o carte la Filiala „Târgoviște”, izvorul inspirației bibliotecarilor acestei filiale nu seacă.

La „Alba Iulia”, în Săptămâna Creativității și Inovației, a fost inaugurat „Tronul Înțelepciunii”. Tot în această zi, copiii de la „Alba Iulia” au devenit reporteri, chestionându-și semenii în privința preferințelor lor literare.

Poveștile lui Creangă – povești nemuritoare. „Alexandru Donici” ne invită să ne reamintim povestea „Punguța cu doi bani”. Tot ei ne îndeamnă la visare și la curajul de a ne urma visele, întrucât: „O viață fără visuri este ca o grădină fără flori: își pierde misiunea și predestinarea”.

„V. Bielineski” și „Transilvania” regândesc modul de abordare și promovare a „Bătăliei cărților” în contextul săptămânii. Le dorim să mențină acest spirit pe tot parcursul derulării programului! „Transilvania” ne invită să admirăm expoziția „Eleganța literaturii”.

„V. Bielineski” a găsit în palmaresul lor „cărți mici” pentru pici, iar elevii de liceu care îi vizitează dau dovadă de creativitate în cadrul serviciului „Micii creatori”.

MRI ne informează că avem un parteneriat creativ, inovativ, fructuos cu Editura Arc. Ne bucură faptul că avem noi achiziții și abia așteptăm să răsfoim cărțile scoase de sub tipar de această editură. „Memoria Chișinăului” a colindat orașul, descoperind secvențe stradale creative. Fără îndoială, suntem un popor care respiră artă, deși avem uneori modul nostru propriu de a ne exprima artistic.

Sefei Filialei „Adam Mickiewicz”, Oxana Andreev, i s-a luat de această dată „un

interviu pe dos”. Oxana a răspuns cu nonșalanță, cu stilul original și unic care o caracterizează.

„Eu sunt un Martin Eden” – este titlul unui articol cu și despre Maria Pilchin, scriitoare și director la Biblioteca Centrală a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Un interviu în care o descoperim pe femeia și artista Maria Pilchin – o scriitoare care stăpânește măiestrit atât poezia, cât și critica și proza datorită multiplelor valențe ale personalității sale, o scriitoare cu atitudine și convingeri atât literare, artistice, cât și sociale sau chiar politice.

Trăsnită și frumoasă glumă! Ce metaforă originală! „Titulescu” vânează... ideile! Și vestimentația este în acest context potrivită. Ideile creative sunt peste tot – se conving ei – în colecția de cărți, la cititori sau în sânul naturii. Tot la ei, năstrușnica Peppi intră în acțiune: nu se dă bătută cu una cu două și face doar ce-i tună în cap! Tot la „Nicolae Titulescu”, în această săptămână, copiii învață engleză (zilele săptămânii și diverse tipuri de dans), îmbinând teoria cu practica.

„Mihail Lomonosov” cheamă cititorii să se manifeste creativ. Aceștia au făurit „Fântâna cunoștințelor”. Inspirat! Fântâna, adâncă, purificatoare, este un frumos simbol al înțelepciunii, al cunoașterii.

Să inventăm și să re-inventăm bibliotecă în această săptămână, ne îndeamnă Filiala Codru. „Chișinăul citește”... creativ.

O întrebare filosofică își pun cei de la Filiala Maria Drăgan. Poate un clovn să plângă cu adevărat?

În această săptămână este celebrată și arta păpușărească din Republica Moldova, care acum își sărbătorește Festivalul. „Să ieșim din cadrul comun și confortabil al bibliotecilor și să plecăm la un teatru cu păpuși, ca să ne dăm seama de creativitatea, imaginația și inovația de care dau dovadă actorii pentru a ne face mai fericiți!” – și-au propus și au realizat acest obiectiv Filiala de Arte „Tudor Arghezi”.

În data de 16 aprilie este celebrată la nivel mondial și... Ziua vocii! Cu această ocazie, bibliotecarii de la „Adam Mickiewicz”, cu profesionalismul lor firesc, au ascultat împreună cu elevii de la Liceul „C. Sibirschi” cele mai neobișnuite voci ale lumii, au văzut cum se antrenează vedetele TV înainte de emisie, au făcut concursuri-fulger și au jucat pantomimă. Tot la filiala de carte polonă bibliotecarii se transformă! Se exprimă prin culoare și dau viață personajelor din povești consacrate. Original, inspirat, inteligent. Cei de la „Adam Mickiewicz” știu întotdeauna să aibă o notă unică.

Biblioteci din afara Chișinăului aderă la campania mondială: lezărenii Vechi, Cuhnești, Biblioteca Publică „Mihai Eminescu” Rezina, Biblioteca pentru copii Pelinia, Vadul lui Vodă, Biblioteca Raională Sângerei, Biblioteca Filiala Nordic Orhei. Îi salutăm, le urăm bun venit și multă inspirație!

Ecouri din lumea mare privind modalitatea de promovare a creativității în această săptămână ne oferă Amicii Științei

și Inovației. Se urmărește la nivel internațional edificarea unei culturi a creativității.

Acestea au fost „știrile” zilei a doua. Invităm bibliotecarii, publicul cititor, prietenii și partenerii din Chișinău și din întreaga țară să se alătore tematicii acestei săptămâni, ca să dăm o nouă culoare lumii, să reinventăm lumea din noi și pe cea din jurul nostru.

Ziua 3

Dacă raționaliștii au inventat eficiența și diviziunea muncii (pe meserii, activități sau sarcini), umaniștii au pus întotdeauna în valoare componenta umană. Și au avut de multe ori dreptate. Prin realizarea unei munci valorificatoare, eficiența ar putea crește exponențial, sau, cel puțin, aceasta e convingea umanistului din mine (cu diplomă în economie – știința randamentelor, indicatorilor și a profitului). La bibliotecă, modalități de a valorifica umanul sunt infinite. Noi am reușit să ne identificăm o, a noastră, „ars poetica”. Cochetăm cu toate artele existente. Suntem creatori, suntem umani!

În ziua de miercuri, creativitatea începe la Rezina, unde au pregătit un delicios „magiun din cărți”, menit a ajuta micii cititori să-și găsească cartea potrivită, sau, mai exact, cartea să-și găsească cititorul, în conformitate cu legile (imprevizibile, secrete) ale providenței. Tot la Biblioteca Publică „Mihai Eminescu” din Rezina s-a deschis în această săptămână... „Bucătăria poveștilor” – un mod inovator de a vorbi despre povești și de le înțelege tâlcul.

Lectură în roșu, lectură în galben... ne propune Angela Borsh de la „Ițic Mangher”, realizând o superbă selecție de tablouri întruchipând femeii cititoare. Nimic mai atrăgător, nimic mai sublim!

În cadrul serviciului „EduTab”, „Liviu Rebreanu” realizează clipuri cu tematica săptămânii: Creativitatea nu are limite, ne spun ei. Și despre alimentația sănătoasă

s-a vorbit la „Liviu Rebreanu”. Plină de culoare, împrăștiind energie – cei de la „Rebreanu” au organizat o expoziție dedicată sportului.

Cei de la „Onisifor Ghibu” culeg idei, în „Borcanul cu idei” marca „Onisifor Ghibu”. O roadă culeasă în această săptămână, din care se vor înfrupta tot anul.

Biblioteca Publică de Drept ne reamintește că noi, bibliotecarii, suntem creativi tot timpul, în cadrul fiecărui serviciu pe care îl desfășurăm cu drag și pasiune. „Curs de inițiere în utilizarea calculatorului” destinat persoanelor de vârstă a treia, s-a desfășurat azi la ei. Util! Tot Biblioteca Publică de Drept a făurit o casă ai cărei pereți sunt formați din cărți de drept. Să facem din lectură casa noastră – care ne adăpostește de frig și viscol. În cadrul proiectului „Împreună cu bunicii”, la Biblioteca Publică de Drept a continuat desfășurarea serviciului „Guvernarea electronică a serviciilor publice”.

Expoziție de enciclopedii destinate copiilor la „V. Bielinski”. Tot la ei suntem invitați să descoperim lumea, prin vizionarea CD-urilor de colecție. China, Peru, Tibet – la un click depărtare.

Un inedit decor au făurit cei de la Biblioteca Publică Cricova. Creăm, inventăm, învățăm în această săptămână, susțin ei. Totodată, la ei e Săptămâna Floriilor! La Cricova, teatrul adună copiii în jurul poveștilor.

Filiala „Transilvania” a organizat, în cadrul serviciului „Porția ta de sănătate”, activitatea „De la rugul Omului de Neanderthal la ospețe alese” – o activitate cu gust bun! Tot aici, micii cititori caută în obscuritate cartea, cartea alegându-i pe ei, cum, aproape similar, se întâmplă la Rezina. E adevărat, uneori trebuie să lași norocul și soarta să decidă, în viață nu poți (și nici nu ar avea farmec) programa totul, în cele mai mici detalii. „Transilvania” făurește în mod creativ felicitări de Paș-

te. În Săptămâna Creativității, la serviciul 3Doodler copiii și-au depus străduințele și toată atenția pentru a face niște lucrări cât mai neobișnuite. Pas cu pas, linie cu linie, schimbând culorile, au reușit, până la sfârșit, să prezinte niște lucrări de toată frumusețea – ne informează „Transilvania”. Punere în scenă „Noutatea de la bancetul Senatului roman” tot la această filială. Harnici și ingenioși în cadrul serviciului „Robotica”. „Timpul și măsurătorul acestuia, ceasul” – o expoziție originală. „Transilvania” – prezență și implicare la cel mai înalt nivel!

„Ițic Mangher”, în lumina evenimentelor recente, a gândit un spațiu în bibliotecă pentru amintirea celui mai important simbol al Franței – Catedrala Notre-Dame din Paris. „Mangherii” ne invită la lectură romanului „Cocoșatul de la Notre-Dame”, de genialul Hugo – pentru a cunoaște istoria înainte ca această să fie acoperită de uitare. Tot ei, vin cu citatul inspirațional de miercuri, despre evrei și modul în care aceștia văd, înțeleg, definesc și explică creativitatea.

Ne bucură intrarea în forță a CAIE în această săptămână. Aceștia ne propun „călătorii în jurul lumii” printr-o colecție de discuri despre „mări și țări” – asemănătoare celor de la „V. Bielinski”. Ca de obicei, aici se desfășoară bătăliile pe câmpul intelectualității – eternul joc de șah! – dezvoltator al numeroase competențe mintale. De asemenea, se desfășoară serviciul „Robotica” în astăzi la eminescieni. Pictura bucură ochii, gândul și sufletul la CAIE. Tot Centrul Eminescu realizează expoziții care îndeamnă la „gândire trăsnită”. Expoziție inedită – „Notițe din cărțile citite” Cititori, mai mari și mai mici, au notat gândurile memorabile din cărțile citite. Fiecare cu creativitatea sa! Lectura unei cărți este, pentru fiecare, o experiență unică, irepetabilă, profund personală. CAIE realizează un interviu cu o domnișoară care activează

temporar în instituția noastră și care vorbește cu drag despre bibliotecă și meseria de bibliotecar, deși recunoaște că vrea să se facă medic. Perspective inedite! O provocare creativă!

Liliana Juc răspunde interviului pe dos, cu ingeniozitatea-i caracteristică. Mereu imprevizibilă, mereu altfel.

„Mihail Ciachir” bifează și azi prezent. Să ajungi la simplitate și esență înseamnă să fii creativ, gândesc ei. Astăzi au confecționat suporturi pentru creioane și alte accesorii de decor.

Filiala de Arte precizează că aceasta nu este doar Săptămâna Creativității, ci Săptămâna Creativității „eficiente”. Iar aceasta înseamnă că copiii vin cu drag la bibliotecă, în vederea dezvoltării competențelor. Să conștientizezi de mic că este necesar să înveți și să îți dezvolți personalitatea este o dovadă de maturitate. Ne bucură astfel de atitudini.

„Lesia Ukrainka” invită tinerii la bibliotecă, în cazul în care aceștia nu știau de existența acestei filiale în cartierul lor.

Valorifică scriitorii, opera și viața acestora, „Alexandru Donici” în această săptămână. Inedită abordare a lecturii. „Donici” a creat o expoziție care ilustrează romanul „Bătrânul și marea” al inegalabilului Hemingway. O expoziție dedicată familiei a fost organizată la această filială. Familia – celula a societății, valoare eternă.

Creativitate din plin la Hâncești! Copiii sunt eroii centrali. Au pus în scenă secvențe din filme. Acțiune ca în „Harry Potter”!

La „Alba Iulia” ne aflăm între tradiționalism și modernitate. Povestea „Prostia omenească” continuă să fie actuală.

Aricei cu mere-cărți este ideea de miercuri a Filialei „Târgoviște”.

Potrivit în cadrul săptămânii, sistemul lectoral mixt la Biblioteca Publică lezărenii Vechi.

„Hristo Botev” au mers la Grădinița „Trofimaș” pentru a le transmite copilașilor

pasiunea pentru lectură. Au răsfoit enciclopedii – invenții și descoperiri.

Claudia Tricolici de la Secția studii și cercetări oferă bibliotecarilor informație utilă despre modul corect de descriere bibliografică a articolelor publicate.

Filiala Nordic Orhei anunță concursul „Biblioteca viitorului”, ce va avea loc mâine. „Incursiune în lumea artei” propun utilizatorilor ei.

Biblioteca Cahul îmbracă „Pălăria inovației”. Bine ați venit în rândul inovatorilor! Și la Cucoara avem o pălărie – cea a creativității!

„Fantezia” s-a întrecut pe sine la „Mihail Lomonosov” – o frumoasă expoziție de Paște. Tot în spiritul Paștelui, au făurit semne în formă de iepure, menite a atrage cititorul.

S-a instituit vama la intrarea la „Titulescu”. Condiția – să spui zece idei creative. Să fii creativ precum o floare, susțin ei. Se exprimă și de astă dată printr-un frumos joc de rol. Optează pentru o bibliotecă ecologică, alăturându-se astfel inițiativelor de luare de atitudine la nivel mondial. Poți explora și aplicații „pe dos” în această săptămână, susțin ei. Ba sunt verzi, ba sunt albaștri, ba sunt mov. Actuali, pașnici, creatori.

„Carte sănătoasă, carte activă, carte pentru părinți, carte pentru copii, carte distractivă” – ne prezintă MRI noile achiziții, în perfectă sincronizare cu Săptămâna Creativității și Inovației. O multitudine de titluri ne așteaptă pe rafturi, menite a ne ajuta să deschidem în mintea noastră Porțile Creativității. Mulțumim MRI pentru prezentare. Ne-ați tentat!

Frumoși, luminoși, superbi! – „Adam Mickiewicz” înscenează „Mierea magică”.

„Codru”, mai silențioși până acum, îmbie curioșii...

„Cărțile sunt comorile prețuite ale lumii și moștenirea potrivită a națiunilor și noilor generații”, Henry David Thoreau. Recital de poezie la Crihana Veche.

Acestea au fost noutățile zilei. Vă dorim noapte bună, în care să visați idei – creatoare, inovatoare, schimbătoare... de vieți și destine!

Ziua 4

E joi... iar energiile la Hasdeu sunt tot mai intense. Ne alimentăm din propria muncă cum probabil Pasărea Phoenix renaște din propria-i cenușă. În locul oboselii se instalează în sufletele noastre o căldură, căldura umanului și a împlinirii, sentimentul că suntem capabili a făuri lucruri mărețe, iar talentul nu ne este trecut cu vederea.

Să menținem acest spirit al creativității, să inovăm continuu, să întinerim datorită entuziasmului!

Acestea fiind spuse, să vedem ce s-a întâmplat în „Grădina cu flori” de la BM „Hasdeu”, în ziua de joi.

Hello from London – ne spune „Memoria Chișinăului”, zămisind o inspirată expoziție de carte – Enciclopedia Britannica – cărțile formând împreună Big Ben – așadar, două simboluri ale Angliei într-un singur concept!

„Chișinăul interbelic în imagini” – unice, frumoase pagini de istorie ne mai pune la dispoziție „Memoria Chișinăului”.

Cresc jucând, cresc făurind – micii cititori sunt învăluți de dragoste de viață, li

se transmite „microbul” muncii cu pasiune la Filiala „Târgoviște” – ceea ce le asigură o creștere sănătoasă, armonioasă, aceștia își pun aici baze solide pentru ceea ce va însemna traseul lor în viață. Cu rafinament, inteligenți, creativi, „Târgoviște” prezintă o expoziție de carte în care exprimă „duelul intelectual”, precum este acela care se naște între cititorii concursului „Bătălia cărților”. Spațiul la ei se transformă într-un laborator atunci când se adună aici tineri dornici de carte, care aleg să-și facă temele în incinta acestei filiale. O altă acțiune inedită – Statuile vii! – o raritate în țara noastră.

„Mihail Ciachir” au pornit să exploreze zona. Aceștia au intervievat discipolii Liceului „Mihail Kogălniceanu”. „Cititul – o surșă principală de dezvoltare a creativității” – o spun copiii, cu intuiția lor divină. Și profesorii sunt chemați la microfon, iar aceștia răspund cu receptivitate la apel.

A pornit în căutare de idei creative și Biblioteca Centrală. Nu s-au deplasat prea departe, au decorat Sala cu Coloane. Aceștia le pun vizitatorilor următoarele întrebări: De unde ne vin ideile creative? Cum le identificăm? De ce omul este o ființă creativă? Întrebări care ar putea naște interesante speculații filosofice.

„Liviu Rebreanu” continuă realizarea unor expoziții inedite. Astăzi, au vorbit

despre profesii – mai vechi, mai noi, mai obișnuite, mai ciudate. A avut loc și o „Paradă a profesiilor”, cu participarea elevilor de la Liceul „Al.I. Cuza”, coordonați de învățătoarea doamna Elena Erizanu-Pînzari. „Mărgelușe fermecate ce imprimă divinitate” – în preajma Sărbătorilor Pascale vizitatorilor Bibliotecii „Liviu Rebreanu” le-a fost propusă o expoziție care include icoane brodate din mărgelușe. Autoarea lucrărilor expuse este Alisa Aghenie, cunoscută și în calitate de conducător muzical al Instituției preșcolare „Dumbrăvioara”. Tot ei au făurit cele mai frumoase felicitări de Paște. Talentul actoricesc se manifestă și în rândul picilor Filialei „Liviu Rebreanu” – a avut loc dramatizarea poveștii *Ursulețul alintat*. În final, „Liviu Rebreanu” recomandă romanul controversat al lui Fowles, *Colecționarul*. Unii colecționează monede sau ceasuri, alții însă sunt „colecționari” de suflete!

Așa cum spuneam, omizile se transformă în fluturi, la „Lesia Ukrainka”!

„Onisifor Ghibu” – muzică, relaxare, un „feeling” de bine.

„Hristo Botev” din nou la Grădinița „Trofimaș”, vorbesc despre invenții. Tot ei, au făurit o rachetă NASA! Stelele așteaptă să fie cucerite... Între timp, „Hristo Botev” așteaptă cititorii la „Bătălia cărților”...

Înțelepciuni din Cehov, Tolstoi, Agatha Christie adună „mangheriștii”, fiind inspirați de ceilalți, dar venind cu produsul propriu. Ne încântă privirile doamna Angela Borsh, ilustrându-ne de această dată persoane citind, vestimentate în albastru! Culoarea mării, a profunzimii și a calmului – o perfectă descriere a iubitorilor (sau iubitoarelor) de literatură. „Ițic Mangher” ne oferă imagini și de monumente cititoare – expresii ale mării valori a cititului de pe întreg mapamondul. Joi, „Mangher” îl citează pe psihanalistul de excepție, Erich Fromm. „Ai curajul de a renunța la certitudinile!” – e o parte din îndemnul acestuia.

„Construiește globul pământesc” – enciclopedie ilustrată și glob pentru copii – e una dintre noile noastre achiziții, ne informează MRI. Ne bucurăm de o astfel de carte, cu componentă teoretică dar și aplicativă. MRI ne dăscălesc frumos cu vorbe înțelepte și de la înțelepți despre creativitate. Tot ei, ne cheamă să aflăm „cum să fim convingători”, „cum să devenim remarcabili”. Totodată, readuc în atenția noastră „Cel mai haios poster”. Mulțumim, MRI! Iradiați creativitate prin toți porii! Creativitatea, culoarea și imaginația vă curg prin vene!

Scot la vedere enciclopedia pentru copii și tineri „Maria Drăgan”.

O recomandare din partea „Transilvaniei” pentru cei care vor să facă un cadou persoanei iubite. „Alegeți să le arătați calea spre bibliotecă”, sugerează ei – un cadou imaterial, dar de o însemnătate eternă. Expoziție inedită cu tematica „Bătăliei...”, un scurt istoric al concursului la această filială. „Transilvania” este prezentă și pe blog: „Cum și în ce se măsoară creativitatea?” Tot ei, citesc împreună cu Zâna poveștilor, creând o stare de bine în bibliotecă! Minți tinere, proaspete, implicate în proces!

CAIE s-a alăturat la mijloc de săptămână, însă au știut să-și facă o intrare zgomotoasă, cu impact și răsunet! Recital de poezie de către copii în Stația Lecturii. Astăzi, avem o expoziție inedită – aceștia ne expun „Parada Invențiilor”! Cine și când a inventat CD-ul, fierul de călcat, hârtia igienică, ceainicul, căștile, chibriturile, oglinda din sticlă, becul, creioanele, săpunul – cum, ele au fost inventate? N-au existat de când lumea? De la geneză? „Cunoaște istoria umbrelei” – ademeneste CAIE utilizatorul... Creativitate artistică plastică, creativitate muzicală! – ne prezintă ei. Evelina Bocancea și Petru Raiu – autorii expoziției de pictură „Moldova mea”. Vizitatorii și-au delectat privirile cu produsul artistic al acestor doi artiști plini de dar și har. Iar

la CAIE talentele sunt decorate! Și „Parada Invențiilor” a încântat publicul prezent. Și imprevizibilul s-a strecurat la CAIE: Momente creative născute pe loc – Duetul muzical Larisa Arseni&Ghițșor Donos.

„Alexandru Donici” integrează cartea maestrului Eugen Doga, din programul „Chișinăul citește”, secțiunea copii, în tematica săptămânii.

Invitatul „interviului pe dos” este astăzi Lidia Kulikovski, care dă, ca de obicei, răspunsuri „pe față”. Omul-biblioteca, omul-carte, omul care inovează și transformă în mod continuu biblioteca!

Teatru, improvizație la „Ștefan cel Mare”. Copiii au fost provocați, ad-hoc, să facă dovada talentului actoricesc când își pregăteau temele pentru acasă. Luați pe neprins de veste, au avut o prestație excelentă! Un superb portativ al înțelepciunii a apărut pe pereții acestei filiale.

Semne de carte, handmade, create special pentru această săptămână, ne pune la dispoziție Secția promovare și comunicare – un imbold subtil și simpatic pentru orice cititor.

„Biblioteca – templu al învățaturii”, la propriu și la figurat, ne comunică „Traian” într-o excelentă expoziție virtuală.

„Simboluri și tradiție. Sărbători de primăvară. Calendar popular. Soare cu zâmbet”, la Filiala de Arte „Tudor Arghezi”. Copiii au o putere creatoare pronunțată, ne convinge Filiala de Arte în această săptămână. Recuzită inedită! – Evelina, cititoare a bibliotecii, ne prezintă ochelarii cu flori din stofă pe care i-a confecționat.

Rezultatele unei munci realizate cu dedicație, un concept și o idee originală – „Adam Mickiewicz” ne prezintă cărțile senzoriale făurite de mămicile cititoare ale bibliotecii.

„Butoane creative” astăzi la Filiala Nicolae Titulescu. În a patra zi a săptămânii, „Titulescu” decide să promoveze cartea și să valorifice preferințele cititorilor. „Perete-

le e podea și podeaua e perete” cu această ocazie. Luni – roșu, marți – mozaic, miercuri – mov, joi – mărgele – cam așa „stau treburile” (inventive) la „Titulescu”.

Jucăuș, colorat – „V. Bielineski” prezintă publicului „Micii năzdrăvani”. „Descoperă lumea prin lectura presei”, îndeamnă „Bielineski”.

O expoziție minunată la „Alba Iulia” – mergeți în explorare!

Să intrăm în rolul detectivului și să pornim într-o misiune secretă – ne îndeamnă „Alexandru Donici”. Nimic mai simplu: Citește o carte cu suspans și crimă!

În această săptămână, Biblioteca Publică de Drept a dat startul unui ciclu de expoziții tematice a tezelor de doctor în drept susținute în R. Moldova în perioada anilor 1971-2018. O idee superbă! Asigurăm astfel transparență! Mai avem „Love My Library” – concurs de idei creative la BPD.

Oferă cititorilor resurse creative, sunt mai mult decât convingși că „E cool să fii creativ”! cei de la Filiala „Mihail Lomonosov”. Aceștia fac o selecție de cărți, pe care le recomandă pe blog cititorului. „Alb și Roșu” – coperti albe, coperti roșii – o expoziție originală la filiala de carte rusă. „Ziua personalităților creative” la „M. Lomonosov” – invitatul clubului „Ceainicul galben” este în această zi Constantin Rusnac – personalitate notorie. De asemenea, căutătorii de senzații tari sunt invitați să încerce o „lectură oarbă” la „Mihail Lomonosov”.

Săptămâna Creativității e la turajii maxime!, afirmă Biblioteca Centrală. Azi a avut loc evenimentul „Lecturi literare cu tineri poeți și discuții despre poezia tânără”, moderat de poetul Dumitru Crudu, Secția studii și cercetări a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, care își propune să „crească” noi poeți, să ghideze artiști tineri pe serpentinele literaturii.

La „Impresii din viață și cărți” o cunoaștem pe Lilia Iov Donica – un exemplu de

eleganță, rafinament și atitudine, o bibliotecară care face totul cu pasiune și este exigentă cu ceilalți și cu sine.

„Top cinci cele mai importante invenții ale lui Leonardo da Vinci” oferă spre lectură Lidia Kulikovski.

Ecouri din afara Chișinăului:

Portrete-expresii de sensibilitate, gândire, meditație – la Biblioteca Publică Cri-cova.

Culoare, joc și creativitate la Sângerei.

O atmosferă de calm, creație, asortată cu istorie, se simte la lezărenii Vechi.

La Cahul plouă cu găleata, ne udă stro-pii... de carte.

Orhei anunță realizarea unui experiment creativ mâine, cu genericul „Dizol-văm cuvinte în culoare”.

Hâncești explorează ținutul, vorbesc despre patrimoniul istoric mondial, care trebuie să fie conservat, despre monumente istorice din localitate – în contextul celebrării „Zilei Internaționale a Monumentelor și Locurilor Istorice”. Și „Memoria Chișinăului” și „Ițic Mangher” au remarcat faptul că 18 aprilie este, așa cum spuneam, o zi importantă – activitățile acestor filiale în astă zi potrivitându-se tematicii „Zilei Internaționale a Monumentelor”.

Acestea au fost (bunele) vești ale zilei. Mențineți spiritul până duminică!

Ziua 5

Ce împliniri ne aduce Ziua de Vineri?

Lectură în mov – imagini cu fete citind, puse la dispoziție de „Ițic Mangher” e primul semnal al Zilei a cincea.

Idei pentru expoziții de carte și reviste bibliografice virtuale ne oferă Taisia Foiu.

Un „bună dimineața” plin de optimism vine din partea MRI-ului. Aceștia vor să „ne trezească ” și să ne trezească conștiința, punând în atenția noastră „12 cărți despre lumea în care trăim”, editate la Humanitas. Lecturi pentru cei inteligenți, cei curajoși și lucizi! MRI prezintă cărți (și nu doar cărți), ei își însoțesc postările de mesaje filosofice: *A fi bibliotecar înseamnă să fii agentul schimbărilor pozitive radicale în cadrul comunității tale.*

„Ciachir” comunică o „lege” (aparent irațională): „Creativitatea – cu cât o folosești mai mult, cu atât ai mai mult din ea”. După cinci zile intense de Creativitate și Inovație, aceștia publică un articol pe blog în care fac o sinteză a activităților desfășurate pe tematica săptămânii. În Săptămâna Creativității și Inovației s-au realizat: Expoziții virtuale, Expoziții de carte, Povești digitale, Bătălia cărților, Proiecte, Interviu, Videouri, Discuții. Împreună cu voluntarii noștri ne-am distrat din suflet! – comunică ei.

Filiala de Arte „Tudor Arghezi” ni-l prezintă pe maestrul Glebus Sainciuc – un creator de frumos. „Creatorul Sainciuc dă viață șarjelor și măștilor teatrale, le însuflețește cu umoru-i caracteristic și le trimite în lumea mare, devenind astfel cunoscut în mai multe țări”. Tot „Tudor Arghezi” pune în atenția cititorului o „bucată de învățătură” din *Secretul*, o carte cu un succes fulminant. Aceasta are o mare forță de convingere a cititorului că văzând latura pozitivă a diverselor aspecte ale vieții sale, își poate transforma viața. Filiala de Arte face bilanțul Săptămânii, aducându-ne la cunoștință că au reușit realizarea unor țeluri nobile,

destoinice – de a-i include și pe cei mai timizi, mai introverți și nesiguri în activități, încurajându-i să se exprime și să se bucure împreună cu ceilalți.

„Alexandru Donici” creează decor tematic. Aceștia ne invită la lectura romanului *David și vioara lui*, propus spre lectură în ediția din acest an a „Bătăliei cărților”. David, cu bunătatea, inocența și talentul său înfrumusețează lumea și o face mai bună. „Călătorie virtuală în jurul lumii” ne propun și „Donici”, intrând în rând alături de CAIE și „Bielinski”. „Alexandru Donici” mai propune o călătorie în „Mituri și legende ale lumii”. Urcați la bord!

Treaptă cu treaptă, promovează bazele de date Biblioteca Publică de Drept. Totodată, „avocații” propun titluri noi de reviste din domeniul Dreptului.

Invitatul „interviului pe dos” este, în ziua a cincea, Maria Pilchin, critic literar, director la Biblioteca Centrală a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” – un nou interviu original, cu întrebări și răspunsuri inedite.

Roboții s-au deplasat la grădinița nr. 116 și la grădinița nr. 158, în vizită mergând Elena Șendrea și Ludmila Plescan de la Biblioteca Centrală a BM.

CAIE menționează că săptămâna curentă este și Săptămâna Floriilor! Iar ei, bineînțeles, acționează în acest sens. Iubim natura! – susțin ei. Trec ulterior la dragostea pentru muzică. În incinta filialei, Ghițșor Donos a susținut un scurt recital la nai. Au vizitatori (și ei creativi) din întreaga țară, de la Anenii Noi și Cahul. Creativitate și inspirație din plin! Parteneri fideli în Săptămâna Creativității și Inovației: elevele de la Liceul „Dimitrie Cantemir” au venit cu o idee inovatoare în ajunul zilei bibliotecarului și au schițat momentan chipul bibliotecarelor dragi. Pictorițele au primit câte o carte în dar. Neobosiți, energici CAIE merg împreună cu roboții la grădinița nr. 99, la grădinița nr. 122, la grădinița nr. 77. În tandem cu tematica Săptămânii, dar și cu specificul

lor etern, CAIE creează o expoziție despre Eminescu. Vedem, așadar, ziarul „Ecolul Eminescu” apărut în 2004. De asemenea, avem expus aici Arborele genealogic al Eminovicilor. Diverse obiecte întruchipându-l pe Eminescu sunt adunate într-o expoziție cu totul specială. Avem și „Vin Eminescu” – licoarea genialității, intuim noi.

Și „Mangher” pictează de dis-de-diminează. Zâmbete și voie bună și la ei. Ca în toate celelalte zile, avem citatul din înțelepciunea evreiască: „Creativitatea înseamnă a lua elemente cunoscute și a le asambla în moduri unice” (Jacque Fresco).

Jocuri și concursuri creative la „Lesia Ukrainka”.

Creativi cu cărți, bufnițe, ploaie și soare! – la „Alba Iulia”. Și Sala pentru copii a bibliotecii arată de astăzi altfel. E și săptămâna schimbărilor!

Cărțile deschid orizonturi – comunică „Liviu Rebreanu” într-o expoziție originală. Obișnuindu-ne cu ideile lor inedite, găsim la ei „rezervorul cu energie pozitivă”. Despre energie este vorba și la „Școala oratorului”: Prinde energia, transform-o și dă-o mai departe! „Hep!” – joc de atenție și socializare, care a „pus pe jar” micii utilizatori și i-a antrenat într-o vervă ludică și plină de amuzament. La o lectură relaxantă ne invită „Rebreanu”. Oamenii fericiți citesc și beau cafea – spune un titlu de carte. O altă expoziție inspirat realizată este „Grădina de sticlă”, care dezvăluie o experiență cutremurătoare, în care sticla devine un simbol al durerii și spargerii în mii de cioburi a unei vieți fragile de copil...

Toate se întâmplă creativ la Filiala „Târgoviște”. Cărți de gastronomie expuse gustos, plasează în atenția noastră această bibliotecă. Cu totul și cu totul inedit: Expoziția WANTED! Liceul Teoretic de Arte Plastice a fost prezent la „Târgoviște” cu un frumos vernisaj de pictură „Portrete și emoții”

„Adam Mickiewicz” se bucură de vizita unui Very Important Person (VIP). Este

vorba de Peppi Ciorap Lung care „și-a făcut de cap” ziua întregă la bibliotecă: le-a povestit cititorilor despre viața sa plină de aventuri, a învățat copiii să joace șotron, a stat și în locul bibliotecarului – un personaj de poveste, o lume de poveste, o viață de poveste! Vinovată de toate acestea este Doina Vicol.

„Nicolae Titulescu” în ziua de vineri are un nou dress-code – florile roșii. În ospete la bibliotecă în Săptămâna Creativității au poposit personajele principale din cartea inclusă în Programul „Chișinăul citește”, *Prietenii mei dragi*, autor Eugen Doga, eveniment desfășurat cu participarea Centrului pentru copii „Sparta”. Au făcut rost și de „Cipici magici” – cum îi încălți, cum îți apar idei creative! „Țigăncile” ies din nuvela lui Mircea Eliade și îi ghicesc viitorul unui tânăr cititor al bibliotecii. Vei fi iubit, vei fi vestit, te va ști lumea toată – și aceasta pentru că... ai creativitate – înglobează conceptul săptămânii actrițele de la „Teatrul Municipal Titulescu” într-un cu totul special moment artistic.

În această săptămână, la Biblioteca Centrală, în colaborarea cu Secția studii și cercetări a BM, s-a discutat despre listele de lecturi în școală, curriculum și selecția bibliografiei la clasă. Inițiatorii discuției au fost profesoarele Diana Mamaliga, Liceul de Limbi Moderne și Management și Violeta Moraru de la Liceul „Mihail Berezovschi”. Astăzi, universitarul Ivan Pilchin a predat literatura germană contemporană la Sala de lectură germană pentru două grupe de studenți de la Universitatea de Stat din Moldova. Tot cu ei a făcut o vizită la Filiala „Onisifor Ghibu”, unde scriitorul Vitalie Răileanu i-a salutat și i-a încurajat să citească cele mai bune cărți. A fost o zi în care biblioteca a fost (re)creată și (re)descoperită prin discuții și vizite.

În Săptămâna Creativității și Inovației, Secția promovare și comunicare în

parteneriat cu CNEPB a organizat un master-class. Master-classul de azi a avut ca tematică reciclarea creativă, unde s-a folosit „Tehnica decoupage-ului sau a șervețelului”, participanții transformând obiecte, care aparent nu ar mai avea nicio valoare, în lucruri interesante și utile. Formatorul Tatiana Iovu a afirmat: „Mă declar mulțumită și împlinită! Mulțumesc participanților care au avut răbdare și îndemânare pentru a crea aceste frumuseți!”

Laborator nonformal: „Prezentare ZEN” în Săptămâna Creativității și Inovației la Centrul Național de Formare Continuă pentru Bibliotecarii din rețeaua Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. „Azi, în cadrul acestui laborator, formatorul Oxana Andreev s-a străduit să ne prezinte cum să scăpăm de fricile de a vorbi în fața unei asistențe și să ajungem la acea simplitate, atât de greu de atins. Publicul la evenimentul de astăzi a fost foarte receptiv, foarte implicat, a adresat întrebări, a identificat soluții”.

„Ștefan cel Mare” au făurit o bicicletă, așa că, dragi cititori, facem livrare de carte!

„Onisifor Ghibu” are o apariție televizată, unde prezintă colecția bibliotecii.

Ecouri din afara Chișinăului:

Lidia Kulikovski vorbește în termeni apreciativi despre Rezina și Șoldănești, unde a desfășurat cursul de instruire continuă. Bibliotecarii bravi, creativi, energici, capabili de a face față schimbărilor, mereu cu soluțiile la ei. „Cursul mi-a dat ocazia să cunosc oameni pasionați, frumoși, pregătiți, pe care nu-i sperie nici digitalul, nici virtualul – ei știu ce au de făcut: să se adapteze și să transforme biblioteca în ritmul schimbărilor din comunitate, în ritmul evoluției umane și tehnologice! Bravo!”, a afirmat Lidia Kulikovski.

Inteligența primează în bătălia dintre fizic și spiritual, puterea minții este adevărata și nelimitată putere – comunică Biblioteca din Cucoara, Cahul.

Biblioteca Publică s. Râșcova, r-nul Criuleni, a înaintat astăzi proiectul „Revitalizarea bibliotecii”, care, prin diversificarea serviciilor, își propune să fie o cale de a atrage membrii comunității la bibliotecă și de a spori imaginea pozitivă a bibliotecii.

Biblioteca Publică Ghiduleni consideră creativitatea importantă și comunică acest lucru printr-o serie de imagini inedite.

Centrul comunitar multifuncțional „Încredere” de mai multă vreme este partenerul bibliotecii pentru copii Pelinia. O activitate fructuoasă a fost întrunirea de astăzi dedicată sărbătorii „Floriile”. Copiii au făcut cunoștință cu legenda sărbătorii, au confecționat o cunună din salcie, au căutat diverse informații pe internet și au jucat jocurile lor preferate. E bine, e creativ, e la bibliotecă!

Ziua 6

Sâmbătă este ziua din săptămână în care toți bibliotecarii (vorbim de filiale) au liber. Deși nu suntem obsedați de muncă în sensuri distructive, iubim timpul liber, prietenii, ploaia, să avem un timp pentru noi care este numai al nostru și pe care să-l împărțim cu cei dragi. Cu toate acestea, aceasta nu înseamnă că nu suntem legați, prin fire invizibile, de comunitatea noastră, de oamenii alături de care lucrăm, de cititorii pe care îi îndrăgim. Cu anumite situații conflictuale firești, cu certuri și împăcări, formăm împreună o mare echipă, unde fiecare își are locul său. Așadar, deși nu ne obligă nimeni (și șeful ar putea fi sancționat dacă își deranjează subalternii în timpul lor liber conform unor reglementări recente), și în ziua de sâmbătă simțim nevoia să fim alături de comunitatea noastră, fie cu un mesaj de urare în ajun de Florii (cum au făcut CAIE și „Alexandru Donici”), fie cu un filmuleț privind aniversarea bibliotecii („Onisifor Ghibu”), fie cu o expunere privind „Laboratorul de cercetări și creație bibliografică” – unicul laborator din toate

bibliotecile care se ocupă cu cercetări literare – despre ce a relatat Vitalie Răileanu pentru emisiunea „Musafirul”, postul Moldova 1, fie cu plasarea în atenția publicului a unor rezultate cu care ne mândrim – o voluntară a bibliotecii clasându-se pe locul 1 la Conferința școlară „Muncă, Talent, Cutezanță” („Mihail Ciachir”), fie cu etalarea unor imagini a cititorilor „în alb-negru” (Elena Cebotari) sau, de data aceasta, în verde (Angela Borsh). Mesajul înțelept din partea „Mangher” ne este oferit și astăzi: Creativitatea este distracția intelectului. „Să trăiască creativitatea” urează tuturor „țigăncile eliadiste” de ieri (este vorba de „Titulescu”). Tot Vitalie Răileanu oferă un interviu despre istoricul Filialei „Onisifor Ghibu” – poate cea mai importantă filială de carte românească din cadrul Bibliotecii Municipale. Prezentarea Școlii Alternative „CereHard” se întâmplă la Biblioteca Publică de Drept. Secția studii și cercetări, în colaborare cu CNEPB, realizează discuția „Viitorul științelor umaniste”.

Mulțumim tuturor pentru contribuții! Vă mulțumim pentru emoția, dragostea, inteligența și talentul cu care ați știut să vă faceți remarcăți în această săptămână! Dar creativitatea abia începe, ea se creează și

re-crează continuu, iar a o integra în viața și activitatea noastră înseamnă să le dăm acestora culoare! Măine, duminică, vor fi ultimele ecouri!

Ziua 7 – ULTIMA ZI

Duminica noastră creativă...

Dragii noștri, am ajuns la finalul Săptămânii Creativității și Inovației. Expunem în cele ce urmează sinteza ultimei zile.

A fost o zi vibrantă, cu emoții și impresii – ziua în care am explorat resursele noastre creative pentru a sfârși triumfal! – ca să începem din nou... Misiunea noastră este de a duce Creativitatea mai departe. În fiecare zi putem fi creativi.

Filiala de Arte „Tudor Arghezi” spun următoarele cuvinte: „Au fost câteva zile încărcate de momente cu adevărat creative și frumoase, am avut și emoții cu lacrimi. Sinceritatea cu care abordează copiii sarcinile pe care trebuie să le realizeze, ne fac câteodată fragili în fața lor. Am realizat produse creative cu copii de 7-10 ani, dar am avut și o altă tendință, de a face cunoștință utilizatorilor cu adevărata creativitate a actorilor în cadrul Teatrului cu păpuși”.

„Săptămâna Creativității la BM „B.P. Hasdeu” a coincis cu frumosul eveniment, Festivalul Internațional al Teatrului de Păpuși „Sub căciula lui Guguță”, ce se desfășoară la noi în perioada 15-22 aprilie, la care participă 22 de teatre din diferite țări. Crearea păpușilor face parte eminentă din domeniul Creativității și Inovației”, completează Filiala de Arte. „Arghezienii” încheie săptămâna cu „povești despre creativitate”.

„Ițic Mangher” finalizează expoziția culorilor cititului cu culoarea „alb”. Tot la „Mangher” a venit astăzi în ospeție un clown, cu buzunarele doldora de surprize: ghicitori, cimilituri și maxime despre carte și lectură. S-au distrat pe cinste! Citatul zilei din filosofia evreiască a fost: „Excesul de seriozitate constipă creativitatea”, de Dorel

Schor. În ultima zi a săptămânii, „Mangher” donează cărți. Frumos și nobil!

CAIE ne pune la dispoziție o imagine pe cât de creativă, pe atât de umoristică: Portretul lui Donald Trump făurit din paste. CAIE descrie pe blog expoziția de pictură ce a avut loc la ei: „Creativitate în Arta Publicitară”. Sintetizăm oferta duminicală a echipei CAIE: Creativitatea exprimată prin dans; Creativitate și idei pentru cursa de roboți: copiii au încercat să creeze un labirint și să programeze roboțelul în cel mai creativ mod, construirea unui telefon din sfoară – o ultimă provocare!

„Am creat și inovat! A fost creativitate, inovație, productivitate, atractivitate, public, parteneri, voluntari, aprecieri, mulțumiri, dans, joc, muzică, veselie, satisfacție! Am publicat și mediatizat! A plăcut și ne-a plăcut!” – astfel rezumă CAIE trăirile Săptămânii.

„Liviu Rebreanu” ne prezintă „Biblioteca în spațiul virtual”. Se apropie Sfintele Sărbători de Paști, iar „Liviu Rebreanu” pune la dispoziție cititorilor „Lecturi luminate”, cu tematică biblică. O idee mai inspirată decât alta la „Liviu Rebreanu”. Floriile... De Florii, aceștia vin cu o expoziție de cărți cu titlul de flori. Avem, așadar: „Trandafirul sălbatic”, „Cireșarii”, „Flori pentru Algernon”, „Nouăsprezece trandafiri”. O carte care a șocat mapamondul, o superbă reflecție despre moarte și dorință – *Parfumul*, de Patrick Suskind – ne face o recomandare de carte Filiala „Liviu Rebreanu”. Tot la ei, decor creativ – inventivi în toate celea! Într-un filmuleț: un rezumat al emoțiilor trăite în această săptămână.

La „Transilvania” a avut loc astăzi expoziția nonformală „Eleganța literaturii”. Aceștia îmbină robotica cu dansul. „Pălăria cu lauri” – o mică parte din aprecierea meritelor, în speranța noilor realizări – s-a înmănat la această bibliotecă.

Albinuța – Titulescu a strâns foarte multă miere în această săptămână – ceas-

ta și îi este menirea! Albinuța face o sinteză a săptămânii – un minunat moment artistic în interpretarea „păpușarului” Aliona Nosatii. Nu se lasă de păpuși, de teatru, de lectură și de... creativitate! – Așadar, un angajament! „Am avut o săptămână plină, frumoasă, variată, veselă, creativă și inovativă!”, spune „Titulescu”.

„Lesia Ukrainka” oferă spre audiție și vizualizare povești creative interpretate de cititorii bibliotecii.

„Alba Lulia” a livrat atelierul de creație „Confecționăm iepurași de Paște”.

Show-ul măștilor la „Mihail Lomonosov”, în cadrul Clubului iubitorilor de carte. „Măștile – un domeniu vast al creativității. Prin ele se surprind caractere, dispoziții, instantanee!” – cum bine remarcă un bibliotecar. Tot aici, au loc frumoase momente lirice – poeții își dau întâlnire... „Intriga din cărți” – o activitate creativă și solicitantă intelectual a avut loc azi aici. Iubitorii de cărți sunt mereu creativi, dând dovadă de umor și optimism.

„Cum a început Săptămâna Creativității 2019” ne povestește „Mihail Lomonosov” într-un articol pe blogul bibliotecii.

Larisa Staver ne prezintă de această dată lucruri interesante legate de cărți de pe mapamond.

La Rezina s-au finalizat instruirile din cadrul cursului de formare profesională „Bazele Biblioteconomiei și Științelor Informării” (75 ore), la care au participat 21 de bibliotecari și cursul „Tendințe actuale în activitatea bibliotecilor din Republica Moldova” (75 ore) - urmat de 15 bibliotecari din raioanele Rezina și Șoldănești, susținute de Lidia Kulikovski și Nelly Țurcan.

Tamara Larii anunță că Biblioteca Publică Cricova a participat sâmbătă cu o expoziție creativă de Paști și de Florii la Festivalul Municipal Pascal, care s-a desfășurat la Cricova.

Dragi bibliotecari de pretutindeni, ați făcut parte dintr-o acțiune spectaculoasă. Ați fost tentați să vă manifestați creativ și ați făcut impecabil față provocării. Iar acest lucru ce înseamnă? Că aveți resurse, bănuite și nevănuite, nu rămâne decât să credeți în voi și în cei din jurul vostru.

PLEDOARIE PENTRU CETIRE

Elena TARAGAN

Un tânăr îndrăgostit de carte... Un suflet sensibil, receptiv la frumos, generos, prietenos, deschis la minte, negrăbit în afirmații categorice, conștient de puținul pe care îl știe în raport cu imensitatea cunoașterii, modest, prețuitor al gândului și al gândirii, mărinimos, deștept, capabil, conștient de sine și de lume, viteaz, sigur pe sine, zidit în valoare și în aprecierea ei.

Multe minuni poate face cartea. Cartea te face om, ne spun părinții, bunicii și străbunicii pentru că este un adevăr dintotdeauna, axiomatic, inutil a fi dovedit. Cartea acționează discret, tăcut, încet, miștos, cultivând frumosul și idealul, oțelind sufletul și făcându-l dârz, revelând adevărul și dragostea pentru el.

Adevărul... Marii scriitori au fost dintotdeauna mari căutători de Adevăr. A înțelege voința lui Dumnezeu și ceea ce cere El de la noi, a căuta virtutea adevărată, reală, în mizeria lumii în care ne zbatem – au fost dintotdeauna țeluri ale celor care au mânuit măiestrit penița. Nu oricine poate scrie, nu fiecare va deveni Mare..., dar orice om crescut în sânul cărților, în lumina și căldura lor, va fi... altfel. Altfel față de semenii săi care prețuiesc doar un calcul materialist, dar altfel și față de cei care, ca el, au apreciat și au iubit cărțile. Va fi altfel pentru că va fi unic.

Cărțile deschid căi spre cunoaștere și sădesc primele semințe ale unei gândiri independente. Un om care gândește singur va găsi întotdeauna bucurii în viața care, altfel, e uneori searbădă, va fi mereu entuziasmat, solicitat, aprins și nu va cunoaște niciodată plictiseala. E minunat să gândești pe cont propriu, viața devine mult mai captivantă și merită trăită. „Pu-

tem înțelege lectura ca pe un act de mântuire existențială, dacă asemănăm cărțile cu „cei mai credincioși amici ai sufletului, care ne sprijină în singurătate, ne ajută să uităm asprimea oamenilor și a lucrurilor, ne potolesc patimile și griile și adorm în noi plictiseala” (Jeremi Collier, critic de teatru englez).

În cărți găsim un număr infinit de gânduri și păreri. Când deschizi o carte, ai privilegiul de a intra în contact cu minți de seamă, cu mari cugetători, cu spirite pure, care au dus lupta aceasta crâncenă numită viață și care, gratuit, necondiționat, îți pun la dispoziție înțelepciunea lor. Realitatea nu ne este de ajuns. Niciodată nu vom avea cunoștințele necesare pentru a înțelege totul despre noi înșine și despre ceilalți. Citind o carte, devii mai pacifist. Efectul este sigur. Și aceasta pentru că, fiind pus în fața unei multitudini de păreri și viziuni, îți deschizi mintea și devii mai tolerant, mai conștient că trăiești într-o lume a diversității de opinii și idei, mai conștient de faptul că fiecare își poartă propria experiență și propriul adevăr.

Singurătate... Ah, nu, cărțile nu înseamnă singurătate. Nu o singurătate care te apasă și „care te face să te simți singur”. Dimpotrivă, cărțile îmbogățesc singurătatea ta și te fac să o iubești, să o îndrăgești, să o cauți chiar. Cărțile te învață, de fapt, să prețuiești singurătatea. Să te bucuri de acele momente când poți sta, în intimitate absolută, tu în față cu tine însuși. Iar aceste clipe, grele, nu te mai sperie, nu cauți ca altădată să ai mereu în jurul tău prieteni, vorbe, zgomot, ci înveți, treptat-treptat, să te cunoști. Înveți să nu-ți mai fie frică de monștrii tăi lăuntrici. Faci pași siguri spre

auto-cunoaștere, pentru că ești povățuit de sfinți buni. Severi, dar nu necruțători sau rău intenționați, cărțile sunt sfătuitoare care, cu dragoste, te ghidează în drumul anevoios al căutării de sine și de eu. E adevărat, cărțile te învață și să fii auto-critic, just, exigent cu tine însuși, cu serioase principii morale, disciplinat și mereu orientat spre depășire, spre creștere continuă, vertiginoasă și fructuoasă. „Din cele mai vechi timpuri, lectura l-a smuls pe om din negura ignoranței. Prin conținutul lor variat, cărțile au luat locul sutelor de dascăli, ele ne-au transformat, ne-au ajutat să ne găsim un rost, limpezindu-ne mintea și sufletul”. Nimeni nu a pătimit din cauza cărților, ci lumea toată a suferit întotdeauna din cauza lipsei sau insuficienței cunoașterii de carte.

Am citit, odată, mai de mult, că, în toate împrejurările vieții, fie ele mai grele, fie mai ușoare, trebuie să continui să citești. De ce? Pentru că, neapărat, într-o zi, vei descoperi într-o anumită carte acel răspuns pe care îl căutai, poate, de ani de zile, la întrebarea aceea grea a ta. Neapărat, cineva, cândva, a simțit la fel ca tine, s-a confruntat cu problema pe care trebuie s-o înfrunți astăzi tu, și a lăsat mărturie despre aceasta într-una dintre miile și milioanele de file care s-au scris de-a lungul timpului. Găsește acel prieten. „Tot ceea ce e ome-

nesc se găsește în cărți. Înțelepții care au lăsat mărturii scrise „sunt ca niște drumeți ce au străbătut înaintea noastră căile suferințelor și ne întind mâna, chemându-ne lângă dânșii atunci când ne simțim în restriște” (Bernardin de Saint Pierre).

Generozitate... E uimitor cum acționează cartea pe căi nebănuite și neștiute de nimeni. E o taină modul în care aceasta pătrunde în sufletul cititorului și zidește, clădește, purifică, fortifică. Efectul cărții nu este „palpabil”, cartea e tainică și ascunsă și acționează ca un sculptor tăcut, care nu își dezvăluie secretele procesului său de lucru și se menține nevăzut. Dar, de la o depărtare discretă, își admiră, într-un final, produsul, și este mândru de ceea ce a reușit să facă. De ce generozitate? Pentru că, de multe ori, de fiecare dată aproape, personajele centrale ale cărților, mai ales ale celor pentru copii, sunt oameni cu inimă bună. Realitatea zilnică poate fi uneori detestabilă, cartea însă, a cultivat mereu idealul. În carte, predomină și biruie, de foarte multe ori, bunătatea, dragostea, capacitatea de a-ți iubi aproapele, puterea de a rămâne om în cele mai vitrege împrejurări ale vieții. Așa se întâmplă, nu vă pot da o explicație concretă, că, toți cei care „au ajuns să scrie cărți”, sunt inevitabil și oameni cu o mare capacitate de a iubi, oameni de valoare. A citi mult și a căpăta

simțul valorii vin aproape întotdeauna împreună. Nu e oare generos Jean Valjean, eroul din romanul *Mizerabilii* de Victor Hugo, atunci când decide să o înfieze pe Cosette? Nu de dragoste și generozitate este vorba atunci când îi cumpără acesteia păpușa mult râvnită?

În mare măsură, romanele de aventuri pentru copii ne înfățișează eroi puternici, curajoși, dar și extrem de juști. Mizeria lumii se estompează atunci când te cufunzi într-o lectură despre oameni care prețuiesc justiția, care au inima blândă, care sunt capabili de cele mai mărețe înfăptuiri. Indiferent de corupția, minciuna, lașitatea pe care le întâlnim zi de zi în existența noastră cotidiană, cu ajutorul cărților, în sufletul nostru se zidește o altă lume, o lume numai a noastră, unde binele, frumosul și umanitatea nu sunt noțiuni desuete. Cu această lume în suflet, putem face față oricăror nedreptăți și putem contribui, fie și într-o măsură infimă, ca binele să învingă ura și ca în lume să domine iubirea aproapelui.

Cărțile au fost întotdeauna puțin, sau mai mult, sau foarte mult, idealiste. Ele nu sunt o copie a realității. Scriitorii s-au aflat întotdeauna „printre astre”. Dacă realitatea nu ne oferă exemple demne de urmat, nu înseamnă că scriitorii și noi, cei care îi citim, nu vom crede în ele. Cărțile rămân un

bastion la adăpostul căruia se ascund cei sensibili, cei puri, cei iubitori de adevăr. Nu ne vom putea dezice niciodată de cărți.

Prietenie... Ah, cât de frumos este redată prietenia în cărți! Vă mai amintiți de romanul *Sigur pe lume*, de Hector Malot? Este romanul copilăriei mele și, probabil, a multor altor copii, unde ni se înfățișează prietenia încântătoare dintre Remi, băiețelul orfan, personajul central al cărții, și Mattia, un copil al străzii. Legătura dintre cei doi este înduioșătoare și ne mișcă aproape până la lacrimi. Doi copii fac față vicisitudinilor vieții și unor greutăți mult prea mari pentru vârsta lor, pentru că se au unul pe altul, iar aceasta îi face puternici. Sau, în *Numără stelele*, de Lois Lowry, carte din concursul „Bătălia cărților”, ediția 2017, cât de frumoasă este prietenia dintre Anemarie și Ellen, o daneză și o evreică. Au făcut față crimei, unei nedreptăți teribile, pericolului și morții datorită atașamentului puternic pe care și l-au purtat și datorită solidarității pentru o cauză justă. Sau, sigur, nu i-ați uitat pe mușchetari! „Toți pentru unul și unul pentru toți!”

Dragostea de mamă... Cât de mult au cântat-o poezii! Eminescu, poetul nostru național, „o, mamă, dulce mamă...”, Grigore Vieru, basarabeanul de seamă... toți și-au iubit nebunește mama. Din această legătură, plină de dragoste, mamă-fiu, au

curs, după aceea, fluvii de cuvinte și de simțăminte duioase devenite poezii consacrate. Un om care își iubește mama nu poate fi un om rău. Ulterior, atunci când ne îndrăgostim, cărțile ne ajută să ne exprimăm iubirea.

Sau... umorul! Ironia și autoironia! Frumos ne învață cartea, să ne privim pe noi înșine puțin ironic, cu o ușoară și subtilă ironie. Marii dramaturgi au fost mari umoriști. Teatrul, prin specia „comedie”, mai ales, a biciuit societatea pentru metehnele și neajunsurile ei, ridiculizând și arătând în toată urâtenia lor lăcomia, ambiția nemăsurată, trândăvia, minciuna, invidia, bârfa. Râdem de personajele înfățișate de Molière, de Gogol, sau, de al nostru, genial, Caragiale. Teatrul este mai mult decât o oglindă, este o lupă care mărește totul (citez cu aproximație din dramaturgul român contemporan Matei Vișniec). Teatrul ne oferă marea șansă de a ne refugia în râs, atunci când povara existenței cotidiene ne apasă, dar, totodată, ne pune în fața unui examen serios, acela de a ne analiza pe noi înșine și de a vedea dacă, nu cumva, biciul umoristic al dramaturgului ne vizează. Este un examen de critică și de autocritică, dar, pe care, dacă suntem destul de sinceri, îl putem trece fără frică, conștientizându-ne părțile la care avem de lucrat (suntem oameni, deci, supuși greșelilor) și îndreptându-ne. Când suntem onești față de propria persoană, putem constata că uneori am fost egoiști, alteori nedrepti, uneori avizi de putere și prestigiu, alteori certăreți. Anume teatrul (și întreaga literatură, de altfel) ne oferă ocazia să ne vedem, pe noi și pe alții, întruchipați pe scenă, să ne privim dintr-o parte și să tragem concluziile necesare. Literatura (poezia, proza, teatrul) ne face să ne aflăm într-o continuă luptă, o luptă pentru perfecțiune.

Suferința... Mă întreb uneori, cine e mai suferind, cine suferă mai mult pe lumea aceasta: cel care știe carte sau cel care

nu știe? E adevărat că scriitorul american Hemingway spunea că a întâlnit foarte rar oameni inteligenți fericiți. Dar de ce se întâmplă lucrul acesta, pentru că, într-adevăr, poate fi așa? Răspunsul este următorul: cărțile nasc întrebări (chinuitoare uneori), cărțile tulbură, răscolesc, răvășesc, ne fac să fim mai alerți, mai conștienți de faptul că există răul în lume. Începe să ne pese de anumite probleme existențiale sau ale lumii în care trăim, și nu mai putem fi calmi asemenea unei „vacii sătule care își rumegă netulburată fânul” (o expresie pe care am reținut-o din *Adolescentul* lui Dostoievski). Calmul acesta este pentru cei care nu vor să cugete. Dar un om deplin nu se poate lipsi de această „insuportabilă povară”, care îi aduce, însă, și foarte multe plăceri și foarte multe satisfacții. Omul centrat pe creștere și desăvârșire, pe purificarea esenței sale umane, caută „chinul” acesta, caută mijloace prin care „să-și frângă inima”. Căci inima e făcută pentru a fi constant „frântă”, iar prin aceasta înțelegem că omul este, de fapt, profund sensibilizat în fața frumosului. „It was heart-breaking. That is all right. I like to have my heart broken”, spunea Kurt Vonnegut. Așadar, noi, cititorii, deși suntem la curent cu faptul că a citi, a învăța și a descoperi poate fi uneori inconfortabil, nu putem nicidecum să ne lipsim de acest zbulcium sufletesc care însoțește cunoașterea (a lumii și a sinelui), pentru că acesta dă sens existenței noastre și ne face să avem senzația că nu degeaba ne-am dus veacul pe pământ, nelăsând după noi nici cea mai vagă urmă. Existența noastră, parte din ființa noastră și tot ceea ce am fost și am gândit vreodată se întipărește într-un colțisor în marea memorie a universului, făcându-ne fericiți că nu am picat la cel mai important examen din viața noastră: acela de a fi și nu doar de a viețui. Revenind la întrebare, eu aș afirma că omul „citic” suferă, din contra, mai puțin, și că nu e adevărat că „prostul este fericit”. „Prostul” poate fi

„inconștient” fericit, dar „fericirea conștientă” este accesibilă numai celui învățat. De asemenea, cel „învățat”, pus în fața unei probleme, poate privi acea problemă din mai multe perspective. Astfel, el constată că „nici dracul nu-i așa de negru” și că soluțiile există. Pentru aceasta este nevoie să nu vezi doar „albul” sau doar „negrul”, adică să te limitezi sau să fii limitat din lipsă de cunoaștere, ci să constați că există și nuanțe de gri. Omul posesor de cunoștințe va ieși mai repede din orice impas al vieții, e asemenea rezolvării unei probleme de geometrie sau fizică: trebuie să știi anumite formule. Înțelepciunea populară poate susține multe, precum că „prea multă carte strică”, dar cred că nimeni nu neagă că, la un examen la fizică, chimie sau geometrie e mai bine să iei un punctaj mai mare decât unul mai mic (ridicol de evident). În privința „daunei” produse de „prea multă carte”, aceasta se întâmplă atunci când îți propui să devii doar „deștept”, nu și înțelept. Deșteptăciunea „bună” e în tandem cu anumite virtuți și valori umane, spirituale, pe care de asemenea trebuie să le cultivăm. O minte sănătoasă și o inimă curată! (ca să parafrazăm dictonul latin frecvent menționat în sport, care se referă la corpore sano). Închei acest gând cu citatul

din Borges, care subliniază foarte bine că lectura este o alegere: „Lectura e o formă de fericire, dar nu poți obliga pe nimeni să fie fericit”.

Cărțile, laudă clasicilor, ne pun întotdeauna în față modele. Modele de omenie, de integritate. Nu am putea trăi fără ele. Un copil, un adolescent, un tânăr are neapărat nevoie de modele. Este chiar periculos ca tânărul în formare să fie văduvit de prezența povăuitoare a cărților. Într-o asemenea împrejurare, el va prelua comportamente pe care le va vedea în jurul său, la televizor sau în stradă, printre influențe mai mult sau mai puțin binefăcătoare. Tânărul al cărui caracter nu este încă pe deplin format nu va avea, în lipsa cărților, un standard de valoare, ceva care să-l țină la adăpost de partea întunecată a societății. Păstrând încă fărâme de inocență din copilărie, adolescentul, încă pur și necorupt de vicii, are nevoie să spere, să creadă în prietenie, dragoste, bunătate, să nu-și lase sufletul să alunece în deznădejde și disperare. Cartea strecoară în sufletul tânărului acea licoare care-i întărește inima. Aceasta ar putea fi o chestiune de viață și de moarte.

În *Puterea cărții*, Ion Stoica pune o întrebare originală: „A câta putere în stat este cartea?” Răspunsul lui este: „Cartea nu intră în ordinea puterilor comune, a ierarhiilor ușor de recunoscut, nu reprezintă o forță global instituționalizată, deși există atâtea instituții ale cărții. A câta putere? Ultima, sau, mai degrabă, cea fără rând, cea de care nu ține nimeni seama, o lume de fluxuri tangibile și, totuși, invizibile, pentru a căror detectare nu s-au descoperit încă aparatele potrivite. E un răspuns descurajator și, din fericire, doar parțial adevărat. Cartea este o astfel de putere, una care se supraordonează, care trebuie căutată în țesăturile mai adânci ale societății. Ea conferă noblețe și forță, sens și temeinicie celorlalte puteri. Fără carte, adică fără cu-

noaștere, exercițiul puterilor în societate s-ar întoarce la stadii primare, la drumul scurt și amintirea săracă”.

Într-adevăr, cartea acționează ca o „putere nevăzută”, ca „actorul din umbră”, care susține, pune fundamentul celorlalte puteri. „Adevărata putere este cunoașterea, dar cartea este una dintre uneltele ei cele mai productive”, continuă Ion Stoica. Este bine punctat în citatul extras mai sus că „Ea (cartea) conferă noblețe și forță, sens și temeinicie celorlalte puteri”. Ideal ar fi dacă legiuitorii, ziaristii, oamenii politici ar fi „oameni ai cărții”. Toți „oamenii cuvântului” este imperios necesar „să prețuiască cuvântul”. Iar prin aceasta înțelegem că discursul lor trebuie să fie unul logic, plin de sens. Astfel, vom putea opri flagelul actual numit „Marea trăncăneală”, adică vorbitul mult, ocolind problema și întrebarea, camuflând, de fapt, fapte dezonorante într-o aparență de discurs, pe scurt: mințind. Spre exemplu, se spune că într-un oraș musulman de pe mapamond, cărțile sunt lăsate în stradă, fără supraveghere, inclusiv în timpul nopții, căci se consideră că: „hoțul n-are nevoie de cărți, iar cel care citește nu fură”. Adevărat. Dacă cei a căror meserie constă în „a vorbi” ar zăbovi puțin mai mult asupra cărților, înțelegând și conștientizând „valoarea cuvântului”, aceștia ar dobândi, pe lângă informație, calități omenești esențiale.

Așadar, prin carte omul învață morală, se formează ca ființă verticală, ceea ce este prioritar oricărui alt deziderat. Societatea are nevoie nu doar de „profesioniști”, dar, înainte de toate, de oameni de valoare. Omul cu simțul valorii va avea, înaintea

unui interes pecuniar, scopul de a vindeca oameni, dacă e medic, de a căuta adevărul și dreptatea, dacă e avocat sau judecător, de a elucida și detecta minciuna dacă e jurnalist, de a dori binele poporului dacă e politician și tot așa. Bineînțeles, scopul nobil trebuie să prevaleze asupra intereselor egoiste și meschine. Altfel, vom trăi veșnic într-o societate nedreaptă, inumană, unde cei „blânzi” vor fi mereu mâncați de „fiare”, o adevărată junglă și nu o construcție rațională care să ne reprezinte ca oameni, adică, ca ființe superioare.

Trăim într-o epocă profund desacralizată, a omului deșolat și lipsit de repere, în care „absența cărții echivalează cu superficialitatea și cu neîmplinirea”. Este momentul să ne oprim puțin din goana noastră nebună, care nu ne dă răgazul de a reflecta asupra scopurilor acțiunilor noastre și de a le găsi un sens, să reabilităm sacralul, să conștientizăm că omul este, în primul rând, o ființă gânditoare, să ne întoarcem cu mintea puțin la origini și să evaluăm cât de progresist ne-a fost traseul de la „omul cavernelor” la „omul creator”.

Cartea ne face să trăim în afara minciunii și a prejudecăților. Aceasta mișcă umanitatea înainte. „Vorbesc de acele cărți în care se găsesc fixate aspirațiile de eliberare și justiție ale generațiilor. Acestea sunt moștenirea cea bună din care se poate hrăni fără istov sufletul nostru. Astfel, omul poate birui bătrânețea și moartea... Astfel poate crește lumina, cea fără de amurg a unei umanități în care muritorii îmblânziți se vor simți frați pe pământ și vor birui tristețea trecerii prin viață prin bucuria iubirii” (Mihail Sadoveanu).

ADOLESCENȚII CHIȘINĂULUI CITESC ROMANUL *UN SECRET ÎN LOS ANGELES*

Raia ROGAC

La Biblioteca „Onisifor Ghibu”, filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău, în cadrul Programului de lectură „Chișinăul citește”, ajuns la cea de-a XVI-a ediție, a avut loc o întâlnire a cititorilor cu Doina Postolachi, autoarea romanului *Un secret în Los Angeles*. Scriitoarea a venit de la București special pentru a sărbători împreună cu tinerii cititori lansarea noului volum.

Un secret în Los Angeles este cel de-al șaselea roman al autoarei (după *601 sau Valiza cu busole*, *Maestri din cotidian*, *Vicii 18+*, *Ambroise* ș.a.), dedicat adolescenților.

Cartea începe cu o biografie a Doinei Postolachi și o prefață a cercetătoarei, dr. în filologie - Aliona Grati, intitulată *Visele tămăduitoare ale literaturii*. Referitor la *Un secret ...*, prefațatoarea concretizează că acesta este, în esență, un rezultat al armonizării conștientului și inconștientului autoarei prin dramatizarea unor aspirații și obsesii cu limpezirea descriptivă a unui roman de aventuri. În continuare, se mai specifică că dincolo de regia de tentații ce asigură lectura, cartea își configurează mesajul ca o invitație la visare și ca un îndemn la puterea de a ne urmări visele, de a accepta visul ca dimensiune a vieții noastre. Ea ne face să întrevădem simpatia Doinei Postolachi pentru acest mod de a trăi, de a gândi lucrurile în esența lor și de a crea. A.G. concluzionează: Astfel, romanul predispozează spre înțelegerea insondabilă a ființei ca mister și miracol, spre fan-tezie, contemplație și percepție poetică a vieții și, nu în ultimul rând, am notat mai sus, spre lectura antrenantă a unei povești de succes.

Debutul succesului romanului a fost marcat în cadrul lansării de la Biblioteca „Onisifor Ghibu”, despre care vom relata mai jos. Anticipând, vom arăta că volumul a apărut la București în 2018 la Editura „Tra-cus Arte”, la care au mai fost editate cărțile autoarei *Vicii 18+*, *Ambroise* și antologia *Diagonale reflexive*. Doina Postolachi este membră a Uniunilor Scriitorilor din R. Moldova și din România, laureată a mai multor premii a USM și a Concursului Internațional de Poezie „Giovani e Poesia Triuggio” din Milano, Italia; de asemenea, este câștigătoarea Trofeului de Argint al Camerei Deputaților din țara sus-numită, precum și a unei burse de creație USM. Debutul în poezie a fost apreciat de Uniunea Scriitorilor din Moldova cu un premiu special pentru volumul *Galerie de gânduri*, care a văzut lumina tiparului la Editura „Prut Internațional” din Chișinău. Tot în capitala RM, la Editura „Pontos”, ulterior au apărut alte două volume de poezie *Lumina de peste nopțile mele* și *Nostalgia neîntoarcerii*. După proba lirică a publicului cititor, autoarea își schimbă vectorul de creație pe scrierea romanelor. Pe lângă cele menționate deja, vom completa inserarea cu *Scrisul între vindecare și destin*, titlu care face parte din colecția Editurii „For You” din București.

Noul roman, după moda vremurilor noi, se cuprinde în doar 135 de pagini, acțiunea se desfășoară în doar două săptămâni, surprinzător este deznodământul, care are loc într-o sâmbătă, în Spania. Eroina principală este Karen, sigură că (p. 18) *fiecare om tânjește după fericire, toți o cau-*

tă, dar nimeni nu recunoaște că nu are timp de ea. Karen se avântă în căutarea fericirii și în cele din urmă o găsește, fapt, ce denotă conținutul pozitiv al romanului, lăsând loc speranței să-și găsească întruchiparea în visuri care pot fi văzute cu ochii atunci când îți dorești mult acest lucru.

Narațiunea începe de luni și se încheie sâmbătă. Karen află (p. 89) de la un băiat, Nicolas, că în America e criză de vise și visuri. Nu se mai fac așa multe filme bune, nu se mai scriu cărți bune, nu mai apar piese muzicale frumoase, moda, și ea, pălește, așa că s-a oferit să fie de ajutor. Aducând, de atunci, constant, perne, Nicolas ajută lumea, ajută pe oricine e atras de astfel de perne, o pernă își atrage visătorii, așa cum o carte își atrage cititorii. Deși nu o spune, autoarea e sigură că și în R. Moldova adolescenții duc lipsă de vise și visuri, de aceea încearcă să sugereze ce este cel mai important în viață, și nu doar pentru această categorie: *Fiecare om, când vrea ceva, își atrage, în viața lui Magia. Odată ce știi ce vrei, și Magia înțelege ce vrei, ea știe ce să facă mai departe. De aceea e bine să-ți propui un scop în viață. Pentru că, numai fiind un om hotărât, vei putea realiza ceva. Orice!* (p. 95). În cadrul romanului, realizarea visurilor eroinei principale se face cu ajutorul unui alt erou central – băiatul din Juscar, care este un făuritor de Visuri (p. 113).

Romanul vădește o stare accentuată de optimism, lucru mai puțin întâlnit în proza contemporană, se citește ușor, având și tentație detectivistă. Chiar dacă în ultimul timp Doina Postolachi e atrasă mai mult de proza scurtă și romane, ea nu-și trădează prima dragoste – poezia. În romanul pe care am încercat să-l disecăm succint, are sumedenie de fraze lirice, aforistice, metaforice, de exemplu: *a vorbi despre vise chiar este poezie. Fiecare vis povestit este o poezie. Fiecare vis explicat naște alte zece poezii. Nici nu e nevoie să fi poet ca să scrii poezii, ajunge doar să fii un bun vi-*

sător. Inima sângerează lacrimi atunci când este înjunghiată de o mare dezamăgire sau trădare ș.a.

La lansare, în debutul ei, Vitalie Răileanu, directorul Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, totodată și moderator al evenimentului, a făcut o scurtă prezentare a creației scriitoarei Doina Postolachi, arătând că nu este pentru prima oară când aceasta vine în instituția gazdă, aici fiind lansate și alte cărți ale autoarei, care s-au bucurat de succes la public. Protagonista noastră este o bună prietenă a Bibliotecii, a specificat moderatorul. Mă bucur atât pentru Doina Postolachi – fiica, cât și pentru Veronica Postolachi – mama. Am invitat doi critici literari care au scanat romanul, reflectând adevărul care poate să-l cuprindă o carte.

Mai întâi și-a expus opinia Ludmila Șimanschi. Din start vorbitoarea a accentuat că romanul este unul de mare interes, cu un titlu incitant, în care se cuprinde cuvântul magic *Un secret...* Evident că cititorii sunt atrași de secrete, fie chiar ele și din America sau, poate, cu atât mai mult. Cunoscând cărțile Doinei Postolachi, cercetătoarea a spus că noua carte a surprins-o plăcut. Am citit-o lejer, lăsând loc și unui experiment de a mă antrena în combinarea ficțiunii cu realitatea. Sensul noului volum este în puterea de a crea și a visa a autoarei. Accentul se pune pe credință și magie, a mai ținut să sublinieze Ludmila Șimanschi. Coperta cărții este portocalie, astfel autoarea reușește să nuanțeze în această culoare și pânza romanului, culoare care luminează viața. Eroina principală, după moartea soțului, la 65 de ani, își propune să devină scriitoare și reușește. Este o asociere și cu destinul mamei Doinei Postolachi care, cu mult stoicism a depășit multe greutăți în viață și a reușit să-și educe bine copiii. În paralel cu activitatea pedagogică, a făcut și a publicat studii literare, obținând titlatura de critic literar, a susținut doctoratul în filologie la Iași. Vorbitoria L.Ș. aprecie-

ază romanul ca pe unul cognitiv. În carte sunt dezvăluite trei tipuri de personaje: personaje care au visuri, care vând și care dăruiesc visuri. În roman sunt dezvăluite relații interesante ale Sinelui cu Dumnezeu. Eroina este o personalitate puternică, care poate să viseze scrierea unei cărți și poate să-și salveze nepoata. Un specific al cărții este modul de a amesteca realitatea cu ficțiunea. Romanul a intrat în viața mea, după o săptămână de lectură am adormit fericită, a concluzionat Ludmila Șimanschi. Cartea ne ajută să fim mai buni.

În continuare criticul literar Aliona Grati a mărturisit că momentele principale despre această carte le-a prezentat în *Prefață*, ținând să arate că ea este una diferită de cărțile precedente. Autoarea se reface de la zero, este o carte motivațională, mai ales pentru adolescenți, care sunt în număr mare prezenți în sală. Această carte poate să ne scoată și din depresie, stare des încercată astăzi de orice categorie de vârstă, dar mai ales de tineri. Însăși autoarea a avut de trecut prin multe greutăți și datorită credinței în Dumnezeu le-a trecut cu brio, astfel experiența personală luând în roman postulatul de învățatură. Romanul captivează și se citește ușor, ca unul de aventură. Am felicitat-o și la București la Târgul de Carte, unde a avut prima lansare a romanului, o felicit și în continuare, sunt sigură că cititorii lecturând cartea vor avea o relație specială cu ea, vor dori s-o recitească, să aplice în practica de viață sfaturile pe care le conține.

Un cuvânt aparte i-a revenit profesoarei de limba și literatura română Veronica Postolachi care, în postură de mamă și scriitoare, a opinat că Doina Postolachi este ce este grație multiplelor lecturi. Despre noul roman a spus că a fost prima lui cititoare, dar și redactor. Este fericită că noul volum al Doinei se bucură de apreciere. O testare în acest sens a făcut-o cu discipolii săi, începând cu elevi de la clasa a V-a. O parte

din elevii din clasa a IX-a, prezenți la manifestare, au încercat succint să-și împărtășească cele mai impresionante gânduri despre carte, apreciind-o în felul următor:

- romanul ne învață că dacă dorim mult un lucru și luptăm pentru aceasta el cu siguranță că se va îndeplini;
- trebuie să învățăm a vedea magia în lucruri simple, doar crezând în visuri ne putem determina un scop în viață;
- noi suntem cei care îndeplinim visurile și le dăm culoare;
- este o carte cu gânduri magice;
- este o carte care poate modela gândurile adolescenților;
- este un roman motivațional;
- ceea ce m-a impresionat în special: regenerarea fizică, trebuie să ne avântăm după vise;
- romanul m-a fascinat.

Elevii au mulțumit autoarei pentru carte și au promis că vor lectura și altele, doar să mai scrie la fel de tentant pentru tineri.

Pe final, directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, dr. Mariana Harjevschi, prezintă la manifestare, a remarcat: Biblioteca „Onisifor Ghibu” mereu găzduiește evenimente frumoase. Adresându-se autoarei, i-a spus: Doina, să știi că ești binevenită în spațiile bibliotecilor noastre din Chișinău. Ai avut emoții deosebite, precum deosebiți sunt și cititorii noștri. Ai auzit doar primele impresii. Cartea urmează să culeagă încă multe alte impresii în cadrul lecturilor de vară, cele mai bune din ele vor fi evidențiate la conferința de totalizare a Campaniei de lectură *Chișinăul citește* din toamnă. Te așteptăm de fiecare dată cu drag și sperăm că mai ai în sertar și alte creații de valoare, care vor vedea lumina tiparului. Îți mulțumim pentru această carte, scrisă în limbajul și pe placul generației tinere de astăzi, grație

acestui roman adolescenții vor îndrăgi lectura. Mulțumim și celor care s-au străduit să prezinte cât mai atractiv cartea Doinei Postolachi.

La încheierea evenimentului, copleșită de emoții, autoarea a reușit să spună doar atât: mă bucur mult pentru că sunteți mulți, mulțumim la toată lumea: prezentatorilor, bibliotecarilor, publicului, și nu în ultimul rând mamei.

EUGEN DOGA, COMPOZITOR ȘI SCRITOR („Chișinăul citește” cartea *Prietenii mei dragi*)

Larisa ARSENI,
Maestru în artă, bibliotecar

Cultura este cartea de vizită a unei națiuni – iată unul din cele mai rostite adevăruri. Cei care ne asigură un loc onorabil în istorie sunt personalitățile care, prin talentul și pricepera lor, duc faima țării peste hotare.

Nu e o descoperire, nici chiar o constatare că Eugen Doga este una dintre personalitățile proeminente ale Moldovei de la răscrucea mileniilor II și III. Dacă s-ar face un sondaj de opinie printre cei fascinați de frumusețea muzicii, numele lui Eugen Doga ar fi, cu certitudine, unul dintre cele mai des invocate.

„În cântecul lui Doga se poate trăi și visa. Trăi din plin și visa spre mai bine. În cântecul său nu te poți plictisi, nici dispera”; „Ca mirosul de brad în aerul munților, Doga s-a topit în cântec. Nu el își spune azi cântecul, ci cântecul pe el ni-l spune” (Gr. Vieru).

Și dacă îl vom parafraza pe Grigore Vieru, am spune că muzica este sufletul vibrând al vieții omenești. Muzica este posibilitatea și privilegiul artistului de a gândi cu vocea, ori prin intermediul instrumentelor muzicale, în mijlocul oamenilor. Ea este o forță miraculoasă: îndulcește clipa

La eveniment au participat oameni de cultură, scriitori, critici literari, bibliotecari, cititori.

Dezbaterile și discuțiile pe marginea noului roman au fost susținute și de o sesiune de fotografii și autografe, de cărți puse la dispoziția celor care au fost interesați să le procure.

omului trudit și potolește pe omul cel rău. Muzica seamănă copiilor: ea nu poate stăvili răul, dar îl poate amâna...

Emil Loteanu: „În Muzica sa mă atrage seva pământului, autenticitatea, spontaneitatea și plenitudinea sentimentelor. Râvna de armonie, de frumos. Aidoma unei scoici de mare păstrează ecoul trecutului și-l împărtășește admirabil în sonorități contemporane...”

În cuvântul introductiv, exprimat de moderatoarea evenimentului, Larisa Arseni, ne spune că Eugen Doga, invitatul întâlnirii, este Omul și Muzicianul care a dus o viață între imn și vals. Compozitor român, originar din Transnistria, cel care ne-a dăruit Imnul Chișinăului, dar și un vals introdus în patrimoniul UNESCO, recunoscut drept una dintre cele mai frumoase patru creații muzicale ale secolului XX. Nu mai vorbim de sutele de creații adunate în partituri de-a lungul anilor.

Domnia Sa susține, în nenumărate rânduri, că muzica este tratament pentru suflete, un dulce răspuns la orice suferință și o modalitate în plus pentru a obține câteva clipe de liniște lăuntrică. Poate că aceasta este definiția unitară pentru

simplii melomani, dar când vine vorba despre compozitori, muzica este chintesența existenței lor.

Am putea continua șirul de gânduri frumoase și pline de adevăr spuse la adresa compozitorului, acum mai nou, scriitorului și, mereu, Domnului Eugen Doga.

Întâlnirile cu personalități de talia lui Doga sunt întotdeauna extrem de interesante și pline de surprize.

La îndemnul bibliotecarilor de la CAIE, elevii claselor a IV-a de la Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” au citit cartea *Prietenii mei dragi*, inclusă în Programul de lectură „Chișinăul citește”. Drept urmare au venit la Centrul Eminescu, la mult așteptata întâlnire de suflet cu Eugen Doga, compozitor, Artist al Poporului, împreună cu învățătoarele lor, Oxana Rotaru, Veronica Ene și mai mulți părinți.

Chiar dacă domnul Doga a venit cu o oră mai târziu decât era programat, elevii l-au așteptat cu multă răbdare. În tot acest răstimp le-am vorbit despre Centrul Eminescu, despre poetul drag Mihai Eminescu, familia, copilăria, soțiile pe care le făcea împreună cu frații săi, fiind copii, despre Eminescu elevul și încă multe alte lucruri interesante care ne stau la îndemână. Iar când a intrat Domnia Sa, copiii l-au întâlnit cu aplauze și strigăte de buna ziua și bine ați venit.

Domnul Eugen Doga era foarte emoționat, iar fericirea întâlnirii cu copiii putea fi citită pe fața dânsului.

Pentru un timp elevii s-au transformat în actori, prezentând un adevărat spectacol, montat în baza cărții *Prietenii mei dragi*, o carte frumoasă, cu un conținut interesant, viu colorată. Protagonistii cărții, cățelul familiei Doga pe nume Joy și motanul Amur. Două animăluțe de companie, care-i amuză pe stăpâni, le poartă respectul, sunt devotați stăpânilor până la jertfire. Copiii, costumați corespunzător, au încercat să readucă, să reînvie cele mai memorabile momente din viața acestor prieteni, dar și membri ai familiei Doga.

Autorul îi privea cu admirație și satisfacție pe acești frumoși, deștepți și talentați copii. După prezentare i-au adresat mai multe întrebări despre carte, personajele descrise, dar și despre alte animăluțe, care au mai avut parte de răsfațul familiei Doga.

Dumnealui se întoarce imaginar în timp și își amintește anumite momente din copilăria sa, care a fost una plină de sărăcie și lipsuri, dar totuși fericită. Le povestește cum a venit cu încă alți trei băieți la Chișinău, în caroseria unui camion de ocazie, la doar 14 ani, ca să intre la Școala de Muzică. Deoarece nu erau însoțiți de maturi, primul loc unde au nimerit a fost

miliția (astăzi poliția). După ce s-au clarificat lucrurile le-au permis să plece, doar că la școală în afară de paznic nu mai era nimeni, așa că au dormit pe scări până a doua zi. Se uită la copii cu luare-aminte, parcă-i fotografiază și își continuă firul gândului. Până la 11 ani nu prea am crescut – zice – din cauza sărăciei. Și iarăși îi privește atent, cum sunt îmbrăcați, încălțați, amintindu-și, că el era desculț, ca așa era pe atunci, mai ales la țară, oamenii umblau desculți până dădea prima zăpadă. Cândva copil desculț și cu țărâna sub unghii, îmi doream foarte tare să fiu admis la Școala de Muzică. Tot din anii copilăriei își amintește de bomboanele fără hârtie, fără de ambalaj, gen pernuțe, dar gustoase. Erau și de cele scumpe, învelite în hârtie colorată. Se uita cu invidie la băieții care dezveleau încetișor, fără grabă, bomboana adevărată din hârtia lucioasă, atrăgătoare. Amintirea aceasta îi lasă și până azi gura apă.

O altă amintire – despre cum l-a dus tatăl pentru prima oară la școală călare pe cal, l-a coborât și a fost încredințat directorului. La fiecare lecție, chiar în primele clipe când intrau în clasă, se așezau în genunchi și spuneau rugăciunea. Mai întâi intra preotul, îi stropea cu agheasmă, iar sâmbăta și duminica mergeau cu toată clasa la biserică. Erau nemaipomenite acele trăiri. Nu-și

amintește să fi fost impuneri severe, atmosfera făcea din copii oameni, căci exista o energie a cuvântului dincolo de rațiune, de înțelegerea sensului concret, era o inteligență emoțională, inteligența celor șapte ani de acasă.

Cu multă admirație le vorbește despre relația cu biblioteca pe care a înțeles-o și a îndrăgit-o încă din copilărie: acolo era libertate. Libertatea de a citi, a comunica, a evada din rutină. Acces la informație diversificată, dar și refugiu, modalitate civilizată de a petrece timpul liber, de a te instrui, a cunoaște și a învăța lucruri noi. Maestrul Eugen Doga mărturisește că a cochetat și cu poezia, datorită lecturii permanente în bibliotecă. Cărțile trebuie citite selectiv, ordonat și înțelese, altfel pot trece pe alături. Este bine când are cine te orienta spre lecturile necesare.

Acest proces continuu ce nu se încheie când absolvim liceul sau facultatea, toată viața învățăm, acumulăm informația veridică, necesară în scopuri practice, aplicând-o în diferite situații de supraviețuire, cunoștințe cu o valoare de neprețuit.

Și pentru că suntem într-un lăcaș care poartă numele celui mai drag poet Mihai Eminescu domnul Eugen Doga le povestește despre locul pe care îl ocupă poetul în creația dânsului. Subliniază că Eminescu deține un loc enorm în creația sa. Sunt

una din milioanele de coarde invizibile din imensa liră a Universului pe care a creat-o „Eminescu, liră de care am îndrăznit să mă apropii... Eminescu este atât de mare încât către el trebuie să mergem în toate direcțiile: înapoi la Eminescu sau înainte spre Eminescu... Fiecare îl caută pe Eminescu în sine, în forul său interior. Este cosmic, geniul său aparține tuturor, e un fenomen cultural, o imensitate”.

Prima oară a făcut cunoștință cu poezia eminesciană în familia profesorului Alexandru Mișov, culmea că nici nu știa să citească în grafie latină. Îi citeau membrii familiei, iar el, ascultând, i se părea că aceste poezii le cunoaște din copilărie, atât de aproape le simțea, atât de personale erau, conforme sufletului său. A primit în dar o carte „Mihai Eminescu. Poezii”, pe care o mai păstrează și astăzi. Afirmă că a scris multă muzică, fiind inspirat de poezia lui Eminescu. Romanțe, muzică ușoară, muzică pentru filmul-balet „Luceafărul”, care se bazează pe poemul cu același nume, capodoperă eminesciană. Creațiile lui mă inspiră în continuare, de altfel, ca și poezia Veronicăi Micle.

Dumnezeu e lumină, spune compozitorul și-i mulțumește neîncetat Domnului că i-a legat destinul de muzică și nu dorește nicidecum să-l dezlege. Muzica e un miracol! Creația presupune deciptra-

rea (descifrarea) unui cod al artei, al iubirii, al vieții.

L-am rugat să ne interpreteze ceva. În momentul când s-a așezat la pian i s-a schimbat expresia feței, părea că plutește pe alte meridiane în alte dimensiuni ale universului, atâta larghețe, bucurie și lumină, o adevărată feerie, care radia în jur. Ne-a interpretat mai multe creații, dar când a început să cânte muzica din filmul „Maria Mirabela” copiii s-au ridicat, s-au aranjat în jurul dânsului și au început să cânte împreună. Era o mare de voci și un ocean de muzică.

O frumoasă surpriză a fost evoluarea unui artist în devenire, elev de la Școala de Arte „Alexei Stârcea”, care a interpretat la acordeon două creații de-ale maestrului Eugen Doga, valsul „Gingașa și tandra mea fiară” și „Pârăiașul”. Muzicianul l-a ascultat atent, l-a laudat și i-a dat mai multe sfaturi utile în cariera pe care și-a ales-o.

Ne-am simțit favorizați pentru frumoasa ocazie de a ne întâlni cu această somitate de mărime universală. Copiilor le-a plăcut mult cartea *Prietenii mei dragi* scrisă de Eugen Doga, au procurat-o de la librărie, iar autorul cu multă amabilitate le-a oferit câte un autograf. Vor trece ani, iar această întâlnire de suflet, care cu certitudine i-a marcat pe toți, în sensul bun al cuvântului, va rămâne o amintire memorabilă pentru

acești copii, care sunt în formare și în acumulare de frumos.

Elevii, profesorii, părinții, echipa Centrului Eminescu au rămas profund impresionați și mulțumiți de evenimentul produs. I-am urat domnului Eugen Doga mulți ani de viață, de creație și încă multe realizări, împliniri întru binele și prosperarea neamului românesc. Au fost exprimate, dar și scrise impresii în Cartea de onoare a bibliotecii.

A fost cea mai minunată întâlnire, pentru că la CAIE, copiii de la LT „Mihai Eminescu” s-au întâlnit cu un geniu al culturii naționale și universale. Au discutat despre cea mai caldă carte a primăverii *Prietenii mei dragi* și despre muzica unui univers.

Centrul Eminescu a fost astăzi o hrană spirituală nemaipomenit de mare. Acești copii curați, cumiți și curioși cu priviri pli-

ne de lumină și de mare încredere în noi, cei maturi, care le suntem sprijin și prieteni. Am dori să nu-i dezamăgim în acest frumos vis, să-i vedem Mari și foarte Mari în toate, să treacă obstacolele vieții cu aceeași energie și cu același crezământ cu care i-a înzestrat natura și providența, i-au îmbogățit părinții și profesorii.

„Vă mulțumim pentru aceste frumoase clipe de fericire în localul în care adie spiritul lui Mihai Eminescu și chipurile luminoase ale colectivului Centrului Eminescu și Eugen Doga” (Diana Neaun, părinte).

După ce își lasă autograful pe fiecare carte le spune copiilor că va continua să scrie și cărți, dar muzica este prima și ultima iubire a sa pe această lume...

Copiii doresc să facă poze cu maestrul, dumnealui acceptă cu plăcere...

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL AL CĂRȚII „AXIS LIBRI”

Radu MOȚOC

Aflat la cea de a XI-a ediție în perioada 5-9 iunie 2019, acest festival a fost inițiat și organizat de Biblioteca Județeană „V. A. Urechia”. Ediția a fost dedicată Anului Cărții în România, iar evenimentul s-a desfășurat pe Aleea „Axis Libri”, unde s-au amplasat 40 de căsuțe mobile, care au găzduit cărțile editurilor românești și străine.

Anul acesta s-a inițiat și un târg de antichități în prelungirea acestei alee, care a contribuit substanțial la valorificarea unor obiecte de patrimoniu cultural.

Printre invitați se numără și scriitorii din Franța, Turcia, Republica Moldova și Australia.

Din nenumăratele edituri, care au participat la acest eveniment, am selectat câteva:

1. Editura „Istros” a Muzeului Brăilei „Carol I”

- La inițiativa directorului acestui remarcabil muzeu, academicianul Ionel Căndea, au fost publicate de peste 10 ani mai

multe teze de doctorat. La acest stand am selectat lucrarea lui Aurel Iacob intitulată *Țara Moldovei în vremea lui Ștefan Tomșa al II-lea*.

- Din aceeași colecție de teze de doctorat face parte și lucrarea doamnei Adriana Cristina Mazilu, intitulată *Casa Regală a României (1866-1914). Organizare și structură administrativă*.

- O interesantă abordare legată de epoca fanariotă este lucrarea lui Ioan Burlacu intitulată *Năravuri și obiceiuri domnești în epoca fanariotă*, care este o continuare a tezei de doctorat: „Mita în relațiile româno-otomane (1400-1821)”, lucrare coordonată de regretatul turcolog Mihai Maxim.

- La inițiativa a doi remarcabili academicieni, Victor Spinei și Ionel Căndea, a fost reactivată *Colecția „Eudoxiu Hurmuzaki”*. Această a treia serie din colecție cuprinde primul volum de *Documente privind istoria românilor*, care se referă

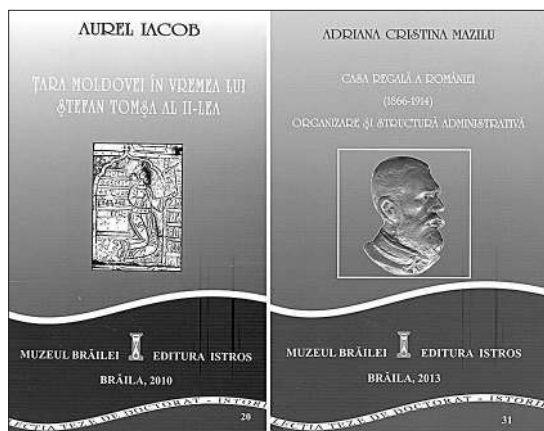

Fig. 1 Editura Istros I

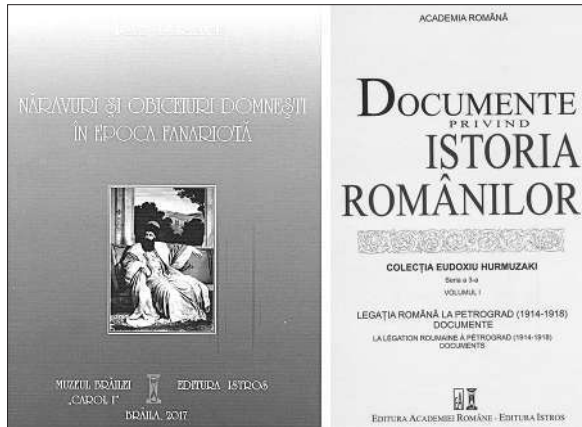

Fig. 2 Editura Istros II

la „Documente ale Legăției Române la Petrograd (1914-1918)”. Lucrarea cuprinde și o interesantă biografie a lui Eudoxiu Hurmuzaki și alta a lui Andrei Oțetea.

2. Editura „Epigraf” din Chișinău a publicat în anul 2018 o lucrare legată de Mitropolitul Gurie al Basarabiei. Această carte intitulată: *Mitropolitul Gurie al Basarabiei – Procesul și apărarea mea* a fost îngrijită și coordonată de Silvia Grossu, doctor în istorie și conferențiar universitar la Chișinău. Distinsa profesoară universitară, măritată cu un strănepot al Mitropolitului Gurie, avea să mărturisească în prefața volumului: „Mitropolitul Gurie este unul dintre cei mai cărturari ierarhi pe care

i-a avut Basarabia vreodată, și el merită să fie așezat cu pioșenie pe altarul memoriei noastre colective”.

3. Editura „Danaster” din Iași a publicat primul volum din: „Biruit-au gândul. Amfilohie Hotiniul” al istoricului Ion Muscalu. Impresionantă este activitatea acestui curat moldovean, Ion Muscalu, care a cercetat în arhive dar și pe teren istoria veche a moldovenilor.

A scris 26 de romane istorice legate de domniile lui Vasile Lupu, Miron Barnovschi, Vlad Vodă Drăculea, Vlad Țepeș, Bogdan Vodă etc.

În „Predoslovie”, la primul volum apărut în 2019, Ion Muscalu avea să mărturi-

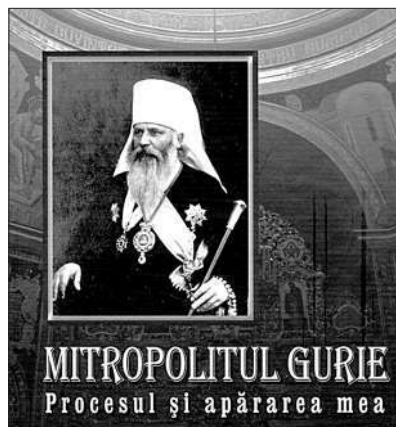

Fig. 3 Editura „Epigraf”

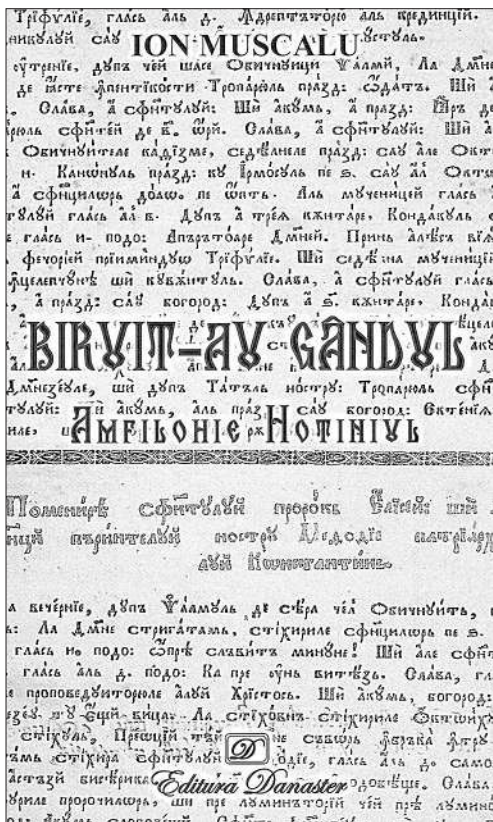

Fig.4 Editura „Danaster”

sească: „Am purces, iubite cetitorule, să izvodesc această carte din râvnă de adevăr și din dragoste pentru înaintașii noștri ce au viețuit cândva în vatra cnezatului de vale de pe Bahlui, leagăn străvechi de cultură și civilizație”. Utilizând un pitoresc limbaj moldovenesc, a considerat să prezinte la sfârșitul volumului un glosar, pentru ca cititorul neavizat să înțeleagă sensul unor cuvinte. Este o plăcere să-l ascuți pe Ion Muscalu recitând din Mihail Eminescu. Așteptăm cu interes al doilea volum.

4. Editura Saeculum I.O. din București, coordonată de I. Opreșan, a inițiat publicarea unor volume deosebit de interesante:

- Republicarea unor lucrări ale lui **Teodor T. Burada** (1839-1923), care a fost un folclorist, etnograf, muzicolog, membru al Academiei Române (1878), constituie o

excelentă inițiativă. Acest moldovean din Iași a fost cel care în anul 1884 a descoperit figurile de ceramică de la Cucuteni. Dar lucrarea publicată în anul 2019 la editura menționată tratează: **„Punctele extreme ale spațiului etnic românesc”**. Sunt lucrări scrise de Teodor Burada după ce vizitează satele românești din Turcia, Istria, Moravia, Galiția, Silezia, Basarabia, Cherson, Caucaz etc.

Aceste lucrări scot în evidență forța de conservare națională a limbii și datinilor strămoșești în condițiile atât de vitrege ale opresiunii administrative și religioase, avea să tragă concluzia editorul I. Opreșan.

- O altă ediție îngrijită de I. Opreșan este lucrarea în două volume a lui Radu Cosmin (1879-1959), intitulată: **Românii la Budapesta**, care a apărut pentru prima dată în perioada anilor 1920-1921. Autorul **Radu Cosmin** a fost cadru didactic și a predat limbile română și franceză la mai multe licee din București, Brăila, Constanța, Iași, Vaslui și Ploiești. A fost decorat de către regele Carol al II-lea cu Ordinul Steaua României în grad de ofițer. Autoritățile comuniste au hotărât în perioada 1949-1959

Fig. 5 Editura Saeculum I

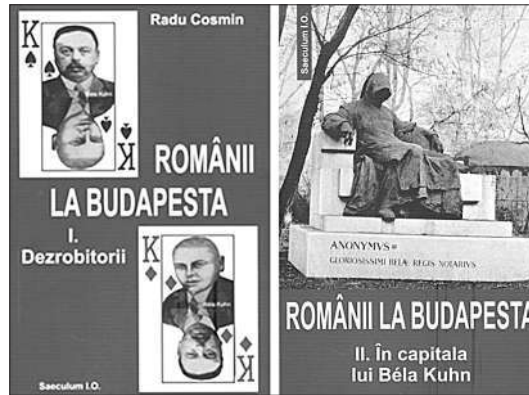

Fig. 6 Editura Saeculum II

să fie plasat în domiciliu forțat la Pucioasa, unde a și decedat în ziua de 26 februarie 1959.

Primul volum, intitulat *Dezrobitorii*, prezintă desfășurarea luptelor Armatei Române cu trupele comuniste ale lui Béla Kuhn, care ne-au atacat de două ori, cu gândul de a recuceri Transilvania.

Volumul al doilea, *În capitala lui Béla Kuhn*, constituie o monografie a Budapestei în momentul zdrobirii de către Armata Română a bolșevismului instaurat de Béla Kuhn, dar și a demnității, vitejiei, generozității Armatei Române în relațiile cu civilii și oficialitățile ungare, chiar și cu prizonierii din lagăre.

Aceste două volume constituie o restituție istorică și merită a fi citite fără ură și părtinire.

- Cu surprindere, am depistat pe rafturile Ed. Saeculum Vizual, o lucrare intitulată *Falimentarea economiei naționale. Procesul celor opt guvernări postrevoluționare. 1990-2004*, de Vasile Stan.

În anul 2009, a apărut numai primul volum, care se referă la perioada anilor 1990-1992. Din păcate, continuarea acestei lucrări va fi sistată din motive de sănătate a autorului. Acesta mărturisește în prefață: „Am ajuns, fără să vreau, martor conștient la cea mai mare dramă provocată poporului român”.

Este un subiect deosebit de interesant, văzut și analizat din perspectiva realității de astăzi.

5. Este cunoscută lucrarea excelentului critic literar Nicolae Georgescu, publicată la Editura Princeps Edit din Iași, intitulată: *Cu Veronica Micle prin infern*.

Această carte, apărută în anul 2008, cuprinde informații deosebit de interesante referitoare la istoria literaturii române.

Fig. 7 Editura Princeps Edit

Fig. 8 Cărți editate de „Auchan”

Demn de remarcat este efortul autorului de a descoperii lucruri inedite legate de viața scriitorilor români.

Un bun exemplu îl constituie capitolul intitulat: „Un nume pentru eminescologie”, unde autorul dezvăluie tragedia familiei I. E. Torouțiu, necunoscută până la data când a fost editat acest volum. Editura avea să facă o remarcă, prin redactorul ei, Daniel Corbu, la adresa eminescologului N. Georgescu: „Având un simț al construcției ieșit din comun, dublat de harul poveștii și triplat de feroarea documentaristului, eminescologul N. Georgescu aduce prin această carte, adresată iubitorilor poetului național de toate vârstele, una din marile contribuții la tezaurul eminescian”.

6. O inițiativă lăudabilă a fost făcută de „Auchan”, care a reeditat un număr de **100 de lucrări** ale unor scriitori clasici precum: James Joyce, Charles Dickens, Francis Scott Fitzgerald, Anne Brontë, Oscar Wilde, dar și scriitorii români: Cezar Petrescu și Mihail Sebastian.

După un mai vechi obicei practicat de *Biblioteca pentru toți*, la sfârșitul unor volume sunt nominalizate lucrările publicate până la acea dată. „Auchan” avea să motiveze această inițiativă: „Colecția 100 DE NUME CU RENUME pune laolaltă scriitori clasici și

contemporani ale căror opere reprezintă modele de perfecțiune literară. Cele mai importante, cele mai premiate, cele mai vândute, cele mai iubite scrieri de ficțiune, cărți pe care abia așteptați să le citiți”.

Prețul fiecărui volum este rezonabil, de 9,9 lei, oferind o bună oportunitate de a fi achiziționate.

7. Editura Muzeului de Istorie Galați a editat un album de cărți poștale ilustrate cu imagini vechi din Galați.

Au fost cinci colecționari, care au oferit spre publicare aceste cărți poștale: Laurențiu-Lucian Drăgușin, Neculai Miloșovici, Ilie Negrea, Iulian Panait și Florențiu-Valentin Tanascov.

Albumul este compartimentat pe patru capitole:

- Vatra vechiului Galați
- Piața Regală
- Strada Domnească
- Stradelele urbei.

Directorul muzeului, care a îngrijit acest album, **Cristian-Dragoș Căldărașu**, avea să facă următoarea precizare în prefața albumului: „Galațiul era un oraș cosmopolit, unde se întâlneau români, evrei, greci, armeni, bulgari, ruși, sârbi, lipoveni, nemți, englezi, francezi, italieni, olandezi, polonezi, unguri, turci... dar și un oraș cu o arhitectură aparte a clădirilor

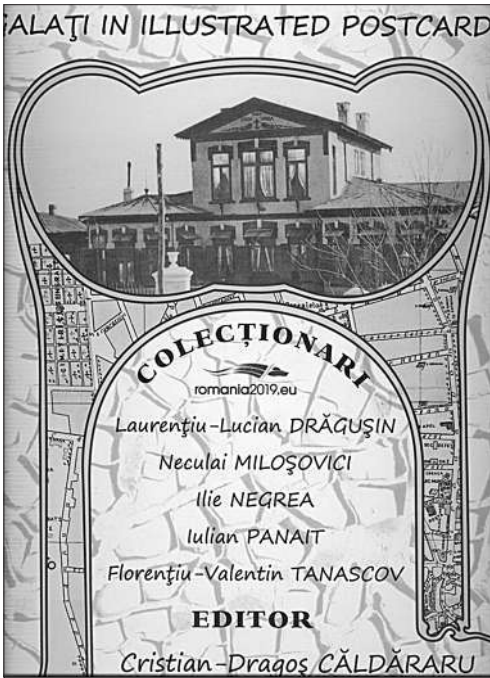

Fig. 9 Editura Muzeului de Istorie din Galați

impunătoare, precum Camera de Comerț, Bursa, Pescăriile Statului, Palatul Justiției, Palatul Administrativ, Institutul Notre Dame de Sion, Tribunalul Covurlui, Palatul Episcopal sau Palatul Navigației”.

Albumul conține 409 cărți poștale, care au o casetă tehnică explicativă în limbile română și engleză.

Fig. 10 Semne de carte realizate de Muzeul de artă din Galați

8. Muzeul de artă din Galați s-a remarcat cu un stand interesant de volume de critică artistică, dar și obiecte personalizate, precum **semnele de carte**.

Printre aceste obiecte se puteau remarca semnele de carte pe suport de piele, reprezentând picturi ale unor artiști români precum: Nicolae Tonitza, Lucia Dem. Bălăcescu, Iosif Iser, Nicolae Grigorescu și Theodor Aman.

9. Nu în ultimul rând trebuie să amintim de standul **Bibliotecii „V.A. Urechia”**,

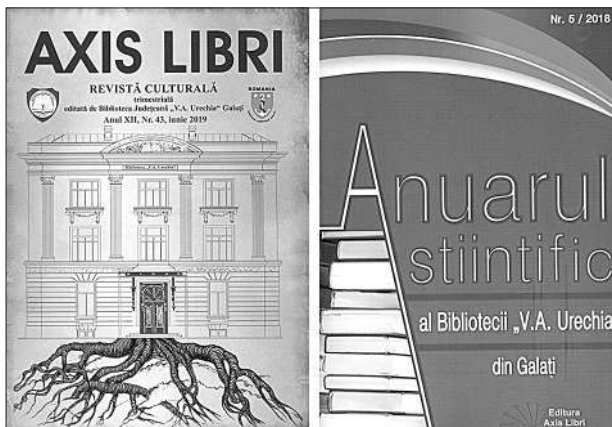

Fig. 11 Reviste editate de Biblioteca „V.A. Urechia”

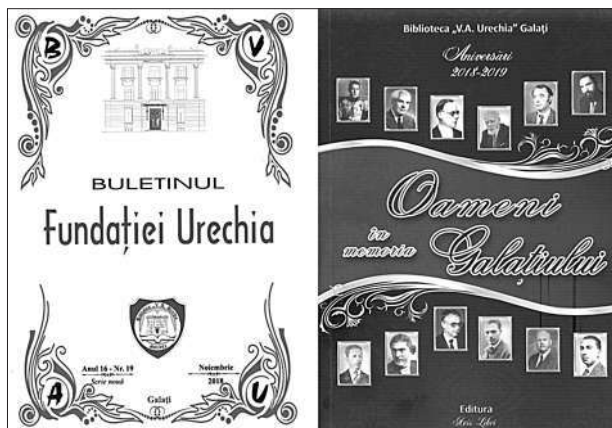

Fig. 12 Reviste editate de Biblioteca „V.A. Urechia”

remarcat atât prin expunere, dar mai ales prin prezentarea oficială în fața publicului, care a fost numeros, publicațiile tradiționale editate de bibliotecă.

- **Revista culturală Axis Libri** a ajuns la numărul 43, după 12 ani de redactare. O emoționantă declarație făcută de directorul prof. dr. Zanfir Ilie, care, la plecarea din această funcție a publicat un articol pe care îl intitulează: „Gânduri la despărțire. Nu credeam că voi putea pleca vreodată!”

Fig. 13 Antichități prezente la acest Festival al Cărții „Axis Libri”

Cu siguranță, cei care cunosc activitatea acestui remarcabil manager și om de cultură, vor constata cu ușurință dezvoltarea acestei instituții, care s-a dezvoltat și prin înființarea mai multor filiale la Galați și în străinătate, precum în Basarabia, Ucraina și preconizatele filiale din Valea Timocului și Bucovina de Nord.

- **Anuarul științific al Bibliotecii „V.A. Urechia” din Galați**, ajuns la nr. 5, publică lucrări de patrimoniu cultural, biblioteconomie, cultură și civilizație, dar și cronică de întâmpinare.

- **Buletinul Fundației Urechia**, care re- apare anual începând cu 2008, a ajuns la nr. 19 și a fost fondat inițial de însuși V.A. Urechia, în anul 1901.

- O altă inițiativă a directorului Ilie Zanfir o constituie editarea unor volume anuale dedicate unor personalități gălățene, intitulate **Oameni în memoria Galațiului**.

Redactată de un colectiv inimos, condus de Camelia Toporaș, această publicație, ajunsă la numărul X, pune în valoare biografiile unor personalități legate de Galați.

Remarcabilă este biografia lui Paul Păltânea, din acest număr, cel care a scris în două volume *Istoria orașului Galați de la origini până la 1918*, pentru care a luat premiul Academiei Române.

Festivalul Cărții „Axis Libri” din anul 2019 poate fi considerat un mare succes prin punerea în valoare a editurilor și a prezentărilor de carte însoțite de o muzică adecvată și mai multe concursuri.

A fost o reală politică culturală, făcută cu un mare efort fizic și cu siguranță și financiar.

Merită toate felicitările publicului gălățean, personalul Bibliotecii „V.A. Urechia”, pentru efortul depus în organizarea și susținerea programului deosebit de complex al evenimentului.

15 iunie 2019

CREAȚIA LUI LUCIAN BLAGA ÎN CENTRUL ATENȚIEI LA MADRID

Ana-Maria CORNILĂ

„Spania sărbătorește alături de România memoria și moștenirea culturală pe care Lucian Blaga a lăsat-o posterității, prin Uniunea Lucian Blaga a Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania. Am inaugurat primul an al sărbătoririi spirituale și culturale a lui Lucian Blaga pe teritoriu iberic, o tradiție pe care o vom purta cu noi și pe care o vom duce la bună împlinire în fiecare an”, a declarat președintele acestei organizații, scriitorul Ovidiu Constantin Cornilă, în deschiderea conferinței internaționale *Lucian Blaga – creație, cultură, universalitate*, eveniment ce a avut loc pe 24 mai, la Universitatea din Alcalá.

Conferința, ce a reunit oameni de cultură, români și spanioli, profesori de limbă, cultură și civilizație românească care predau la școli din Comunitatea Madrid, a fost susținută de prof. univ. dr. Eugeniu Nistor,

de la Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie din Târgu-Mureș; poetul Adrian Popescu, directorul revistei *Steaua*, ce se editează la Cluj; conf. univ. dr. Victoria Fonari, de la Universitatea de Stat din Moldova. Invitat special a fost Veronica Balaj, scriitor și jurnalist din Timișoara.

„Cu cât îl citești mai mult pe Blaga, cu atât te simți mai incitat să îl cunoști mai bine. Lucian Blaga este, așadar, un provocator spre cunoașterea și explorarea nemărginită a interiorului”, a spus Ovidiu Constantin Cornilă, moderatorul evenimentului.

Poetul Adrian Popescu, născut în Cluj, orașul lui Blaga, a rememorat trăiri, emoții și informații pe care a avut oportunitatea de a le capta de la oameni de cultură care l-au cunoscut pe Lucian Blaga. „Cea mai mare dorință a mea, de copil,

a fost să cunosc un poet viu. Un povestitor, credeam, un născocitor de basme. Cum nu știam la cei câțiva ani pe care-i numărăm, vreo 10, cum și unde să-l caut pe poet, am avut prilejul peste vreo patru ani să fac cunoștință cu un poet care-l cunoscuse pe Blaga. Aurel Rău. Locuiam, pe-atunci, la doi pași de «bârlogul lui Faust», de «nebănuitele trepte», adică de spațiul fabulos din cadrul Bibliotecii Centrale Universitare, unde-și avea biroul modest, dar ferit, Blaga”, ne-a spus scriitorul Adrian Popescu, în deschiderea expunerii sale, *Blaga și Clujul*. Evocarea unor mărturii ale unor literați prestigioși, care au colaborat cu Blaga, care i-au citit manuscrisele și i-au publicat poeziile în revista *Steaua*, al cărei actual director este Adrian Popescu, au creat o atmosferă de veac trecut. „Aurel Rău îmi povestea **starea sa de încântare estetică atunci când a citit excepționalul poem *Mirabila sămânță*, în prezența lui Blaga**, la cofetăria Pescăruș (Melody), conștiința valorii literare a textului încredințat *Stelei*, mai mult, generozitatea cu care interlocutorul său îi dăruise manuscrisul”, ne-a mărturisit scriitorul Adrian Popescu.

Idei și structuri de idei în arhitectura sistemului filosofic al lui Lucian Blaga este titlul lucrării prezentate de prof. univ. dr. Eugeniu Nistor.

„Forma definitivă a sistemului filosofic al lui Lucian Blaga o constituie cele patru trilogii: *Trilogia cunoașterii*, *Trilogia culturii*, *Trilogia valorilor* și *Trilogia cosmologică* – ale căror structuri au fost stabilite definitiv de gânditor prin testamentul său editorial din 25 august 1959”, ne-a reamintit prof. univ. dr. Eugeniu Nistor.

„Într-un studiu consacrat «aspectelor fundamentale ale creației culturale», Lucian Blaga se arată preocupat de «**semnificația metafizică a culturii**», care, ca mod specific uman, este departe de a fi un lux, o podoabă sau un moft, ea repre-

zintă chiar împlinirea necesară; căci faptele de cultură au început să se manifeste în momentul în care sub fruntea insului uman s-a întâmplat un salt important de conștiință, care l-au adus în situația de a suferi unele transformări de nivel ontologic – transformări care nu sunt altceva decât așa-zisele «mutații ontologice», cultura nefiind altceva tocmai consecința unor astfel de «mutații». [...]

Împrejurarea că «omul a devenit om», adică subiect cunoscător și creator, în același timp, datorită unor hotărâtoare mutații ontologice, ar putea, desigur, îndreptăți ideea gânditorului român în legătură cu faptul că acesta reprezintă, totodată, capătul ultim al evoluției, căci odată cu ivirea lui în lume verigile lanțului «mutațiilor lui biologice» s-au stins și o altă mutație nu ar mai putea fi posibilă, ceea ce explică și fenomenul bizar, în univers, al «singularității» sale”, a spus prof. univ. dr. Eugeniu Nistor.

Conf. univ. dr. Victoria Fonari a vorbit despre *Gândirea mitică în viziunea lui Lucian Blaga*.

„Filosoful Lucian Blaga și-a structurat viziunea despre gândirea mitică într-o corelație cu gândirea magică. În *Trilogia valorii* este elucidat raportul dintre magic și mitic, care devine unul fundamental. De fapt, obiectivul central nu este gândirea mitică, aceasta devine o cale pentru a putea identifica magicul. Totuși, raportul dintre mitic și magic este investigat în mai multe exemple, unde se observă cum în unele cazuri prevalează miticul, în altele – magicul. Ceea ce înseamnă că pentru Lucian Blaga magicul nu este indisolubil de mitic”, a explicat conf. univ. dr. Victoria Fonari.

„**Lucian Blaga are o predilecție de a asculta ce-i spun cuvintele**. Cuvintele apar în imagini arhetipale, în marja istorică și ontologică a sensului pentru a găsi traseul spre matricea cuvântului sau a imagi-

nii care denotă misterul”, a adăugat conf. univ. dr. Victoria Fonari.

Jurnalista Veronica Balaj ne-a prezentat un reportaj pe care l-a realizat în Lancrăm, satul unde s-a născut și a fost înmormântat Lucian Blaga, și un interviu cu prof. Lelia Rugescu, nepoata poetului Lucian Blaga.

„**De poposești în Lancrăm, înțelegi că trecători sunt «oamenii și leatul. Neschimbat e numai satul»** și, în drum spre casa poetului, încerci zonele adânci ale imaginarului”, ne-a spus ziarista, într-un fel de invitație de a (re)veni și noi în „crâmpeliu de eternitate numit Lancrăm”.

Om de radio, Veronica Balaj a înviorat aerul cu expunerea amintirilor pe care a avut prilejul să le asculte în cadrul interviului pe care l-a luat Leliei Rugescu, fostă profesoară la Universitatea Babeș-Bolyai, din Cluj-Napoca, și nepoata de soră a poetului Lucian Blaga, Lulu, cum am aflat că i se spunea în familie.

Conferința internațională *Lucian Blaga – creație, cultură, universalitate* a fost completată de o frumoasă expoziție de tablouri create de artista clujeană Angela Roman Popescu și de un emoționant recital al interpreților de muzică populară Marilena Trifan și Macedon Botârlă.

Evenimentul a fost apreciat de toți iubitorii de cultură prezenți. Preotul Teofil Moldovan, care aproape 50 de ani a slujit

Biserica Ortodoxă Română, cultura și spiritul neamului nostru, lăsând urme în inimile a mii de credincioși români din toată Spania, a ținut să mulțumească pentru acest eveniment cultural: „Cinstea cea mai mare se dăruiește oratorilor de zi, care ne-au încântat inima, ne-au curățat puțin inteligența, ne-au deschis ferestrele înțelepciunii și au înmagazinat ceva nou multora dintre cei aici prezenți.

Dacă și pe Lucian Blaga, ca pe Eminescu, îl numim «Luceafăr», **pe Blaga, «Luceafăr al culturii românești», nu-l căutați noaptea, ca pe luceferii care sclipesc pe cer... Ci căutați-l în biblioteci, publice și proprii, în librării.** Și, cu cuvintele auzite de tânărul Augustin, marele filosof, părințele filosofiei europene, Papa Ioan Paul al II-lea, «ia și citește!».

Legile de circulație în lume cu carnet de pretenție de român cult presupun să citești operele lui Blaga, ale lui Eminescu și ale celorlalți scriitori ai noștri.

Dar îi mulțumim lui Blaga că azi, aici, în loc de cinste, sediul rectoratului Universității din Alcalá de Henares, Uniunea Lucian Blaga a Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania, ne-a reunit și am constituit România Mare. Și de unde ne vine Soarele? De la Răsărit, din Moldova, Basarabia noastră! Iată-ne reuniți cu drag moldoveni, ardeleni, bănățeni, aici în Alcalá”.

„EU AȘA AM ÎNȚELES SĂ-MI IUBESC ȚARA ȘI NEAMUL, PRIN RESTABILIREA PATRIMONIULUI CULTURAL INTERBELIC...”

Un interviu cu avocatul Iulian Rusanovschi

Iulian Rusanovschi

Născut la 28 aprilie 1987 în or. Glodeni. Absolvent al LT Glodeni, 2005, și al Școlii de Arte, 2002, din aceeași localitate. Absolvent al Institutului Militar al FA ale RM „Alexandru cel Bun”, promoția 2009; al ULM, Facultatea Drept, promoția 2010; al Institutului Diplomatic Român, București, promoția 2011; al Universității de Stat „Alexandru Ioan Cuza” din Iași – 01.10.2014. Magistrul în drept, USM, promoția 2012; Avocat licențiat, promoția 2014. Doctorand la Universitatea Liberă Internațională din Moldova – specialitatea Drept Public.

– *Dragă Iulian, vreau să încep provocarea cu unele fraze celebre despre Timpul. Timpul este aur pe care îl bați cu efigia muncii tale, constata marele istoric Nicolae Iorga, iar cărturarul Garabet Ibrăileanu a spus simplu: Se zice că timpul trece. Timpul*

nu trece niciodată. Noi trecem prin timp. *Important este ce urme – efigii, imprimăm în Timpul – destin, pe care Dumnezeu ni-l rezervă pe acest pământ. Parcă mai ieri îl întâlneam pe Iulian Rusanovschi în calitate de student, dar și președinte al AO ASCOR, la Biblioteca „Onisifor Ghibu” din Chișinău cu un număr impunător de studenți creștini de pe ambele maluri ale Prutului, mai apoi l-am descoperit în calitate de prim-organizator la reedificarea și dezvelirea monumentului celor trei martiri: A. Mateevici, S. Murafa, A. Hodoroșca de lângă Catedrala Nașterea Domnului din Chișinău, mai recent la dezvelirea altui monument pe locul unde a fost Biserica Sfântul Ilie din Capitală. Am ratat, cu părere de rău, lansarea, în anul trecut, a cărții intitulată Războiul Monumentelor, care s-a desfășurat la Sediul cu coloane al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, dar despre care vom discuta separat mai jos. Dacă te-ai născut în 1987, în ajunul mișcării de renaștere națională, presupun că ai terminat liceul în 2005?*

– Da, Liceul Teoretic la Glodeni, acolo unde m-am și născut.

– *În cei 14 ani de studii superioare și activitate de muncă care au urmat, ai reușit să faci două facultăți, două masterate, să editezi câteva cărți, să dai viață la trei copii, dar și la 22 de monumente, să debutezi reușit în cariera de avocat, care asigură familiei pâinea cea de toate zilele, să urmezi un doctorat, neîmplinind încă vârsta lui Cristos. Cum? Cum îți drămuiești timpul, vorba lui Ion Creangă, pentru a reuși să faci atâtea și*

atâtea lucruri frumoase, în timp ce o parte Din ai noștri tineri..., fie la Paris, fie la Chișinău, își petrec viața în baruri și restaurante pe banii agonisiți de părinți prin muncă silnică peste hotare?

– Preoții cărturari de la Mănăstirea Putna au fost cei care m-au învățat să apreciez timpul la justă valoare. Avem în față tot mai puțin viitor și în spate tot mai mult trecut. În viață pierdem ani de zile aiurea, iar în fața morții mai cerșim câteva clipe. Timpul este un dar oferit omului de Dumnezeu și după ce vom muri, în fața lui Hristos vom da socoteală pentru modul în care l-am folosit. Eu așa am înțeles să-mi iubesc țara și neamul, prin restabilirea patrimoniului cultural interbelic – cel mai expresiv, de altfel, și unul înălțător. Monumentele nu le-am edificat de unul singur, ci împreună cu alți tineri care n-au rămas indiferenți la inițiativele mele. Este un merit colectiv și un efort ce poate da rezultate doar în echipă. Gândiți-vă că pentru edificarea unui monument prin reconstituire este nevoie de o cercetare arhivistică enormă, de un proiect întocmit de un arhitect și/sau de deplasări la fața locului și culegerea mărturiilor după caz; se impune și o colaborare cu autoritățile locale, după care urmează partea cea mai delicată – identificarea mijloacelor financiare. Am prieteni care au susținut inițiativele mele, însă ei sunt plecați peste hotare pentru a-și câștiga bucată de pâine. Pe acești oameni minunați nu pot să-i judec, dar îi aștept să se întoarcă acasă pentru că România de Est are nevoie de ei.

– Cine sunt cei care te ajută, mâna dreaptă și mâna stângă?

– Cei care mă ajută sunt oameni frumoși cu suflete nobile. Activitatea de restabilire a monumentelor este una de voluntariat și o muncă unde nu există șefi și acoliți. Pentru fiecare caz în parte sunt alți și alți oameni care susțin o anumită inițiativă. Totuși, voi aminti de minunatul

arhitect Mihail Andrieș – elevul lui Eugen Bâzgu, fără de care ar fi fost imposibil de reconstituit o serie de monumente, pornind doar de la o singură fotografie de arhivă, găsită într-un colț de ziar, cum a fost cazul monumentului eroilor din Primul Război Mondial de la Lipcenii sau cel închinat grănicerului Aurelian Mihăilescu de la Olănești. Cu o minte luminată și o sensibilitate rar întâlnită, arhitectul M. Andrieș reușește de fiecare dată să elaboreze proiectele de restabilire prin reconstituire datorită căroră meșterii pietrari reproduc practic sută la sută monumentele interbelice distruse de bolșevici.

– Când pasiunea sau dorința de a redescoperi și reedifica fostele monumente din perioada 1918-1944 a devenit un scop în sine, un scop, care se materializează tot mai pregnant pe întreg cuprinsul Basarabiei, Bucovinei de Nord, Transnistriei prin dezvelirea celor 22 de monumente până în prezent?

– Totul a pornit de la o idee a unui preot profesor din Suceava – Mircea Bejenaru – care în 2009 a dorit să instaleze o troiță din piatră Viștea în orașul Sângerei, în amintirea familiei Gafencu. Atunci părintele mi-a cerut să îl ajut cu documentația necesară devamării și instalării acelei troițe bizantine, după care mi-a venit ideea că fiecare sfânt basarabean ar trebui scos din anonimat prin edificarea unor astfel de însemne comemorative. Ulterior, alături de tinerii din ASCOR, au fost edificate troițele din Pepeni, Edineț, Baurci-Moldoveni, Cuhureștii de Jos și Hâncești. Între timp, sculptorița Silvia Radu din București m-a îndemnat să instalez la Bălți bustul episcopului Visarion Puiu, oferindu-mi gratuit matrițele pentru a reduce la maxim costurile pentru turnarea în bronz a monumentului. După aproape doi ani, bustul a fost instalat la Bălți prin decizia Consiliului Municipal și cu acordul episcopului Marchel – în curtea Catedralei *Sfinții Împărați Constantin și Elena* – ctitorie a regretatului

Visarion Puiu. S-a simțit mâna lui Dumnezeu atunci când am obținut aprobările necesare pentru instalarea monumentului respectiv. Fiind student în anul trei la prima facultate, lecturam cartea *Basarabia Necunoscută* a maestrului Iurie Colesnic. La un moment dat am observat un monument închinat celor trei martiri – preotul Alexei Mateevici, juristul Simion Murafa și mecenatul Andrei Hodorocea, și deodată m-a străfulgerat un gând că acest monument trebuie restabilit. În aceeași seară am cerut binecuvântarea Părintelui Stareț Melchisedec Velnic, și având convingerea că voi reuși, i-am comunicat lui Iurie Colesnic ideea respectivă. Câteva zile mai târziu, m-a contactat un domn (Godoroja) care, aflând de la Iurie Colesnic despre inițiativa de restabilire a monumentului, a susținut în perioada 2012-2016 proiectul în sine și a făcut posibilă reconstituirea Monumentului, care a fost readus pe locul inițial în urma unei munci titanice timp de peste patru ani, alături de Eugen Bâzgu, Ion Ștefăniță, meșterul Vladislav Lozan și alții. În perioada cât m-am documentat cu privire la aspectul estetic al monumentului și la locul unde fusese amplasat (prin arhivele de la București, Iași, Vaslui, Chișinău ș.a.) am identificat diferite documente, fotografii și alte mărturii scrise despre monumentele ridicate în perioada interbelică în cinstea Regelui Ferdinand I. Iar de aici a pornit o altă epopee cu restabilirea busturilor Regelui Ferdinand I: din Nisporeni, Ialoveni, Tepilova Mare, Lipcenii, Rezina și Varnița, acțiune realizată alături de Casa Regală a României și Primăriile respective. La inaugurarea bustului de la Varnița al Regelui Ferdinand a venit și o echipă de film din Austria, care a surprins mai multe secvențe ce pot fi astăzi vizionate în filmul *The Royal Train*, vernisat la Festivalul de film din Berlin în 2019. Între timp, am început să identific material istoric despre alte patru monumente care au existat pe

malul Nistrului în memoria grănicerilor români și anume cel de la Cosăuți (închinat căpitanului Ionel Epure), Olănești (închinat grănicerului Aurelian Mihăilescu), Rezina și Mălăiești, comuna Bălăbănești. Pe parcursul ultimilor doi ani au fost deja restabilite primele trei monumente, iar în decembrie va fi inaugurat monumentul eroilor grăniceri din orașul Rezina, amplasat pe locul unde cândva s-a aflat cimitirul eroilor căzuți în Primul Război Mondial. Aceste întâmplări eu le interpretez ca fiind o manifestare discretă a Voinței Divine. O altă întâmplare minunată a fost dezvelirea Monumentului ridicat în memoria Bisericii *Sfântul Proroc Ilie* din Chișinău, al 22-lea la număr, care va fi sfințit în ziua de 22 septembrie 2019, iar unui prieten care a susținut enorm campania de restabilire a monumentului, i s-a născut un băiat la două august 2019, în ziua când se prăznuiește Sfântul Proroc Ilie, și l-a botezat, firește, Ilie. Prin aceste semne Dumnezeu îi binecuvântează pe cei care se jertfesc alături de familie pentru dănuirea Neamului românesc și a credinței creștine.

– *Care sunt următoarele proiecte în acest sens?*

– Nu obișnuiesc să vorbesc despre ceea ce nu s-a realizat. Totuși, o să destăinui faptul că până la sfârșitul anului vor fi dezvelite patru monumente care au fost deja restabilite și anume, cel de la Olănești în memoria grănicerului Aurelian Mihăilescu, ucis de bolșevici la 10 mai 1923, monumentul ridicat în memoria primului președinte al Curții de Apel Chișinău – Vespasian Erbiceanu, cenotaful jandarmului Ioan Căplescu, cel care a fost ucis în 1918 de banditul Kotovski și monumentul eroilor grăniceri și al celor căzuți în Primul Război Mondial de la Rezina.

Vespasian Erbiceanu este magistratul care a introdus limba română în instanțele de judecată din Basarabia și a fost fondatorul publicației *Cuvântul Dreptății*. Îl con-

sider un erou național. El a fost decorat în repetate rânduri de Casa Regală a României pentru meritele sale deosebite. A murit în 1943, fiind înmormântat la București, iar casa i-a fost demolată în 1986 de regimul ceaușist, pentru edificarea unui pasaj.

La Rezina vom inaugura pe 10 decembrie un monument impunător, un obelisc de 7 metri înălțime cu un vultur cruciat în vârf. Acesta e amplasat lângă podul ce duce spre Râbnîța, pe locul unde, în perioada interbelică, s-a aflat cimitirul eroilor români căzuți în Primul Război Mondial și vechea biserică. De fapt, monumentul reprezintă o reconstituire după o veche fotografie identificată în publicistica interbelică, și este amplasat pe locul său de altădată, pe strada Valea Nistrului. Restabilirea monumentului reprezintă tendința noastră de a reveni la autenticul românesc, de a ridica fruntea sus și de a ne descotorosi de rușinea de a fi români.

– Începând cu perioada renașterii naționale au fost edificate foarte multe monumente în localități rurale și urbane din R. Moldova, dedicate marilor personalități, în prim-plan evidențiindu-se domnitorul Ștefan cel Mare și Sfânt, Mihai Eminescu ș.a. Ca un fidel urmaș al cauzei regretatului arhitect Eugen Bâzgu, cunoști cazuri de denaturare a unor monumente, care din ele te-au întristat cel mai mult?

– Cele mai multe monumente au fost distruse în nordul Bucovinei, de ultranaționalistii ucraineni, nemaivorbind de cimitirul român din Cernăuți, care este devastat în continuare într-un mod barbar. La noi a existat un fenomen ciudat care s-a manifestat prin distrugerea unor monumente cu scopul de a fi folosite în gospodării sau comercializate. Spre exemplu, cenotaful generalului Stan Poetaș a fost vandalizat de un tip care a vrut să facă din el plăci de marmură pentru morminte prin anii '90, deși monumentul nu fusese distrus de bolșevici. Un alt eveniment regre-

tabil a fost cel de la Tepilova Mare, când un tânăr a distrus stâlpii ce fuseseră instalați în jurul bustului Regelui Ferdinand I. Pentru această barbarie s-a deschis o cauză penală, iar făptașul a fost condamnat la muncă neremunerată în folosul comunității și a reparat paguba. În rest, majoritatea monumentelor degradează din cauza faptului că nu se bucură de nici o atenție din partea autorităților locale. Spre exemplu, Primăria Chișinău a refuzat să ia la balanță Monumentul celor Trei Martiri, motivând că nu are fonduri pentru întreținere, însă anul acesta a restabilit din bani publici Monumentul „eliberării” Moldovei de sub „ocupația româno-germano-fascistă”. Mai marii zilei confundă cultura cu politica...

– Da, regretul e și mai mare când constatăm că această minciună istorică se înalță chiar în fața sediului central al Academiei de Științe a Moldovei... Au fost explicații, în legătură cu aceasta, din partea municipalității?

– Nu sunt adeptul distrugerii monumentelor sovietice. Însă autoritățile publice locale au obligația de a proteja toate monumentele în același mod, nu doar pe cele edificate ocupanților sovietici. De ce nu se dau bani pentru recondiționarea Cimitirului de onoare de lângă centrul comercial Jumbo, care a ajuns o ruină și a fost vândut ilegal unui afacerist pe timpul lui Voronin? De fiecare dată când solicitat aprobări pentru restabilirea prin reconstituire a unui monument interbelic, municipalitatea îmi cere declarație că nu voi pretinde bani din bugetul public local. Însă, concomitent, ei alocă bani pentru renovarea monumentelor sovietice. Este o crimă să tratezi istoria cu jumătăți de măsură și să faci doar ceea ce se potrivește cu programul tău politic.

– Era mai bine dacă acești bani se foloseau pentru reparația pasajului subteran de lângă Academia de Științe a Moldovei cu scări dărâmate, găuri în pavaj și miros

urât, care zace în întuneric și murdărie de mai mulți ani. Puțini riscă să-l folosească, iar unii își riscă chiar viața, încercând să treacă strada prin valul neîntrerupt de mașini. La AȘM de multe ori se desfășoară evenimente importante de talie mondială, cum este, de exemplu, Congresul Eminescologilor, organizat anual de academicianul Mihai Cimpoi. În continuare să revenim la cartea Războiul Monumentelor, însăși ea este un monument – o enciclopedie a perioadei consacrate, format mare pe un cuprins de 640 de pagini, cu numeroase ilustrații. E cumva aceasta carte un proiect al tezei de doctorat?

– Cartea reprezintă munca de documentare în procesul de restabilire a monumentelor. Mi-am dorit la un moment dat ca această lucrare să constituie teza de licență la cea de-a doua Facultate (Teologie Ortodoxă în cadrul Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași), însă am ales să tipăresc volumul în Anul Centenar, înainte de a absolvi facultatea, iar ca lucrare de licență am avut *Viața și activitatea episcopului Dionisie Erhan al Cetății Albe – Ismail*, înainte ca acesta să fie canonizat de Patriarhia Română. Am observat că la noi nu există lucrări/publicații asupra monumentelor de for public, iar cei din Comisia Monumentelor de For Public de pe lângă Ministerul Culturii nu au după ce se ghida, atunci se pune problema restabilirii unui monument prin reconstituire. Din acest motiv, dar și la îndemnul regretatului arhitect Eugen Bâzgu, am decis ca materialul adunat timp de peste șase ani de zile să se constituie sub forma unei cărți, care să fie utilă pentru cercetători și amatorii de istorie.

Acest volum era necesar pentru țara noastră, este o carte de vizită și un îndrumar pentru turiști. Tinerii trebuie să cunoască trecutul autentic și valorile culturale la care tindem că revenim. Frunzăriți un pic volumul și veți vedea că sovieticii, când ne-au ocupat, au distrus preponderent bisericile, cimitirele militare și monu-

mente ce aminteau de eroismul Armatei Române și vitejia noastră națională. Ca o fiară sălbatică și-a însemnat teritoriul cucerit, *urinând* cu monumente sovietice, structuri din beton de proastă calitate ce reprezintă soldați înarmați, sau pe alocuri au instalat chiar tancuri (lângă Rezina, la Bălți și la Albița). Acestea reprezintă simboluri ale cuceritorilor, ale celor care ne-au jefuit și ne-au deportat părinții și bunicii. Aceste monumente trebuie păstrate pentru a nu uita teroarea la care am fost supuși, dar neamul românesc dintre Prut și Nistru are dreptul la ceva mai mult – să se adape dintr-un izvor al culturii autentice, să depună flori la monumentele eroilor români căzuți în cele două războaie mondiale, să țină clipe de reculegere la bustul Regelui Ferdinand și al Reginei Maria (suveranii reîntregirii) și să-și aplece capul în capele militare ce trebuie edificate peste gropile comune ale eroilor români necunoscuți.

– *Cartea este însoțită de o prefață a autorului Basarabiei necunoscute Iurie Collesnic care, între altele, a menționat: Iulian Rusanovschi a ajuns în arhive, s-a întâlnit cu martorii oculari și ca un arheolog al spiritului a reconstruit tabloul de odinioară, a recreat întregul peisaj al Basarabiei cu monumente pe care le-a avut. Temerar el a mers și mai departe, completând tabloul monumentelor, județ după județ, a făcut și al doilea pas, poate cel mai greu. A început să readucă monumentele pe locurile unde au fost, în copii, firește. Și în felul acesta istoria dă o replică celor care nu au dorit ca noi să avem jaloanele noastre în istorie, ca să ne amintim de unde venim și încotro ne îndreptăm. Este o muncă grea reconstituirea trecutului. Nu toți contemporanii noștri acceptă această abordare, dar caravana merge, căci are în mână această hartă – cartea Războiul Monumentelor și dorința sinceră a autorului de a pune capăt acestui război prin readucerea monumentelor la locul cuvenit.*

După cum subliniază în alt loc prefațatorul, ideea și titlul acestei cărți au fost sugerate de amintitul arhitect Eugen Bâzgu. Cum ai colaborat cu ultimul, dar și cu primul? Cine te-a mai sprijinit la scrierea și editarea acestor lucrări monumentale?

– Îmi aduc aminte cu multă emoție seurile când mergeam acasă la Eugen Bâzgu pentru a întocmi schițe de restabilire a monumentelor sau pur și simplu pentru a-l asculta pe acest Om erudit. Odată el mi-a spus că are mai multe fotografii și articole și ar fi bine ca ceea ce are, împreună cu materialele găsite de mine prin arhive, să fie adunate într-o lucrare care să se intituleze *Războiul Monumentelor*. Vă spun sincer, că din acea zi mă gândeam permanent la scrierea și tipărirea volumului, însă Eugen Bâzgu nu a mai apucat să vadă cartea scoasă de sub tipar. El a fost ca un părinte spiritual. Iurie Colesnic este un alt personaj deosebit, care mi-a dat multe sfaturi utile pentru scrierea volumului și chiar mi-a pus la dispoziție diferite fotografii și informații de epocă. Îmi amintesc de câțiva tineri (Diana Enache, Sergiu Coval, Doina Flestor, Sergiu Lisenco ș.a.), care au fotografiat alături de mine câteva zeci de mii de documente, pagini de arhivă citite noapte de noapte preț de șase ani de zile pentru a găsi măcar câteva rânduri despre un crucifix, un bust, o statuie sau alt însemn comemorativ interbelic. Însă cel mai mare sprijin l-am avut constant din partea soției Andreea, cea care a înțeles că nopțile epuizate în fața calculatorului și nu în sânul familiei, nu sunt pierdute în van, ci reprezintă o cărămidă la temelia istoriei naționale.

– *Mulțumiri pentru interviu și recunoștință pentru tot ceea ce faci întru consolidarea memoriei întregului neam românesc. Cu certitudine că prin această carte și activitatea de restabilire a monumentelor și se potrivește de minune aprecierea făcută de Nicolae Iorga. Sper să mai dialogăm și altă dată.*

P.S. În timpul redactării acestui amplu interviu, au fost dezvelite în cadru festiv, așa cum au fost programate, trei monumente: bustul primului președinte al Curții de Apel Chișinău – Vespasian Erbiceanu, amplasat în fața acesteia, în prezența domnilor Daniel Ioniță, Ambasadorul României la Chișinău, Ionel Barbă, președintele Secției de contencios administrativ și fiscal din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție de la București, Emanuil Ploșniță, președintele Uniunii Avocaților, Dorel Musteață, președintele interimar al Consiliului Superior al Magistraturii, deputatului Octavian Țăcu, precum și a unui numeros public din domeniul justiției. Un mare sobor de preoți din Chișinău și Iași, condus de ÎPS Petru Păduraru, Mitropolitul Basarabiei, a oficiat un serviciu divin în memoria marelui înaintaș, care a pus bazele justiției în Basarabia, începând cu memorabilul an al Centenarului Marii Uniri – 1918 și a binecuvântat fapta demnă de toată lauda a celor care au contribuit întru realizarea acesteia. Onoarea de a scoate lințoliul de pe umerii bustului i-a revenit doamnei Lidia Bulgac, președintele interimar al Curții de Apel Chișinău și lui Iulian Rusanovschi, avocat, organizator al evenimentului comemorativ. Un alt monument dezvelit a fost cel din cimitirul din s. Mereni, r-nul Anenii Noi, dedicat șefului de post Ioan Căplescu, sfințirea și slujba de pomenire fiind oficiată de preoții Petru Buburuz, deputat în primul Parlament al R. Moldova, și Viorel Cojocarul de la Biserica *Sfinții Apostoli Petru și Pavel* din Chișinău. Ultimul monument dezvelit a fost cel din Rezina, dedicat grănicerilor Campaniei a VIII-a a eroilor căzuți în Primul Război Mondial. A mai fost programată dezvelirea unui splendid monument și în s. Olănești, r-nul Ștefan Vodă, restabilit anul acesta la inițiativa Asociației Monumentum, în memoria eroilor căzuți în Primul Război Mondial și a eroului Aurelian Mihăilescu, ucis de bol-

șevici la 10.05.1923 în timp ce păzea hotarul Nistrului lângă pichetul de grăniceri. Ulterior, în 1933, grănicerii din Olănești au ridicat un monument în memoria acestui grănicer, monument care a fost distrus în 1945. Mormântul căpitanului Aurelian Mihailescu a fost și el devastat de bolșevici. Cu părere de rău, fapta murdară a indivizilor din trecut, fără neam și credință, în parte a fost repetată și anul acesta în luna noiembrie, când persoane încă neidentificate din sat au vandalizat noul monument prin distrugerea tuturor inscripțiilor de pe el și aplicarea unui strat de amestec uscat pentru a masca profanarea. Făptașii vor

răspunde în conformitate cu Codul Penal, fiind depusă o cerere în acest sens.

Dar vreau să încheiem pe o notă pozitivă: Pentru activitate nobilă și patriotică, avocatul Iulian Rusanovschi s-a învrednicit de trofeul de laureat al TVR Moldova. La mai mult și La mai mare, dragă Iulian Rusanovschi, o meriți cu prisosință pentru tot ceea ce faci pentru apropierea și reunirea Neamului de pe ambele maluri ale Prutului.

*Consemnare de Raia ROGAC,
membru al Consiliului Filialei UZPR
din Chișinău*

MANIFESTĂRI CULTURALE

„CÂND A FOST SĂ MOARĂ ȘTEFAN...” SEMNE PREMONITORII ÎN CRONICILE MEDIEVALE

Andrei PROHIN,
doctor în istorie, secretar științific,
Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

În comunicarea mea aş vrea să evoc modul cum au consemnat cronicarii medievali plecarea lui Ștefan cel Mare și Sfânt la cele veșnice. Deși laconice, relatările cronicărești ne oferă amănunte prețioase despre marele domnitor, precum și despre viziunea asupra lumii, despre gândirea epocii în care a trăit. În particular mă voi opri la semnele premonitorii, anunțând viitorul, întâlnite frecvent în cronicile din Europa medievală, inclusiv din țările române [1].

Una din cele mai vechi relatări ale morții lui Ștefan Vodă o aflăm în *Letopisețul anonim al Moldovei*, scris în limba slavonă, copie datând din intervalul anilor 1507-1574 [2], care a avut la bază cronică oficială de la curtea lui Ștefan cel Mare. Autorul letopisețului a consemnat astfel plecarea domnitorului în eternitate: „În anul 7012 [1504], luna iulie 2, marți, a răposat robul lui Dumnezeu, Ion Ștefan voievod, domnul Țării Moldovei, ca la al treilea ceas din zi. Și a fost în același an, înainte de moartea lui, iarnă grea și foarte aspră, cum nu fusese niciodată. Iar în timpul verii au fost ploi mari și revărsare de ape și înecuri din pricina apelor mari” [3]. Relatarea se remarcă prin exactitatea cu care evenimentul e plasat în timp – se indică anul, luna, data, ziua săptămânii și chiar ora decesului (după alte estimări, voievodul ar fi decedat în jurul orei 8.30 dimineața). Cronicarul manifestă aceeași exactitate și în relatarea altor evenimente din domnia

lui Ștefan cel Mare, indicând anul, luna, ziua calendaristică și ziua săptămânii, de multe ori, inclusiv sărbătoarea religioasă. Caracterul amănunțit al expunerii probează că, în letopisețul de la curtea lui Ștefan, evenimentele erau consemnate pe măsura desfășurării lor [4].

Mormântul lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Mănăstirea Putna

O relatare similară a morții lui Ștefan cel Mare, dar fără referiri la calamitățile naturii, mai întâlnim în inscripția brodată pe acoperământul de pe mormântul domnitorului: „Io[an] Ștefan voievod, cel ce a domnit în Țara Moldovei 47 de ani și trei luni, care s-a strămutat spre lăcașul de veci în anul 7012 [1504], luna iulie, ziua a doua, în ziua de marți, în ceasul al patrulea din zi” [5]. Relatarea din *Letopisețul anonim al Moldovei* a fost preluată ulterior, fără adaosuri sau omisiuni, de cronicarii Grigore Ureche și Nicolae Costin. E o dovadă că și cronicarii de mai târziu au considerat semnificativă coincidența dintre calamitățile naturale din 1504 și moartea lui Ștefan cel Mare. Nici istoricii și scriitorii contemporani nu rămân indiferenți față de această coincidență enigmatică, unii consemnând-o și comentând-o laconic. De exemplu, Nicolae Dabija, în cartea sa *În căutarea identității*, scrie: „Natura parcă presimțise moartea lui Ștefan și protesta în felul ei față de această nedreptate” [6].

**Acoperământul de mormânt
al lui Ștefan cel Mare.
Muzeul Mănăstirii Putna**

Calamitățile naturale produse în 1504, în Țara Moldovei, au fost înregistrate și de cronicarul polonez Bernard Wapowski (m. 1535). Acesta oferă noi amănunte despre intemperii și timpul când s-au produs: „În lunile lui martie și aprilie, râurile se umflară de ploile cele multe și ieșiră din albiile lor” [7]. Unii medievști români consideră că fenomenele menționate se datorează apropierii micii ere glaciare, manifestată prin răcirea generală a climei pe continentul european, în sec. XVI [8]. Pentru comparație, în anul 1503, pe teritorii imense, din Europa până în Rusia, s-a înregistrat „o iarnă foarte geroasă și de durată”, „toamnă instabilă, cu ploi” [9]. Alte consemnări ale manifestărilor extreme ale naturii (ierni aspre, vânturi puternice, inundații), din sec. XV-XVI, mai întâlnim în *Cronica moldo-germană*, în cronicile lui Macarie, Eftimie și Azarie. Însemnările marginale pe cărți, din epoca medievală și modernă, de aseme-

nea, conțin mențiuni privind asemenea fenomene. Calamitățile naturale, aducătoare de nenorociri, constituiau adevărate repere temporale care se păstrau timp îndelungat în amintirea oamenilor, ajutându-le să se orienteze în succesiunea evenimentelor istorice (e un procedeu de care nu suntem străini nici astăzi). Prin urmare, autorul/autorii *Letopisețului anonim al Moldovei* au urmat o practică curentă în Evul Mediu, înregistrând iarna grea și inundațiile din 1504.

**Prima filă din „Letopisețul anonim
al Moldovei”. Biblioteca Academiei
Române, București**

Din modul cum își structurează narațiunea, cronicarul pare a sugera că intemperiiile din 1504 au prevestit moartea lui Ștefan cel Mare. El subliniază că ele aveau un caracter ieșit din comun („cum nu fusese niciodată”) și se aflau în legătură cu decesul domnitorului („în același an, înainte de moartea lui”). În aspect cronologic, *mai*

întâi s-au produs gerurile aspre (iarna), urmate de inundații (primăvara), apoi a murit Ștefan cel Mare (vara). Însă cronicarul a inserat mențiunea despre stihiiile naturii *după* relatarea decesului domnitorului, asemeni unui comentariu. Fenomenele naturii sunt prezentate ca dependente de moartea voievodului.

În literatura istorică din Imperiul Bizantin, pentru comparație, întâlnim mai multe relatări în care intemperiiile naturii (cutremure, inundații ș.a.) precedă ori urmează schimbărilor dramatice din societate (aparitia unui uzurpator, domnia unui suveran nefast). Și în cronicile din alte regiuni europene, „cutremurele, eclipsele, stelele neobișnuite, inundațiile [...] anunță fie război, confruntări interne, foamete, molime, fie moartea cuiva” [10]. De exemplu, moartea împăratului Constantin cel Mare (306-337 d.Hr.), ar fi fost prevestită de apariția unei comete. În mod similar, înainte de moartea împăratului Carol cel Mare s-au produs mai multe apariții nefaste: eclipse de soare și de lună, pe soare a apărut o pată neagră, cutremur de pământ etc. [11] Moartea lui Oliver Cromwell, în anul 1658, consemnează unele izvoare din Anglia, a fost prevestită de o furtună [12].

Și locuitorii spațiului românesc medieval împărtășeau credințe similare. O mărturie explicită în acest sens ne oferă

cronicarul maghiar István Szamosközy care a consemnat inundațiile din ianuarie-februarie 1598, în apropierea orașului Alba Iulia. Cronicarul adăuga: „multe persoane copleșite de superstiții au văzut în această viitură o minune, zicând că acest potop neașteptat prevestește mari schimbări”. Același autor sublinia că asemenea prevestiri nu constituiau opinii fortuite, dar erau vehiculate de „bătrânii care, din experiența unei vieți îndelungate, trag concluzii privind capriciile sortii” [13]. Este firesc să presupunem că prevestiri despre „mari răsturnări și schimbări la nivelul țării” au circulat și în Țara Moldovei, cu prilejul inundațiilor din 1504, fiind corelate morții lui Ștefan cel Mare.

Interpretarea fenomenelor naturii în calitate de semne premonitorii reflectă o gândire mitică, specifică omului medieval. Pe atunci, lumea pământească era privită drept un spațiu al luptei dintre bine și rău, dintre divina Providență și diavol. Însăși natura, se considera, e direct implicată în e un actor însuflețit al istoriei: natura „trăiește alături de om, cooperează cu el și, prin intermediul semnelor, anunță voia Domnului” [14]. Dacă ne vom adânci și mai mult în trecut, vom constata că, în gândirea omului arhaic, natura, societatea, întregul univers sunt strâns legate între ele, se influențează reciproc. Mircea Eliade

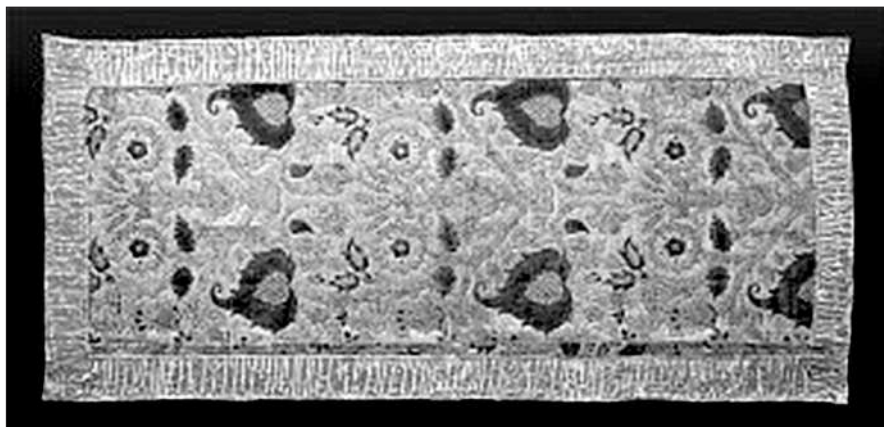
scrie despre o *solidaritate cosmobiologică*, împărtășită de gândirea mitică: „între pământ și formele organice zămislite de el există o legătură magică de simpatie. Toate împreună alcătuiesc un sistem. [...] Solidaritatea care există între teluric de-o parte, vegetal, animal și uman de alta, se datorează *vieții* care e aceeași în toate. Unitatea lor e de ordin biologic. Și când vreunul din modurile acestei vieți este pângărit sau sterilizat printr-o crimă împotriva vieții, atunci toate celelalte moduri sunt atinse în virtutea solidarității lor organice” [15]. Potrivit acestei viziuni, monarhul are însușiri supranaturale, de comportamentul său depinde bunul mers al lucrurilor în societate și în natură. Analizând miturile și credințele mai multor popoare antice și ale societăților tradiționale, antropologul englez James George Frazer concluziona: „Monarhul este punctul de sprijin care susține cumpăna lumii și cea mai neînsemnată lipsă de măsură de care el dă dovadă îi poate răsturna acesteia delicatul echilibru” [16]. Moartea regelui provoacă destabilizarea cursului obișnuit al naturii [17].

Portretul votiv al lui Ștefan cel Mare. Tetraevangheliarul de la Humor, 1473

Întorcându-ne la relatarea morții lui Ștefan cel Mare, consemnată în *Letopisețul anonim al Moldovei*, putem spune că ea a fost însoțită de semne premonitorii. Dere-

glarea cursului naturii în anul 1504 prevestea, în conștiința vremii, schimbări majore în societate. De asemenea, gerurile, ploile abundente și inundațiile „cum nu fusese niciodată” se înscriu în șirul evenimentelor miraculoase, expresii ale voinței divine, care au însoțit domnia lui Ștefan cel Mare. În sursele epocii mai sunt consemnate următoarele evenimente excepționale produse în domnia sa: cutremurul din 1471 („cutremur mare peste toată lumea”), apariția unei stele luminoase însoțită de un cutremur în 1473, ploaia cu sânge din 1484 [18]. În *Letopisețul anonim al Moldovei*, precum și în alte cronici slavo-române, Ștefan cel Mare e prezentat drept un monarh creștin, aflat în grija lui Dumnezeu (după cum o sugerează formulările: „robul lui Dumnezeu”, „cu mila lui Dumnezeu și cu ajutorul lui Iisus Hristos”, „binecredinciosul domn”). Cataclismele care i-au anticipat moartea, fiind consemnate în mai multe cronici medievale, reprezintă o dovadă a faptului că Ștefan cel Mare a fost considerat de proprii contemporani „un domn providențial, un ales al lui Dumnezeu” [19]. Semnele premonitorii evocate îl înscriu pe domnitorul Moldovei între alți mari conducători din Europa timpului, personalitatea cărora a inspirat legende.

***

[1] Moartea lui Ștefan cel Mare și semnele vremii. În: *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*. Iași, 2011, vol. XI, pp. 293-302.

[2] Letopisețul de când s-a început Țara Moldovei. În: *Letopisețul lui Ștefan cel Mare*. Ed. îngr., trad., studiu introd. și note de G. MIHĂILĂ. București, 2006, pp. 15-16.

[3] *Ibidem*, p. 50.

[4] RUSSEV, E. *Cronografia moldovenească din veacurile XV-XVIII*. Chișinău, 1977, p. 43.

[5] „*Letopisețul de când s-a început Țara Moldovei*”..., nr. 129, p. 62.

[6] DABIJA, N. *În căutarea identității. Istoria neamului românesc din Basarabia povestită pentru elevi*. Ed. a II-a, ad. Chișinău, 2002, p. 184.

[7] *Ștefan cel Mare și Sfânt (1504-2004). Portret în cronică*. Suceava, 2004, p. 190.

[8] CERNOVODEANU P., BINDER, P., *Cavalerii Apocalipsului. Calamitățile naturale din trecutul României (până la 1800)*. București, 1993, pp. 43-44.

[9] EȘANU, A., V. EȘANU. *Univers cultural în Moldova (sec. XV-XIX)*. Chișinău, 2013, p. 298.

[10] КЛЮЧЕВСКИЙ, В.О. *О русской истории*. Москва, 1993, с. 26.

[11] GOROVEI, Ș.S., SZEKELY M.M. *Princeps omni laude maior. O istorie a lui Ștefan cel Mare*. Suceava, 2005, pp. 479-480.

[12] SIMPSON, J., S. ROUD. *A Dictionary of English Folklore*. New York, 2003, p. 344.

[13] CERNOVODEANU, P., BINDER, P. *Op. cit.*, p. 23.

[14] КЛЮЧЕВСКИЙ, В.О. *ук. соч.*, с. 26. Vezi și GUENÉE, Bernard. *Istorie și cultură istorică în Occidentul medieval*. Iași, 2019, p. 165.

[15] ELIADE, M. *Tratat de istorie a religiilor*. Trad. M. NOICA. Ed. a IV-a. București, 2008, p. 267.

[16] FRAZER, J. G. *Creanga de aur*. Trad. O. NISTOR. București, 1980, vol. II, p. 74.

[17] *Ibidem*, p. 79.

[18] GOROVEI, Ș.S., SZEKELY, M.M. *Op. cit.*, p. 479.

[19] *Ibidem*, p. 478.

Prezenta comunicare a fost sonorizată de autor în cadrul Simpozionului dedicat comemorării domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt la Biblioteca Centrală a BM „B.P. Hasdeu”

ÎMBRĂȚIȘĂRI DE POEZIE

Raia ROGAC

La Biblioteca Centrală din cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” a avut loc o lansare de carte mai puțin obișnuită pentru instituția care dă undă verde pentru zeci și chiar sute de volume noi pe an. De data aceasta protagonistă a fost o tânără poetă, Mariana Iurcu, care-și *satisfacă stagiunea de străniera* în Italia din cauza că nu și-a putut găsi un *job* Acasă, așa cum avea să menționeze din startul evenimentului moderatorul, dar și prefațatorul cărții, poetul Nicolae Dabija. Cartea se intitulează sugestiv *Îmbrățișări de emigrări*, pe care eu

aș considera-o, între altele, și ca un semnal de alarmă pentru cei care mai pot să stopeze cursul galopant al migrației. Nu de mult am avut o invitație la un gimnaziu care în trecutul nu prea îndepărtat era *doldora* de copii pe vremea când școala era medie, după anii `90 a devenit liceu și treptat numărul a scăzut, astfel ajungând la mai puțin de jumătate, apoi chiar la o treime. Din lipsă de elevi instituția a fost impusă la statut de gimnaziu. La întâlnire directoarea s-a arătat a fi nespus de fericită – era primul an din ultimii zece când

numărul elevilor nu a scăzut, ci invers, a crescut. Și știți cu cât, dragi cititori? Tocmai cu un singur elev, iată că și cifra unu poate fi uneori motiv de bucurie.

Dar să revenim la atmosfera lansării acestei cărți izvorâtă din preaplinul dorului de casă și de cei dragi, pe care autoarea și l-a revărsat în versuri. Multă lume bună s-a adunat pentru a-i spune Marianeii Iurcu cuvinte calde și de apreciere pentru autoare și pentru cartea aflată la primul botez al publicului. Pe post de moderatoare, Diana Alexei a oferit mai întâi, așa cum se cuvine, dreptul la mesajul inaugural directorului general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, dr. Mariana Harjevschi, care a arătat că deseori în acest secol grăbit cu viteza luminii sunt trecute cu vederea, și mai important – cu atenția și luarea de atitudine, multe evenimente deosebite. Despre acest eveniment cardinal din viața Marianeii Iurcu a spus că vede multă implicare sufletească în creație și consideră noua carte o stimulare la lectură pentru toți cititorii, în special cei din categoria tinerilor.

În continuare, înainte de a puncta cele mai importante momente din luarea de cuvânt a poetului Nicolae Dabija, aș vrea să menționez că Domnia Sa este unul din puținii tutelari ai tinerilor care bat la poarta Poeziei, fie că aceștia sunt încă pe băncile școlii, fie în aulele studentești, dar și din cei încadrați în munca pentru pâinea cea de toate zilele, mai mult dramatică decât romantică (la o anumită vârstă orice muncă, dacă e pe placul sufletului, are alură romantică) de cele mai multe ori fiind departe de a trezi muza inspirației, astfel că ei își fac drum strict pe cont și cu mijloace proprii. Atitudinea academicianului Nicolae Dabija de încurajare în acest sens a tinerelor talente este nu numai demnă de apreciat, dar și de înscris în cartea recordurilor personale, având în vedere multitudinea de preocupări, misiuni, servicii etc., etc., pe care zilnic reușește să le dea curs

și să le îndeplinească cu brio acest titan al creației, contemporanul nostru.

Poetul N. Dabija consideră poeziile Marianeii Iurcu ca fiind ale unei întregi generații – generația tinerilor *îmbrățișați de emigrări*. Este o mare tragedie pentru țara noastră, dacă tinerii – viitorul ei, nu-și pot găsi aici un loc de muncă pentru un trai decent, având la activ mai multe pregătiri și cursuri de reciclări profesionale. Eu i-am sugerat acest titlu, pe care îl consider destul de potrivit, a mai spus prefațatorul. Viața Marianeii, periplusul prin care a trecut, greutățile pe care a trebuit să le învingă, pot servi material nu doar pentru un singur roman, ci chiar pentru două. Dacă nu ai dor și trăiri sufletești, nu poți fi scriitor. Poeziile M.I. sunt despre acasă, despre dorul de noi, cei rămași în afara exilului – e rău acolo unde e bine, dacă în țara noastră nu e bine. Mariana s-a regăsit pe sine, s-a realizat într-o carte. Mariana a investit vis și suflet în poezia scrisă. Basarabeni, acolo departe, sunt mulți. Dacă nu se vor găsi mijloace și surse pentru a opri exodul și a întoarce măcar o bună parte din cei plecați Acasă, riscăm să ne pomenim străini în propria țară. În încheiere, a îndemnat-o pe Mariana să mai scrie, nu doar poezie, ci și un roman, poate două, exprimându-și încrederea că vor fi pe deplin gustate de public, or despre cei *îmbrățișați de emigrări* nu s-a scris încă, de asemenea, a mai îndemnat-o să se întoarcă, pentru că, a menționat N. Dabija, *aici este Casa ta, unde sunt cărările copilăriei, care nu pot fi uitate*.

Aș vrea puțin să mă opresc și asupra prefetei, care se intitulează *Poezia exilului*, de fapt, este un eseu. Voi reda în continuare câteva momente-cheie care constituie laitmotivul cărții, dar și apreciază starea de sine în vederea celor plecați departe. Așadar, scrie N. Dabija: *Precum un copac căruia i-au rămas rădăcinile în alt loc, protagonistă simte când rădăcinile îi sunt bântuite de geruri, când acestea sunt învă-*

*luite de ceață, încercate de cutremure sau inundații. Ea, plecată în lume, are nostalgia acestora. Cultul acestora. Știe că fără de ele nici dânsa nu mai poate fi dânsa cu adevărat. Satul, părinții, copilăria, frații, surorile, doinele, horele revin în meditații, în vise și-n poezii. Gândurile devin dor, întorcându-se iar și iar de unde n-au plecat de tot. Dorul nu doar frige, ca-n folclorul nostru, el arde, lasă urme, face răni, care se tămăduie greu, devine cicatrice. Și în aceeași ordine de idei a dorului, sub alt aspect: *Aspirația spre un zenit al sentimentelor, către un ținut de statornicie, ca a unui port pentru corăbiile trecute prin furtuni, cu catargele rupte de fulgere, cu pânzele ferfenițite de vântoase e prezentă și-n poezia de dragoste, numită de Mariana Iurcu – iubiri clandestine: suntem doar două vise/dintr-o noapte/ dintre noi doi. Sălaşul ei e într-un dor, dar într-un alt dor – dintre inimi – unde nădăjduiește să se regăsească. Aici M.I. vorbește nu doar despre sine, ci despre o întreagă generație dezrădăcinată. În căutare de liman. De împliniri. De destine. De sine. Plecată departe. Adică aici.**

Un alt vorbitor – Ion Cuzuioc, a mărturisit că la lectura acestei plachete de versuri a avut impresia că ele sunt scrise de o persoană cu mare experiență de viață, cu un spirit acut de observație, care a pătruns în miezul realității contemporane, descriindu-l prin prisma sentimentelor personale. Unele poezii comportă stilul cugetărilor aforistice. Scriitorul a ținut să remarce că este în firea lui Nicolae Dabija să recomande și să lanseze tinere cu har, îndemnând-o pe Mariana să-i urmeze îndemnul acestuia de a se apuca să scrie un roman.

Poeta Nina Josu a spus că lecturând această carte a văzut în ea multă durere, sensibilitate și a rămas foarte impresionată. Este o carte care trebuie procurată, m-a atras și am citit-o dintr-o răsuflare, a mai spus vorbitoarea. Mariana nu-și poate închipui cum pot fi oameni lipsiți de dor

de casă, de neam, de prieteni; constată cu durere că mulți din cei plecați au uitat de țară, de satul în care s-au născut, de dascălii care le-au crescut aripi.

Mariana Iurcu este licențiată a Universității de Stat din Moldova, Facultatea de Jurnalism, înainte de aceasta a mai absolvit Colegiul de Medicină din Orhei și a activat o vreme pe post de asistentă la Institutul de Neurologie și Neochirurgie „Deomid Gherman” din Chișinău. A bucurat-o mult prezența la lansare a fostei colege, șef secție de la această prestigioasă instituție – Angela Teodorovici, care și-a împărtășit gândurile atât despre M.I. cât și despre dramatica situație a domeniului de sănătate, care duce lipsă acută de specialiști, mulți, foarte mulți plecați în pribegie și primiți cu brațele deschise în afară. Aș vrea s-o pot convinge pe Mariana să revină, aș primi-o cu mare bucurie la munca de soră medicală, pentru că are calități înnăscute, vocație pentru această muncă responsa-

bilă – de a trata nu numai trupul, dar și sufletul oamenilor ajunși în mrejele bolii. Cartea am citit-o cu plăcere și mândrie că din sânul nostru crește o tânără poetă. E bine ca poezia să ajungă pe masa demnitarilor, să simtă și ei trăirile celor plecați. Împărtășesc îngrijorarea poetului Nicolae Dabija de a nu fi prea târziu, trebuie să facem ceva!

Andrei Moroșanu, colaborator la *Literatura și Arta*, a declarat că este unul din primii cititori ai cărții lansate și că l-au impresionat mult versurile cu aromă de melancolie și nostalgie. Dânsul a arătat, între altele, că din raionul Orhei, de unde a venit pe lume protagonista, au mai fost promovate și alte talente în cadrul săptămânalului, care cu timpul s-au afirmat și acum nu și pot imagina viața fără creație poetică. Chiar de la primele poezii Mariana Iurcu își pune întrebarea sie și nouă tuturor, *cine suntem din interior și exterior*. Cu alte cuvinte, *Strigă sufletul ei* pentru a se salva și a ne salva și pe noi. Mi-au plăcut îndeosebi poeziile *De atâta timp și Norii hoși*.

Au venit să-i fie alături prieteni, foști colegi de studii, de muncă, dar și rudele cele mai apropiate, între care sora Diana și mama Tamara, ultima avea să-și amintească că dintre cele patru fete, pe care i le-a dat Dumnezeu, doar Mariana a fost ispitită și îmbrățișată de poezie, chiar de la vârsta de patru ani, dorindu-i un debut editorial

de succes și bucurii în continuare. Moderatoarea, în nota de încheiere a remarcat că o carte face parte din zestrea spirituală, care poate fi transmisă drept moștenire copiilor și nepoților.

Atmosfera sărbătorii de suflet a fost înțregită cu un recital de poezie din creația Mariane Iurcu, susținut de actorul Sandu Aristin Cupcea.

Cucerită de emoții, protagonista evenimentului a mulțumit din suflet celor care i-au împărtășit bucuria, în primul rând, revistei *Literatura și Arta*, poetului Nicolae Dabija și echipei pentru încurajare, rudelor pentru susținere, vorbitorilor pentru cuvinte calde, gazdelor pentru găzduire și publicului pentru receptivitate.

Aceasta este prima carte a Mariane Iurcu, apărută la Editura pentru Literatură și Artă, Chișinău, 2018, care marchează debutul editorial al poetei care, sperăm, se va realiza în continuare atât în poezie cât și de ce nu? – și în proză, astfel împlinindu-se și în această direcție pronosticul scriitorului Nicolae Dabija.

Din partea noastră, îi dorim Mariane Iurcu inspirație, aspirație și creație inedită, pe care s-o materializeze în noi volume, pe care să le lanseze la aceeași Biblioteca Centrală din cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, unde utilizatorii – alias cititorii, nu se lasă așteptați la evenimente de acest fel.

MIHAI EMINESCU ȘI BASARABIA (3)

Continuare din nr. 1 2019

Prof. dr. Gică MANOLE

„...Străinii sunt colonizați în
Basarabia, de Rusia, de la 1812
încoace”

În „Timpul” din data de 22 februarie 1878 Eminescu publică un articol polemic la adresa altui articol apărut în gazeta rusească „Le Nord”, care justifică cu argumente false „cererea Rusiei” [1] de a i se retroceda Basarabia de către România. Articolul are ca pretext o scrisoare a unui „domn X din București” [2] adresată directorului ziarului „Nordul”, „domn X” care era un spion al Rusiei la București, după cum cred eu. Pentru început Eminescu insecrează un fragment în limba franceză din ziarul „Nordul”, limbă în care, de altfel, era tipărită publicația de propagandă a Imperiului rus. Apoi, fără ocolișuri și zorzoane, poetul național îi pune la punct pe spion și pe autorul articolului din ziarul rusesc spunându-le franc că numele „Basarabia” e numele medieval „al Țării Românești” [3], care vine de la dinastia românească „a Basarabilor” [4].

Eminescu oferă o lecție de istorie gratuită propagandiștilor ruși informându-i că „Mircea cel Bătrân, vestitul domn al Țării Românești” [5], a luat parte la mari lupte cu turcii alături de alți regi și principii europeni, printre care și „bătălia de la Nicopole” [6]. Mircea cel Bătrân a întins hotarele țării sale până la Nistru. Deci de la numele său partea de pământ dintre Dunăre, Mare, Prut și Nistru și-a luat numele „de Basarabia” [7]. Așadar, amintea apăsător poetul național, adevăratul stăpân al acestor pământuri „este Țara Românească, Valachia

Magna (subl. M. E.)” [8]. Din veacul al XIV-lea și până la 1812, acest pământ a fost stăpânit de Țara Moldovei și nu de niște „tătari pe care generali vestiți... i-a cules de sub corturi”, „roiuri pe jumătate sălbătice, zice d. X” [9]. Românii și astăzi, nota Mihai Eminescu, sunt „majoritatea absolută în Basarabia”, cu toate că Rusia „de la 1812 încoace” [10] a tot colonizat pe acest pământ „străini” [11].

La „1400-1500” [12] „tătarii d-lui X” [13] erau oștenii lui „Alexandru cel Bun” [14] care semna „o convenție cu negustorii din Lemberg” [15]. Exportând mărfurile lor „spre părțile tătărăști” negustorii din Lemberg vor plăti „la 12 cântare în Suceava 1 rublă de argint, în Iași 30 de groși, în Cetatea Albă (Ackermann) jum. rublă de argint, iar mergând nu prin Cetatea Albă, ci prin Tighina, se va plăti aici Vama Cetății Albe” [16]. Așadar, notează cu ironie zdrobitoare Mihai Eminescu, „Alexandru cel Bun era tătar”! [17] Mai departe, poetul național citează o relatare a unui prelat rusesc de la 1420, Zosima, care, călătorind „spre Locurile Sfinte prin Moldova” [18], a plătit vamă la trecerea peste Nistru „moldovenilor” [19]. La Cetatea Albă, la „gura Nistrului” [20], fața bisericească a văzut că „stă un stâlp numit Fonar [fânariu], aici e șchelea pentru corăbii” [21]. Eminescu informează cititorii că mărturia lui Zosima a fost publicată la 1849, la Petersburg de istoricul rus „Saharov în *Skazaniia ruskovo naroda*” [22]. Conchide, deci, Mihai Eminescu: „Cetatea Albă era deci... tătărăscă” [23]. Poetul național oferă cazul ambasa-

dorului „regelui Franței” de la anul 1421 „cavalerul Guillebert de Lannoy” [24] care, călătorind prin Moldova, este prădat „lângă apa Nistrului” de hoți. Se plânge domnului Alexandru cel Bun, care era și „domn al Cetății Albe” [25] fiind foarte mulțumit că „hoții prinși au fost aduși în lanțuri înaintea cavalerului și i-au înapoiat banii” [26]. Iarăși conchide cu amărăciune și sarcasm Mihai Eminescu: „Deci toți tătari sub corturi...” [27], „ciudați tătari” [28], adaugă ironic poetul național.

La 1475, „din porunca lui Ștefan cel Mare” [29] arhitectul grec Theodor zidește în Cetatea Albă „un turn nou și zid” [30] punând următoarea inscripție: „Această cetate s-a zidit în zilele preaevlaviosului Domn Io Ștefan Voievod...” [31]. Și încă o dată conchide poetul național: „Ștefan Vodă se știe că-i tătar...” [32]. Același Ștefan Vodă „întărește prin hrisov lui Mihai Buzatul o moșie” [33], care va fi contrasemnat și de „d-nia lor Gherman și Oană pârčalabi de Cetatea Albă, Ivașcu și Maxim, pârčalabi de Chilia” [34]. „Boierii aceștia sunt tătari ca și Ștefan Vodă” [35]. Oferă încă un exemplu istoric, anume un atlas geografic de la 1513, publicat de „Essler și George Ubelin la Strassburg” [36], „în care toată Basarabia până la mare se vede ca făcând parte din Moldova” [37]. „Dar Strassburg e în Tartaria” [38], iarăși îi ironizează pe cei de la „Nordul” Mihai Eminescu.

Generalii vestiți „ca Rumianțof și Sumarof” [39] au luat Basarabia cu sabia „de la populații sălbatice care nu existau” [40]. Iată ce „meșteșug” au inventat domniile de la Nord: „a te bate cu inamici care nu existau” [41], iar de această bravură au fost în stare generali vestiți ca cei doi citați mai sus, „Ruminatof și Sumarof” [42]. Eminescu încheie formidabilul său articol dând ca un exemplu din vremea sa privind adevărații stăpâni ai Basarabiei, anume: „D. Baron Stuart a iscălit convenția reunită” [43] alături de un tătar, „căci Kogălniceanu al cărui

bunic e cronicar moldovenesc, s-a sălbăticit în urmă și a trebuit cules de sub corturi de vestiții Rumianțof și Sumarof, de lângă apa Cogălnicului, care curge de-a lungul, prin mijlocul părții de sud a Basarabiei” [44]. Numai că Rusia s-a dovedit cu totul imună la sarcasmul și ironiile geniului tutelar al poporului român, ignorând dreptatea istorică.

„Însuși numele Basarabia țipă sub condeiele rusești”

La data de 1 martie 1878, Mihai Eminescu continuă să aducă noi argumente istorice infailibile în direcția faptului că Basarabia dintotdeauna a aparținut patrimoniului istoric al poporului român. Și de această dată, poetul național scoate în evidență sofisme la care apelau rușii pentru a reanexa sudul Basarabiei. Eminescu răspunde la două gazete rusești care ilustrau poziția oficială a Rusiei, „Le Nord” și „Viedomosti” [45]. Astfel, poetul național informează cititorii „Timpului” de faptul că cele două gazete rusești susțin că rușii nu au anexat, la 1812, Basarabia „de la moldoveni, ci de la turci și tătari” [46]. Și nu printr-o acțiune diplomatică „ci cu sabia” [47]. De asemenea, la 1856, prin tratatul de pace de la Paris, Rusia a fost obligată să restituie sudul Basarabiei nu „adevăraților lor proprietari” [48] (adică tătarilor de sub corturi - n. ns.) „ci Moldovei” [49].

Tratatul de la Paris, susțineau publicațiile rusești, nu mai are niciun sens, a devenit literă moartă. Moldova nu a fost implicată în vreun fel „la această cesiune” [50], iar Rusia a dat Basarabia Moldovei la 1856 doar „pentru că era cea mai apropiată vecină și cel mai inofensiv stat” [51]. Dacă Moldova, la 1856, speculau gazetele rusești, Rusia nu-i ceda niciodată Basarabia. La asemenea alegații, toate neadevărate și de rea-credință, Mihai Eminescu răspunde tranșant, „cu documente în mână” [52]: „Însuși numele „Basarabia” țipă sub con-

deiele rusești" [53], deoarece Basarabia înseamnă țara românilor, la fel cum Rusia „înseamnă țara rușilor” [54].

La 1370 [55] domnul românilor Mircea I Basarab [56], care se intitula „despotul Dobrogei, Domn al Siliștei și al țărilor tătărăști” [57] împinse hotarele „până la Nistru de-a lungul țărmului Mării Negre” [58]. Astfel, întărea Mihai Eminescu, pentru sfârșitul „veacului al patrusprezecelea” [59] stăpânirea românească asupra Basarabiei „e incontestabilă” [60]. La începutul secolului XV Basarabia a intrat în stăpânirea Moldovei, în baza unor dovezi istorice certe, înștiința poetul național cititorii. De-a lungul veacului XV „pârcălabii Cetății Albe, a Chilie și a Hotinului” [61] au iscălit uricele domnești „alături cu Domnii țării” [62]. Este o certitudine istorică că Chilia, Hotinul, Cetatea Albă, temelia Basarabiei s-au aflat în „proprietatea Moldovei” [63].

În veacul XVI, Moldova intră „sub protecția Porții” [64] apoi are nenorocirea că „se stinge dinastia Dragoșizilor, cum o numește Dim. Cantemir” [65]. După „fiii lui Petru Rareș” [66], Moldova intră într-un „veac de tulburări” [67] fapt care a permis turcilor „să ia în posesie - nu în proprietate - Cetatea Albă și Chilia” [68]. Apoi turcii își stabilesc „puncte de reazim în aceste două cetăți” [69], pentru ca în veacul XVII își „creează un al treilea reazim” [70], ocupând Cetatea Hotinului. În „veacul al optsprezecelea, nefericitul Dimitrie Cantemir se aliază cu rușii” [71], după care Turcia pierde încrederea „în Domnii pământeni și trimite fanarioți” [72]. Alianța lui Dimitrie Cantemir cu Rusia a fost o nenorocire istorică majoră deoarece „ne-a făcut să pierdem Domnia, armata, dezvoltarea noastră intelectuală și economică” [73]. Fără armată, românii, deși n-au pierdut proprietatea asupra pământului, nu au mai avut „putere fizică” [74], iar fără domni pământeni și-au pierdut „puterea morală” [75], primind lovituri grele de la Turcia.

La Passarowitz, Turcia declară Austriei „că nu poate ceda Moldova” [76] căci țara era „închinată, și nu supusă cu sabia” [77]. Mai târziu însă „mai târziu cedează Bucovina, iar în anul 1812 Basarabia” [78] nu prin luptă „cu sabia” [79], „ci prin fraudă” [80]. Când s-a cedat Bucovina „s-au cumpărat delegații turci și un general rus” [81], iar când s-a pierdut Basarabia tot prin hoție, căci „delegații Rusiei” primiseră ordin „să ncheie pace cu orice preț” [82] deoarece „intrase Napoleon I în Rusia” [83]. Moruzi, diplomatul Turciei fusese „cumpărat” [84] de ruși care, pe lângă bani și aur, l-au asigurat că-l vor pune domn în Moldova. La București, în 1812, Moruzi n-a cedat toată Moldova Rusiei „că atunci n-ar fi avut unde domni” [85]: „cedă deci jumătatea ei dintre Prut și Nistru” [86]. De asemenea, când s-a vândut Basarabia rușilor, „o flotă engleză stătea în Bosfor și sili pe sultan să încheie pacea de la București” [87]. După ce sultanul „ridică mucul condeiiului de pe tratat” [88], îl puse „pe o altă hârtie: sentința la moarte a lui Moruzi” [89].

„...pretinsul paralelism între politică și poezie...”

Și articolul din 2 martie 1878, unul scurt, Eminescu îl consacră aceleiași gazete „Nordul” („Le Nord”) care apărea la Bruxelles, care primise o scrisoare din România de la un domn „Alecsandri”, care domn adresase o scrisoare „principelui Gorciacoff” [90] cu prilejul cererii Rusiei de reanexare a Basarabiei de către Rusia. „Le Nord” confundase pe autorul scrisorii „d. locotenent-colonel” [91] Alecsandri cu poetul Vasile Alecsandri, fapt care-i oferă prilejul poetului național să ironizeze gazeta rusească. „Le Nord”, deci, răspunsese poetului V. Alecsandri pe când autorul scrisorii fusese „Ioan Alecsandri, fratele poetului” [92].

Eminescu constată că „Le Nord” confundând „pe poet cu omul politic”

[93] Ioan Alecsandri, își permisesse să „dea lecții poetului” [94], împărțindu-i „învățăminte” [95]. Din răspunsul gazetei rusești către V. Alecsandri, Eminescu a înțeles că respectiva publicație considera poezia incongruentă cu domeniul politicii. Imediat, poetul național nu scapă prilejul de a nota cum că „pretinsul paralelism între politică și poezie nu este exact” [96]: „Poeți se găesc foarte rar – politicieni câtă frunză și iară” [97]. Valoarea sau nonvaloarea unui om politic, postula Eminescu, țin de împrejurări, „de mediul social, de constelația puterilor” [98]. Un om lipsit de orice calitate „poate fi un politician mare în împrejurări date” [99], pe când o mediocritate umană „nu va fi sub nici o împrejurare un poet mare” [100].

Un poet mare face o activitate „nobilă” în slujba omenirii, el se bucură „pe scara omenirii de un rang înăscut atât de mare încât pe lângă dânsul mulți dintre principii reali sunt numai niște bieți comedianți” [101]. Politicienii practică „mizeria înjosirii și meschinătății omenești” [102], având ca țintă „răpirea prin putere și amăgirea prin cuvânt” [103]. Se observă lesne că, sfârșitul articolului i-a oferit poetului național ocazia ideală de a sublinia pentru cititori abuzurile și demagogia deșănțată practicate de politicienii liberali, care luaseră puterea în România de mai bine de doi ani.

„A rosti numele Basarabia e una cu a protesta contra dominației rusești”

În zilele de 3, 4, 7, 10 și 14 martie 1878, poetul național publică în „Timpul” un studiu științific intitulat Basarabia, pe care gazetarul Eminescu l-a împărțit în șase părți. Le vom analiza pe fiecare în parte, nu înainte de a constata că demersul jurnalistic, științific eminescian urmărea informarea opiniei publice asupra adevăratei istorii a acestei provincii românești. Cu ajutorul studiului, Mihai Eminescu scotea în evidență, o dată mai mult, nedreptatea stri-

gătoare la cer pe care Rusia o comitea față de România, reanexând sudul Basarabiei. Prima parte a studiului poetul național l-a rezervat numelui și întinderii Basarabiei (subl. M. E.).

Pentru început, Eminescu informează cititorii despre minciunile gazetelor rusești, și întru sprijinirea opiniei sale aduce cele scrise de ziarele „Nordul” sau „Le Nord” și „Viedomosti”, care tot repetau „cu stăruință că Basarabia” [104] fusese cucerită de ruși „cu sabia de la tătari și de la turci” [105]. Eminescu avea convingerea, în baza documentelor istorice, că din veacul XIV, nicio parte din Basarabia n-a fost „a turcilor sau tătarilor” [106]. Basarabia aparținuse Țării Moldovei, ca „stat constituit, neatârnat” [107], deși acest stat era „slăbit și încălcat în posesiunile sale” [108] de Turcia. Deci, Moldova era proprietarul „locului” [100]. Deși Moldova, domniile săi „ajunseseră atât de slabi încât dreptul nostru era dezbrăcat de putere și nu putea să se apere, aceasta nu este o dovadă că Moldova a renunțat vreodată la dânsul” [110]. Un drept asupra unui pământ al unei țări, postula axiomatic Mihai Eminescu, „nu se pierde decât prin învoierea formală de a-l pierde” [111]. O învoiere pe care un stat o acceptă prin amenințarea cu forța, „cu de-a sila” [112], acceptată din „rațiuni de stat” [113], dacă nu este urmată de „o învoiere formală” [114] nu are valabilitate juridică. Un teritoriu, un pământ al unui stat, acel stat îl pierde „în momentul în care renunțăm la el” [115].

Mai departe, Eminescu nota că punctul lui de vedere nu era doar al lui „ci chiar al diplomației rusești” [116] din ultimii 150 de ani: „De câte ori Rusia stipula ceva în favorul Principatelor în tratatele ei cu Turcia” [117] ea făcea trimitere obligatorie „la drepturile imprescritibile..., la capitulațiile Principatelor” [118]. În momentul când generalul „Rumianțof” purta război în Țările Române cu turcii „știa... că locurile erau ale Moldovei” [119]. Rușii când au ocupat

principatele le-au ocupat militar, aveau o administrație „trecătoare” [120], și că de fiecare dată când se punea problema „unor chestiuni de proprietate, unde puterea juridică a statului se manifestă, statul moldovenesc hotăra pe acest pământ ocupat de turci” [121].

Până în secolul XVII și începutul secolului XVIII când se ajunse „la slăbiciunea statelor noastre sub fanarioți” [122], a cărei cauză de cădere e „tocmai Rusia” [123] și alianța „nefericitului Cantemir cu Petru cel Mare” [124] drepturile românilor asupra Basarabiei au fost indiscutabile, de neclintit. „Le Nord” minte cu nerușinare scriind că „acest petec de pământ” [125] fusese „locuit de tătari sub corturi” [126], și că Basarabia datorește „scoaterea din întuneric unor generali „*d’un renom populaire*” (subl. M. Eminescu), cu Rumianțof și Sumarow”. Numele de Basarabia, revine poetul național, este „un nume care țipă sub condeiele rusești” [127]. E de ajuns să rostești numele de Basarabia, nota poetul național, și deja protestezi „contra dominației rusești” [128]. Numele de Basarab, accentua Eminescu, data din vechime, „cu mult înaintea vremii în care acest pământ devenise românesc” [129].

Însuși numele de Basarab, în sine, are, este o „istorie întregă” [130]. Citează, apoi, întru dovedirea dreptății pe care o are, Cronica lui Fazel-Ullah, medicul hanului mongol „Mahmud Gazan Khan” [131], lucrare de la 1303, care, descriind marea invazie mongolă de la 1240-1241 „povestește următoarele: În primăvara anului 1240 principii mongoli trecură munții Galiiției, pentru a intra în țara bulgarilor și a ungarilor. Orda care merge spre dreapta, după ce a trecut țara Aluta, îi ieși înainte Bazarban cu o armată, dar fu bătut. Cădan și Buri au mers asupra sașilor și i-au învins în trei bătălii. Bugek trecu din țara sașilor, intrând în Kara-Ulaghi și a bătut popoarele ulaghice” [132].

Așadar, concluziona Eminescu, tătarii au bătut pe Kar-Ulaghi, „adică pe negri-valahi” [133], care aveau o armată condusă „de Basarab-han”. Citează, apoi, un alt izvor istoric, Anales Polonorum Vetustiores, care scria că la anul 1259, tătarii au înfrânt „pe basarabeni, pe titani, pe ruteni” [134]. Citează mai departe, o diplomă a regelui ungar Carol-Robert, de la 1332, în care poartă „bătaia ce o pășise de la Basarab, fiul lui Tugomir, în țara noastră” [135]. Din „Tugomir”, Eminescu crede că „s-a născut Alexandru...”, care a trăit pe la 1360; din Alexandru s-a născut Vladislav și Radu Negru, din Radu Negru, Dan și Mircea cel Mare (1418)” [136].

De la „Tugomir” la „Mircea cel Mare”, nota Eminescu, Țara Românească cunoscuse cea mai mare întindere teritorială din istorie, „căci cuprindea Oltenia, Valahia Mare, ducatele Făgărașului și Amlășului din Ardeal, mare parte a Bulgariei, Dobrogea cu cetatea Silistra, Chilia cu gurile Dunării și țările tătărești nenumite mai de aproape” [137]. La acea vreme, accentua Eminescu, „Valahia” [138] se numea în „documentele cele scrise latine” [139], în toate scrierile contemporane, „Basarabia” [140]. În aceeași vreme, a Basarabilor, Moldova „poseda teritoriul de la Hotin la Cetatea Albă” [141], căci la 1400, cavalerul francez Guillebert de Lannoy se întâlnește cu Alexandru cel Bun la Cetatea Albă „oraș stăpânit de un pârçalab moldovenesc” [142]. Așadar, punea la colț Eminescu cele două ziare rusești, însuși diplomația rusească recunoștea că „Basarabia era pământ românesc” [143], fapt pe care-l dovedise și Miron Costin, cronicarul „și mare logofăt în Moldova” [144] în versurile „dedicate regelui Poloniei” [145]. Eminescu făcea trimiteri, desigur, la opera marelui cărturar român numită *Poema polonă*.

În trecut, întreba deloc retoric Eminescu, ce se numea și „ce se numește astăzi Basarabia?” [146]. Nu întreaga țară

dintre Prut și Nistru e Basarabia, ci această denumire e doar pentru „o fâțișie spre sud, așa cum ne-o arată Cantemir în *Descriptio Moldaviae*” [147]. Deci, stabilea adevărul istoric Eminescu, „cele patru ținuturi: Bugeacul, Cetatea Albă, Chilia, Ismail” sunt Basarabia, „tot ce-i deasupra e Moldova curată, războtezată, de la 1812 încoace” [148]. Doar în ținutul Bugeacului „au locuit tătari cu învoirea Domnilor Moldovei” [149], loc în care tătarii s-au bucurat „de oarecare privilegii, concesse de proprietarul locului, care era statul Moldova” [150]. Într-o asemenea realitate istorică, de la 1400 la 1812, românii moldoveni au fost stăpânii acestui pământ, și nu niște tătari „de sub corturi” [151] cum scriu, mințind, ziaristii de la „Le Nord” [152] și „Viedomosti”.

„Trei ținuturi: Cetatea Albă, Tighina, Chilia, care erau echivalente cu tot restul Moldovei”

În partea a doua a studiului său intitulat „Basarabia”, Mihai Eminescu revine, sintetizează documentele istorice medievale, românești și străine, care dovedesc că Basarabia a aparținut dintotdeauna patrimoniului istoric național românesc.

Desigur, că poetul național folosește prilejul de a scoate în evidență minciunile scrise de cele două gazete rusești, față de care adoptă o poziție de sarcasm și ironie usturătoare. Eminescu reamintează cititorilor că „Le Nord” susținea că Rusia cucerise Basarabia „de la niște cârduri care locuiau sub corturi și erau pe jumătate sălbatică” [153], și că la 1856, tratatul de la Paris n-a restituit Basarabia „posesorilor legitimi” [154], adică respectivelor „cârduri”, ci Moldovei.

Față de neadevărurile scrise și susținute de „Le Nord”, Mihai Eminescu reamintează că „tătarii d-lui X” [155], care ar fi fost, la 1812, adevărații stăpâni ai Basarabiei, „erau cam ciudați în felul lor” [156]. Astfel, la 1407, la Suceava, domnește Alexandru

cel Bun, care, printr-un privilegiu dat negustorilor polonezi, hotărăște „ce vămi au să plătească negustorii poloni la Tighina [Bender] și la Cetatea Albă [Akkerman]” [157]. Apoi, la 1420, tot pe vremea lui Alexandru cel Bun, „ierodiaconul rus Zosima” [158], scria că la Cetatea Albă „voind să treacă Nistrul, a trebuit să plătească pentru trecătoare bir” [159]. Zosima stă două săptămâni la Cetatea Albă, după care pleacă „de la fânarul așezat chiar la gura Nistrului pe o corabie, către Sfintele Locuri” [160].

La 1421, Ghillebert de Lannoy, „ambasadorul a doi regi apuseni” [161] stă și el două săptămâni la Cetatea Albă, se întâlnește cu domnul țării, Alexandru cel Bun, iar, după ce face imprudența să se plimbe călare de-a lungul Nistrului, singur, este prădat de hoți. Plângându-se domnului țării, acesta dă porunci aspre și-i prinde pe tâlhari „în câteva zile” [162], banii fu-rați primindu-i pe „toți înapoi” [163]. Așa de bine era administrat statul Moldova la acea vreme, fapt care a stârnit mirarea, admirația cavalerului francez, „mirat de această justiție expeditivă” [164]. Mai de parte, Eminescu dă un exemplu din vremea lui Ștefan cel Mare, care, la 1475, „trimite la Cetatea Albă pe un arhitect grec, anume Teodor, ca să facă un turn nou și un zid nou la întăriri” [165]. În hrisoavele domnești, „din acea vreme” [166], adică din veacul XV, alături de domnii Moldovei „vedem” [167] „iscăliți deodată cu Domnul, regulat, pârcălabii Chiliei, ai Cetății Albe și ai Hotinului, care erau boieri mari...” [168]. Se vede, notează cu ironie poetul național, „că tătarii de sub corturi ai d-lui X aveau trecere pe atunci” [169].

Numai nume „ciudate” [170] aveau „acei boieri tătari” [171], continuă în batjocură Mihai Eminescu, desigur, la adresa „d-lui X” și a gazetei „Le Nord”. Din hrisoave răsar nume precum „Manoil, Stanciu, Albul spătar, Ioan Băiceanu, Hodeo Crețul (corect: Hodco, așa l-am găsit scris în D. R. H,

A, vol. I - n.n.), Oane Pântece, Tudor Vascanu, Giurgea lui Gaură... tot nume tătarești, de boieri de-ai lui Alexandru Vodă" [172]. La Cetatea Albă, după privilegiul comercial de la 1407, negustorii poloni aduceau „postăv, vite albe, cai, pește din Brăila" [173], și duc, importau din marea cetate românească „stofe cusute cu fir de aur, stofe de mătase, vinuri din Grecia" [174]. Conchide, Mihai Eminescu: „Erau luxoși tătarii din Basarabia!" [175].

Un alt exemplu istoric cu care Eminescu ilustrează studiul său este cel al celor „doi fii, Ștefan și Ilie, care și-au împărțit țara în două" [176], după moartea tatălui lor, Alexandru cel Bun. În acest caz, poetul național citează cronicarul polonez Matei Strykowski, care, în cartea sa „tipărită întâi și întâi la Koenigsberg la 1582" [177] notează „cum și-au împărțit" [178] țara Moldovei cei doi fii ai lui Alexandru cel Bun: „Ilie a luat regiunea Nistrului, Hotinul, Suceava, Iașii, Tecuciul etc." [179], „bietului Ștefan" [180] îi rămăseseră „trei ținuturi: Cetatea Albă, Tighina și Chilia, care erau echivalente cu tot restul Moldovei" [181]. Se vede, accentua Eminescu, că Ștefan „știa importanța acestui petec de pământ, căci n-a cerut nici Iașii, nici Suceava, ci s-a mulțumit cu acești *tătari* (subl. M. Eminescu) care locuiau sub corturi și purtau stofe lucrate cu fir de aur și mătăsuri, beau vinuri din Grecia și stăteau în relații cu Genova și cu Veneția" [182].

Nici un document istoric nu pune sub semnul întrebării, „nu contestă proprietatea deplină și netulburată a Moldovei asupra Basarabiei" [183]. Documentele istorice citate, nota Eminescu, din veacul al XV-lea sânt o realitate de necombătut, oameni și cronici străini au vorbit, i-au cunoscut pe Alexandru cel Bun, Ilie, Ștefan, Ștefan cel Mare; despre toți acești domni „nu se poate spune" [184] ca despre „Rurik și Oleg" [185], „în care istoria e mit și mitul istorie" [186]. Cu aceste documente isto-

rice în mână „nici un soi de subtilitate diplomatică nu te scapă" [187], și dacă susții „povești și drepturi închipuite" [188] cu tătari găsiți sub corturi „protestează boierul Manoil, pârcălab de Hotin, Stanciu de la Cetatea Albă și-mpreună cu ei Tudor Vascanu, Ioan Băiceanu, Oane Pântece, Albu Spătaru și ceilalți" [189].

Chiar și „păgân să fie omul" [190] și în fața adevărului „trebuie să zică: Adevărat, a Moldovei e Basarabia" [191]. De când există „români pe acest pământ" [192], Basarabia este un pământ „de drept al nostru" [193], cu toate că „diplomații sunt isteți întru prefacerea dreptății întru terfeloage fără valoare" [194]. Puterea, tăria unui popor, postula definitiv Mihai Eminescu, „a stat totdeauna în drept [195]". „Le Nord" ar vrea ca noi, românii, „să renunțăm la dreptul nostru de bunăvoie" [196] să tăcem „molcom" [197] și să jucăm „după cum ni se cântă" [198].

Oricât de slab ar fi un drept lipsit de arme „și de putere", el e tot mai tare „decât nedreptatea, tot mai tare decât neadevărul" [199]. Tătarii gazetei „Le Nord" „n-au trecut, ci sunt pure invenții pentru a arunca cu praf Europei, neștiutoare de lucrurile noastre de la Dunăre" [200]. „Petecul acesta de pământ", cum îl numește Rusia, pe care ar vrea „să-l sacrificăm prieteniei noastre" [201] cu ea, „nu are pentru noi nici un echivalent în lume" [202]. Pământul acesta înseamnă „misiunea noastră istorică" [203], tăria noastră. Când, la 1462, sultanul Mohamet [204] „intra în Țara Românească contra lui Vlad Țepeș voievod" [205], un ostaș sârb ce se afla în oastea sultanului, „Constantin Mihailovicz de Ostravița" [206] îi spuse cuceritorului orașului lui Constantin cum că „oricine s-ar război cu românii, chiar să-i învingă, numai pagubă are" [207]. Faptul s-ar datora, nota Eminescu, că „românii nu sunt popor cuceritor" [208] și tocmai din acest motiv „apără ce-i al lor cu îndărătnicie" [209]. Înșiși

turcii sfătuiau pe sultan „să nu facă război cu românii” [210], deoarece n-duce nici un folos, „ci pier numai o mulțime de turci în zadar” [211]. Sultanul însă, le răspundea: „*Până când românii stăpânesc Chilia și Cetatea Albă* (subl. M. Eminescu), iar ungurii Belgradul sârbesc, până atunci nu vom putea birui pe creștini” [212].

Eminescu citează cartea unde a identificat spusele lui Mohamed al II-lea: „Sbior Pisarow Polskich, secțiunea a II-a, tom V, Warszawa, 1828” [213], fără, însă, a numi și pagina. Concluzionează poetul național: „...sultanul Mohamet știa bine că acest petec de pământ nu-i de disprețuit, și dacă el zicea aceasta la 1460, de ce să n-o zicem noi la 1878?” [214]. Încheierea articolului stabilește definitiv de ce două secole Rusia a tot stat cu ochii pe Basarabia: „Pe câtă vreme Basarabia este în mâinile noastre, Rusia nu va putea cuceri Orientul” [215].

Bibliografie

[1-15] Mihai Eminescu, Opere politice, Ediție integrală, alcătuită și îngrijită de Cassian Maria Spiridon Iași, Editura Timpu, 2008, p. 83.

[16-42] Ibidem, op. cit. p.84.

[43] Mihai Eminescu făcea trimitere la convenția semnată la București, la 4 aprilie 1477, între România și Rusia, avându-i ca semnatari pe Mihail Kogălniceanu și baronul Stuart. Convenția prevedea acceptul României ca trupele rusești să tranziteze teritoriul său în drum spre Balcani. Rusia, prin aceeași convenție diplomatică, își ia angajamentul că va respecta integritatea teritorială a României!

[44-75] Mihai Eminescu, Opere politice, ed. cit., p. 85.

[76-104] Ibidem, op. cit. p.86.

[105] Ibidem, op. cit. p. 86-87.

[106-110] Ibidem, op.cit. p.87.

[111-134] Ibidem. Eminescu are dreptate. Când un stat acceptă printr-un tratat cu un alt stat ca teritoriul său de patrimoniu istoric să rămână aceluși stat, acel stat a renunțat definitiv la drepturile sale. Cazul cel mai nimerit este tratatul din 2 iulie 1997 dintre România și Ucraina, prin care Herța, insula Șerpilor și nordul Bucovinei sunt abandonate definitiv Ucrainei de către odiosul președinte de atunci Emil Constantinescu.

[135-153] Ibidem, op. cit. p.88.

[154-191] Ibidem, op. cit. p.89.

[192-215] Ibidem, op. cit. p.90.

LA COLEGII NOȘTRI

BIBLIOTECA PUBLICĂ CRIHANA VECHĂ – BIBLIOTECĂ CONECTOR COMUNITAR

*Maria CUDLENCO,
director, Biblioteca Publică Crihana Veche*

Cetățenii au un rol activ în construirea unei societăți democratice, mai bune, iar formarea abilităților și atitudinilor specifice unei cetățenii active este esențială.

Bibliotecile devin magneți reali atunci când acestea oferă oamenilor calitățile pe care le-au experimentat în viața civică a comunităților, precum sentimentul de loc natal, vitalitate socială, implicarea în rezolvarea problemelor din comunitate, stimularea participării publice la procesul decizional etc.

Una din prioritățile primordiale ale Bibliotecii Publice Crihana Veche este dezvoltarea unui civism activ și a competențelor civice, formarea cetățeanului responsabil, capabil să-și asume responsabilitatea pentru propriul destin și destinul comunității.

Fiind parte a proiectului „Participare la guvernarea locală prin Juriile Cetățenești Locale”, implementat de Centrul Contact-Cahul în perioada lunilor februarie-noiembrie 2019, cu suportul financiar

al Fundației SOROS Moldova/Departamentul Buna Guvernare, ne-am propus să sporim gradul de participare civică a cetățenilor din localitate prin constituirea „Juriului Cetățenesc Local” Crihana Veche (JCL).

JCL este un grup de cetățeni activi, unit în jurul unei cauze și necesități comune, ce urmează a fi soluționată prin inițiative comunitare și acțiuni de advocacy. Strategia de implementare a proiectului a inclus procesul de organizare comunitară constituit din trei etape: ascultare, cercetare și acțiune.

Competențele necesare pentru a activa ca organizator comunitar le-am deprins la training-urile de formare, organizate de Centrul Contact-Cahul. Ulterior, am desfășurat în localitate, împreună cu Juriul Cetățenesc Local, exerciții democratice de organizare comunitară.

În perioada lunii aprilie am dat start activității de ascultare și am desfășurat

chestionarea „din ușa în ușa” a comunității Crihana Veche, pentru a identifica problemele care afectează cetățenii în viața de zi cu zi. Majoritatea celor chestionați s-au arătat interesați să primească informații și să participe la acțiunile proiectului. Unii din ei s-au oferit să fie potențiali lideri.

La ședința de prioritizare a problemelor identificate în urma chestionării, cetățenii au decis că rampa de acces nefinalizată și scările uzate limitează accesul la serviciile publice spre Oficiul Poștal și Biblioteca Publică, aceasta fiind cea mai prioritară problemă, care a acumulat cele mai multe voturi din partea celor prezenți. Problema în cauză afecta în primul rând persoanele cu deficiențe, pensionarii, mamele cu copii mici în cărucior.

În final, s-a propus de a se constitui un grup de inițiativă, care, împreună cu factorii de decizie și comunitatea, să participe la soluționarea problemei.

În Juriul Cetățenesc Local Crihana Veche s-au înscris 12 persoane. Ne-am întrunit în sesiuni de discuții și am participat la comunicarea cu cetățenii, informarea și solicitarea implicării Consiliului Local, planificarea și organizarea campaniei de advocacy și a campaniei de colectare de fonduri, elaborarea materialelor promoționale etc.

Campania de colectare de fonduri la Crihana Veche a avut loc sub genericul „Colectăm cu succes pentru liberul acces” și s-a desfășurat în perioada 25 iunie – 30 august. A inclus mai multe activități.

Veloturul „Pedalăm cu succes pentru liberul acces”, expoziția cu vânzare hand made, *Colectăm cu succes pentru liberul acces* la Clubul Seniorilor. Totodată, agenții economici și instituțiile publice au contribuit la colectarea de fonduri pentru această cauză nobilă a comunității.

În luna septembrie au demarat lucrările de construcție a rampei de acces și repararea scârilor către Oficiul Poștal și Biblioteca Publică. Prestatorul lucrărilor a fost SRL „SUD-PRIM CONSTRUCT”, administrat de Ion Dogaru, consăteanul nostru.

Ne-au fost alături partenerii, aliații, diaspora, instituțiile, agenții economici, voluntarii, cetățenii și anume: Primăria Locală, Asociația de Economii și Împrumut CH-Finanțe Crihana Veche, Biserica Baptistă „Speranța”, Biblioteca Publică, Oficiul Poștal Crihana Veche, unii agenți economici, precum Magazin I.I. „Vîlcu Liubovi”, Brutăria S.C. „Oltex Aqua” SRL, Magazin I.I. „Chiricuța Viorica”, dar și cetățenii din localitate, de pe loc și din diasporă, s-au implicat civic pentru a soluționa această problemă a comunității. Alături de consăteni a fost și familia mea: copiii din diasporă, au contribuit cu resurse financiare, iar soțul, Nicolae Cudlenco, a oferit instrumente de lucru, materiale de construcție și a lucrat voluntar la reparația parapetelor de beton din preajma scârilor.

Reușitele acestui proiect constau în învățarea unor noi metode de implicare a cetățenilor în viața comunității din care fac parte. S-a trezit sentimentul de coeziune al oamenilor, care până acum parcă nu aveau nimic în comun. Consătenii au

realizat că pentru soluționarea problemei trebuie și pot să se implice, că dacă sunt mulți, bine organizați și consecvenți formează o forță care funcționează.

Organizarea comunitară în grupuri civice informale, precum JCL, contribuie la dezvoltarea unei participări active, puternice și democratice în luarea deciziilor publice la nivel local, iar formarea liderilor cu capacitate de implicare și responsabilitate, sunt vizibili în comunitate și servesc drept model pentru alți cetățeni.

În concluzie doresc să afirm că bibliotecile trebuie să combine „arta și știința de a face comunitatea un loc minunat în care vrei să trăiești!” (*Lidia Kulikovski*)

Astăzi, există o înțelegere tot mai mare a modului în care se pot schimba funcțiile profesionale ale bibliotecii. Atunci când oamenii vin pentru experiențe comune, când reconectăm cetățenii – comunitățile devin mai puternice, iar bibliotecile devin destinații.

Experiența Bibliotecii Publice Crihana Veche în calitate de Bibliotecă modernă – Bibliotecă Conector Comunitar aduce multiple beneficii: consolidează identitatea comunitară, construiește poduri de legătură între oameni, încurajează angajamentul comunitar al tineretului față de comunitate și bibliotecă, întreține comunicarea comunitară și contribuie la construirea unei comunități sănătoase.

Numai atunci când totul funcționează împreună, bibliotecile devin locuri-ancore care adună oamenii împreună și comunitatea prinde viață.

ВОЛОНТЁРСКОЕ ДВИЖЕНИЕ В БИБЛИОТЕКАХ РОССИИ (КОНСУЛЬТАЦИЯ-ОБЗОР)

*Елена БОЙНЯКШИНА,
Хабаровск*

Приоритетной задачей современного российского общества является воспитание культурного, физически развитого, патриотически настроенного молодого поколения. В связи с этим молодёжная политика государства направлена на создание условий для разностороннего развития своих молодых граждан, а также их равнодушного отношения к социальной действительности с помощью вовлечения в общественно полезную занятость (волонтёрство). Развитие волонтёрства является значимой составляющей молодёжной политики российского государства.

Добровольчество может дать возможность молодым попробовать себя в разнообразных видах деятельности, приобрести профессиональные навыки которые помогут им в дальнейшем трудоустройстве, нахождении новых контактов как профессиональных, так и личных в результате общения с единомышленниками и коллегами.

Причастность к большим всероссийским и международным событиям, когда общественный долг ставится выше личных потребностей, помогает молодым людям в самореализации, повышает уровень самооценки, становится стимулом развития и роста как личности.

Волонтёрство представляет собой разнообразную социальную деятельность, осуществляемую на добровольной и безвозмездной основе.

Участниками добровольческой (волонтёрской) деятельности являются добровольцы (волонтёры), организа-

торы добровольческой (волонтёрской) деятельности и добровольческие (волонтёрские) организации.

Волонтёрское движение в России регулируется рядом законов и постановлений.

«Концепция развития добровольчества (волонтёрства) в Российской Федерации до 2025 года» определяет основные направлениями добровольчества в сфере культуры:

- поддержка добровольцами деятельности организаций культуры, включая музеи, библиотеки, галереи, театры;
- содействие в организации и проведении фестивалей, конкурсов, концертов, выставок и других массовых мероприятий в сфере культуры, популяризации культурных традиций и практик. «Стандарт поддержки волонтёрства в регионах» разработанный

Агентством стратегических инициатив, включает меры по преодолению организационно-правовых, информационных, методологических, инфраструктурных барьеров, а также различных препятствий для стимулирования и финансирования добровольческой деятельности.

Стандарт основан на лучших практиках государственной поддержки добровольчества в России и за рубежом и содержит девять базовых шагов для поддержки волонтёрского движения в регионах РФ.

Федеральный закон от 11.08.1995 N 135-ФЗ «О благотворительной деятельности и добровольчестве (волонтерстве)» в последующей редакции Федерального закона от 05.02.2018 N 15-ФЗ «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации по вопросам добровольчества (волонтерства)» устанавливает основы правового регулирования благотворительной деятельности. Определяет возможные формы поддержки благотворительной деятельности органами государственной власти и органами местного самоуправления, особенности создания и деятельности благотворительных организаций в целях широкого распространения и развития благотворительной деятельности в Российской Федерации. Закон определяет юридический статус добровольца: «Добровольцы (волонтеры) — физические лица, осуществляющие благотворительную деятельность в форме безвозмездного выполнения работ».

В «Основах государственной молодежной политики Российской Федерации до 2025 года» (распоряжение Правительства Российской Федерации от 29. 11. 2014 г. № 2403-р) дано определение молодежному добровольчеству: «Молодежная добровольческая (волонтерская) деятельность» – добровольная социально направленная и общественно полезная деятельность молодых граждан, осуществляемая путём выполнения работ, оказания услуг без получения денежного или материального вознаграждения (кроме случаев возможного возмещения связанных с осуществлением добровольческой (волонтерской) деятельности затрат).

Условия библиотеки подходят для развития волонтерства, так как это место, где проводятся различные мероприятия, и приходит аудитория, с которой можно работать. Библиотеки, взаимодействуя с волонтерами, получают следующие результаты: укрепление связей с местным сообществом, успех в реализации социальных проектов, обогащение новыми идеями, дополнительную помощь в работе библиотеки, расширяют ассортимент своих услуг.

Многие российские библиотеки уже имеют опыт работы с волонтерами, и их опыт будет ценен для тех, кто только решил открыть свои двери добровольцам. Многие библиотеки в своей работе также опираются на зарубежный опыт библиотечного волонтерства.

Волонтерство в области культуры в России ещё мало распространено. Молодёжь в большей степени настроена на культурно-просветительское волонтерство, связанное с участием и сопровождением различных проектов, акций, фестивалей, ярких мероприятий, а библиотеки нуждаются в практической помощи.

Виды деятельности, к которым можно привлечь волонтеров:

- Участие в рекламных акциях и культурно-досуговых мероприятиях библиотеки;
- Распространение печатной рекламной продукции;
- Мониторинг читательских мнений;
- Выполнение информационных запросов пользователей библиотеки;
- Оказание помощи в обслуживании пользователей библиотеки.

Для успешного взаимодействия с волонтерами в библиотеке необходимо создать объединение (команду).

Работа по созданию волонтерского объединения состоит из нескольких этапов. На первоначальном этапе

нужно определиться для каких целей Вам нужны волонтеры: для помощи в повседневной работе или реализации акций и проектов.

Поиск волонтеров необходимо начинать с подготовки информационных уголков и стендов для проходящих пользователей библиотеки, размещения информации на сайте и в соцсетях, подачи рекламы в местные СМИ, организации информационных встреч со студентами образовательных учреждений и разработки анкет. Согласно Федеральному закону «О благотворительной деятельности и добровольчестве (волонтерстве)» ст. 12. стать волонтером можно с 18 лет на основании гражданско-правового договора, договор может заключаться с лицами, достигшими 16 лет объявленными полностью дееспособными, лица достигнувшие возраста 14 лет заключают договор с письменного согласия своих законных представителей.

Определить подходит вашей команде доброволец можно в ходе собеседования, в котором выясняется, какие у него цели и мотивы, профессиональные навыки, его ожидания от этой работы сможете ли вы удовлетворить его потребности, так же как и он ваши. Расскажите о своей организации. Для приема добровольца в команду, ему необходимо подать личное заявление и заполнить анкету.

Команда активистов, созданная на базе библиотеки может состоять от трёх до тридцати человек. Команда должна иметь своего лидера (руководителя), установленное место сбора, план работ. С каждым принятым в команду добровольцем проводится инструктаж о характере работы, с кем будет работать доброволец в команде, предстоящем обучении и возможности получения каких-то льгот и бонусов.

Для поощрения волонтеров можно использовать грамоты, благодарственные письма в те места, где волонтер учится или работает. Самое главное, волонтер должен видеть признание его работы. Очень важно создать атмосферу доверия, понимание значимости работы волонтера, он должен видеть положительные результаты своей деятельности.

Руководить волонтерской организацией должен взрослый участник. Деятельность организации определяет Положение о волонтерском отряде, с которым должен быть ознакомлен каждый член организации. Созданная волонтерская организация должна иметь эмблему, девиз, созданный буклет и другую рекламу. Деятельность волонтеров отображается на стендах и уголках библиотеки.

Работа волонтерской команды учитывается по количественным и качественным показателям. В конце года составляется отчет, в который входят: сведения о составе группы, информация о проведенной работе с волонтерами (тренинги, групповые индивидуальные беседы, реклама деятельности), количество проведенных мероприятий с участием волонтеров за год, описание этих мероприятий и общие выводы о деятельности группы за отмеченный период.

Примером создания волонтерского объединения может служить опыт МБУК ГЦБ Центральной городской детской библиотеки им. Ленина г. Ростова-на-Дону. Первым шагом работы в этом направлении стало заключение договора о творческом сотрудничестве с городским Советом молодёжи, который уже имеет некоторый опыт работы по привлечению добровольцев к общественно-полезной деятельности. Целью этого сотрудничества явилась организация на

базе библиотеки многофункционального информационного центра по вопросам волонтерства «Я – волонтер!», в котором размещались плакаты и буклеты, предоставленные Комитетом по молодежной политике Ростовской области и городским Советом молодежи, Личная книжка волонтера, портреты знаменитых волонтеров, объявления, нормативные документы, а также анкеты «Хочу стать волонтером!», разработанные библиотекой. Заполнив контактные данные, ответив на несколько вопросов о своих навыках и предпочтениях, они попадают в базу данных потенциальных волонтеров, и в дальнейшем привлекаются к проведению культурно-досуговых мероприятий, опросов, акций и т. д. В центре ведётся информационно-консультационная работа с гражданами, планируются и реализуются образовательные инициативы, организуется патронажная служба по работе с пожилыми людьми и детьми, чьи возможности ограничены.

Следующие примеры участия волонтеров содержат проявление своей инициативы в организации досуговых мероприятий.

В структуре МБУ ЦБС г. Новороссийска Краснодарского края создан молодежный отдел «Молодежный проспект», цель которого социализация молодежи, привлечение её к чтению и формирование комфортной среды для творческой самореализации. Сотрудники отдела работают над реализацией идей и потребностей молодежной аудитории, а посетители отдела выполняют роль волонтеров участвуют в жизни библиотеки, помогают в проведении мероприятий.

Молодежное творческое объединение «НОКАУТ» (Неординарные, Оригинальные, Креативные, Активные, Уникальные Тинейджеры) действует в МКУ

«Центральная детская библиотека им. А. С. Пушкина» г. Сарова Нижегородской области. Здесь волонтеры участвуют в проведении культурно-досуговых, просветительских мероприятий для детей и их родителей, снимают клипы, буктрейлеры, выступают в качестве ведущих, членов жюри конкурсов. Активно работает «Библионерский отряд» в МБУ ЦБС «Молодежно-культурный центр» библиотеки-филиала им. И. А. Наговицына г. Ижевска. Красный галстук является отличительной приметой библионера.

Для развития творческих способностей у молодежи в библиотеке работает креатив-лаборатория «ЭПИШОО», в которой библионеры самостоятельно организуют мастер-классы, творческие встречи, конкурсы, и спектакли.

Волонтерские отряды создаются не только в городских библиотеках, но и в сельских, например: на базе филиала МБУК «ИМЦКиБО» Нижнетамбовского сельского поселения Комсомольского муниципального района Хабаровского края создан волонтерский отряд «Радуга добра», в который входят дети разных возрастов. Деятельность отряда способствует развитию читательской культуры на селе, а привлечение молодежи к участию в библиотечной жизни создаёт положительный имидж волонтера в сельской местности, что способствует притоку в библиотеку молодых пользователей.

Библиотеки России используют волонтеров в разных направлениях своей деятельности. Чаще всего - это помощь в библиотечном обслуживании: они выдают книги читателям, либо участвуют во внестационарном обслуживании определенных категорий читателей. Например, в ГБУК «Центральная городская молодежная библиотека им. М. А. Светлова» г. Москвы действует «Библиодесант», основная задача которого

— информационное и библиотечное обслуживание на дому молодых многодетных семей города. Библиотека подписала с каждой семьёй договор на оказание библиотечных услуг, создала «Информационный паспорт семьи», в котором учитываются интересы и предпочтения каждого члена многодетной семьи. После заключения договора новые читатели могут сделать электронный заказ на сайте библиотеки, после чего волонтеры доставляют книги на дом. Благодаря волонтерам увеличилось количество заказов на книги, и в библиотеку пришли новые читатели.

Пожилые – самая многочисленная категория читателей, и для этой категории очень важно не столько информация, сколько простое человеческое участие, общение. Члены волонтерского объединения «Созвездие сердец» БУ Нефтеюганского района «Пойковская поселенческая библиотека «Наследие» Ханты-Мансийского автономного округа Югра не только занимаются внестационарным библиотечным обслуживанием пожилых и инвалидов, но и участвуют в организации массовых мероприятий для них. Осуществляют библиотечное обслуживание в домах престарелых участники волонтерского движения «Территория добрых дел» ГБУК «Астраханская юношеская библиотека имени Б. Шаховского».

В МКМУ «Николаевская районная библиотека» в рамках проекта «Вовлечение молодых представителей коренных народов Севера в добровольческое движение (2002-2003 гг.)» Автономной некоммерческой организацией «Николаевский информационно-литературный центр «Книголюбы» была создана «Школы волонтеров библиотеки».

На занятиях «Школы» добровольцы учились работать с каталогами и картотеками, электронными ресурса-

ми библиотеки, осваивали методику проведения различных мероприятий, доставляли книги на дом инвалидам, участвовали в городских акциях, по окончанию школы выдавался сертификат. Была создана волонтерская группа из студентов-медиков Николаевского медицинского училища, которая принимала участие в реализации проектов «Твори добро» и «Шаг за шагом», направленных на работу с лицами пенсионного возраста. Волонтеры оказывали социальные услуги «Гиперконтроль» (измерение веса, давления, релаксирующие аутотренинги), проводили фитнес-тренировки в рамках оздоровительной программы «60 минут здоровья». Предварительно для волонтеров проводились семинары-тренинги по овладению навыками, необходимыми для проведения оздоровительных занятий с пожилыми людьми. С помощью тренера по физкультуре проходили обучение на семинаре-тренинге «Возможности участия студентов-медиков в добровольческой деятельности», на котором добровольцы овладевали навыками измерения давления, веса, приготовления фиточая, узнавали и особенности работы с пожилыми людьми.

Одной из форм работы по социальной адаптации пожилых людей являются компьютерные курсы. Лекторами на курсах зачастую является молодёжь. МБУ МБС «Библиотека семейного чтения «Книжная гавань» г.

Северодвинска Архангельской области создала проект «Интернет-81ag1» который предусматривал создание Школы волонтеров, где учащиеся средних и старших классов школ города обучались методике преподавания компьютерной грамотности пожилым людям.

Активно волонтеры участвуют в реализации библиотечных социальных

акций направленных на пропаганду здорового образа жизни, защиту окружающей среды, профилактику антисоциальных явлений.

Сотрудники МБУ МБС г. Северодвинска Архангельской области считают, что в работе по профилактике наркомании, табакокурению в молодёжной среде слово ровесника порой более убедительно и действенно, нежели нравовучения старших. Таких помощников в проведении антинаркотических акций готовят в Школе волонтеров «Наркостоп» созданной в рамках проекта «Библиотека против наркотиков». При помощи тренингов, ролевых игр преподаватели школы стараются сформировать у молодых людей активную жизненную позицию.

Библиотекари считают, что благотворительные акции имеют две цели: реальная помощь нуждающимся и распространение идеи безвозмездной помощи, что закладывает основы нравственного воспитания молодёжи. Много лет ГКУК «Белгородская государственная детская библиотека имени А. А. Лиханова» проводит благотворительную акцию под названием «Тёплым словом - добрым делом». Цель акции - сбор средств и подарков для детей-сирот. Помощниками в этом выступают студенты Белгородского государственного университета и других учебных заведений города, которых предварительно обучают на семинарах для волонтеров необходимым навыкам социальной работы.

Детская экологическая библиотека «Радуга» МАУК «ЦБС» г. Пскова к Международному дню защиты домашних животных провела гуманитарную акцию милосердия «Мы в ответе за тех, кого приручили». В течение нескольких дней работал пункт приёма гуманитарной помощи для бездомных кошек и собак.

Помощники библиотеки вели активную работу по привлечению людей через библиотечную группу «ВКонтакте», расклеивали объявления о проведении акции.

В Хабаровском крае в МБУ «Межпоселенческая библиотека Ульчского муниципального района» создан волонтерский клуб «Синяя птица» под руководством Т. Ю. Шабановой и В. Е. Вальдю. Его участники принимают участие в ежегодной акции — поздравительная открытка «Солдатам Победы с благодарностью».

Самая большая доля волонтерской помощи приходится на работу по продвижению чтения, причём используются различные методы: принцип сверстнической рекомендации: когда сверстники рекомендуют прочитанные книги, дети читают детям, чтение в детских домах и больницах, социальные сети.

Работая по проекту «Успешный старт: волонтеры чтения» Центра чтения ГБУ «Невская ЦБС» г. Санкт-Петербурга создали группу в социальной сети «ВКонтакте», где размещают дискуссионные материалы на стене основной библиотечной группы отражая актуальные аспекты продвижения чтения среди молодёжи, которую они сами и администрируют. Среди проектов, предложенных волонтерами для продвижения чтения, было следующее: создание газет печатных и электронных в формате презентаций к международным праздникам и памятным датам, участие в акциях библиотеки на правах капитанов и книжных экспертов.

Проект «Библио-гейм от читателя до волонтера» ГБУК «ЦГДБ им. А. С. Пушкина» г. Санкт-Петербурга представлял собой многоуровневый комплекс мероприятий по привлечению волонтеров для приобщения детей и подростков к

чтению в детских библиотеках города. Важным элементом мотивации волонтеров стала разработка и раздача участникам проекта личной книжки волонтера - своеобразного портфолио, в котором хранится информация о трудовом стаже волонтера, его обучении и поощрениях координирующих организаций.

Дети, находящиеся в детских домах и приютах испытывают дефицит общения. Книга может компенсировать недостаток общения, ведь чтение это тоже общение, но этому виду общения нужно специально учить. Единственный способ приобщить ребёнка к чтению — читать детям вслух.

В Москве существует организация наставников по чтению «Книжный гид». В организации есть волонтерская программа. Члены организации организуют волонтерское чтение в детских домах столицы каждую неделю ходят читать детям книги. ГБУК «Центральная универсальная научная библиотека имени Н. А. Некрасова» г. Москвы выделила специальный стеллаж, где хранятся книги для проведения этих чтений.

Организуют радостные встречи с книгой в детских домах и в детских больницах волонтеры — участники проекта «Открытые сердца», реализуемого ГБУК «Архангельская областная детская библиотека имени А. П. Гайдара». Вначале библиотекари знакомят добровольцев с методикой громкого чтения, помогают подобрать художественные произведения, составить творческие задания и вопросы по книгам. Для того чтобы встречи с детьми стали интересными, тёплыми, незабываемыми, волонтеры получают навыки актёрского мастерства и декоративно-прикладного творчества в ходе занятий со специалистами.

С детьми в больницах работают волонтеры-студенты — участники проекта «Книги в больницы» Центральной

библиотеки им. Пушкина МКУК ЦБС г. Челябинска.

Программу громких чтений, ориентированную на воспитанников детских домов, социального приюта и школы-интерната для детей с ослабленным здоровьем, реализовала Центральная городская детская библиотека им. М. Горького МБУК ЦБС г. Таганрога. Целью проекта таганрогских библиотек «Чеховские волонтеры — городу Чехова» была популяризация чеховского наследия, активизация волонтерского движения для продвижения книги и чтения. Для участия в акции школьников познакомили с методикой громкого чтения, а художественный руководитель юношеской театральной студии познакомил ребят с основами актёрского мастерства. Основой проекта было комплектование сумок-наборов книг А. П. Чехова, не ограниченных школьной программой, для читателей разных возрастов (воспитанников) и выразительное чтение вслух этих произведений подростками-волонтерами. После громких чтений книги из сумки раздавались всем желающим на две недели. Активными подвижниками книги стали сами дети, и акция приобрела второе название «Дети читают детям».

Творческое объединение волонтеров книжной культуры «Библиокомпас» существует в «Детская библиотека им. А. П. Чехова» МБУК г. Азова уже пять лет. Добровольцы объединения занимаются различными видами деятельности: выступают с обзорами журналов, участвуют в громких чтениях и в награждениях лучших читателей библиотеки, оказывают помощь в украшении выставок и интерьера библиотеки, в проведении библиотечных экскурсий способствуя популяризации библиотеки, раздают рекламные буклеты на улицах города. На основе читательских отзы-

вов волонтеров о прочитанных книгах, была создана серия буклетов «Я хочу рассказать о книге».

Одним из направлений работы волонтеров с молодёжью является помощь в профориентации. Рассказать о профессиях лучше всего смогут сделать люди близкие по возрасту и по духу. Курганская областная юношеская библиотека привлекает волонтеров для реализации проекта «Профессиональное самоопределение молодёжи и волонтерство: встречное движение». Добровольцы помогают старшеклассникам в выборе профессии, проводят различные мероприятия для того, чтобы будущие абитуриенты поняли важность этого ответственного шага в своей жизни и с помощью тестов, профигр и различных профтренингов определили свои профессиональные способности и возможности.

Оказывают волонтеры помощь и в благоустройстве прилегающей территории библиотеки, что подтверждается многочисленными примерами.

Таким образом, из представленного опыта можно сделать вывод, что помощь оказываемая волонтерами во всех направлениях деятельности библиотек, существенна и многообразна, в создании волонтерского объединения нет ничего сложного. Только, необходима ли волонтерская помощь вашей библиотеке, решать Вам.

ИСТОЧНИКИ

1. Информационный отчет о деятельности Муниципального бюджетного учреждения «Межпоселенческая библиотека Ульчского муниципального района» за 2017 год / Межпоселенческая библиотека Ульчского муниципального района ; сост. А. В. Головина // Богородское. — 2018. — 10 с.
2. **Кастильо Мехиа, Анна.** Добровольческая организация «Библионерский отряд» / Анна Кастильо Мехиа // Молодые в библиотечном деле. — 2017. — № 3. — С. 57-66 : фот. — (Эффективные практики).
3. **Кастильо Мехиа, Анна.** Возвращение тимуровцев: на помощь спешат библионеры / Анна Кастильо Мехиа // Библиотека. — 2017. — № 6. — С. 58-60 : 8 фот. — (Откуда берётся личность?) (Внимание: подростки).
4. **Кравченко, Марина.** Библиотека и волонтеры: на пути социокультурного созидания / Марина Кравченко // Библиотечное дело. — 2016. — № 11. — С. 40-43 : фот. — (Социальное партнерство).
5. **Кравченко, Марина.** Библиотека и волонтеры — совместный труд объединяет / Марина Кравченко // Социальное партнерство. — 2014. — № 9. — С. 7477 : фот. — (Опыт).
6. **Материалы на конкурс «Лучший библиотекарь Хабаровского края» Онориной Евгении Павловны,** библиотекаря «Информационно-методического центра культуры и библиотечного обслуживания Комсомольского муниципального района» Нижнетамбовского сельского поселения / Информ.-метод. центр культуры и библиотечного обслуживания Комсомол. муницип. р-на Нижнетамбов. сельского поселения. — Нижнетамбовское, 2016. — 107 с. : ил., фот. — Конкурс «Лучший библиотекарь Хабаровского края» - 2016; 1 место.
7. **Микийчук, Мария.** Команда супергероев: школа творческого общения / Мария Микийчук // Библиотечное дело. — 2011. — № 10. — С. 38-40 : фот. — (Библиотечная психология).
8. **Шелестова, Н. А.** Шаг навстречу : вовлечение библиотечарей в дея-

тельность по защите прав пожилых людей : опыт проектной деятельности / АНО «НИКЦ» «Книголюбы», ММУ «Николаевская районная библиотека». Николаевск-на-Амуре, 2010. — 36 с. : ил., фот. — Конкурс «Лучшая научная и методическая работа в области библиотечного дела» - 2010.

ИНТЕРНЕТ-ИСТОЧНИКИ

1. **Начни с добрых дел** [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.rodb-v.ru> (дата обращения: 03.04.2018)
2. **Подростковая волонтерская группа «НОКАУТ»**
3. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://cgdb.my1.ru/index/pokaut/0-36> (дата обращения: 05.04.2018)
4. **Волонтерство в библиотеках** [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://chelib.ru/year-theme/>

volunteer-2018/1047-volonterstvo-v-bibliotekakh (дата обращения: 08.04.2018)

Приложение

АНКЕТА ВОЛОНТЁРА БИБЛИОТЕКИ

Позвоните мне. Я был(а) бы рад(а) помочь в:

- регистрации
- пении
- планировании программ
- спонсировании призов или угощений
- быть ведущим
- расстановке книг на полках
- создании стендов
- выдаче книг
- изготовлении поделок и рисунков
- другое _____

ФИО _____

Тел. _____

Время / дни, когда я свободен

INTERVIURI MAGISTRALE

„LOZOVA RĂMÂNE PENTRU MINE UN SIMBOL AL LEGĂTURILOR INDESTRUCTIBILE NU NUMAI CU STRĂMOȘII, CI ȘI CU ÎNTREAGA ROMÂNITATE BASARABEANĂ”

Dialog cu acad. Victor SPINEI

Academicianul Victor Spinei s-a născut la 26 octombrie 1943 în com. Lozova, jud. Lăpușna.

Istoric și arheolog specializat în cercetarea evului mediu, cu preocupări în domeniul istoriografiei. După absolvirea Facultății de Istorie și Filosofie a Universității „Al.I. Cuza” din Iași în 1966, activează în cadrul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol”, Filiala Iași a Academiei Române. Ulterior a exercitat funcțiile de șef al Sectorului de Arheologie Medievală (1990-2004), de director (2003-2011) și director onorific (din 2014) al Institutului de Arheologie din Iași. Din 1990 activează și la Facultatea de Istorie a Universității „Al.I. Cuza” din Iași. A condus lucrările de pe numeroase șantiere arheologice, recoltând vestigii de mare interes științific și muzeistic. În 2001 este ales membru corespondent, iar în 2015 membru titular al Academiei Române. În același an este ales vicepreședinte al Academiei Române, iar din 2019 a devenit președinte al Secției de Științe Istoric și Arheologie. Este autorul a 16 volume, a peste 125 de studii și articole, a cinci cursuri universitare, a peste 200 de note, prefețe și recenzii și, totodată, editorul și coordonatorul a peste 100 de volume. A susținut comunicări la numeroase congrese și simpozioane naționale și internaționale. Este

membru al multor consilii, comitete, comisii științifice din țară și străinătate, precum și membru corespondent al Institutului Arheologic German, membru de onoare al Academiei de Științe a Moldovei, *Doctor Honoris Causa* al Universității de Stat din Moldova și al Universității „Dunărea de Jos” din Galați, Cetățean de Onoare al localităților Lozova, Dumbrăveni și Iași. I s-a decernat Medalia „Dimitrie Cantemir” a Academiei de Științe a Moldovei [cea mai înaltă distincție a comunității științifice din Republica Moldova], Ordinul Național „Steaua României” în grad de Cavaler, conferit de președintele României, Medalia *Pontificia*, acordată de Papa Francisc la Vatican etc.

Raia ROGAC: Domnule vicepreședinte, un cunoscut poet afirma că locul de naștere din Basarabia, chiar dacă l-a părăsit din pruncie și nu l-a păstrat în memorie, i-a rămas ca o emblemă a destinului. Constat

că și Dumneavoastră, la o vârstă fragedă, când nu aveți împlinit anul, a trebuit – în brațele mamei sau ale bunicii – să vă refugiați peste Prut. Părinții Dumneavoastră au fost băștinași basarabeni get-beget și au fost siliți să se despartă nu numai de locurile natale, dar și de rudele apropiate. Cât de emblematică rămâne a fi Lozova pentru marele savant Victor Spinei?

Victor SPINEI: Lozova rămâne pentru mine un simbol al legăturilor indestructibile nu numai cu strămoșii, ci și cu întreaga românită basarabenească. Eram doar de câteva luni, când familia a fost nevoită să părăsească locurile de baștină sub amenințarea hecatombei războiului și a bolșevismului, astfel că nu mai păstrez amintiri directe despre satul natal. În schimb, nostalgia după ambianța globală a traiului cotidian local, rosturile vieții de familie și specificitatea rânduielilor zonale mi-a fost inoculată persuasiv de părinți și rude, care nu s-au împăcat cu spectrul dezrădăcinării iar, dacă nu ar fi planat riscul deportării iminente în Siberia și chiar al exterminării fizice, ar fi revenit negreșit pe plaiurile basarabene. Evocarea lor obsesivă nu a rămas fără ecouri în subconștientul meu, iar sentimentul de apartenență la identitatea predecesorilor nu m-a părăsit niciodată.

Raia ROGAC: Vă gândiți cumva să scrieți și niște amintiri despre oameni și evenimente care v-au impresionat în mod deosebit?

Victor SPINEI: Excursurile memorialistice obligă la respect pentru prezumtivii cititori și presupun memorie prodigioasă, onestitate deplină, talent de narator, dar și timp pentru reflecții și redactare. De-a lungul anilor cu care m-a învrednicit Cel de Sus am avut prilejul să călătoresc în multe locuri atractive diseminate pe trei continente, să fiu martor la evenimente de relevanță istorică, să cunosc corifei din diverse branșe de activitate din țară și străinătate. Aș avea fără îndoială foarte multe lucruri

incitante de relatat. Aș da curs probabil tentației de a transmite celor mai tineri crâmpoie din experiențele deprimante acumulate în vremea comunismului, dar și de a dezvălui trăirile afective provocate de accesul în impozante biblioteci și muzee înșesate de valori de neprețuit, clipele de delectare oferite de savurarea unor spectacole muzicale de supremă elevație sau satisfacția de a schimba gânduri și idei cu personalități emblematică. Cum proiectele mele științifice sunt încă substanțiale – probă de optimism exacerbat! – și nu am speranța să ating o vârstă matusalemică, neumbrită de absența lucidității și de sterilitate, șansele de a-mi asuma veleități de memorialist sunt reduse. Reticențele expuse nu au nimic de-a face, mai ales că nu sunt superstițios, cu observația autorului spaniol Velilla, potrivit căruia, atunci când trăiești din amintiri, ai și început să mori.

Raia ROGAC: Prozatorul Liviu Rebreanu în Jurnal afirmase că dintre toate titlurile și demnitățile cel mai drag i-a fost cel de Cetățean de Onoare al comunei de baștină. Pentru Dumneavoastră cred că atât Lozova, dar mai ales Iașii, vă sunt cel mai aproape de suflet, acum și Bucureștii...

Victor SPINEI: Titlurile de Cetățean de Onoare al Lozovei și al Iașilor îmi sunt extrem de dragi și mi-au nutrit orgoliile. Cel dintâi este o punte de legătură cu trecutul familiei, celălalt are conexiuni trainice cu prezentul, rememorându-mi traversarea momentelor inerente de frustrări, dar și cele de satisfacții și împliniri, obținute cu trudă, dar și cu șansă. În ceea ce mă privește, m-am aflat sub auspiciile unui vechi aforism arab, care recomanda să profiți de zâmbetul soartei, dacă aceasta îți zâmbește.

Raia ROGAC: Aveți un arbore genealogic foarte bogat, unde se regăsesc dinastii de preoți, profesori, chiar și deputați în Statul Țării. Aș vrea să vă referiți succint

și la acest aspect al genelor Dumneavoastră...

Victor SPINEI: Sunt mândru de prestația pe plan cultural, social, confesional și politic al multor strămoși. Am evitat permanent să fac caz de împlinirile și meritele lor, pentru că acestea nu mi s-au transferat în nici un fel. În multe cazuri străbuni iluștri au avut descendenți mediocri, iar multe personalități de elită au avut înaintași modești. Personal nu m-am preocupat consecvent de reconstituirea arborelui genealogic al familiei, dar multe date în această privință mi-au fost furnizate ocazional de prieteni și colaboratori. Dintre predecesori, o anumită cotă de interes au deșteptat în ultimul timp membrii Sfatului Țării implicați în opera realizării unirii Basarabiei cu Patria Mamă: subofițerul Chiril Spinei și preotul Alexandru Baltaga, acesta din urmă plătind cu viața convingerile în idealurile patriotice, neabjurate nici când a fost anchetat de torționarii bolșevici și trimis într-un lagăr de concentrare / exterminare de la Kazan.

Raia ROGAC: *Când, cum și de cine îndrumat ați decis să porniți pe drumul cercetării științifice?*

Victor SPINEI: Precum mai toți tinerii, în adolescență am avut multe și variate pasiuni. Între altele, teatrul și muzica simfonică, visând să devin dramaturg, pianist și compozitor. În privința veleităților de autor de piese cu subiect istoric, am conștientizat după firave tentative că nu dispun de suficient talent spre a mă reliefa, pentru că, asemenea lui Nicolae Iorga – scuzați, vă rog, comparația insolentă! –, care a fost un dramaturg prolific, dar nehrăuit, aspiram să realizez reconstituiri exacte ale evenimentelor, fără să le îmbrac în veșmânt literar, precum au procedat toți marii autori dramatice ai lumii, de la Shakespeare și Corneille la Schiller și Hugo. Nici propensiunea pentru muzica clasică nu s-a materializat pe plan profesional,

căci pianul bunicii fusese abandonat la Lozova, iar mama mea, rămasă văduvă și cu venituri precare, nu dispunea de posibilitatea de a-mi procura un astfel de instrument costisitor. Ea însă, cu sacrificii tănuite cu discreție, mi-a încurajat apetența pentru lecturile din sfera beletristică și istorică, astfel că mi-am putut încropi o mică bibliotecă personală, care cu timpul a sporit debordant. Metodologia și rigoarea cercetării științifice le-am deprins treptat de la dascălii mei de la Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității „Al.I. Cuza” din Iași: Mircea Petrescu-Dâmbovița, Constantin Cihodaru, Vasile Neamțu, Gheorghe Platon etc., dar și prin consultarea eclectică a bibliografiei de profil. Mai târziu, un aport consistent la configurarea mea ca cercetător l-au avut arheologii de renume internațional Ion Nestor de la București și Rolf Hachmann de la Saarbrücken. Când am fost în situația ca, la absolvirea facultății, să optez între calitatea de cercetător și cea de cadru didactic, am ales fără ezitare pe cea dintâi, având și șansa că la Institutul de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol” din Iași era disponibil un post de cercetător stagiar. Când, după un număr de ani, mi s-a propus să trec în învățământul universitar și să renunț la funcția de cercetător, am refuzat oferta, cu toate că aș fi beneficiat de o sporire a salariului și de o poziție ierarhică superioară. Am acceptat norma didactică la Facultatea de Istorie de la Alma Mater la imboldul reputatului medievalist Ioan Caproșu, pe atunci investit cu demnitatea de decan, numai după revoluția din '89, când s-a legiferat cumulusul de atribuții la cele două instituții. Îmbinarea muncii didactice cu cea de cercetare, cu toate că mi-a solicitat eforturi suplimentare, s-a dovedit emulatoare, pentru că m-a pus în ipostaza de a-mi testa permanent roadele investigațiilor și m-a constrâns la operații de sintetizare coerentă a informațiilor acumulate, spre a le prezenta studenților. Stimulativ a fost

și contactul nemijlocit cu reprezentanții tinerei generații: dinamici, voluntari, dornici să se detașeze de corsetul principiilor desuete și să testeze interpretări noi.

Raia ROGAC: *Ați venit către Anul Centenar cu balanța plină, aș vrea să vă referiți la aceste ofrande aduse cauzei Marii Uniri.*

Victor SPINEI: În calitate de vicepreședinte al Academiei Române, în anul 2017 mi s-a încredințat responsabilitatea de coordonator al Programului Centenar al înaltului for cultural și științific, care m-a obligat la gestionarea în țară și în străinătate, împreună cu alți membri ai Biroului și Prezidiului instituției, a numeroase și prestigioase manifestări dedicate momentului împlinirii a o sută de ani de la reunirea în hotare comune a tuturor provinciilor românești, moment de însemnătate capitală pentru destinul românității. Pe plan editorial, în cursul anului 2018, s-au fructificat ambițioase proiecte, soldate cu tipărirea unui număr de 37 volume, inserate în colecțiile „Civilizația românească”, „Centenarium” și „Basarabica”, pregătite în cadrul Editurii Academiei Române și al Editurii „Istros” a Muzeului „Carol I” din Brăila, beneficiind de finanțarea Ministerului Culturii și Identității Naționale și a Primăriei Municipiului Iași, în cadrul parteneriatelor încheiate cu Academia Română. Este meritoriu faptul că mulți membri ai Academiei, cu toată vârsta lor avansată, s-au angajat, reliefând o reală vitalitate intelectuală, la elaborarea volumelor monografice sintetice dedicate principalelor domenii ale culturii și științei românești, reunite în colecția „Civilizația românească”, care urmează să fie traduse într-o formă rezumativă în limba engleză, începând chiar din acest an, spre a fi distribuite la principalele biblioteci și universități din lume. Lucrări valoroase, concepute exclusiv de savanți din Basarabia și Republica Moldova, au fost incluse în colecția „Basarabica”

și în seria complementară „Documenta Basarabiae”, din care au fost tipărite până în prezent zece și, respectiv, trei volume. Aceste tomuri, abordând prioritar probleme legate de istoria și civilizația spațiului pruto-nistean din evul mediu și până în zilele noastre, evidențiază remarcabilul potențial științific al colegilor de la Chișinău. Am satisfacția că, în ultimul sfert de veac, în Republica Moldova s-a constituit o solidă școală istoriografică, căreia îi datorăm publicarea profesionistă a surselor istorice și elaborarea a numeroase monografii riguros documentate și dovedind acuitate interpretativă. În momentul de față, pregătim pentru tipar, împreună cu colegul Ionel Căndea, membru corespondent al Academiei Române, alte volume din această colecție, care urmează să apară în coeditare la Editura Academiei Române și Editura „Istros” din Brăila.

Raia ROGAC: *Aveți o colaborare fructuoasă cu istorici și arheologi din întreaga lume, în același timp și cu cei din Republica Moldova. Cum apreciați aceste relații?*

Victor SPINEI: Conexiunile cu colegii de breaslă din țară și din străinătate sunt de cea mai mare importanță pentru toți cercetătorii, întrucât le sporește capitalul informațional și, totodată, le mijlocește schimburile de idei. Datorită acestor conexiuni, pentru arheologi apare oportunitatea de a consulta vestigii inedite, iar pentru istorici cea de a-și procura rarități bibliografice. În luxurianta producție tipografică din zilele noastre apar frecvent lucrări de real interes editate în tiraje confidențiale sau cu difuzare superficială, astfel că nici bibliotecile cu resurse pecuniare ultrageneroase nu au posibilitatea să le colecteze. Până la un punct, relațiile intercolegiale sunt în măsură să suplinească asemenea carențe, fapt pe care l-am putut proba grație contactelor amiabile cu specialiștii basarabeni, antamate încă în anii regimului comunist. În perioadele

când raporturile politice dintre Moscova și București traversau momente încordate, erau provocate deliberat disfuncționalități în fluxul circulației coletelor poștale, astfel că trebuiau găsite soluții alternative pentru a schimba cu discreție literatura de specialitate. Cititorul din România, lipsit de cunoștințe în limbile slave, nu avea acces la informațiile publicațiilor tipărite la Chișinău, întrucât în perioada hegemoniei sovietice marea lor majoritate apăreau în limba rusă, într-o flagrantă desconsiderare a identității populației majoritare și în tendința de a-i înăbuși aspirația către potențarea propriei spiritualități. Din păcate și astăzi unele periodice cu profil istoric sunt publicate exclusiv în limba rusă, iar în altele nu sunt preponderente studiile în limba națională, ceea ce este de neconceput în fostele republici din componența defunctei Uniuni Sovietice din regiunile baltice, caucaziene și central-asiatice. Desigur că rusa este limba unei mari și respectabile civilizații, dar ea nu trebuie să fie folosită cu ostentație în detrimentul culturii colectivităților autohtone. În altă ordine de idei, dar circumscris tot tărâmului lingvistic, îmi exprim perplexitatea și decepția că în unele cercuri politice antiunioniste de la Chișinău continuă să se vehiculeze concepția aberantă de sorginte stalinistă potrivit căreia ar exista o limbă așa-numită moldovenească, diferită de română. Preceptele lingvistice nu se stabilesc nici de oficiile diplomatice de la Kremlin și nici de cele parlamentare de pe malurile Bâcului, ci exclusiv de către specialiști. Or, până în prezent nici cel mai mare lingvist al românilor, Eugen Coșeriu, și nici alți proeminenți savanți din lume nu s-au pronunțat în favoarea individualității pretensei limbi moldovenești. S-a spus și s-a repetat mereu că separarea politică nu presupune și diferențierea de limbă. Popoarele din America Latină s-au desprins irevocabil de Regatul Spaniei de aproape două secole,

dar nu pretind că vorbesc columbiana, panameza sau venezueleana, după cum, în alte circumstanțe istorice, nici australienii, canadienii sau neozelandezii nu au abjurat limba engleză, iar austriecii limba germană. În aroganța lor de deținători ai multor privilegii, unii politicieni – nu numai de la noi, ci de pretutindeni – își arogă verdicte ridicole în domenii care presupun o competență ce nu se dobândește stând la taifas sau răsfoind ziare de duzină. Desigur că oricine are dreptul să fie incult și răuvoitor, numai că unii profită excesiv de acest privilegiu.

Raia ROGAC: *Ideea de a vă lua un interviu vine de la revista „Destin românesc” din Chișinău...*

Victor SPINEI: Revista este de un real nivel intelectual, etalând diversitate tematică, anvergură culturală, respect pentru valorile naționale, filon patriotic. Ar fi de dorit ca să i se asigure o distribuție mai coerentă în centrele culturale de pe ambele maluri ale Prutului. Merită a fi apreciată maniera în care publicația amintită reușește să gestioneze abordarea lucidă și echilibrată a realităților curente într-o lume debusolată, stăpânită de angoasă, marcată de individualism rapace, amenințată de tăvălugul uniformizării, adică într-un spațiu în care – fie-mi permisă parafrazarea – o stafie umblă prin Europa: stafia globalizării. În ceea ce mă privește, nu am apetență pentru langajul ticsit de epitete exuberante și grandilocvente și nici pentru efuziunile patriotice, dar nu mi permit să le dezavuez tranșant, pentru că cei care le practică au registre specifice de exteriorizare, decurgând din structura propriei personalități și din experiențele acumulate de-a lungul vieții.

Raia ROGAC: *Credeți în destinul nostru românesc?*

Victor SPINEI: Întrebarea este întrucâtva deconcertantă, deoarece în esență sunt un pesimist, dar un pesimist comba-

tant, aderent al preceptului lui Winston Churchill de a nu mă împăca niciodată cu eșecul. Pentru lansarea în previziuni asupra destinului neamului, adică a viitorului său, trebuie să pornim de la o evaluare strict obiectivă, necontaminată de cosmetizare și de recuzita propagandei partinice. Societatea românească de pe ambele maluri ale Prutului pare în prezent descumpanită, incongruentă, lipsită de repere, inconștientă de panta periculoasă pe care o traversează. Lucrul cel mai nociv este că iresponsabilitatea paralizantă a contaminat pătura conducătoare și pe formatorii de opinie din mass-media, adică exact pe cei obligați să găsească soluții de redresare. Calitatea unui larg segment al clasei politice este îndoielnică, fapt perceptibil pentru toată lumea, ceea ce seamănă neîncredere, derută și frustrare. Economia progresează în cadență temporizată, agricultura nu este în măsură să furnizeze produse alimentare competitive, se consumă mai mult decât se produce, balanța importului surclasează pe cea a exportului, nivelul de trai se menține scăzut, inflația atinge parametri îngrijorători, moneda națională se depreciază, fenomenele de corupție înfloresc și se diversifică, justiția tinde să fie aservită factorilor politici, inegalitățile economice și sociale se adâncesc etc. Una din cele mai profunde crize, cu efecte catastrofale pe termen lung, se manifestă în domeniul demografic. Pe de o parte, rata creșterii naturale a populației s-a diminuat drastic, iar, pe de altă parte, exodul populației spre alte meridiane cunoaște o intensificare debordantă. În acest moment din cele două state românești sunt plecați în străinătate între patru și cinci milioane de oameni, din care un procent foarte însemnat revine tinerilor. După Siria, aflată în stare prelungită de război civil, rata emigrației din România este cea mai mare din lume, implicând, după surse credibile, 17% din populația

activă a țării, ceea ce înseamnă circa o cincime din întreaga populație. Un astfel de fenomen nu s-a înregistrat nici în vremea confruntărilor războinice endemice din regiunile carpato-dunărene, provocate de apetiturile anexioniste ale Imperiului Otoman, Rusiei țariste și Austriei Habsburgilor. Aproape o pătrime din cei plecați nu mai intenționează să revină în patrie, diaspora românească nu este coagulată, procesele de deconstrucție identitară și de de-naționalizare îmbracă forme ireversibile. Din cauza emigrației galopante anumite ramuri economice resimt stringent lipsa forței de muncă, care începe să fie suplinită riscant prin primirea unor mase de emigranți sosiți din țări cu un nivel cultural precar, a căror integrare în societatea locală comportă dificultăți majore. Probleme foarte acute sunt înregistrate în mediul rural, unde analfabetismul atinge parametri alarmanți. Depopulat și lipsit de resurse, satul a încetat de câteva decenii să mai furnizeze valori intelectuale, precum în perioada antebelică și chiar în anii comunismului. Disfuncționalități serioase se constată în domeniul învățământului și cercetării, afectat de haos administrativ și de investiții restrictive. În compartimentul cercetării din România investițiile se situează la nivelul cel mai de jos din Uniunea Europeană, încât vor diminua drastic performanțele specialiștilor, vor compromite demersurile destinate creării elitelor și vor determina elementele dotate să-și caute locuri de muncă în centre prospere din străinătate. Iată tabloul sumbru pe care îl prezintă situația de astăzi din România și Republica Moldova. Dacă aceste două entități statale se vor uni, șansa remedierii unor neajunsuri se va potența, iar revigorarea evoluției lor va fi mai facilă. Românii au mai trecut în decursul secolelor prin momente de dificultate extremă în resorțurile economice, politice și morale, dar au găsit mijloace spre a le depăși. Exemplul

marilor predecesori, care au reușit cu mari eforturi, prin jertfe și determinare, să edifice România Mare în urmă cu o sută de ani, poate fi reiterat. Avem nevoie de demnitate, tenacitate, fermitate, patriotism, de o mentalitate pozitivă.

Raia ROGAC: De ce oare politicienii nu pot avea relații tot atât de frumoase ca și savanții?

Victor SPINEI: Politicienii din ambele state românești sunt expuși sau, mai corect spus, se expun pe eșichierul public pentru a fi mediatizați, aspirând la sporirea și consolidarea popularității, de natură să determine obținerea sufragiului periodic al alegătorilor. Cine dobândește credibilitate își pavează drumul spre câștigarea pozițiilor privilegiate în forurile legislative și administrative, devenind beneficiarul unor multiple avantaje materiale și de altă natură, astfel că este întrucâtva firesc ca disputa pentru putere să fie acerbă. Din păcate, aceasta antrenează adesea indivizi de o condiție etică și intelectuală precară, predispuși la fraudă, arbitrar, corupție, incapabili să asigure competiției un climat civilizat. În schimb, în lumea savantă pozițiile profesionale sunt mult mai stabile, fiind obținute după decantări îndelungate și după criterii puțin permissive penetrării elementelor dubioase. Verdictul unui proverb italian se poate aplica și situației în discuție: *Dove sono uomini è modo*, care într-o talmăcire liberă românească ar suna astfel: „Între oamenii de omenie întotdeauna există înțelegere”. Savanții autentici sunt prea absorbiți de munca lor, ce reclamă har, pasiune și determinare, pentru a fi receptivi la freamătul lumii exterioare. Cu toate acestea, nu este cazul să acceptăm cu naivitate o imagine idilică a mediilor intelectuale, căci și acolo bănuie

invidia, nepotismul, manipulări meschine, disimulate, mai mult sau mai puțin, abil față de cei din afară.

Raia ROGAC: Munca unui academician e nonstop, chiar dacă are program amplu de activitate în diverse instituții, exemplul Dumneavoastră, cred că și acasă nu-și poate pune gândurile pe rafturile bibliotecii sau pe birou. Ne puteți destăinui despre preocupările de ultimă oră și poate chiar din viitorul apropiat?

Victor SPINEI: Nu numai travaliul unui academician, ci al oricărui cercetător împătimit nu se sfârșește decât atunci când este luat la Domnul, căci problemele științifice sunt inepuizabile: *Ars longa, vita brevis*. Fără a avea în perspectivă proiecte științifice, m-aș simți total deconcertat și lipsit de echilibru. În prezent, lucrez în mod paralel la două studii aferente evului mediu românesc, dar atribuțiile împovăraătoare de la Academie și de la Institutul de Arheologie din Iași nu-mi permit să estimez când le voi duce la bun sfârșit. Aș putea concluziona, precum Shakespeare în piesa *Timon of Athens: Life's uncertain voyage* („Viața este o călătorie nesigură”).

Raia ROGAC: Vă mulțumesc mult și sper că și acest interviu să capteze atenția cititorilor, ca și altele pe care le-ați onorat, inclusiv cele solicitate de istorici din Basarabia.

Victor SPINEI: Nu sunt convins că răspunsurile mele vor satisface toate așteptările, întrucât formația mea de medievalist mi-a imprimat un mod sec și pragmatic de cântărire atât a realităților din trecut, cât și a celor cotidiene, degajat de formulări epatante și speculative. A fost riscul Domniei Voastre că m-ați abordat.

Consemnare: Raia ROGAC

FESTIVITATE... ÎN ETERNITATE

Ionel CĂPIȚĂ

Așa ceva nu știu când s-a mai pomenit! O adevărată feerie! S-ar putea să nu mă creadă numai acei care nu-l cunosc pe Nicolae Dabija și care nu au avut norocul să ajungă în data de 21 mai 2019 la Palatul Național „Nicolae Sulac” din Chișinău, unde cei prezenți în sală au văzut „Lacrima care vede” – un spectacol de zile mari, ce a cuprins Omul, Savantul, Personalitatea, Poezia, Publicistica, Povestitorul și, desigur, Actorul Nicolae Dabija. Lume de pe lume, lume bună și luminată, doldora de dragoste și prețuire pentru tot ce este marele nostru contemporan – „clasic în viață”, cum l-a numit inegalabilul Aurelian Silvestru, a venit cu mic, cu mare să-l cinstească, să-l admire „pe viu”, nu din lecturi, nu doar la radio sau televiziune, și să savureze din mărtașa sa operă, care a ajuns în inimile oamenilor, fiind citită, cântată, declamată, – pornind de la copilașii de grădiniță, care au cucerit această scenă, publicul prezent, și ajungând pe buzele unor actori consacrați, cum ar fi Ninela Caranfil, Nicolae Darie, Nicolae Jelescu, Vitalie Rusu..., care au depus o imensitate de suflet și trăire pentru a reda sufletul și trăirile înveșnicite în opera sa de către cel care a fost și rămâne „OCHIUL AL TREILEA” în literatura universală – Nicolae DABIJA.

Timp de cinci ore, de la 18.00 și până la 23.00, am urmărit cu toții minunea adevărată ce se tot perinda, ca un vis, în fața celor din sala Palatului Național „Nicolae Sulac”, minune emanată de „Lacrima care vede” – genericul acestui grandios spectacol (regie – T. Colac, dr. în etnologie), care „a înghițit timpul”, fără să mai prinzi de veste când a zburat. Atât de „consistent” în valori spirituale și moral-creștine s-a

dovedit a fi spectacolul, încât căutam să clilesc cât mai rar din ochi, ca nu cumva să scap ceva din vedere... Sala toată, plină ochi, era numai ochi și urechi! Ce să vă zic? Dabija-i Dabija! A spus de-a lungul vieții, are ce spune secole ce vin! Da, au spus și alții până acum – atâtea și atâtea despre Nicolae Dabija, au căutat și la această festivitate să spună prin cuvânt, cântec, dans, prin „Lacrima care vede”, atâtea și atâtea câte năboiau din sufletele lor pe miraculoasa scenă..., rămâne, cu siguranță, și generațiilor întregi care vin, să culeagă și să semene din veac și până în veac din TEZAUUL DABIJA. De ați fi auzit cât de captivant și cât de adevărat au vorbit despre Omul și Creatorul Nicolae Dabija dna Monica Babuc, Ministrul Educației, Culturii și Cercetării, marele eminescolog, savant cu renume Mihai Cimpoi, Aurelian Silvestru, ilustrul nostru scriitor, prieten de-o viață cu poetul-academician Nicolae Dabija! Dar Doina Dabija, fiica Poetului? Mi-a umplut sufletul până hăt dincolo de margini cu emoții podidindu-mi și ochii cu lacrimi, pe parcursul celor clipe sfinte și înălțătoare, clipe de recunoștință și admirație față de cel care este pentru ea, nici mai mult, nici mai puțin, tatăl ei. La această intensitate emotivă, de iubire neprihănită față de Poetul Nicolae Dabija, s-au raliat rând pe rând toți acei care au evoluat în acest spectacol frumos și drag și plin de Lumină, ca o Zi de Paște: surorile Osoianu, interpreții Veta Ghimpu-Munteanu, Mircea Zgheara, Maria Mocanu, Maria Iliuț, Ansamblul de dansuri populare „Mărțișorul”. Ceva de neimaginat ne-a oferit celor prezenți în sală Orchestra Națională de Muzică Populară „Lăutarii”, al cărei dirijor este inegalabi-

lul Nicolae Botgros – câteva lucrări splendide, scrise pe versurile maestrului Nicolae Dabija, la braț cu o suită de melodii, gen Nicolae Botgros. Doamne-Doamne, a pogorât peste noi minunea lui Dumnezeu, cuceriți de vraja divină a muzicii de-acasă, interpretată de „Lăutarii” dorului ce plânge și râde, arde și luminează...

Cu respirația întretăiată, doar așa puteai să te contopești cu miracolul muzicii interpretate de un faimos cor, alături de minunata Orchestră Simfonică Națională a Companiei de Stat „Teleradio-Moldova”, al cărei director artistic și prim-dirijor este academicianul Gheorghe Mustea. Urmărind acest miracol, mi-am zis: iată ce se întâmplă când valorile înfloresc în aceeași grădină! Era oare posibil ca la această „festivitate din eternitate” să nu sune muzica genialului compozitor Eugen Doga pe versurile patriarhului Poeziei Nicolae Dabija, dirijate de celebrul dirijor Gheorghe Mustea? Prezența în sală a prea îndrăgitului compozitor Eugen Doga a fost răsplătită cu ovații ale admiratorilor săi, ridicăți în picioare, nu o singură dată.

Cele mai calde, sincere cuvinte de recunoștință, izvorâte din sufletul lui mare și frumos, a tot adresat pe parcursul festivității maestrul Dabija – celor veniți să se bucure alături de el. Iar din cealaltă parte, adică din inimile admiratorilor lui – aplauze de recunoștință răbufneau iar și iar,

ori de câte ori relua firul vorbei, povestind atât de captivant file din viața și activitatea Măriei Sale.

Crede cineva că după acest caier de lumină, dragoste și dor de lume și de viață, care m-a înfășurat de-a valma cu toți ceilalți admiratori ai Creației Dabija, crede cineva că altfel decât albă a urmat să rămână pentru mine toată noaptea cea de Înviere – dinspre 21 spre 22 mai?

Și după ce am plecat pe la casele cui ne are, parcă împărăștiindu-ne din mrejele aceluia miracol, „Lacrima care vede” continuă să se tot prelingă din „Ochiul al treilea” și... mă doare, și... mă înalță.

Mulțumesc, Nicolae Dabija.

NICOLAE DABIJA

(acrostih)

Nume drag și nume sfânt –
Inundă acest pământ
Cu iubire și cu gând
Orișunde, orișicând.
Lira ta încântă-o lume
Alinând dureri nebune...
Ea-i chemarea ce nu-apune.
Dragostea și dorul tău
Ajung pân-la Dumnezeu...
Binele ce-l faci mereu
Izvorăște din iubire...
Jertfa ta e-o mântuire –
Adusă... prin dăruire.

I.C.

FLORI ALESE DIN CÂMPUL MIRIFIC AL ETNOGRAFIEI

În spatele acestei cărți stă o impresi-onantă experiență de cercetare, de creație, de migăloase căutări și remarcabile descoperiri.

Cred că este cu totul nesemnificativ numărul persoanelor care se pot lăuda cu un singur înscris în carnetul de muncă. Ei

bine, autoarea noastră, doamna Silvia Șă-rănuță, este dintre acești specialiști rarissimi cu o singură consemnare, despre un singur loc de muncă de-a lungul vieții: Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală (din octombrie 1959 până în august 2016), cercetător științific, apoi, din 1963 – șefă a

secției de etnografie, aceasta fiind, neîndoios, cel mai important departament al muzeului în cauză. Eforturile și contribuțiile dnei Silvia Șărănuță la dezvoltarea instituției muzeale, respectiv, la conservarea patrimoniului etnografic (etnologic) românesc din Basarabia (parțial, și din Nordul Bucovinei) au o formidabilă expresie matematică, cu multiple și variate componente. Ele alcătuiesc o extraordinară formulă a hărniciei și pasiunii, a consecvenței și gustului rafinat, o expresie a unei dăruiri singulare, sau, mai degrabă, și ieșită din comun, a unui devotament profesional dus până la sacrificiu. Nici un *Curriculum vitae*, nici chiar cel mai amănunțit, nu va putea contabiliza cu maximă precizie lista aceastei impresionantă de eforturi, respectiv, de împliniri ale dnei Silvia Șărănuță la menținerea pe linia de plutire a etnografiei de la noi; cu atât mai puțin am putea-o face noi într-o încercare de cuvânt-înainte la prezenta carte, o culegere de *Studii etnografice (Cultura materială și spirituală a românilor din Basarabia sec. XIX-XX)*. Tocmai de aceea ne vom limita la o liberă, arbitrară expunere a unor fapte ce ni se par majore, mai semnificative, mai pline de sens, din vasta și prodigioasă activitate de etnolog a autoarei noastre – cu atât mai mult cu cât în carte este inserat un studiu biografic elaborat cu proverbială acribie de către colegul de promoție al dnei S. Șărănuță – dl prof. dr. Nicolae Cojocar, redevabil autor de lucrări pe subiecte de filozofie socială și publicist de seamă.

Colecția Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală (MNEIN), de altfel, cea mai veche instituție de profil din Basarabia, numără peste 12 mii de artefacte din domeniul etnografiei și mai bine de jumătate din aceste piese de muzeu au fost adunate de angajații Secției în care a activat, apoi a și condus-o dna Silvia Șărănuță. Greu de spus câte anume, dar cu certitudine numeroase obiecte au fost aduse

în depozitele MNEIN chiar de dumneaei, de-a lungul a peste șase decenii – nu am exagerat cifra privind perioada de implicare a dnei S. Șărănuță, căci dânsa a prins a căuta, selecta și aduce la muzeu valori etnografice cu vreo cinci ani înainte de a se angaja – încă pe când era studentă la Facultatea de Istorie a unicei, pe atunci, Universității din Chișinău, și mergea cu plăcere în expediții etnografice prin satele noastre. Un specific demn de reținut al muncii de colectare a materialului etnografic, de către angajații MNEIN, este că aceasta se făcea nu numai în perimetrul administrativ al actualei Republici Moldova, ci și mult mai departe: în Transnistria, în sudul Basarabiei (fostele județe ale României Mari – Cahul, Ismail, Cetatea Albă), în Nordul Basarabiei și în Nordul Bucovinei cu Ținutul Herța, uneori, chiar și în regiunea Transcarpatică, supranumită și „Maramureșul Mic”. Astfel, dna Silvia Șărănuță și unii colegi sau subalterni de ai ei își manifestau buna atitudine față de valorile etnologice ale tuturor românilor din stânga Prutului sau din afara granițelor postbelice ale României; astfel demonstrând, discret dar ferm, că în acest spațiu trăiesc români, indiferent cum se numeau ori cum se mai numesc ei, mai ales din rațiuni politice.

Silvia Șărănuță s-a produs și ca o excelentă fondatoare de muzee și redevabilă organizatoare de expoziții. Începem de la premisa că actualul aspect interior al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală este, în linii mari, opera dumneaei – evident, cu anumite contribuții ale unor colegi, pentru că, pe lângă multe alte virtuți cu care au înnobilit-o Dumnezeu și părinții, Silvia Șărănuță este și o fire extrem de cooperantă. A contribuit mult la deschiderea unor muzee de etnografie locală la nordul, în centrul și la sudul Republicii: Edineț, Soroca, Dolna – Nisporeni, Orhei, Cahul, Vulcănești etc. Inclusiv în spații populate preponderent de minorități etnice:

Tvardița, sat bulgăresc de lângă Taraclia, ori satul găgăuz Beșalma din preajma Comratului. Inclusiv pe segmente geografice care, după 1991, aparțin doar convențional Republicii Moldova – mă refer la Tighina (Bender), Tiraspol sau Camenca. Mi-a fost dat să aud, de la colegi de breaslă de ai dnei S. Șărănuță că dânsa are ochi extrem de ageri, că posedă o viziune ce se numește acum de maestru designer, marcată de o precizie a aranjării expozițiilor, vitrinelor, a plasării acolo a pieselor de muzeu, dar și de un impecabil gust estetic, secundat de un rafinement specific doamnelor de aleasă, poate ușor arhaică, cultură.

În anii de ocupație sovietică metropola făcea adeseori paradă de multitudinea și diversitatea vieții culturale a popoarelor înglobate, în acest sens organizându-se în importante centre muzeistice de la Moscova sau Leningrad (Petersburg) impresionante expoziții cu artefacte din republicile unionale. Tocmai datorită calităților remarcabile de specialist-etnolog, anume Silviei Șărănuță i s-a încredințat pregătirea, elaborarea și etalarea unor ample expoziții de etnografie basarabească, în anii '60-'80 ai secolului trecut, la Muzeul revoluției din Moscova – considerat, pe atunci, cap de listă în lumea muzeelor sovietice; și de trei ori – la Muzeul de etnografie a popoarelor din URSS, din Leningrad – Petersburg, o instituție muzeală extrem de bogată și unde vizitatorii puteau vedea expoziții prezentând cât se poate de obiectiv cultura materială și spirituală a popoarelor mari sau mai mici înglobate în imperiul sovietic. Nu am nici o îndoială că cine a avut prilejul de a vedea expozițiile organizate de dna Silvia Șărănuță – fie aceștia turiști sovietici, fie din alte țări de pe glob – au tras numaidecât concluzia că în RSS Moldovenească trăiesc români care, în pofida unei înstrăinări violente, și-au păstrat, totuși, ba își mai și dezvoltă, meșteșugurile, tradițiile, datinile. Expoziții la un înalt nivel

profesional a organizat S. Șărănuță și în Ucraina – la Lvov și la Poltava, iar în anul 2002 a prezentat în capitala Moldovei istorice, în „dulcele târg al leșilor”, o frumoasă expoziție pe tema păstoritului în Basarabia secolelor XIX-XX. S-ar mai cere de menționat aici și organizarea, de către dna Silvia Șărănuță, a unei originale expoziții etnografice consacrate aniversării de cinci secole de la ipotetica plăsmuire a baladei *Miorița* (1994), la fel și a unei expoziții de artă populară prilejuită de a doua aniversare a sărbătorii naționale Limba noastră cea română (1991). Ambele expoziții s-au desfășurat la Palatul Republicii, atrăgând numeroși vizitatori.

Silvia Șărănuță a fost și rămâne o neobosită propagatoare a etnografiei românești din Basarabia și prin numeroase texte scrise și tipărite, fie în formă de articole sau studii, fie ca pliante, ghiduri, cataloage pentru expoziții și muzee aparte, fie ca monografii; în fine, ca scenarii de filme televizate sau prin emisiuni la diferite posturi de radio și televiziune. Pasiunea, interesul, sensibilitatea dumneai pentru etnografie, cultură, artă s-au învederat și în anii când a predat în învățământul artistic – a fost profesoară la Școala de arte ce se numește acum Liceul Academic de Arte Plastice „Igor Vieru”. Ca o recunoaștere a profesionalismului înalt al Silviei Șărănuță au fost și solicitările repetate de a fi consultant sau expert în etnologie pentru Ministerul Culturii, Academia de Științe, RadioTeleviziunea Națională. Ar fi de menționat, în context, nouă pliante despre costumele naționale purtate de românii basarabeni, precum și de către reprezentanții minorităților etnice din sudul republicii. Este autoarea unui consistent ghid despre expoziția (din anii '70-'80 ai sec. XX) a Secției de Etnografie a MNEIN; a unui prim, la noi, catalog de artă populară (1959) și a trei ghiduri pentru tot atâtea expoziții itinerante de etnografie basarabească, organizate la fai-

mosul Muzeu de Etnografie din Leningrad. Acestea din urmă au fost scrise și editate, firește, în limba rusă, cu care prilej autoarea s-a putut adresa unui public mai larg, mai variat și înfinit mai numeros: vizitatori din Rusia, din alte republici ce formau pe atunci URSS, din alte țări, care au avut surpriza sau confirmarea că la vestul imperiului sovietic se află o regiune populată de români. Studiul monografic *Prosoapele populare moldovenești* a fost primul, și rămâne, deocamdată, unicul la noi, de acest fel, o carte ce ilustrează apariția, dezvoltarea și dăinuirea unei dintre îndeletnicirile țăranilor noastre, cu un profund și rafinat angajament artistic. O etapă net superioară în munca de cercetare a dnei S. Șărănuță îl constituie monografia *Ornamente populare moldovenești* – și aceasta cu caracter de unicat la noi, bucurându-se de la apariție, în 1984, de o înaltă apreciere a specialiștilor, dar și a simplilor admiratori ai artei populare românești.

Deosebit de rodnică este și activitatea sa publicistică, prin care a promovat cele mai diferite aspecte ale culturii materiale și spirituale a neamului nostru, fie prin prisma istorică, fie din punctul de vedere al diversității de specie sau tematică. Astfel, a tipărit mai bine de 50 de articole pe teme etnografice și muzeografice în publicații ca *Literatura și arta*, *Femeia Moldovei*, *Moldova*, *Calendar de masă*, *Anuarul (Buletinul) MNEIN* etc. Au inserat articole de Silvia Șărănuță și unele reviste de specialitate din Rusia (Leningrad-Petersburg) și din Ucraina (Kiev, Lvov, Poltava, Odesa), iar după decembrie 1989 a fost solicitată și de publicații științifice din Iași și București, unde a prezentat și comunicări la întruniri ale colegilor de breaslă. Este remarcabilă colaborarea dumneaei cu revista *Literatura și arta*, unde publică și în prezent, practic, număr de număr, fiind apreciată, pe merit – atât de colectivul redacțional, cât și de către cititori, ca posibil cel mai do-

cumentat, cel mai credibil autor de scrieri cu subiecte etnologice, muzeistice, cultural-artistice sub aspectul creației populare.

Risipite de-a lungul câtorva decenii, în zeci de publicații periodice, în anuare și culegeri, articolele cu tematică etnologică și muzeistică ale dnei Silvia Șărănuță și-au păstrat, în cea mai bună parte, valoarea și actualitatea. Cu regret, a scăzut mult gradul de accesibilitate la ele. Din acest unghi de vedere, este fericită ideea de a aduna măcar o parte din aceste scrieri, între copertile unei cărți, cu atât mai mult cu cât nu avem în R. Moldova nici studii de sinteză, nici vreo lucrare panoramică de natură să reflecte cunoștințele actuale și coloritul local al modului de trai, al culturii tradiționale a românilor basarabeni. Articolele și studiile adunate în prezenta carte oglindesc aspecte extrem de diferite ale *culturii materiale*: gospodăriile tradiționale, casele și interiorul lor; îndeletnicirile (ocupațiile) de bază (agricultura, creșterea animalelor, viticultura) și cele secundare (vânătoarea, pescuitul, albinăritul); industria textilă casnică (diverse țesături, broderii); meșteșugurile țăărănești (olăritul, prelucrarea lemnului, a osului etc.); portul popular ș.a. La compartimentul *Cultură spirituală* se află prezentarea diferitelor obiceiuri legate de principalele etape ale vieții omului și de sărbătorile calendaristice. Un compartiment aparte include scrieri despre muzee și expoziții, precum și despre personalități ce au contribuit la apariția și dezvoltarea vieții muzeistice la noi. Cum lucrarea poartă și un caracter didactic, este firească decizia autoarei de a plasa la deschiderea volumului o succintă prezentare, în stil enciclopedic, a Republicii Moldova, precum și un studiu care va ajuta cititorii să se edifice mai bine în probleme de etnografie, etnologie, artă populară.

Scrierile din această lucrare sunt rodul unei experiențe pe cât de îndelungată, pe atât de rodnică. Și zbuțumată, marcată de căutări pentru a demonstra adevăruri

contestate sau negate în deceniile de ocupație sovietică. Dar și eficientă, în ultimă instanță, această experiență, căci tocmai datorită ei cândva autoarea a putut șopti, sugera, spune aluziv acele adevăruri ca, atunci când s-au surpat interdicțiile, să relateze în admirabilă cunoștință de cauză informații temeinice despre toate fațetele etnografiei – cum a fost, cum este și cum mai poate fi ea într-un viitor previzibil. O primă virtute a narațiunilor din textele acestei cărți este vasta și profunda documentare a autoarei, datorită cărei prezintă numeroase fapte, evenimente, pilde, dovezi, încât creează o imagine limpede chiar și pentru un cititor mai puțin inițiat. Este admirabilă cunoașterea și vehicularea terminologiei românești în domeniu: bunăoară, la compartimentul culori (la țesături, la ornamente) am avut ocazia să iau cunoștință în premieră de unele noțiuni ce vizează cromatică. Toate articolele au la bază propriile cercetări ale autoarei, propriile căutări și trăiri pe teren, în arhive, în colecțiile de muzeu, la a căror alcătuire și creștere a contribuit personal și substanțial. Grație acestei abordări personale, individuale, Silvia Șărănuță pune în circuitul științific și de popularizare a științei etnologice mai multe artefacte și informații inedite. Unele articole au un pronunțat caracter teoretic; altele – poartă o încărcătură preponderent descriptivă însă, luate în ansamblu, ele oglindesc evoluția, cu împliniri și cu scăderi, a etnologiei și muzeisticii din spațiul basarabean. Vom menționa că, deși se ocupă, în mod obiectiv, firesc, de spațiul basarabean al etnologiei, dna Silvia Șărănuță știe a-l lărgi – la fel de obiectiv, la fel de motivat – căci de foarte multe ori face paralele cu artefacte din alte regiuni populate de români, de la Nistru pân' la Tisa, din Carpați până la Dunăre. De unde apare și fireasca concluzie: **tot așa cum nu putem vorbi de două popoare, de două limbi, nici de două etnografii nu putem**

vorbi! – una e națiunea, una e limba și una e etnografia – românească.

Cartea Silviei Șărănuță va completa un gol ce se cerea de mult umplut în știința și practica etnografică de la noi. Nu încăpe nici o îndoială că volumul își va găsi cu ușurință cititorul, utilizatorul, beneficiarul, din rândul unor categorii diferite de conștienți: studenți la arte și la istorie, lucrători ai muzeelor, angajați ai asociațiilor de artizanat, membri ai colectivelor de artiști amatori (dar, în egală măsură, și profesioniști!), persoane, pur și simplu, interesate, pasionate sau îndrăgostite de creația populară, prețuitori ai obiceiurilor, tradițiilor, datinilor, sărbătorilor populare.

Răsfoind manuscrisul acestei lucrări, am avut uneori impresia că aș face o plimbare printr-un câmp cu flori vii, frumoase, plăcut mirositoare. Tocmai de aceea am și asemuit, metaforic, articolele dnei Silvia Șărănuță cu niște flori pe care dumneaei le-a adunat, le-a cules de pe un câmp mănos, cu adevărat mirific, acesta fiind știința și practica căreia o viață de om i-a slujit cu pasiune și devotament – etnografia. Întâmplarea face ca să apară această carte tocmai la aniversarea a 60-a de la încadrarea Silviei Șărănuță în domeniul predilect de cercetare și, din acest punct de vedere, volumul este ca un buchet de flori pe care autoarea și l-a pus pe masă ca să le admire, ca să se bucure de frumusețea și aroma lor. Este, de altfel, un prim buchet... căci altele vor urma neapărat după ce va vedea cartea lumina tiparului – de la rude, colegi, prieteni și, fără doar și poate – de la cititorii recunoscători că li s-a pus la dispoziție o culegere de articole captivante și utile.

Să vă însoțească mereu, stimate doamnă Silvia Șărănuță, bucuria de a culege apoi și a dărui simbolice flori celor care știu a prețui forma, culoarea, aroma!

Vlad POHILĂ
Mărțișor 2019

RĂNIT DE HOTARUL DE LA PRUT...

*Gheorghe PÂRLEA
Mirosllovești, jud. Iași*

Jurnalistul și poetul Ionel Căpiță trece un important hotar al timpului propriu: cel dintre deceniile șapte și opt

Recent, am participat – desigur, empatic, cu resursele mele interioare, cele care trec dincolo de lucrurile percepute senzorial – la a 70-a aniversare a unui drag frate și prieten basarabean, dr. Vasile Șoimaru. Iată însă că astfel de sărbători personale – care pentru anumiți fii ai Cetății trec hotarul dintre privat și obștesc – se țin lanț în sânul cunoscuților mei (îndrăznesc să-i numesc și prieteni) aflați la Chișinău. Peste câteva zile, jurnalistul și poetul Ionel Căpiță trece și dumnealui pragul dintre deceniile șapte și opt, unități zecimale de timp cu un rol precis în viața aniversatului: una îi încununează istoria proprie, iar cealaltă îi profilează, privilegiat, timpul personal în care înțelepciunea e fructul care dă, din pâng, în copt. Desigur, vorbind de înțelepciunea vârstei, ne referim la acea însușire mentală de esență ontologică, nu determinată de maturitatea din structura cărnii omului, ci de acumulările spiritului în raportul său activ cu ceea ce viața

i-a oferit, discret, mai presus de nevoile burții și de confortul trupului. Și fiindcă am invocat prietenia, legat de relația mea (și viceversa) cu cei doi frumoși și distinși basarabeni, e musai să fac o precizare cu referire la prietenia cu dl Ionel Căpiță. Iar asta, numaidecât sub influența „agentului” subliminal care acționează asupra mea dintr-un eseu al său intitulat: „Prietenia noastră” din vol. „Noi și noi”, Chișinău, 2018, carte reluată la lectură zilele acestea, anume ca un omagiu adus autorului la zi aniversară. Căci ce scriitor are vreo altă bucurie mai presus de a ști că scrisul său își găsește/ regăsește cititorul? În amintitul text moralizator, autorul remarcă inechitatea care impietează asupra multor prietenii, anume lipsa reciprocității. Mulți se laudă cu prietenul cutare sau cutare, fără însă a satisface deloc corespunzător echivalența. Da, așa este, într-o prietenie arareori talerele balanței își găsesc echilibrul. Și această tară relațională, amendată de bunul meu prieten, parcă m-ar atinge și pe mine, căci dl Ionel Căpiță e cel care îmi dovedește fără tăgadă că substanța prieteniei sale trage mult în jos talerul său, reducându-l pe al meu la un insignifiant fulg. Desigur, prietenia, cea pe care o invocăm adesea, mai ales de dragul uzualei vocabule din bogatul nostru fond lexical, înseamnă o relație afectivă cu o plămadă mult mai densă decât cea pe care noi o reducem cu ușurință la compoziția unei relații de amicitie. În cazul nostru, ca să fiu cât mai precis, e vorba de o prietenie mai degrabă „de la distanță”, spațiul măsurabil dintre habitaturile noastre întinzându-se pe o axă ce leagă două puncte de pe marlurile râurilor Bâc și Moldova. Iar în numita prietenie, dl Ionel Căpiță e, invariabil,

inima cea care pompează în corpul relației noastre dragostea de frate, frate întru cele ce înseamnă apartenența la Neamul Românesc. Dumnealui e inițiatorul tuturor convorbirilor noastre telefonice și tot dânsul e mereu expeditorul darurilor sale destinate să sfideze rolul ingrât al Prutului, râul care ne desparte Neamul. Darurile dumisale sunt, cu precădere, cărțile proprii și, de la o vreme, PDF-ul lunar al unei importante reviste basarabene, al cărei redactor îi este. Iar referitor la puținele noastre întâlniri fizice, îmbrățișările au fost mereu proprietatea dumnealui, căci brațele mele firave n-ar fi avut imbold pentru a cuprinde dezinvolt măsura XXL a vajnicului trup hărăzit de Domnul fratelui nostru basarabean. Iar în trupu-i falnic, potrivit-i-a Ziditorul și o inimă pe măsură, în care să-i încapă iubirea. „Lăsați-mi dragostea!” (titlul unui volum al său) e invocarea sa hotărâtă către cei care vor să-i răpească această proprietate fundamentală a inimii. Că au fost și încă mai sunt așa-zii răpitori de dragoste în zbućiumata Basarabie, nu ncape îndoială. Ce dovadă mai evidentă și totodată mai crudă poate fi răpirea dragostei de Neam, a dragostei de frate în cazul unei fracțiuni copleșitor de mare, aparținând întregului desemnat de populația actuală a R. Moldova?! În cartea mai sus menționată, „Noi și noi”, cel mai recent dar primit (prin poșta... transfrontalieră!), prietenul meu de la Chișinău inventariază – eseistic și, paritar, poetic – cât de viciată le-a fost basarabenilor matricea lor ființială, cu tot cu esența ei existențială: dragostea de Neam. Dar calamitatea geopolitică abătută asupra Vetrei românești de la răsărit, instrumentată de țarul Alexandru I și sultanul de la Istanbul, într-o primă etapă, și apoi de Stalin, efect al Pactului Ribbentrop-Molotov, n-a fost fatală. Sperăm cu toții asta, dar mai ales autorul cărții, care își strecoară această speranță în invariabila sa formulă de încheiere a

convorbirilor noastre telefonice și virtuale: „Trăiască România Mare, cu noi în ea!”.

Conform autorului volumului „Noi și noi”, conștiința de Neam a basarabenilor îi divizează pe frații noștri de la răsărit de Prut în două unități fracționare: „Noi”, desemnat prin partea rezistentă, imuabilă a ființei și un alter „Noi”, din păcate, vulnerabil în fața străinului ocupant, un „noi” aflat deci în contradicție cu primul. În eseurile jurnalistice din carte (unele cunoscute mie din presa chișinăuiană care le-a inclus) urmate de câte un poem contextualizat temei eseului, basarabenii se pot privi în oglindă spre a-și consulta starea lor de conștiință în condițiile suportate direct sau ca efect al generațiilor supuse grav deznaționalizării, mutații imprimate în ADN-ul moștenitorilor. Desigur, e vorba de starea lor curentă de aparținători ai Neamului cel silit să suporte încă hotare în sânul său. Eseuri/ demersuri jurnalistice precum „Sârma ghimpată – de Neam blestemată”, „Limba – izvorul ființei”, „În hora neamurilor”, „Urmași fără urme”, „România Mare – unică salvare”, „E slut la Prut”, „Ridică-te, Stefane! Ce-aștepți, loane?” (vezi celebra sursă a parafrizei, poezia pentru care autorul a fost martirizat), „Dragoste de Neam și lumină în Țară”, „Țara asta și Țara noastră” etc. sunt edificatoare pentru ca cititorul să discearnă între cele două plurale ale persoanei întâi, identice ca formă, dar distincte și dihotomice prin anatomia conștiinței aparținătorilor la ele. Volumul „Noi și noi”, prin caracterul profund pedagogic al demersurilor morale conținute, îmbrăcate în canoanele jurnalisticii militante și, complementar, ale poezicii moraliste, prin dinamismul trăirii autorului în solidar cu zbućiumata societate basarabeană e expresia a ceea ce îl caracterizează, în sânul branșei sale, pe jurnalistul și poetul Ionel Căpiță. Dar succinta referire la cartea numită mai sus a prietenului meu nu e legată de intenția de a dezvolta aici o recenzie

propriu-zisă asupra cărții, ci doar un pre-text ca să edific, prin posesia ei – ca un recent adaos la celelalte volume de același autor din biblioteca mea – privilegiul prieteniei mele atipice cu dl Ionel Căpiță. Zic „atipice” fiindcă în această relație, cum onor cititorul a observat, unul oferă, celălalt primește. Eu, primitorul, sărac fiind în astfel de avere personală, pot, în schimb, să-i întorc prietenului meu de la Chișinău bucuria sinceră și recunoștința adâncă ale celui care primește darul. Dăruitorul are și el, din asta, bucuria sa: o dezvoltă chiar binefăcătorul meu în eseu, „Bucuria de a da” din același volum aflat aici în atenția mea

ca laitmotiv al modestului meu exercițiu aniversar.

Așadar, în zilele acestea s-a ivit prilejul (și încă ce prilej!) să-i reiterez distinsului meu prieten de la Chișinău prețuirea mea expresă și cele mai alese urări pentru restul timpului propriu, pe care i-l doresc (și i-l întrevăd)... lung și binecuvântat de Domnul cu toate cele trebuitoare omului la senectute! Și, la acestea zise, adaug numai de câțiva și speranța că voi avea, alături în spirit, și câțiva asociați la acest exercițiu al meu de dragoste frățască silită să înfrunte hotarul din sânul Neamului. La mulți ani frumoși, domnule Ionel!

30 mai 2019

SURSE ȘI SISTEME DE LUMINĂ DE LA EUGEN STATNIC

Posibil de aceea că destinul, încă din tinerețe, mi-a prilejuit numeroase întâlniri cu oameni deosebiți, neobișnuiți, extraordinari; posibil din acest motiv nu mai credeam, în ultimul timp, că aș mai putea cunoaște vreun om care să mă impresioneze profund, să mă copleșească prin discurs, comportament, atitudini; să nu mă mai satur să-l ascult... Soarta a dispus însă altfel, și cu cinci ani în urmă am avut norocul de a-l cunoaște pe dl inginer Eugen Statnic, refugiat basarabean, acum trăitor în Germania. Un conațional de-al nostru cu un statut cu totul aparte, cum deosebită, cu totul singulară, îi este biografia: viața cotidiană, cariera, activitatea științifică, de producție și – nu mă tem să spun – obștească, pentru binele comunității din care se trage.

Elev eminent la Liceul „Hasdeu” din Chișinău, student eminent la Politehnica din Timișoara, Eugen Statnic a făcut o strălucită carieră de inginer electronist, îmbinând fericit practica și cercetarea în

domeniu. De roadele muncii inginerului E. Statnic – invenții, patente și inovații cu titlu de pionierat la timpul lor – au beneficiat, bunăoară, utilizatorii tramvaielor din Timișoara, apoi numeroși telespectatori români ce au putut urmări în premieră pe țară programe color; în fine, milioane de europeni, asiatici și americani în ale căror case sau birouri au ajuns lămpile cu fluorescență. Împlinirile i-au fost confirmate prin activitatea desfășurată la cea mai grozavă uzină de specialitate din țară, „Electornica” de la București, apoi la faimoasele uzine Siemens, OSRAM din Germania și OSRAM-Sylvania din SUA, în concurență directă cu întreprinderi nu mai puțin celebre din lumea largă precum Philips, General Motors, Toshiba, Samsung etc. A scris și publicat o duzină de studii monografice cu subiectele predilecte din sfera electronicii, majoritatea fiind traduse în limbi ale popoarelor din lagărul socialist, precum și în limbi de circulație universală. Prezența lui Eugen Statnic la simpozioane, coloc-

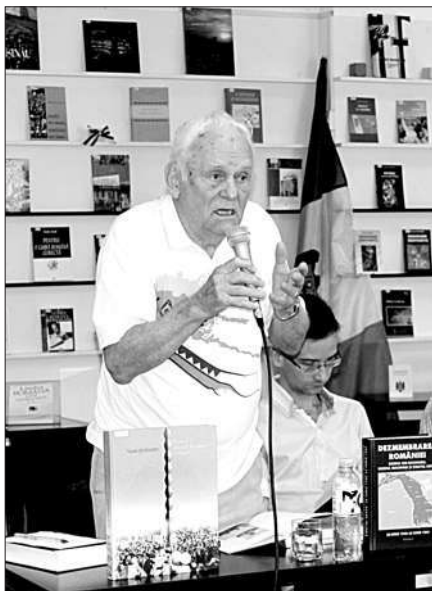
vii, congrese naționale și internaționale a excelat prin spirit inovativ și originalitate creatoare.

Într-un interviu acordat săptămânalului independent CUVÂNTUL (difuzat în spațiul fostului județ Orhei, unde, la Pripiceni-Răzeși, s-a născut și a fost botezat Eugen Statnic), la întrebarea ce calități omenești prețuiește în mod deosebit la prieteni, Eugen Statnic a menționat: „Cinstea, hărnicia, bunătatea”. M-am gândit, citind această confesiune, cât de valabilă poate deveni parafraza: spune-mi ce prețuiești, ca să-ți spun cine ești... Căci onestitatea, bunătatea, asiduitatea, perseverența îl definesc perfect și pe dl Eugen Statnic. Ce-i drept, lista virtuților sale nu se încheie aici, tocmai de aceea voi insista și asupra altora, conform observațiilor, impresiilor mele, potrivit descoperirilor pe care le-am făcut – una mai tulburătoare decât alta, în zilele și orele cu extrem de agreabilă, utilă, norocoasă pentru mine comunicare cu dl Eugen Statnic.

Lasă o impresie puternică polivalența intelectuală a lui Eugen Statnic. Aplecarea, pasiunea, dăruirea pentru științe reale, pentru tehnică, nu l-au îndepărtat de domeniul umanist: istoria, literatura, filologia, geopolitica, artele plastice, muzica și baletul sunt niște sfere pe care nu le admiră doar, ci le și cunoaște în amănunt, le stăpânește astfel încât poartă discuții de la egal la egal cu profesioniștii în aceste materii. Ca și în anii de liceu, recită și acum, în original, *Carmina* (poeme) de Horațiu sau de Ovidiu, plasând, cu o uimitoare motivație estetică, în lista preferințelor, dar și a valorilor naționale, creația lui M. Eminescu, G. Coșbuc, O. Goga, L. Blaga, Ion Minulescu, Al. Mateevici – ca să mă rezum la doar câțiva poeți dragi inimii lui. Este un poliglot în sensul adevărat al acestui cuvânt, căci cunoaște circa 20 de limbi române, germanice și slave, inclusiv cele de circulație mondială, pe toate folosindu-le,

cu diferite ocazii, dar cu randament constant – în muncă, în cercetare, pentru documentare și în comunicarea din plăcere. Are, de altminteri, dl inginer Eugen Statnic un rarism dar al comunicării, căci, vorbind tumultuos, mereu însuflețit, punctează ca nimeni altul obiectul discuției și, deși în mod obiectiv domină pe convorbitori, știe a antrena în dialog și colegii, știe a asculta, știe a încuraja pe interlocutorul mai sărac la vorbă, dar cu gânduri bune. În filologie este și un apreciabil etimologist: atribuie, fără greș, originea oricărui cuvânt, indiferent de domeniu, și fără a ține cont de aproximațiile sau gafele de etimologizare a lexicului românesc, specific DEX-ului și altor dicționare de la noi. Pasiunea pentru istorie au făcut din Eugen Statnic un prestigios autor de studii și monografii privind istoria veche, medie, modernă și contemporană a românilor (cu accentul, firesc, pe Basarabia), dar și de istorie universală, în special referitoare la o serie de „umbre” din istoria celor două războaie mondiale.

În activitățile sale profesionale, intelectuale, culturalizatoare, civice, dl Eugen Statnic este sprijinit și de o memorie prodigioasă, de-a dreptul uluitoare, ca să nu zic fenomenală. Acest adevăr iese la suprafață și la citirea cărților pe care le scrie dumnealui; de el s-a putut convinge oricine a avut ocazia să-i asculte interviurile, la Vocea Basarabiei, cu Alecu Reniță sau cu Anișoara Moraru – niște dialoguri tulburătoare ca spirit și luxuriante în informație. Vorbind de istoria veche, Eugen Statnic admite o marjă de eroare de o lună, cel mult un anotimp!... Iar cât privește istoria contemporană, narațiunea sa se bazează pe o precizie maximă, de aici și siguranța enunțului, care exclude orice rătăcire, uimind prin corectitudinea și exactitatea cu care enunță fiecare an, fiecare zi, fiecare oră, chiar; ca și fiecăre kilometru, fiecăre deal, fiecăre râuleț, fiecăre

biserică din geografie și fiecă nume și prenume din biografie. Amănunțele în narațiunea Domniei Sale sunt coplesitoare; frazele din textele scrise de E. Statnic sunt stufoase, însă autorul lor posedă și harul de a-și aranja gândurile într-un chip caleidoscopic, aidoma culorilor, nuanțelor, plăcilor sau cuburilor dintr-un mozaic renașcentin... Tocmai de aceea povestirile sale, ca și textele de istorie, frapează, vrăjesc, fascinează aidoma asamblărilor logic și artistic ordonate de către maeștrii Renașterii italiene.

Eugen Statnic excelează printr-o delicatețe considerată, cu regret, acum, în general, „de modă veche”, adică bună pentru o epocă ce apune, pentru ziua de azi această virtute fiind mai curând o amintire frumoasă, nu și o necesitate. Rafinamentul dumnealui este, neîndoios, unul genetic, datorându-se, firește, educației din familie. Dar și studiilor obținute, dar și muncii intense de autodidact, anturajului în care a trăit și a activat. Este, totodată, o finețe derivată dintr-o curățenie a sufletului, din cinste și bunătate – calități apreciate la modul major de către Domnia Sa.

Ar părea unora cam desuetă și înțelegerea, de către Eugen Statnic, a patriotismului... Iubirea de Neam și Țară, dragostea pentru Limba Română, pasiunea pentru Istoria adevărată – a românilor, dar și a altor popoare – sunt pentru dumnealui un *modus vivendi*, o *conditio sine qua non* a hălăduirii pe aceste țărmuri. După cum a mărturisit în același interviu citat mai sus, din revista CUVÂNTUL a lui Tudor Iașcenco din Rezina, „pentru mine mai importantă a fost Țara, nu regimul”, și nici alte împrejurări defavorabile evoluției națiunii române, parte indestructibilă a căreia sunt, în convingerea lui Eugen Statnic, și românii din Basarabia. Pare incredibil, în acest context, că voința destinului sau poate voia Domnului l-au dus departe de casă pe o durată nepermis de mare: „sincopa” din contactul său fizic cu Basarabia s-a situat între seara lui 17 martie 1944, când a părăsit Chișinăul ca licean, și dimineața zilei de 31 august 2014, când a revenit, de la München, în locul unde se afla Liceul „Hasdeu”, acum sediul Muzeului Național de Istorie al Moldovei. Violenta îndepărtare de baștină nu a putut știrbi defel din iubirea pentru aceste plaiuri și oamenii lor. Ba poate dimpotrivă, căci revenind, după șapte decenii Acasă, Eugen Statnic i-a impresionat, i-a uluit pe toți cei ce-l cunosc printr-o iubire total dezinteresată și efectivă, ba și extrem de eficientă, prielnică, de care poate beneficia orice conațional – suficient numai să dorească a gusta din această dăruire. Iar darurile oferite în ultimii ani basarabenilor de către dl Eugen Statnic sunt multe, frumoase și binefăcătoare. Mă refer la cărțile de istorie scrise și editate de d-lui, apoi la alte zeci de cărți de istorie și cultură generală, de autori prestigioși, cum ar fi monografia lui Ștefan Ciobanu și altele despre Basarabia, la o carte cu poeme de părintele Alexe Mateevici – toate editate sub auspiciile lui Eugen Statnic; la donația, pentru liceele basarabene,

a sute de exemplare din *O istorie sinceră a poporului român* de Florin Constantiniu... Nu trec intenționat în această listă zecile de interviuri acordate și prelegeri ținute de către Eugen Statnic – toate, de la inimă la inimă, cu căldură de patriot, limpezime de înțelept și bunăvoință de om, pur și simplu om. Aici, Acasă, în ultimii ani, dl Eugen Statnic a continuat a servi, cu veche ardoare și constantă eficiență, domeniul său predilect de activitate: de a pune în mișcare surse și sisteme de lumină. Acum, pentru a alunga, pe cât e posibil, întunericul ce s-a instalat peste basarabeni, prin eforturile diabolice ale invadatorilor străini și ale vândușilor locali...

Când scriu aceste rânduri, mai rămân zile numărate până la venerabila aniversare a dlui Eugen Statnic, o dată ce însemnează o viață trăită intens în vrednicie, în

dragoste de oameni, de frumos, de Neam și Țară. Mi se pare semnificativ și faptul că Domnia Sa vine de la München să marcheze această dată cu prieteni și rude de Acasă, un element poate central al acestei festivități improvizate fiind și lansarea noului volum intitulat *Înstrăinarea Basarabiei*. Eugen Statnic nu și-a uitat niciodată Patria pierdută și vrem să credem că ea, în pofida tuturor vitregiilor care au făcut-o necăjită și debusolată, îi va răspunde mereu, cu dragoste și recunoștință, pentru această rarismă neuitare.

Mulți ani, multă sănătate, multe bucurii, noi împliniri de creație, mult stimate, dragă Domnule Eugen Statnic. Vivat! Sunt sincer bucuros că m-am învrednicit să scriu și eu despre Dvs. Cu plecăciune,

Vlad POHILĂ. Sfârșit de lunie 2019

URMA PAȘILOR EI. IULIA HASDEU – ÎNTRE VIAȚĂ ȘI NEMURIRE

Cea mai recentă carte a Adrianei Ungureanu, *Urma pașilor ei. Iulia Hasdeu – între viață și nemurire* (editura Eikon, București, 2019) este destul de dificil de încadrat, pentru că nu este propriu-zis, un „roman”.

Autoarea mărturisește din capul locului că subiectul acesta o obsedează, că Iulia Hasdeu nu este doar un simplu alter ego, ci – metempsihotic – ipostazele existențiale ale celebrei fiice a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu se suprapun peste avatarul cotidian, modern în care trăiește autoarea, această eroină din umbră a unei cărți stranii și seducătoare.

Nu este un exercițiu facil imersia aceasta necondiționată în magma unui personaj real care a lăsat „urme” materiale dar în special psihedelice, în pasta unei memorii peripatetice.

Cartea reprezintă – în esență – un itinerar spiritual inițiativ, în care, Adriana Ungureanu, cu pasiune și dăruire, merge pe urmele Luliei, încercând să surprindă ceva din vibrația eternă pe care uluitorul suflet al Luliei îl transmite celor care au capacitatea să intre în rezonanță cu fluxul acela energetic, seducător dar și frisonant în același timp.

Esențială în demersul autoarei este puterea de a forța limitele, de a volatiliza frontierele dintre trecut și prezent, dintre palpabil și intangibil.

Paradoxul demitizării absolute stă tocmai în riscul unei pernicioase alunecări în mit, o relansare a părelnicului printr-un exercițiu aparent de totală desacralizare. Dar demitizarea este doar un pretext de a pune pe tapet o poveste tulburătoare și dureroasă de adâncă, o rană nevindecată tăiată în pielea convenționalului.

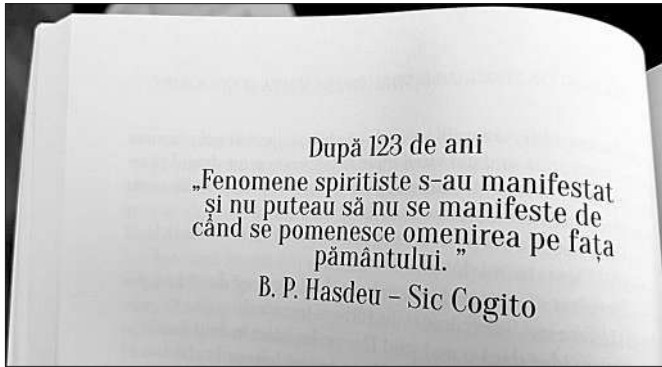
Biografia personală a autoarei – narată cu detașare și seninătate – se inserează atent în cea a Luliei. Avem de-a face cu un ezoterism vărsat direct peste un cotidian plin de capcane, iar melanjul acesta, unde acribia științifică condiționează mereu o trăire alternativă, dă savoare unui text care – la prima vedere – ar putea părea o adorație la geniu, ditirambică și definitivă.

Adriana Ungureanu meșterește nu doar un simplu tablou, un avatar oarecare, ci reconstruiește cu sânguință și sagacitate, o ființă vie, cu angoasele și limitele sale existențiale pe care trebuie să și le asume.

Un destin frânt la nici 19 ani, este destul de greu de înțeles, și mai ales de interpretat în întreaga sa profunzime. Dămnarea face parte din joc, ea nu este doar o fatalitate, un drum barat pe vecie, ci mai degrabă o ipostază pe care doar cei aleși pot să o perceapă în întreaga sa măreție și în gloriosul ei tragism.

Să scrii despre preaplinul unei lumi care-ți contorsionează dureros trăirile, este o probă de adevărată temeritate. Dar cât e percepție și cât e absorbție? Iată un lucru pe care nu-l vom afla până la sfârșitul cărții, pentru că autoarea nu dă socoteală pentru ceea ce face și scrie. Ea trăiește într-un soi de transă creatoare, într-o conectare stranie cu o tânără genială, care și-a despletit umbrele și angoasele într-o existență pământeană meteorică, mereu grăbită să descifreze Marele Cod, a cărui muzică astrală îi pătrunde până în oase, încă aici, pe pământ.

Relația Luliei cu părinții săi este una umbrată mereu de scandalurile născute din gelozia unei femei ce nu poate accep-

ta frivolitățile unui soț, savant genial la rândul-i, dar care nu consideră că o aventură pasageră ar putea pune sub semnul îndoielii fidelitatea sa funciară.

Fiica își urmează ascultătoare mama, o femeie bună dar obsedată de o moralitate binară, iar tatăl – care nu se consideră nicio clipă părăsit – poartă o vie corespondență cu fiica lui.

Desigur, tabloul familial – încețoșat de intempestiva părăsire a soțului și a tatălui – este brutal sfâșiat de moartea lui.

Bogdan Petriceicu Hasdeu, de abia acum are revelația deplină a unei karme, până atunci nici măcar intuite.

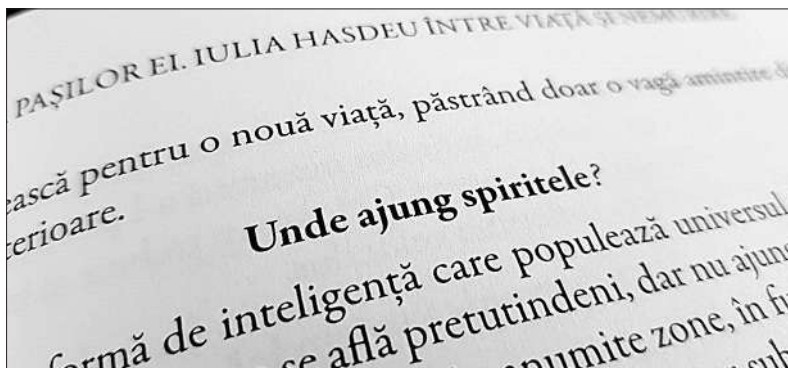
Moartea lui îi va dăruia o altfel de viață, îl va smulge definitiv din realul confortabil de până atunci și-l va surghiuni într-un pustiu populat doar cu semne mușcate de gerul unei încremeniri de dincolo de fire. Hasdeu nu mai este omul de până atunci. Tot restul de trăire îl va arde mocnit

sub cenușa unei suferințe străni, nepământeste, parcă.

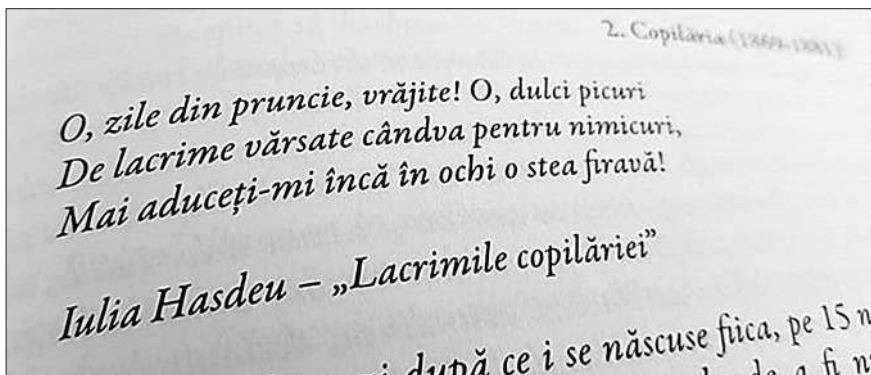
El va construi templul acela de la Câmpina, împodobit cu semne masonice eclecticice și până la moarte va fi dominat de spiritul lui, care – așa cum susține răvășitul tată – i-a dictat până în cele mai mărunte detalii cum să conceapă bizarul mausoleu în care, de fapt, nu-și doarme somnul de veci, nimeni...

Hasdeu nu a urmărit să înmormânteze acolo un trup, ci dimpotrivă, să ardă pe rugul amurgului, vrejii unui altfel de răsărit, care să lumineze și să vindece rănilor făcute de jungherul efemerului și întunericii.

Iulia nu se (mai) află nici măcar în mormântul ei din cimitirul Bellu din București, deși la Figura 25, numele ei este gravat pe o piatră tombală. *Cum poate moartea să primească pe cineva care nu a iubit?*, exclamă tână scriitoare! Suspendată între lutul prăbușirii și cerul înălțării,

Iulia trebuie să împlinească un destin, să închidă sau să desăvârșească probabil o aură care i-a fost hărăzită dar pe care biologicul s-a grăbit s-o ascundă prin franjurii încremeniți ai morții.

De la locuința Iuliei de pe strada Francheză din București și până la casele în care a locuit prin Brașov și Paris, autoarea, printr-o detectivistică aproape hieratică, presărată de coincidențe și revelații directe, caută o urmă, un semn, poate doar o senzație. Ceva/cineva o mână înainte, într-o aventură cu final necunoscut. Ceva/cineva o lasă să treacă dincolo de ușile închise. Autoarea încearcă să croșeteze o pânză recognoscibilă dar îi stau în cale destule noduri energetice care au puterea de a rescrie mereu înțeleșurile și rațiunile comune, de a amorsa un șir de mistere, multe din ele incongruente, ori deconcertante.

Dar dincolo de zăvorăre, există o istorie închistată care-și așteaptă dezlegarea și repunerea într-un făgaș rațional, doar totul e *Panta rei* spuneau filosofii greci, totul curge înspre ceva. Dar șuvoiul Iuliei pare că a încremenit în vobletele unei trăiri extrasenzoriale, dincolo de limita percepției noastre mundane. Spiritul plutește, în nebănuite ipostazieri, ca un duh deasupra unui topos straniu care mai păstrează nu doar urma, ci și ecoul multicolor al unei vieți, ca un fulger prin insomniile morții.

Trecutul neîntâmpat se târăște prin labirinturi și trimite semnale pe care nu le pot descifra decât cei care au forța taumaturgică de a rezona cu o altfel de rațiune de a fi, condiționată de densitatea senzitivă a întâmplărilor.

Fernando Pessoa spunea că literatura este dovada că viața nu-i suficientă, iar ideea cărții Adrianei Ungureanu este aceea că bucuria re-găsirii într-o altă ipostază reprezintă extensia unei puteri, un transfer de trăire într-un conținut material, căruia îi poate da idee și formă.

De dincolo de text răzbate aroma nedeslușită a stărilor pe care autoarea nu poate întotdeauna să le transpună în cuvinte obișnuite și la acest mare mister este părtaș și cititorul care – fără ca măcar să-și dea seama – plonjează într-o lume cu jaloane inițiatice, ce-l fascinează și-l răvășesc, deopotrivă.

Ce imagini și ce lumi au dus dincolo de mormânt, Iulia și Bogdan Petriceicu Hasdeu, ce urme și ce semne au presărat dincolo de uitare și mai ales, pentru cine?

O carte izbucnită vulcanic, din bucurie și spaimă. Scrisă cu încordare, tenacitate și o curiozitate copleșitoare. Oare cât va mai rătăci prin lume, trupul amintirilor Iuliei? Iată o întrebare care amorează un final deschis, înspre învățăturile celor aleși.

Felician POP

RECENZII ȘI CONSEMĂRI

O ISTORIE DE LA PARIS A „GĂRZII DE FIER”

Recent, la Librăria din Centru, a avut loc prezentarea-lansarea volumului *Istoria Gărzii de Fier. Un fascism românesc*, semnat de istoricul francez de origine română Traian Sandu. Volumul cuprinde o *Prefață*, semnată de cunoscutul istoric Catherine Durandin, *Introducere*, șapte părți, concluzii, anexe, surse bibliografice [1]. Autorul expune ceea ce zicem noi „Istoriografia problemei” și constată că „niciuna din lucrările de până la monografia de față, nu a îndeplinit studiul arhivelor cu abordările teoretice cele mai recente ale fascismului” (Op. cit., p. 15).

Traian Sandu a prezentat sursele arhivistice folosite, a descoperit în arhivele din România documente noi, ceea ce i-a permis redactarea monografiei de față. În linii mari, cartea poate fi compartimentată convențional în patru părți: geneza Mișcării Legionare, activitatea ei, anihilarea / distrugerea ei și moștenirea lăsată de aceasta. Autorul pornește cu prezentarea personalității lui Corneliu Zelea Codreanu, arătând marea influență a tatălui acestuia, Ion Codreanu, asupra fiului, care a primit o educație germanofilă. În plus, după exmatricularea de la facultate, C.Z. Codreanu s-a aflat în Germania, tocmai atunci când acolo se năștea mișcarea nazistă (hitlerismul) și el s-a inspirat din acea atmosferă, ce domina acolo: germanii erau în căutarea cauzelor, de ce au pierdut războiul, în situația în care ei au impus pacea de la Buftea, pacea de la Brest-Litovsk? Răspunsul, greșit, bineînțeles, l-au găsit în comportamentul compatrioților lor de origine evreiască; în Germania a apărut și o placardă cu imaginea unui soldat german, deasupra lui un evreu cu cuțitul înfipt în inima soldatului. Și inscripția: „Iată de ce am pier-

dut războiul”. În plus, sub influența loviturii de stat bolșevice din Rusia, în Germania au avut loc revoluții bolșevice, de pildă, în Bavaria (1918-1919), conduse de etnici evrei (Kurt Eisner). Atmosfera publică germană era alimentată cu știri din Rusia, referitoare la politicile lui V.I. Lenin de distrugere a bisericilor / mănăstirilor și omorârea în masă a clerului, în fond ortodox. În plus, era în vogă broșura „Protocoloalele înțelepților de la Sion”, ca și o mulțime de altă literatură antisemită. Asta a fost atmosfera, în care C.Z. Codreanu s-a documentat fiind în Germania.

Ce a stat la baza Mișcării Legionare, care a fost baza ei socială?

Primul răspuns ar fi: tineretul, în special – studenții. De ce? Pentru că numărul lor a sporit: dacă în 1925, în România, la o

mie de locuitori reveneau șase studenți, apoi în 1932 deja 19 (în comparație cu Marea Britanie, de pildă, unde la o mie de locuitori erau mereu 10 studenți). Sau, Statul Român nu era capabil să absoarbă un număr mare de absolvenți, pe când Garda le promitea că în cazul venirii la putere – le va da locuri de lucru. Și cam atât. Că ar fi fost un conflict între generații (cei ce au luptat pe front și tineretul post-război) nu e adevărat: dimpotrivă, România s-a reîntregit, iar veteranii războiului erau respectați de legionari.

Al doilea răspuns ar fi țărani: o bună parte din legionari erau din familii de plugari. Dar să reținem: în urma Reformei agrare țărani au fost împrăștiți, în linii mari nu au fost prea mulți nemulțumiți de reformă, deci, țărani nu aveau motive de protest împotriva statului.

Al treilea răspuns ar fi intelectualii; dar aceștia au fost puțini, ca, de altfel – și muncitorii.

Și atunci care au fost motivele constituirii, activității și susținerii Mișcării Legionare?

Răspunsuri sunt două. Primul – permanenta primejdie, și anume: amenințările Rusiei sovietice (URSS) de a cuceri și sovietiza România, și argumentele erau la suprafață – (Tatar-Bunar, formarea R.A.S.S.M., revista „Krasnaia Bessarabia” („Basarabia Roșie”) cu programul clar al URSS de sovietizare a României și a Balcanilor, miile de refugiați de dincolo de Nistru, 1930-1933, Holodomorul etc.). În cartea prezentată această amenințare sovietică trece ca un fir roșu. Autorul îl citează pe Gheorghe Tătărescu: „A reprima excesele unei mișcări este o atitudine, a reprima mișcarea însăși, este o alta. Guvernul ce prezidează va fi întotdeauna în cea dintâi și nu poate fi niciodată în cea de-a doua, căci structură, program și ideologie ne împiedică să fim sugrumătorii mișcărilor, care au la baza lor ideea monarhică, ideea națională și ideea

de autoritate și care constituie, în chip firesc, barajul cel mai puternic împotriva curentelor de dezagregare și împotriva propagandei comuniste” (p. 128).

Și al doilea răspuns, pe care mulți autori îl evită, inclusiv dl Traian Sandu: evreii, ponderea lor în economia României interbelice, prezența lor în instituțiile statului, în universități etc. În cartea prezentată, autorul scrie mult despre amanta regelui Carol al II-lea, evreica Elena Lupescu. Deocamdată nu avem studii complete privind statutul / comportamentul evreilor în România [2]. Întrebarea este logică: dacă Mișcarea Legionară era una antievreiască – și așa era! – atunci ce prezenta comunitatea evreiască din România? Care era statutul și comportamentul ei în țara-gazdă, România?

Nu putem expune, nici chiar sumar, întreaga carte, care abordează zeci de subiecte. Autorul prezintă istoria Gărzii de Fier pe perioade și probleme; este convingător în ceea ce scrie, dezghioacă toate împleririle politicianiste ale Casei regale (ale lui Carol al II-lea) cu partidele politice, cu Garda de Fier etc.

Câteva obiecții:

– Autorul a depus eforturi, uneori forțând nota, pentru a demonstra că Garda de Fier a fost fascism românesc. În fond, nu e o problemă: am putea accepta opinia autorului, pe fundalul mișcărilor de dreapta din Europa și Asia. Au existat, de ex., fasciștii ruși, în regiunea Harbin a Chinei, din emigranți ruși, care-l venerau pe Hitler [3]; au mai fost și în Marea Britanie etc. Dar mai există un aspect: noțiunile „fascist”, „fascism” s-au diluat și sunt folosite cu totul neadecvat. Generalul A. Lebedi, ex-comandant al Armatei a 14-a ruse, staționate nelegitim pe teritoriul Republicii Moldova (la Tiraspol) declara cu totul iresponsabil cum că Mircea Snegur, președintele Republicii Moldova, ar fi fost „fascist” și guvernul de la Chișinău este

„fascist”. Sau, altă pildă – propaganda de astăzi a Kremlinului (dar și unii deputați ai Dumei de Stat) consideră conducerea Ucrainei actuale (sub președinția lui Porșenco) ca fiind „fascistă”, „banderovistă”. Și asta în condițiile în care prim-ministrul Ucrainei, Vladimir Groisman, este evreu; oligarhul Igor Kolomoiski, companionul de afaceri al lui Vladimir Zelenski, pre-tendentul nr. 1 la postul de președinte al Ucrainei (evreu și el), este evreu și lista poate continua.

– Autorul cărții afirmă că Corneliu Zelea Codreanu a fost un mediocru („Codreanu, un mediocru transfigurat de nostalgia belicoasă: cum se fabrică un conducător carismatic” p. 35). Altfel spus, Codreanu ar fi fost (conform DEX) „o persoană lipsită de calități deosebite, fără talent”. Bun, dar din lectura cărții nu rezultă acest calificativ.

– Autorul nu a folosit un șir de studii, accesibile publicului cititor, cum ar fi, de ex., cartea profesorului Ion Coja *Legionarii noștri* [4]. Sau cartea regretatei Viorica Nicolenco *Extrema dreaptă în Basarabia (1923-1940)* [5], publicată pe baza tezei ei de doctor în istorie.

Privitor la „moștenirea” legionarilor, de reținut publicațiile în limba rusă: C.Z. Codreanu. *Pentru legionari* [6], Julius Evola (traducerea inversă), *Drama legionarismului românesc* [7], precum și studiul monografic, semnat de Andrei Vasilcenko *Între Duce și Hitler* [8].

Salutăm efortul depus de istoricul francez de origine română Traian Sandu în cercetarea și expunerea unui subiect atât de controversat ca acesta, legat de Mișcarea Legionară. Salutăm efortul depus de Editura „Cartier” în vederea traducerii și publicării lucrării în limba română. Considerăm că domnul dr. Traian Sandu a reactualizat una din paginile Istoriei Românilor și cartea *Istoria Gărzii de Fier. Un fascism românesc* va impulsiona cercetătorii noștri la

noi studii. Ca istorici, ne interesează doar Adevărul, așa cum a fost el.

Note bibliografice:

[1] SANDU, Traian. *Istoria Gărzii de Fier. Un fascism românesc*. Chișinău: Cartier, 2019. 480 p.

[2] O excepție ar fi cartea lui Ia. M. Kopanski „Mișcarea națională evreiască din Basarabia în perioada interbelică (1918-1940)” [Копанский, Я. М. *Еврейское национальное движение в Бессарабии в межвоенный период (1914-1940)*. Chișinău, 2008. 369 p.].

Ar mai fi de menționat cartea dlui dr. Evgheni Brik „Istoria evreilor din Moldova” [БРИК, Евгений. *История евреев Молдовы*. Chișinău, 2017. 152 p.], în care autorul schițează doar niște subiecte demne de o analiză mai detaliată. Vom reține doar unele date, publicate de dl dr. E. Brik: la Căușeni, de pildă, în perioada interbelică – o mică localitate agrar-comercială, funcționau cinci case de rugăciuni/sinagogi (p. 69), în orașul Tighina (Bender) erau 11, în județul Soroca erau 21 de case de rugăciuni etc., etc.

[3] Российская фашистская партия [online] [accesat 18 aprilie 2019]. Disponibil: https://ru.wikipedia.org/wiki/Российская_фашистская_партия și bibliografia de acolo.

[4] COJA, Ion. *Legionarii noștri*. București, 2001. 216 p.

[5] NICOLENCO, Viorica. *Extrema dreaptă în Basarabia (1923-1940)*. Chișinău: Civitas, 1990. Vezi și articolele: NICOLENCO, Viorica. Începuturile Mișcării Legionare în Basarabia (1929-1933). În: *Revista de Istorie a Moldovei*. 1997, nr. 1-2, pp. 68-80; Activitatea Partidului Național-creștin în Basarabia (1935-1938). În: *Probleme ale științelor socio-umane și modernizarea învățământului*. Conferința științifică anuală a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”. Chișinău, 1999, pp. 113-114; Cu privire la

lucrarea lui Faust Brădescu „Scurtă analiză spectrală a Mișcării Legionare”, cu prefață de dr. Gheorghe Buzatu. În: *Clio*. Almanah istoric. Chișinău, 1997, pp. 189-193.

[6] КОДРЯНУ, К. *Моим легионерам*. Тамбов, 2009. 352 с.

[7] ЭВОЛА, Ю. Драма румынского легионерства. În: *Традиция и Европа*. Тамбов, 2009, с. 187-191.

[8] ВАСИЛЬЧЕНКО, А. *Между Дуче и Гитлером*. Moscova: Ехмо-lauza, 2004. 480 с.

Anatol PETRENCU,
prof. univ. dr. hab., USM

NOUA PROZĂ BASARABEANĂ: 10 CĂRȚI ALE ANULUI 2018

1. În romanul lui Iulian Ciocan *Dama de cupă* (Polirom) întâlnim o istorie aproape suprarrealistă. Nistor Polobok, un funcționar corupt și fără scrupule, este sustras din traiul său îndestulat și plin de plăceri trupești de o întâmplare ciudată, inițial o bizarene – pământul de lângă casa lui crăpă. Extensia crăpăturii implică scene onirice, cu vedenii diabolice, căutarea adevărului în memorie și pe la vrăjitori. Polobok este cuprins de un inexplicabil sentiment de vinovăție, care-l urmărește în vis și în starea de trezie. Vina i se trage de la o damă de cupă... Treptat, istoria personală cuprinde întreaga comunitate a urbei. Chișinăul stă să se prăbușească într-o groapă. Orașul de pe Bâc riscă să fie înghițit cu tot cu oameni, case și instituții ale statului. Funcționari, jurnaliști, scriitori, pensionari, locatari – toți constituie o bogată galerie de personaje ale tranziției. O istorie plină de suspans, de tensiune narativă, cu personaje bine conturate și cu un fir epic structurat cu dexteritate. O carte care te pune pe gânduri. Și neliniștește.

2. *Trilogia basarabeană* (Cartier) de Val Butnaru adună între coperte trei romane, ceea ce îi permite autorului să își numească volumul și *Roman în trei cărți*. Un triptic românesc despre ceea ce suntem, o scriitură care pornește de la ultimele două secole pe care le-am traversat pe aici cu

toate derapajele beligerante și revoluționare ale oamenilor sub vreme. „Cartea no-mazilor” surprinde o comunitate care este mai degrabă o populație, decât un popor, oameni care au căzut în păcatul neidentificării. *Negru și roșu* este în primul rând un roman despre bine-cunoscuta învrăjpire basarabeană, despre acea încrâncenare de a-ți urî aproapele cu toată dăruirea. E și o carte a generațiilor, a felului cum acestea interacționează, cum își fac alegerile proprii, influențând astfel viitorul urmașilor. *Misterioasa dispariție a lui Teo Neamțu* este un roman despre inteligență, dragoste și deschidere spre umanitate. *Trilogia basarabeană* e o carte și despre mondenitățile Chișinăului, una presărată abil cu umorul observatorului detașat, al inteligenței care e în stare să perceapă lumea și să conceapă identificările care acesteia îi lipsesc. În acest sens, Val Butnaru este un model de urmat, pentru că răspunde câtorva întrebări, pornind de la cauza lucrurilor.

3. *Vulpea argintie* de Antonina Sârbu (Arc) este un roman-confesiune. O scriitură deloc datată, o temă arareori frecventată de prozatorii basarabeni (aici mă gândesc și la volumul de proză scurtă *Îngerășul purta fustă mini* (Junimea) al lui Nicolae Spătaru, apărută acum trei ani, în care e prezent orașul Cernăuți). Români din Cernăuți în vria istoriei. Cernăuții,

Ismailul, America și, în stare latentă, Basarabia autoarei, constituie cronotopul acestei lumi. *Vulpea argintie* este romanul Soniei, al zbaterii ei între pasiune și durere, între lumea veche de până la 1940 și cea de după, între trecutul, prezentul și urmașii ei de peste Ocean. Sonia este copilul care a supraviețuit cu greu copilăriei sale (a crescut cu o mamă nefericită și cu gândul la tatăl fugit în România) într-o lume în care vechile rosturi au dispărut, iar cele noi veneau ca un tăvălug traumatizant. O lume a durerii în care doar dragostea poate să îl înalțe pe om până la întâlnirea cu sinele.

4. Un roman, care dialoghează cu *Vulpea argintie* în sens tematic și prin tehnicile sale narrative, este *Woldemar* (Cartier) de Oleg Serebrian. Copilul de șapte ani este „povestit” de personajul deja maturizat și de bunica acestuia. Aflăm povestea unui copil crescut de mătușa sa într-o atmosferă de dragoste și violență, cu o grijă aparte a bunicii și a străbunicii care încearcă să înlocuiască marea lipsă din viața copilului – o mamă fugită din URSS în Occident. Toate se întâmplă în anii `70, la Cernăuți, unde coabitează români, ucraineni, ruși și evrei. Moscova, capitala imperiului, își impune și ea prezența, mai ales prin viața cea nouă pe care sunt nevoiți să o trăiască personajele. Ruperea de lumea veche, un interbelic occidental, este dureroasă și plină de traume pentru cel puțin două generații ale familiei. Nefericirea care intră în această casă odată cu represiunile staliniste este transmisă ca o genă mai departe. Un bildungsroman al nefericirii.

5. Un alt roman al devenirii este *Grădina de sticlă* (Cartier) de Tatiana Țibuleac. Lastocika, fetița orfană înfiată de o rusoaică într-un Chișinău al anilor `80 poate fi citită și ca un personaj-simbol al Moldovei dintre Nistru și Prut. Scindată între cultura și limba adoptivă și conștientizarea faptului că totuși este diferită de mama

sa produce o tensiune interioară puternică. Mama, o sticlăreasă sovietică, pusă pe căpătuială, o Mara din socialismul nostru moldovenesc, are un fel al ei de a-și iubi copila – este preocupată de zestrea pe care o va lăsa acesteia și deloc de afecțiunea de care o lipsește. Fetița crește, devine femeie, una fragilă și vulnerabilă, așa cum nu a fost imunizată prin dragoste. Este ca o sticlă transparentă și ușor de afectat. Tamara Pavlovna este femeia înnobilită de gestul adopțiunii și ființa care își ratează rolul de mamă prin răceala cu care o tratează pe copilă. Fundalul social, un oraș al amestecului etnic, adierea unui vânt al schimbărilor – toate explică de ce această carte este atât de populară. Romanul este despre noi toți, despre felul în care ne-a „adoptat” istoria și societatea și despre felul cum fiecare dintre noi își trăiește în parte traumele.

6. *Rebela* (Prut Internațional) de Claudia Partole este un roman-jurnal al istoriei unei adolescente scindate în două: între pornirile bune și cele rele, între dragostea celor apropiați și traumele pe care i le provoacă tot ei, între părinții divorțați, între bunica pro-româncă și cea pro-rusă. Psihologul la care merge Paula o îndeamnă să țină un jurnal. Acele notițe, în care scrișul funcționează ca o terapie a ființei înjumătățite, vocile de pe Facebook, sms-urile, referințele la lecturile pe care le face fata, constituie, de fapt, trama cărții. Este tema marii neînțelegeri dintre generații, dintre părinți și copii, profesori și elevi. Fata se simte o înstrăinată într-un univers al măștilor, de aici nesiguranța și neîncrederea în sine. Adolescenta se crede urâtă și lipsită de dragoste, aceasta o face să se simtă „un bulgăre de ură”. Toate acestea sunt, până la urmă, treptele pe care le urcă ființa în devenire. Un bildungsroman presărat cu note de confesiune în care aflăm cum se maturizează un adolescent – prin durere și cunoaștere.

7. Volumul de proză scurtă *Vâltori ascunse* (Prut Internațional) de Mihaela Perciun nu poate să treacă neobservat prin felul în care ni se povestește. Nu poți să nu observi tehnica narativă aproape arhetipală cum este cea a sacului care ne vorbește în incipitul acestei cărți (gura sacului e un simbol arhetipal al povestitorului). Lumea celor mici din „Băltoaca” este un univers în miniatură a celor mari. „Câinele” este în primul rând o parabolă a relațiilor interumane și apoi istoria unui animal omorât. Unele narațiuni scurte, un fel de flash-uri narrative în care aflăm istorii sociale și familiale, plac anume prin acest minimalism al lor, alte texte, ceva mai mari sau chiar cele două microromane (în fapt, două nuvele, una din ele având și un insert de piesă de teatru) anunță dexteritățile autoarei în a se extinde spre forme mai mari, de roman. Sunt drame casnice, „scene ale teatrului vieții”, cu conturi reglate în familie între mamă și fiică, bunică și nepoată sau fiică și tată, îi descoperim pe omul trișor, disimulatorul, pe *don juanii* tranziției moldovenești, constatăm chiar că adulterul poate fi și o formă a răzbunării, citim și despre relațiile malade și obsesive dintre sexe. În carte este prezentă o temă de familie centrală și anume cea a divorțului, una la care se revine aproape cu o redundanță manifestă, pentru a-i testa parcă posibilitățile sau pentru a-i epuiza scenariile. O altă temă este cea a vecinilor, a coabitării pe Terra („Sacul”) sau într-un bloc („Dedicație vecinilor”) – o dimensiune tematică asezonată din belșug cu descrieri naturaliste ale mirosurilor și sunetelor imanente acestei coexistențe. E o carte care te cufundă din plin în „vâltoarea amintirilor”, în vâltorile camasutriene, în „vâltoarea dorințelor” și cea a „evenimentelor” umane.

8. *Fabrica de genii* (Prut Internațional) de Vlad Grecu e un roman care surprinde prin structură, limbaj și concept. Victor Vistavoi, personajul principal al cărții,

încearcă să își trateze o tumoare într-un laborator în care în URSS se făceau experimente pe creierul uman. În partea întâi, Vistavoi se află la Zelenogorsk, unde urmează acea cură oncologică care va avea succes. Acolo se îndrăgostește de o adolescentă care îl face să își revizuiască viața și atitudinea față de ea. În taigaua rusească își amintește de plăcerea de a picta. În acest sens, romanul este și unul pictural, pe lângă faptul că e și unul ingineresc și matematic, dacă e să reieșim din subiectul volumului. În partea a treia îi vom descoperi și dimensiunile de roman teatral. Întors la Chișinău, bărbatul simte un aflus de energie existențială, erotică și creatoare. Revine la vechile iubiri, pleacă dintr-un matrimoniu ruinat, pornește o afacere și are de gând să își publice un roman. O carte care abundă în ironie la adresa sexualității umane, a literaturii noastre, a culturii și strategiilor noastre geopolitice de după „revoluția folcloriștilor”. Cititorul atent va descoperi aici un oarecare resentiment basarabean față de est și de vest, față de spațiul românesc și chiar față de scriitorii-filologi, Vistavoi fiind inginer de profesie. Inginerul critică și piața editorială și sistemul educațional, scriind un roman antimetafizic. Ultima parte, „Reacția adversă”, e una cehoviană, omul ajunge la balamuc, aruncând în stânga și în dreapta adevăruri despre oameni și societate, despre ceea ce suntem în sens cultural și moral. Laboratorul din Zelenogorsk, casa de nebuni, dar în primul rând, Chișinăul ca urbe și comunitate, toate sunt, în cele din urmă, o „Fabrică de genii”. Sunt acele situații limită care fac ca în om să se manifeste pronunțat grandoarea și nimicnicia lui. Visele și rutina, ambițiile și rateurile – iată extremele care configurează genialitatea. Iar omul este cel care le încearcă, cum ai încerca marea cu degetul.

9. O carte despre reverie și vise este romanul Doinei Postolachi *Un secret în Los*

Angeles (Tracus Arte). Karen, menajera, o doamnă în vârstă din Orașul Îngerilor (un personaj și el) este o căutătoare de semne, secrete, minuni și magie printre peisajele urbane. O viață de zi dintr-o metropolă a nopții în care poezia e la ea acasă, e poezia vieții, poezia visării. Oamenii trăiesc între rutina zilnică și oniricul somnului. Printre întâmplările vieții, Karen se tot întrebă și despre condiția de scriitor (un vis al ei ascuns). În fața unei lumi bruiate și amestecate, în fața unei lumi căzute din magie, omul (Estella) ajunge să tacă, e „boala tăcerii” sau să creeze (Bianca, Jorge) sau să sere și să lupte (Karen).

10. Încotro se îndreaptă proza basarbeană? Vectorul pare să fie conturat de recente debuturi. În mod special țin să îl menționez pe Alexandru Bordian. În romanul *Casa Inglezi* (Paralela 45) aflăm un Chișinău de la început de secol XX. Suntem în anul 1903, anul pogromului. Tema evreiască a cărții, precum și epigraful ei ne prezintă un târg borgesian în care casele și oamenii constituie un caleidoscop

de stări și fapte. Este vorba de o scriitură polifonică, aproape dramaturgică. Vocile din roman răsună într-o urbe în ajunul măcelului. Răspunzând la întrebarea lui Vikenti, șeful poliției orașenești, de ce îi place Chișinăul, Platon, jurnalistul (al cărui prototip a fost probabil celebrul Crușevan) răspunde: „Pentru că suntem departe de toți”. Acest „departe” cartografiază cronotopul imaginar al Chișinăului, acest centru al latinității extreme. Vorbim despre un amalgam etnic: „În Chișinău întâlnești evrei, români, nemți, ruși, ucrainenii, grecii, armeni, turci, tătari și elvețieni”. Iată și un Chișinău uman, o gloată care va sacrifica pe cel de alături și nu pentru că e mai rău decât celălalt, și nu pentru că celălalt este mai rău decât el, ci pentru că e o turmă manipulată să își caute demonii interiori, de data aceasta populația evreiască. Or, descoperim un tânăr romancier care se afirmă din prima prin construcția romanului, prin conceptul inedit, prin imagini și, nu în ultimul rând, prin limbaj.

Maria PILCHIN

POEZIA LUI DUMITRU BRĂNEANU ÎNTRE MEMORIE ȘI ANOTIMP

După apariția mai multor volume de versuri anul 2018 devine pentru poetul Dumitru Brăneanu unul antologic. În *Poe-me pentru mai târziu* textele sunt selectate din cărțile anterioare: – *Suntem fiii acestui timp* (Editura Conexiuni, Bacău, 2000), *Suntem fiii acestui timp* (ediție revizuită, 2002), *Însemnări de pe acoperișul vieții* (Editura Casa Scriitorilor, 2003), *Vara târzie* (Editura Junimea, Iași, 2006), *A obosit lumina* (Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2007), *Pe muchie de poem / On a poem edge* (ediție bilingvă, Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2008), *Pelerin la templul cuvântului* (Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2011), *Pelerin la*

templul cuvântului (Editura TipoMoldova, Iași, 2011), *Meta-morphoses/ Meta-morfoze* (ediție bilingvă franceză-română, Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2013), *La ceas nou de întemeiere* (Editura Ateneul Scriitorilor, Roman, 2015), *Thoughts from the Heart of the Water / Gânduri din inima apei* (ediție bilingvă engleză – română, Editura Ateneul Scriitorilor, 2015), *Destrămarea lumii* (Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2017). Volumul antologic apare în Colecția *Bibliofil poezie contemporană*, care apare sub egida Editurii TipoMoldova, având mărturia fotografică pe prima copertă.

Portretul lui Dumitru Brăneanu vine să privească un segment de timp, să estimeze împreună cu cititorii propriile concepțe. Titlul insistă la o selecție testamentară, dar lipsa datării poemelor face ca ele să nu accepte cifrele care ar structura biografic poezia. Respectiv, versurile sunt lăsate într-un zbor liber de a fi receptate apatic de timp și de spațiu.

Indiferența de concret atrage mitul. Și, într-adevăr, prima poezie scrisă în tradiția revistei *Scriptor* de a fotografia pagina cu literele înșirate de mână, exprimă demitizarea și remitizarea imaginii femeii după Geneza din Biblie, care au și un titlu potrivit: *Geneza (doi)*. Apariția femeii este una accidentală, în versiunea poetului, omul primordial, Adam, în traducere din ebraică „omul roșu” este preocupat de „să-și mențină condiția fizică”. În jocul cinic apare întrebarea: pentru cine e să etalez această condiție fizică dacă ea încă nu a fost creată? Sau poate primul om era perfecționist. Cuvântul „plictisit” emană o aroganță, reiese că eroul liric nici singur, nici cu îngerii coaliție nu poate face. Lupta cu plictisul îi trădează dorința de a accede la interdicție.

După epistolele lui Pavel dragostea are doar conotații de binecuvântare, în versurile respective dragostea denotă un conjurațiu de a fi unit într-o dezbinare. În scrisul de mână pulsează emoțiile eului li-

ric. Cardiograma din litere este determinată de câteva sublinieri interesante în text: **femeia, cheia, taina din paradis**. Ținând cont că textul biblic este unul amplu, indiferent despre câte versuri vorbim, momentul acesta mă face să mă simt pe un helicotier care este angajat intenționat pentru a fotografia desenele care se văd de la distanță de pe nava cosmică Columbia. Apare o nouă perspectivă atunci când citești mesajul integral al acestei poezii – una ironică, de superficialitatea existenței, de un cinism la adresa relației bărbatului și a femeii. Optica de sus a textului implică altfel grafica sublinierilor. Aceste cuvinte apar sub o altă jurisdicție – cea de sinonimie. Respectiv, misticul, izul de sacru insistă în această ipostază. Imposibilul descifrării transformă condiția bărbatului de a-și pune continuu întrebări și de a trăi în starea interpretativă.

Apelarea la ambele forțe rezidă într-o importanță de a se balansa între aceste două dimensiuni. În cuvinte peiorative se creează impresia că autorul dorește să exprime cu un lexic al timpului lucrarea ciceroniană *Despre supremul bine și supremul rău*. Dar apare un cuvânt care nu este acceptat cu conotație malefică dragostea, deși, în volumul dat, și fațeta binelui și fațeta răului se exprimă prin cuvântul de legătură. De parcă spiritul lui M. Bulgakov ar vrea să mai implice câte vreo remarcă în romanul său neterminat *Maestrul și Margareta*.

Versul final „privesc tăcut și tainic la raiul amânat” relevă relația dintre așteptările omului de a aspira la frumos și sinceritate, realitățile oferă frumosul, dar se dovedește a fi unul fugar – cu viteza de flash; sinceritatea este camuflată în măștile cerințelor sociale și atunci eul liric se păstrează prin tăcere, ascunderea felului de fi așa cum și-ar dori într-un eu adânc de care nu-i permite să vorbească, altminteri i s-ar zdruncina viziunea pentru care nu vrea să

lupte de a fi sau nu înțeles, o vrea pentru sine de a fi într-un dialog amânat continuu intenționat. Faptul se datorează că într-un spațiu unde totul este spus, este unul golit de poezie.

Într-o transfigurare imaginativă să fi transferat textul dat pe pânză l-aș vedea ca pictură cu multiple straturi de ulei, unde spațiul de țesătură fără culoare ar fi ilicit. Cu toată ironia anunțată în prima poezie, celelalte versuri emană o expresivitate sensibilă, unde nostalgia trecerii timpului devine pictată în tehnica *sfumato*.

Este o sfidare a timpului: „am uitat vârsta la care m-ai strigat / aruncând praf în ochii timpului” (*Am uitat... timpul albastru*, p. 9). Într-o esență eul liric nu simte timpul, emoția devine atemporală, vocea în amploarea strigătelui accentuează unda care, în consistența ei, are numărul ipotetic – a subiectivismului ce nu poate fi elucidat până la capăt. Unda îi partajează textul drept câmp. Respectiv, este o altă percepție a timpului fie prin câmpul ideilor, fie al celui electric, sau al celui magnetic, al celui divin, al celui metafizic etc. Albastrul conține conotația mirării, a copilului de a reflecta universul „mai port în mine / albastrul / din ochiul frânt al zării” (*Dealul*, p. 97). Imensitatea devine o componentă care nu derivă din timp, dar numai din spațiu. Timpul este sigilat doar ca un punct al inițierii

de început: „Din ochii mei, / albastru cernea / lumina tainică / peste geana pământului” (*Dealul*, p. 97). Părtaș al infinitului motivul biblic din poezia ce deschide cartea va izbucni într-o altă *tânjire*, alungarea din paradisul copilăriei, în care memoria îi trezește următoarele imagini plastice „în inima casei / izvor de lumină / biciuie timpul nălucă / (...) / pe cumpăna satului / se cuibărește vara” (*Rurală*, p. 119). Vara, aceeași vară – timpul devine circular ca în calendarul popular și atunci omul nu are decât să rămână în toate verile la fel. Privirea poetului Dumitru Brăneanu păstrează admirația ca o memorie, seninătatea sa este răvășită confruntarea cu „întrebări deșarte / Răspunsurile doar Lethe le împarte” (*Cu inima în flăcări*, p. 147).

Cromatică explică modul cosmic de a vedea categoria timpului prin modul de a nega privirea în oglinda timpului. Aspectul narcisiac, care de obicei vizează privirea în oglindă este acceptarea viziunii lui Heraclit, de aceea privirea în râul din *Panta rei* i se pare unul abuziv. Luciditatea îl face categoric și îi năruie orice iluzie: „nimeni încă nu a înviat”. O emoție a sfârșitului îi sfâșie interiorul „eternitatea nu ne curge-n vine / doar câinii aleargă / haite gânduri / pe străzile întunecate ale sângelui”. Omul este văzut ca o componentă a unei mari iluzii a propriilor aspirații, rațiunea îl pro-

voacă la o revoltă zadarnică de a-și pune verdictul social „curgem egoist”. Râul lui Cronos se caracterizează prin violență, nepărtinitor nici la istorie, nici la emoție. Ar putea fi atât Lethe, fiind dominat de memorie, cât și Styx, prin ardere și topire, prin transformarea a tot în pustiu. Această senzație fluvială este înlocuită cu „diminețile sunt ferestre / prin care lumina / îți sărută somnul” (*Doar tu știi*, p. 27). Este o escapadă de a se contempla în reverie. Somnul devine un complice al lui Hypnos și Eros. Atmosfera de neînceput începe să fie concepere a unui primordial de a vedea un timp paradisiac, în care cuvintele încă nu au fost numite, și numai atingerea devine primul scris.

Imaginea „diminețile sunt ferestre” se întâlnește în mai multe poeme; ea constituie o ramă a timpului în care își dorește să rămână (*Se face noapte*), probabil de aici și imaginea ce pare că se opune din optica emotivă: „peste toate decepțiile / ferestrele cern / aurul melancoliei”. Sentimentul acut de singurătate (pentru că totul trece) implică o responsabilitate și o gravitate a textului care are abilitatea de a reține timpul. Concomitent la sigur că vine cu o forță empatică în lumea cititorului. La sigur că formulele „doar tu știi”, „numai tu știi” formează ecouri-inele de amintiri.

Există antiteze paralele concentrate asupra unei și aceleiași imagini – „Vara asta arde pe rug / precum o loana d’Arc / cu inima străpunsă de trădare” – limita doare, senzațiile își împărtășesc scene de închiziție care se joacă într-o metamorfoză bizară, ostilă publicului („bărbați cu pupile extaziate”). Înțelegerea este captată în jocul privirii oculare de siguranța dorințelor în care imaginea femeilor se uniformizează în „diavolițe subțiri / Vara asta / în ritm de rock’n roll / arde pe rug” (*Vara asta*, p. 65).

Textul adună confesiuni unde pasiunea constituie „tăcerile adunate în toamne”, „neliniști vindecate / de mirarea / unui

înger căzut din vis” (75), „te voi învăța din nou / să iubești-n trupul tău / uitat de cuvinte” (34). Cuvântul devine unica componentă a materiei, tot în afara cuvântului se abstractizează.

Dumitru Brăneanu nu acceptă imagini statice, este un autor stihial. Dominante fiind apa și focul. Apa se distinge prin unde, curgere, „căderea ploii”: „viața mea – val de mare”. Acvaticul conține elementul creativ de a trăi senzual, focul are un vector apocaliptic prin ardere, prin „candela inimii”, „ronțăie eternitatea”. Elementul acvatic are și conotații demonice, în acest sens se conjugă cu focul. Stihial sunt unite prin „Sângerează rămas bun nemuririi”, „crucea timpului / în tăcerea noastră / inima mea / aprinsă ca un astru”. Sângele încheagă ambele forțe, autorul este posesorul acestor două forțe, dar care de la un vers la altul ar putea să fie stihiele posesoarele eului liric „ușă deschisă către mâine / prin care trece vis și fum” (*Când crezi*, p. 87).

Spre finele cărții poemele cu versul liber care abundă la început cedează poeziei cu formă fixă. Crezul său despre creație, eternitate și credință este stipulat în sonetul *Trudim o viață, Doamne, visul nemuririi*: „Nemuritor rămâne doar Cuvântul” (p. 146). Poezia deține firul de a împleti trecutul cu viitorul. Dumitru Brăneanu găsește o modalitate de a spune că poezia este cea care păstrează sufletul neîntinat, lăsându-i ochii copilăriei, dar tot poezia este senzuală și provocatoare – ea devine arderea în continuare a tăcerii în care se ascund și mângâieri, și plăceri, și contemplări, și rugăciune. Totul este germinat de Cuvânt, pagina devine acea poartă deschisă de la interior spre univers.

Dr. Victoria FONARI

P.S. Scrierea acestei recenzii a fost determinată și de desfășurarea unui eveniment, a cărui consemnare o anexăm mai jos.

Lansarea are loc indiferent de context și situații imprevizibile

În octombrie 2018 lansarea cărții poetului din Bacău Dumitru Brăneanu mai să fie amânată din cauza venirii la Chișinău a Președintelui Turciei. Pe post de moderator al Cenaclului „Magia cuvântului” am considerat că nu se poate de acceptat ca un scriitor să facă atâția kilometri și să nu se vadă cu cititorii din cauza că Biblioteca Centrală, unde trebuia să aibă loc evenimentul, era avertizată cu jumătate de oră înaintea lansării „Poeme pentru mai târziu”.

Poate și titlul a sugerat să fie desfășurat mai târziu, dar a fost într-adevăr un pic mai târziu, din motiv că am schimbat rapid locul desfășurării. De la Biblioteca Centrală am sunat directorului Bibliotecii „Târgoviște” – dna Liliana Juc, care a spus ca este disponibilă să ne găzduiască.

Eram susținută în idee și de poeta Tatiانا Afanas-Crăciun. Între timp mă sunase și dl Nicolae Dabija, în acest moment mă străfulgerase că deja numai noi, cei prezenți, facem lansarea! Dar până am parcurs distanța am orientat și alți colegi-scriitori: Arcadie Suceveanu, președintele USM, Nicolae Spătaru, Dumitru Crudu, Lidia Grosu și elevii Liceului Teoretic „Vasile Alecsandri”, ghidați de profesoara de limba și literatura română Silvia Strătilă.

Consider că este oportun să prezint succintele impresii ale tinerilor cititori. Dna prof. Silvia Strătilă a valorificat creația lui Dumitru Brăneanu, personalitate marcantă a culturii care a făcut o punte dintre Festivalul *Alecsandriada* și Uniunea Scriitorilor din Moldova: „Poetii, care fac un legământ cu poezia, sunt oameni frumoși la chip și la suflet. Sunt oameni care iubesc, iar unul dintre ei chiar a mărturisit că a devenit „condamnat la dragoste”. Acesta este, de fapt, titlul plachetei de versuri, de poetul Dumitru Brăneanu, apărut la Editura „Ateneul scriitorilor”, Bacău, 2013. Prima dată, în 2015, când l-am cunoscut pe Dumitru Brăneanu, care se afla într-o vizită la Liceul „Vasile Alecsandri” din Chișinău, cu Festivalul Internațional „Primăvara Poeților”, organizat de Uniunea Scriitorilor din Moldova, am citit pe fața Domniei Sale că iubirea mai este o stare perpetuă care renaște ca o rugă: „*Rodește-mă/ În bătaia inimii/ Să picur lumină/ Din geana/ Florii de cireș/ La umbra gândului/ Iar să fim întemeiere*”. Pe amploarea iubirii s-a consolidat o prietenie între două instituții culturale: poetul băcăuan, care este și președintele Uniunii Scriitorilor, filiala Bacău, și elevii liceului din Chișinău, care poartă cu respect numele lui Vasile Alecsandri. Așa a început colaborarea a cărei intermediere o face reuniunea literară *Alecsandriada*, un mi-

nifestival care adună oameni de creație la baștina poetului.

A doua carte de versuri a lui Dumitru Brăneanu – *Poeme pentru mai târziu*, apărută la Editura „Tipo Moldova”, Iași, 2018, a adunat cei mai buni prieteni ai poeziei sale, dar și prieteni apropiați sufletului său. Poetul a reușit să unească două generații: elevi de la Liceul „V. Alecsandri” din Chișinău, și un grup de poeți consacrați”.

Au urmat elevii ce au realizat un recital poetic susținut de următoarele comentarii:

Daniela AGRICI: „Poezia „Elegie” are ca temă fundamentală dragostea, dedusă din primul vers „să-mi lași puțină dragoste-n pahar”. Eul liric dorește să rămână un adolescent sentimental ca să profite de tot ce-a fost frumos odată, fiindcă nu poate să dea totul uitării. Versul „fior de azalee” este descrierea persoanei pe care a iubit-o, reprezentată de o floare unică ce emană o energie pozitivă doar privind-o. Iar cu expresia „fragila ta tulpină”, poetul conturează frumos trăsăturile fizice ale iubitei eului liric, punând în evidență corpul acesteia, fiind ca un simbol al feminității și grației”.

Valeria TOMA: „Poemul *Viața mea* abordează un motiv profund – trecerea ireversibilă a timpului, autorul compară viața cu lumina, care se prăbușește în amurg, atunci când nisipul din clepsidra vieții se scurge în totalitate”.

Ana RUSU: „*Glasul* este un minunat poem în care predomină sentimentul dragostei tomatice. Prin aceste versuri, autorul reușește să transmită picături de nostalgie, acea nostalgie specifică toamnei, anotimpul în care pendulează dragostea și dorul. Dumitru Brăneanu scrie despre amintirile acumulate de-a lungul anilor, acele amintiri care ne dau târcoale tot restul vieții. Este vorba despre amintirile care, uneori, răsună-n sufletele noastre ca un glas ce se aude-n depărtare, provocându-ne să trăim unele stări mai melancolice. Amintirile sunt asemenea frunzelor în

toamnă, care coboară lin și frumos, lăsând în urmă copacii goi, goi ca sufletele noastre în care nici dragostea și nici dorul nu și mai au locul. Glasul iubirii, de fapt e cea mai plăcută melodie, este alinarea cea mai căutată, care emană liniște”.

A urmat și un exercițiu interpretativ al studentei Facultății de Litere, Universitatea de Stat din Moldova, **Mihaela Scorțescu**, care a analizat poezia *Euridice* dintr-un volum bilingv *Euridice – Eurydice*:

„În varianta engleză versul „My troubled Eurydice”, tradus: „Neliniștita mea Euridice”, adjectivul „troubled” accentuează nu doar neliniștea personajului mitic, ci și dificultățile pe care le întâmpină fiind departe de iubitul său, acea anxietate devastatoare.

În următorul vers, pronumele englez „You”, absent în varianta română, dar care se repetă în cea engleză, are rolul de a scoate în evidență dorul care-l macină pe Orfeu, repetând acel „You” el își are soția mai aproape.

Pluralul din versurile „You distribute silences” și „împarți tăceri” ne spune despre acea lungă durată în care Orfeu nu-și mai poate vedea iubita, în schimb el o vede prefăcută în „Nor de lumină”, „a cloud of light”.

Versurile ce conțin verbele la trecut „from a sunset meant to be a sunrise” și „dintr-un apus menit răsării” indică imposibilitatea care cuprinde personajul, întrucât reîntoarcerea Euridicei nu mai poate fi înfăptuită, iar dragostea lor salvată.

Orfeu, lipsit de speranță, simte cum lumea se prăbușește peste el, că nu are o cale de întoarcere „peste cerul prăbușit în mine” ce denotă starea lui interioară „over the sky collapsed into me”. Mânios, el începe a-și acuza iubita „without shame without regrets”, „fără regrete fără rușine” accentuată și prin negațiile din ambele variante: „nici-o speranță nici-o rodire”, „not a hope not a fruit-bearing”.

Majusculele evidențiate în „beyond the Beyond”, „dincolo de Dincolo” tind să anunțe că tărâmul lui Hades se află mai departe decât ne-am imagina noi.

Rugămintea din final, care se află în antiteză cu acuzarea „impregnate me”, „însămânțează-mă” și adresarea „love” , „iubire” reprezintă disperarea dar și iubirea fără de margini față de Euridice. Prin această rugămintea el conștientizează un viitor eșec „until a new crucifixion”, „până la o nouă răstignire”, însă orbit de dragos-

te continuă să creadă, de aici deducem că Euridice i-a ascultat rugămintea și îi oferă o nouă speranță”.

Lansarea a reușit pentru că există o solidaritate printre oamenii de creație, între intelectuali, iar filialele Bibliotecii Municipale fac o echipă bună! Sper că pentru fiecare participant această lansare a fost o încercare unde au fost depășite limitele în numele cuvântului artistic.

V. F.

ELENA BĂLUȚEL – ÎNTRE POEZIE ȘI CONFESIUNE

Elena Băluțel nu este la prima carte de versuri, iată de ce, și acest volum intitulat sugestiv – *Poemele destinului*, întrunește experiența de viață, sensibilitatea autoarei, și poate, mai ales, acel simț al dreptății pe care-l posedă într-un grad deosebit.

Nu în zadar poeta afirmă (*Tot așteptând, am obosit*): „Se duc cocorii rând pe rând, / Ca anii mei, se duc năvală, / Anii nu se-ntorc nicicând, / Ca cocorii primăvara. // Și fără să vrei te pomenești, / La margine de viață fugărită. / Și vezi, n-ai dovedit să o trăiești, / Dar anii îți vorbesc, că ai trăit-o”.

Pornind de la această pasiune a vieții de la nevoia de a lua mereu atitudine, atât față de sine, cât și față de evenimentul vieții contemporane, poeta practică în mod consecvent o poezie a conștiinței, dacă putem zice astfel, o poezie în care generația actuală se dezvăluie treptat și se cunoaște pe sine în procesul evolutiv al împlinirii sale, (*Inimă, nu-mpovăra destinul*): „Inimă, / Oricând tu ai iubit curat, / Frumos, adânc și sincer / Că soarele mai mult s-a luminat, / De la puterea ta fără de margini. // Inimă, / Tu strigi ori taci a ta durere, / De dragoste, de dor și de speranță / Că Luna s-a oprit din mers prin stele, / Iar Pământul se schimbă la față. // Inimă, / De unde ai sfânta răbdare, / Să-nfrunți atâta nepăsare oarbă / Că cerurile plâng cu lacrimi amare, / Iar Pământul nu vrea să le soarbă. // Căci sunt mult mai amare, ca veninul, / Lacrimile de iubire într-un gol, / Inimă, nu-mpovăra destinul / Fără iubire-n gol, i-i mai ușor”.

Actul poetic așa cum îl percepe Elena Băluțel, nu e consemnarea obiectivă a realității, cum ar face-o un *sublim observator*, ci o trăire personală, un fel de suferință prin care se rezumă experiența unei generații și se relevă orizonturile sufletești

(*Omul ce rost are?*): „De unde știm de culori? / De la minunate flori. // Și miresmele de unde vin? / Este darul lor sublim. // Codrul frunză verde are / A pământului suflare. // Păsărelele în zbor / Se trudes cu mare spor. // Izvorășul cel mai harnic / Pentru tot e bun și darnic. // Spicul mare bucurie / Împărat i-i dat să fie”.

Astfel, poeta se dăruiește faptelor cu pasiunea inteligentului, și ceea ce ne comunică, poartă *pecetea sincerității depline*; nicio mistificare, nici un gest gratuit: „Casă părintească cu ferești din brad, / Cu deregi la prispă, pe care m-am jucat, / Cu tindă, unde-aranjam încălțăminte, / Cu vatră, ce ne-a-nălzit cu cele sfinte” (*Casa părintească*).

Vorbeam despre valorile semnificative în poezia Elenei Băluțel, ele mărturisesc un puternic simț al realului o viziune umanistă și transcrierea densă a emoțiilor (*Calea cumsecădeniei*): „Tu, conștiință, sinceră și dură / Îmi găurești mereu liniștea mea, / Și pe inimă îmi pui arsură, / Să mă frigă rău mândria mea. // Tu nu mă lași să gust dulcele minciună. / Ori să fiu lașă pentru vreun profit, / Mă vrei dreaptă, întinsă ca o strună / Și în răbdare să mă scald, vădit”.

Agitația instinctului, trecută în cuvânt, exprimă un mod poetic de a trăi viața și un mod vitalist de a trăi poezia (*Luceafăr să fiu*): „Vreau să fiu al tău Luceafăr, care, / Să te port prin stelele făclii, / Să fii raza mea strălucitoare, / Fără care n-aș putea trăi. // Să te sorb din picături de rouă, / Să simt dulcele iubirii din inima ta, / Să fii doar a mea în fiecare zi nouă, / Să te fericesc cu duioșia mea”.

Vitalie RĂILEANU,
critic și istoric literar

SATUL ȘI LUMEA POEZIEI LUI DUMITRU MATCOVSCHI

Focul din vatră, acest deosebit roman al scriitorului Dumitru Matcovschi, iată că este restituit cititorului fidel prin grija plină de dragoste și competență a doamnei Alexandrina Matcovschi, dar și prin pasiunea și respectul scriitoarei Marcela Mardare, director-fondator al Editurii „Pontos”.

Așadar, romanul apare, din mai multe puncte de vedere, ca o scriere extrem de așteptată, de lectorii ahtiați de *Carte bună*.

Între reprezentanții așa-zisei generații șaziceste, din acest spațiu cultural românesc, Dumitru Matcovschi este, evident, cel mai dotat prozator. Ciudat, dar adevărat: dumnealui reprezintă *clasicismul* acestei generații, într-atât este de citat și ..., cu regret, mai puțin citit, probabil...

Suntem convingși că, odată cu re-editarea romanului *Focul din vatră*, gustul cititorului nostru va fi astfel satisfăcut dar, în subtext, revanșa sensurilor majore nu întârzie.

Mai întâi, să vedem pe scurt scenariul romanului: descrierea are o suplețe câștigată prin simțul orientării sigure pe drumul narațiunii ce se dezvăluie dintr-o localitate nistreană – Duda. Ficțiunea realității e înlocuită, vrea să spună autorul în primele pagini, prin realitatea ficțiunii; scriitorul nu inventariază, ci creează, nu cercetează, dar figurează, nu transfigurează, descriind o lume care există și... care a existat. Timpul real al narațiunii este adesea întrerupt de rememorările lui Grigore a tușei Vera, sau ale celui alt Grigore-Rusan, ale lui Nicolai Ciobanu și ale lui Ovidiu Nicolaivici; în sfârșit, de introspecțiile naratorului în viața celorlalți personaje: Nătăluța, Badea Nicolai Ciobanu, Dumitra, Visarian Gheorghievici, căpitanul Corbu, moș Simion și tușa Agata, Elena, Nichita ș.a.

Satul Duda este o lume care reconstituie cu atâta acuitate realitățile satului ba-

sarabean de atunci, încât autorul se întreabă pe sine, dar și pe cititor: „Vreau să mă întreb de la bun început: «Cum rămâne cu inima?». S-a întrebat de atâtea ori poetul și, deci, am tot dreptul să mă întreb și eu. Inima cea nemuritoare e veșnică, și toate câte se întâmplă, și toate câte nu se întâmplă – în pereții ei se adună, și acolo, între pereții ei, dor și bucurie, bucurie și dor.

Vreau să mă întreb de la bun început: «Cum rămâne cu sufletul?». Sufletul cere credință întâi și întâi, și abia după aceea cere pâine. Există «săraci cu suflet mare» de când lumea și pământul; dar ce anume știe să încapă un suflet mare? Probabil strop de lumină și strop de pământ, pentru a rămâne larg deschis către om, acum și întotdeauna.

Vreau să mă întreb de la început: «Cum rămâne cu dragostea?». Ca și cum omul, fără dragoste, ar putea să fie om, ca și cum dragostea ar exista undeva dincolo de noi, ca și cum munca de fiecare zi te-ar face să uiți cine ești și de ce ești.

Vreau să mă întreb de la bun început: «Cum rămâne cu focul din vatră?». Cineva dintre noi trebuie să-l păstreze, este o datorie a noastră, la flacăra lui ne vom apleca de-a pururi piatra frunții, să ne-o încălzim și să o ferim de umbră. Casa noastră numai cu focul din vatră e casă, aici, lângă focul din vatră, copiii se învață a iubi pământ și om, pasări și pom; aici, lângă focul din vatră, simți cerul de asupra ta mai înalt, mai limpede, și pacea coboară cu pace din imensitate, să-ți mângâie cu aripa pleoapele – pacea lumii acesteia, iubitoare de viață. Din tot ce există pe lume, una viața e fără de sfârșit, iar dacă e fără de sfârșit viața, nouă, muritorilor de rând, ce ne mai trebuie? Avem pâine și avem la pâine, muncim cu gândul la fiice și feciori, ziua de mâine ni se arată aureolată ca o zi de

mâine – focul arde în vatră cătinel, și vine el, focul acesta, din moși-strămoși.

Ci nu cunoaște fericirea omul care a lăsat, la grea cumpănă, ușile casei vraise, să pătrundă înăuntru vânturile și să vânture lacom pumnul cald de cenușă ce mai adăpostea umbră de scânteie”.

Scriitorul are o excepțională memorie a lucrurilor și faptelor văzute sau auzite. Dumitru Matcovschi știe să aleagă detalii caracteristice și momente semnificative ce creează o atmosferă sau dau viață unui personaj, procedeele sunt moderne, nararea fiind când o realitate redusă la strictul necesar, când o notație încărcată de sugestii, când un fragment de caracter memorialistic, când o expunere indirectă prin aluzii, mai rar o parabolă: „Au ei, oamenii din Duda, un fel al lor de a fi, care te scoate din sărite uneori, mai ales când ai o mare bucurie și alergi cu ea la vreun vecin, să i-o împărtășești. Te ascultă molcom vecinul și tace ca o mireasă în ziua nunții, ca o stană tace, nici hâr, nici mâr, nici da, nici ba, nici hai, nici stai – te ascultă indiferent, cum ar asculta difuzorul din centrul satului. Indiferent și rece”.

Totul e natural; nicăieri nu avem senzația de schematism sau artificialitate. La crearea acestei atmosfere contribuie și lirismul difuz. Dar ce face din *Focul din vatră* un roman model al genului, dincolo de nota sa lirică, de farmecul lingvistic, de replica autentică a locuitorilor din satul Duda? Modul cum Dumitru Matcovschi transmite prin protagoniștii Grigore Ciobanu, prin Grigore Rusan, sau Ovidiu Ni-

colaivici ș.a. ecurile unor întâmplări care au loc în conștiința acestor personaje, iar paginile care descriu – nașterea, moartea, obiceiurile vechi devin adevărate episoade de film, sporind cu noi amănunte imaginea satului basarabean de odinioară: „Stâncile atârnă de asupra satului înfiorătoare, dar poate că anume stâncile fac din Duda o localitate pitorească, aparte, exotice într-un fel. Fără ele, fără aceste stânci. Duda ar fi un sat mult prea obișnuit, ca multe altele de prin părțile noastre. Un pictor din capitală, care a vizitat Duda într-o toamnă târzie, cu vin în poloboace, ca la moldoveni, spunea că satul parcă n-ar prea fi sat moldovenesc, parc-ar fi o cetate din Grecia antică, crescută piatră în piatră, albă, secetoasă, extraordinară.”

Cu tot riscul pe care ni-l asumăm, să nu fim contrașiși, vom confirma: romanul *Focul din vatră* de Dumitru Matcovschi se numără, de pe acum, între izbânzile prozei basarabene contemporane.

Dumitru Matcovschi a scris mereu cu *liniștea unui veac trăit*, în afara timpului, parcă... Opera lui, sunt convins, va crește cu fiecare zi care trece peste literatura noastră.

Poet al emoției concentrate, romanțier al faptului autobiografic transcris cu intense accente lirice, publicist cu putere de expresie, Dumitru Matcovschi rămâne a fi și în acest început de *Mileniu trei* ca una dintre cele mai proeminente și originale structuri din literatura basarabeană contemporană.

Vitalie RĂILEANU

OAMENII DE ȘTIINȚĂ AU IDENTIFICAT 15 BENEFICII UIMITOARE ALE MUZICII

Dr. Michelle Millis CHAPPEL

Rezumat: *Muzica e cel mai uimitor lucru în viața oamenilor, cu rol de – stimulare, motivare, deschidere, îmbunătățire, ajutor. Articolul este o sinteză a mai multor cercetări efectuate de oameni de știință, cercetători notorii care au identificat 15 beneficii ale muzicii pentru a-și face viața mai ușoară, a se simți mai bine și a vedea cu alți ochi lumea din jur.*

Cuvinte-cheie: *beneficiile muzicii, cercetare psihologică, muzica și fericirea, muzica și durerea, muzica și somnul, muzica și creativitatea, muzica și sănătatea, muzica și creierul, muzica și inteligența verbală, muzica și depresia, muzica și performanța.*

Sunt un profesor de psihologie, transformat într-o stea de rock, care a ajutat mii de oameni să creeze vieți pline de viață, prin folosirea super-puterilor lor.

Dacă vă place să ascultați muzică, sunteți într-o companie bună. Charles Darwin a remarcat odată: „Dacă aș avea viața să trăiesc din nou, aș fi făcut o regulă pentru a citi o poezie și a asculta muzică cel puțin o dată pe săptămână.” Albert Einstein a declarat: „Dacă nu aș fi fost fizician, aș fi probabil un muzician”. Jimi Hendrix a numit muzica „religie”.

Întotdeauna am fost uimit de oameni care pot să cânte și să cânte la chitară. Ca o fată tânără, am ascultat în secret muzica cântăreț-compozitor în dormitorul meu și în orele de lucru. Ca adolescent rebel, puneam rock'n'roll în casă ori de câte ori trebuia să fac treburi. M-am simțit întotdeauna minunat după aceea – acum știu de ce.

Cercetările recente arată că ascultarea muzicii îmbunătățește bunăstarea noastră mentală și stimulează sănătatea noastră

fizică în moduri surprinzătoare și uimitoare. Dacă luăm o lecție de muzică sau două, această pregătire muzicală ne poate ajuta să ne ridicăm IQ-urile și chiar să ne păstrăm clar la vârsta înaintată. Iată 15 beneficii uimitoare dovedite științific de a fi dependente de muzică.

1. Muzica te face mai fericit

„Nu cânt pentru că sunt fericit; Sunt fericit pentru că cânt.” – William James

Cercetările demonstrează că, atunci când ascultați muzica pe care o doriți, creierul eliberează dopamina, un neurotransmițător „mă simt bine”. Valorie Salimpoor, neurolog de la Universitatea McGill, a injectat opt iubitori de muzică cu o substanță radioactivă care se leagă de receptorii de dopamină după ce au ascultat muzica preferată. O scanare PET a arătat că s-au eliberat cantități mari de dopamină, ceea ce a determinat biologic participanții să simtă emoții precum fericirea, entuziasmul și bucuria.

Deci, data viitoare când aveți nevoie de un impuls emoțional, ascultați melodiile preferate timp de 15 minute. Asta e tot ce este necesar pentru a obține o bucurie sau fericire naturală!

2. Muzică îmbunătățește performanța

„Dacă oamenii iau ceva de la muzica ta, ar trebui să fie motivația să știi că orice este posibil, atâta timp cât vei continua să lucrezi la ea și să nu te retragi” – Eminem

Marcelo Bigliassi și colegii săi au descoperit că alergătorii care au ascultat

muzica motivațională rapidă sau lentă au terminat primele 800 de metri mai repede decât alergătorii care au ascultat muzică calmă sau au fugit fără muzică. Dacă vreți să faceți o alergare, ascultați melodiile care vă inspiră.

3. Muzica scade stresul și îmbunătățește sănătatea

„Cred că muzica în sine este vindecătoare. Este o expresie explozivă a omenirii. Este ceva care ne atinge pe toți. Indiferent de ce cultură suntem.” – Billy Joel

Ascultarea muzicii de care vă bucurați scade nivelul hormonilor de stres, cortizonul din organism, care contracarează efectele stresului cronic. Aceasta este o constatare importantă, deoarece stresul provoacă 60% din toate necazurile și bolile noastre. Un studiu a arătat că, dacă oamenii fac muzică cântând activ la diferite instrumente de percuție și cântă, sistemul lor imunitar a fost stimulat chiar mai mult decât dacă ar fi ascultat pasiv.

Pentru a rămâne calm și sănătos în timpul unei zile stresante, porniți radioul. Asigurați-vă că cântați și mișcați picioarele în ritm, pentru a obține beneficiul maxim de vindecare.

4. Muzica vă ajută să dormiți mai bine

„Muzica îndepărtează de suflet praful vieții de zi cu zi”. – Berthold Auerbach

Peste 30% dintre americani suferă de insomnie. Un studiu a arătat că elevii care au ascultat muzică clasică relaxantă timp de 45 de minute înainte de a se duce la culcare, dorm semnificativ mai bine decât cei care au ascultat un audiobook sau nu au făcut nimic diferit de rutina lor obișnuită.

Dacă întâmpinați dificultăți de somn, încercați să ascultați puțin Bach sau Mozart înainte de culcare...

5. Muzica reduce depresia

„Muzica a fost refugiul meu. Aș putea să mă târăsc în spațiul dintre note și să mă întorc înapoi la singurătate”. – Maya Angelou

Mai mult de 350 de milioane de persoane suferă de depresie în întreaga lume. 90% dintre ei, de asemenea, suferă de insomnie. Studiul somnului de mai sus a constatat că simptomele depresiei au scăzut semnificativ în grupul care a ascultat muzică clasică înainte de culcare, dar nu și în celelalte două grupuri care nu au ascultat.

Un alt studiu al lui Hans Joachim Trappe din Germania a demonstrat de asemenea că muzica poate beneficia pacienții cu simptome depresive, în funcție de tipul de muzică. Sunetele meditative și muzica clasică au îmbunătățit starea oamenilor, dar techno și metal-rock au stimulat și mai mult sindromul.

Data viitoare când vă simțiți puțin mai abătut, puneți-vă muzică clasică sau mediativă pentru a ridica starea de spirit.

6. Muzica vă ajută să mâncați mai puțin

„Asta îmi place. Nu mă întrerup, așezată în mașină, singură, ascultând muzică în ploaie. Există atât de multe melodii extraordinare de ascultat și de cântat”. – Alison Krauss

7. Muzica ridică starea ta de spirit în timp ce conduci mașina sau alte mijloace de transport

Un studiu realizat în Țările de Jos a constatat că ascultarea muzicii poate avea un impact pozitiv asupra stării de conducere, ceea ce poate asigura un comportament mai sigur cu muzică. Data viitoare când te simți frustrat în trafic, pune melodiile preferate pentru a-ți îmbunătăți starea de spirit. Nu vă va afecta performanțele de con-

ducere – chiar vă poate ajuta să conduceți în siguranță.

8. Muzica întărește învățarea și memoria

„Muzica este limba memoriei”. – Jodi Picoult

Cercetătorii au descoperit că muzica vă poate ajuta să învățați și să reamintiți mai bine informațiile, dar depinde de cât de mult vă place muzica și dacă sunteți sau nu muzician. Subiecții au memorat caracterele japoneze în timp ce ascultă muzică. Rezultatele au arătat ca participanții care au fost muzicieni au învățat mai bine la muzică neutră, dar au avut rezultate mai bune atunci când ascultau muzica preferată. Non-muzicienii, pe de altă parte, au învățat mai bine cu muzica pozitivă.

9. Muzica relaxează pacienții înainte sau după operație

„Cine cântă își sperie nemulțumirile”. – Miguel de Cervantes

Cercetătorii au descoperit că ascultarea muzicii relaxante înainte de intervenție chirurgicală scade anxietatea. De fapt, este chiar mai eficace decât administrarea pe cale orală a Midazolam-ului, un medicament folosit adesea pentru a ajuta pacienții pre-operabili să se simtă somnoros, de asemenea, având efecte secundare cum ar fi tusea și voma. Alte studii au arătat că ascultarea muzicii liniștitoare în timp ce se odihnește în pat după o intervenție chirurgicală deschisă la inimă, crește relaxarea.

La nivel global, 234 milioane de intervenții chirurgicale majore sunt efectuate în fiecare an. Dacă dvs. sau cineva pe care îl cunoașteți mergeți la operație chirurgicală, asigurați-vă că aduceți niște melodii liniștitoare pentru a ușura anxietatea. Poate funcționa mai bine și va avea cu siguranță mai puține efecte secundare

adverse decât cele pe care le generează medicamentele.

10. Muzica reduce durerea

„Un lucru bun despre muzică, când te lovește, nu simți durere”. – Bob Marely

Cercetarea de la Universitatea Drexel din Philadelphia a constatat că terapia muzicală și muzica preînregistrată au redus durerea mai mult decât tratamentele standard la pacienții cu cancer. Alte cercetări au arătat că muzica poate scădea durerea la pacienții de la terapie intensivă și la pacienții cu îngrijiri geriatrice, însă selecția trebuie să fie de piese clasice, muzică meditativă, fie cântece alese de pacient.

Bob Marely a avut dreptate în legătură cu acest lucru – ascultați muzica care vă place ca să vă îndepărtați durerea.

11. Muzică ajută pacienții cu Alzheimer

„Trecutul, care nu este recuperabil în nici un alt mod, este încorporat, ca în chihlimbar, în muzică, iar oamenii își pot recâștiga un sentiment de identitate”. – Oliver Sacks, M.D.

O organizație non-profit numită „Muzică și memorie” îi ajută pe oamenii cu maladia Alzheimer și alte demențe legate de vârstă să-și amintească cine sunt prin ascultarea celor mai dragi melodii. Trezirea este adesea dramatică. De exemplu, după ce Henry ascultă muzica din epoca sa, acest suferind de demență de vârstă, legat de scaunul cu roțile, care abia poate vorbi, cântă melodii și își amintește fericit despre viața sa.

Dr. Laura Mosqueda, director de geriatrie la Universitatea din California, la Școala de Medicina din Irvine, explică faptul prin aceea că muzica afectează atât de multe zone ale creierului, stimulează căi care ar putea fi sănătoase.

Unul din trei seniori moare cu boala Alzheimer sau cu o altă demență, astfel în-

cât șansele sunt mari să știi pe cineva care o are. Pentru a vă conecta cu cei dragi care suferă de demență legată de vârstă, încercați să jucați o parte din muzica celor mai iubiți.

12. Muzica îmbunătățește recuperarea la pacienții cu accident vascular cerebral

„Știu de ce cântă pasărea în casă”. – Maya Angelou

Cercetările de la Universitatea din Helsinki au arătat că pacienții cu accident vascular cerebral care au ascultat muzica pe care și-au ales-o timp de două ore pe zi au îmbunătățit semnificativ recuperarea funcției cognitive în comparație cu cei care au ascultat cărțile audio sau nu li s-a dat niciun material de ascultare. Majoritatea muzicii conținea o combinație de muzică și voce care a întărit memoria auditivă și verbală a pacienților.

Accidentul vascular cerebral este cauza numărul cinci de deces în Statele Unite. Dacă știți pe cineva care a suferit un accident vascular cerebral, căutați și puneți cântecele preferate cât mai curând posibil. Ascultarea lor poate accelera semnificativ recuperarea lor.

13. Muzica mărește inteligența verbală

„Muzica este pentru suflet cuvintele ce sunt în minte”. – Modest Mouse

După numai o lună de lecții de muzică (în ritm, pitch, melodie și voce), un studiu efectuat la Universitatea York a arătat că 90% dintre copiii cu vârste cuprinse între 4 și 6 ani au avut o creștere semnificativă a inteligenței verbale. Cercetătorul Sylvain Moreno sugerează că antrenamentul muzical a avut un „efect de transfer”, care a sporit capacitatea copiilor de a înțelege cuvintele și de a le explica înțelesul. Alte studii au constatat că femeile adulte instruite muzical și copiii instruiți muzical au

depășit pe cei fără tangent cu muzica. Cercetarea de la Universitatea Georgia Tech a arătat că atenuarea iluminării și a muzicii în timp ce oamenii mâncau îi determina să consume mai puține calorii și să se bucure mai mult de mese. Dacă căutați modalități de reducere a poftei de mâncare, încercați să luminați masa, camera și să ascultați muzică ușoară data viitoare când vă așezați la masă.

Indiferent dacă sunteți adult sau copil, dacă doriți să vă îmbunătățiți abilitățile verbale, încercați să luați lecții de muzică!

14. Muzica ridică IQ-ul și performanța academică

„Muzica poate schimba lumea pentru că poate schimba oamenii”. – Bono

Cercetările arată că luarea lecțiilor de muzică prezice performanțe academice superioare și IQ la copiii mici. Într-un studiu, persoanele de 6 ani care au luat lecții de tastatură sau de cântat în grupuri mici timp de 36 de săptămâni au înregistrat creșteri semnificativ mai mari în ceea ce privește IQ-ul și rezultate standardizate ale testelor educaționale decât copiii care au luat fie lecții de teatru, fie alte lecții. Grupul care a reușit cel mai bine.

Pentru a vă ajuta copiii să atingă excelența academică, încurajați-i să cânte sau să învețe să cânte la un instrument muzical.

15. Muzica ține creierul dvs. sănătos

„Muzica este adevărata suflare a vieții. Mâncăm, așa că nu vom muri de foame. Cântăm ca să ne putem auzi”. – Yasmina Khadra

Un studiu cu adulți sănătoși în vârstă a constatat că cei cu o experiență muzicală de zece sau mai mulți ani au obținut un grad mai mare de teste cognitive decât muzicienii cu unu până la nouă ani de studiu muzical. Non-muzicienii au înregistrat cele mai mici note. „Deoarece studiul unui

instrument necesită ani de practică și de învățare, el poate crea conexiuni alternative în creier care ar putea compensa scăderile cognitive pe măsură ce îmbătrânim”, spune cercetătorul principal Brenda Hanna-Pladdy.

Magnatul de afaceri Warren Buffet rămâne puternic la vârsta de 84 ani cântând la instrumentul său preferat. Nu este niciodată prea târziu să cântați la un instrument care să vă mențină în fruntea jocului.

Platon a avut dreptate când a spus: „Muzica și ritmul își găsesc drumul în locurile secrete ale sufletului”. Indiferent dacă sunteți tânăr sau bătrân, sănătos sau bolnav, fericit sau trist, muzica vă poate îmbunătăți calitatea vieții în numeroase moduri. Reduce stresul și anxietatea, ridică starea ta de spirit, îmbunătățește să-

nătatea, te ajută să dormi mai bine, îți ia durerea și chiar te face mai inteligent.

Noi cercetări arată că muzica „poate comunica sentimentele umane de bază, indiferent de cultura și originea etnică a ascultătorului”. Am început să înțelegem toate căile prin care lumea poate profita această limbă universală. Decât să evităm muzica, mai bine am profita de avantajele sale uimitoare!

Referințe:

Scientists Find 15 Amazing Benefits Of Listening To Music [online] [Citat 1 iulie 2019]. Disponibil: <https://www.lifehack.org/317747/scientists-find-15-amazing-benefits-listening-music>.

Traducere de conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

BABY À LA CARTE

*Victoria KULIKOVSKI,
Luxemburg*

– Hello

– Hello, here is the menu for you, I will come back in a minute for your order.

Have you decided?

– Yes, I would like a baby-boy, aristocratic white-skin, honeycomb colored eyes, light-burgundy cheeks and dark-cognac curly hair. His voices should have Pavarotti's high notes and his intelligence should be equal to Aristotle's. Personality-wise breaming with confidence and his physique oozing elegance.

– Good choice madam. If I may give some suggestions. Ronaldo's physical strength is much in demand today, and Rambo's smile is extremely fashionable. With a few more snips we could even put some ready-made muscles on, that goes down very well with the smile.

– Sounds perfect, let's go for it. God has been so good to us, it's miracle that we can have the baby we've always dreamed of.

Fiction? Maybe for many reading Huxley's dystopian book *The Brave New World*. In the real world however, the fast and steady advance of technology brings us closer to achieve what yesterday we might have considered fantasy.

One of my best friends has been trying to have a baby for years. She is willing to try out anything. Any progress in baby-creation is something she is desperately looking forward to. Another friend thinks that gene editing will save the world. Me, despite not having children, I find myself at 36 pondering over this matter, and whether or not my opinions might

change in the next few years, when the risks of not being able to conceive will be significantly increased.

Today embryo gene-editing is banned in most of Europe, the US and through much of the developed countries, however the rules governing this area if existent remain vague. Several companies provide a service to those ready to intervene in the genetic make-up of their inheritors. The cost to fabricate an embryo have significantly fallen over time. The Guardian reports that „In 2009 it costed around \$50,000; today it is most like \$1,500, which is why several private companies can now offer this service. In a few decades, it could cost just a few dollars per genome.” It seems like the Alpha self-made future generation might soon become more affordable than few could spare.

Many say we should be less scandalized by embryo gene-editing headlines as it is mere terminology, and that milder forms of it already exist today. Three-parent babies created in a lab dish, Nobel prize winning technique the IVF to a certain extent, or the more recent controversy surrounding the Chinese scientist Dr He Jiankui, who announced the first ever birth of genetically modified, HIV-free babies. His actions were internationally condemned and his methods declared medically dangerous and unethical.

The idea propelling fast forward the gene-editing method is based on a promising and luring proposition. It is claimed that it can discard broken genes and leave the good ones in, this way preventing serious diseases like diabetes, Alzheimer's and Parkinson's, and even aging.

However, tacking genetic manipulation to the masses has been so far less popular among the medical community. Scientists have put up warning signs „that genetic manipulation of the germ line (sperm and egg cells) even if focused ini-

tially on improving health, could start us down a path towards non-therapeutic genetic enhancement”, Nature reports.

The potential to synthetically create a perfect, stratified human (or non-) race might sound dystopian, however things can get ethically murky even on the more seemingly virtuous goals, such as eradicating disease. Using genetic data to program personality or intelligence is not as easy as many would have liked to believe. We know that we don't know enough on the interaction of genes that make us who we are. „Talk of „IQ genes”, „gay genes” and „musical genes” has led to a widespread perception that there is a straightforward one-to-one relationship between our genes and our traits. In general, it's anything but”, reports the Guardian

We also don't know what might happen further down the hereditary line, whether embryo gene-editing can have unintended health consequences later. Our genetic program is a complex and inter-dependent eco-system that so far has shown little cooperation on being de-coded.

Aristotle's philosophy could be well suited to the release of gene-editing methods, only that instead of a group of virtuous people new biotechnologies would hold the potential to fix and prevent disease to promote human flourishing. The utilitarian view could as well apply as long as this would promote the greatest happiness of the greatest number. Both visions seem tangible if we were to release the best versions of ourselves.

However big ethical and existential questions remain open. In my view we've never before been put in a position to architecture the human life of others. History has showed us again and again that when a new development is in progress sooner or later it will come to life. Unleashing this possibility will have seismic conse-

quences for humanity as a whole, and as such we have to be incredibly careful how to tread the boards.

Nevertheless, there are already scientists out there that despite all alarm, they are ready to start the experimental practice. George Daley, dean of Harvard's medical school, is one of them. He said it was „time to move forward from” debates about „ethical permissibility to outline the path to clinical translation.”

Freeman Dyson, a theoretical physicist, wrote in the New York Review of Books „In the future, a new generation of artists will be writing genomes the way that Blake and Byron wrote verses.” If only I say. Some others think it will be much easier than that. John Zhang, a New York based physician, claims that baby gene editing „one day will be as safe and common as mobile phones”.

It could very well be, as my work colleague that had her baby in her late 40's told me. She said when you reach a certain phase in your life and you want a baby, it becomes a pure obsession, devoid of any rational consideration.

I am 36 and I agree with biologist Robin Lovell-Badge of London's Francis Crick Institute that hopes, „we can do something before crazy people set up an [embryo editing] clinic and try to make a buck.”

All of us, be it individuals, government, business and billionaires, doctors and geniuses, have the moral duty to come up with a plan. A different plan. A plan that will protect and preserve our species, and at the same time let development in. Decreasing human suffering might be the noblest of all goals, but at what cost?

In *Staying with the Trouble* Donna Haraway writes about Children of Compost (post-humanist), genetically engineered to have at least 3 parents and carry an animal symbiont - the monarch butterfly. Gathered together in intentional com-

munities, they make the human population dwindle at a constantly faster pace. To draw an analogy, many prefer to hear about the rise of the butterfly rather than think about the demise of the caterpillar. Gene-engineering might very well reverse this order and make us witness the demise of butterfly instead, and all in exchange for an idealised present at a potentially genocidal cost of an illusionary, self-cannibalising future.

But who knows, maybe a „new normal” is what might be really required to achieve eudaimonia or the greatest happiness of the greatest number. It could be. Whose happiness than I'd question.

Bebeluș à la carte

– *Bună ziua.*

– *Bună ziua. Iată meniul. Revin într-un minut să iau comanda dumneavoastră.*

– *Ați decis/hotărât?*

– *Da. Aș dori un bebeluș băiat, cu pielea albă aristocratică, cu ochii ca fagurele de miere, cu obraji roz ca vinul de Burgundia și cu părul creș de culoarea coniacului întunecat. Ar trebui să aibă vocea de tenor a lui Pavarotti, iar inteligența sa să o egaleze pe cea a lui Aristotel. Personalitatea lui trebuie să iradieze încredere în sine, iar aspectul fizic – elegantă.*

– *Bună alegere, doamnă. Dacă îmi dați voie, am să vă fac câteva sugestii. Fizicul atractiv al lui Ronaldo este foarte căutat și zâmbetul lui Rambo este foarte la modă azi. Aplicând câteva croieli, am putea chiar să-i adăugăm câțiva mușchi, care s-ar asorta foarte bine cu zâmbetul.*

– *Pare a fi perfect, să încercăm. Dumnezeu e atât de bun cu noi. E un miracol că putem avea copilul pe care l-am visat dintotdeauna.*

Ficțiune? Poate, pentru cititorii distopiei lui Huxley, „Minunata lume nouă”. În lumea reală însă, dezvoltarea accelerată și constantă a tehnologiilor ne aduce mai

aproape de ceea ce ieri consideram a fi pură fantezie.

Una dintre prietenele mele încearcă de mai mulți ani să aibă un copil. Ea este dispusă să întreprindă orice și așteaptă cu disperare noi evoluții în tehnologiile reproductivă. O altă prietenă este de părere că modificarea genelor va salva lumea. Eu, deși nu am copii, reflectez asupra acestui fapt, la cei 36 de ani ai mei, punându-mi întrebarea dacă îmi voi schimba părerile în următorii ani, când riscul de a nu putea concepe va fi semnificativ mai mare.

Astăzi, modificarea embrionară a genelor este interzisă în majoritatea țărilor europene, în Statele Unite și în majoritatea țărilor dezvoltate. Cu toate acestea, legislația care reglementează acest lucru, în cazul în care există, rămâne vagă. Unele companii oferă servicii celor dispuși să intervină în crearea genetică a moștenitorilor lor. Costurile de fabricare ale unui embrion au scăzut considerabil între timp. Ziarul *The Guardian* susține că „În anul 2009, aceasta a costat aproximativ 50 000 de dolari. Astăzi, costul este în jur de 1 500 de dolari, motiv pentru care unele companii private pot oferi în prezent acest serviciu. Peste câteva decenii, un genom ar putea să coste doar câțiva dolari.” Se pare că viitoarea generație Alfa auto-creată ar putea să fie mai accesibilă decât și-ar putea permite unii.

Multe voci susțin că ar trebui să fim mai puțin scandalizați de titlurile referitoare la modificarea embrionară a genelor, aceasta fiind pură terminologie; forme mai ușoare ale acesteia deja există. Spre exemplu, cazul bebelușilor creați în laborator conținând informația genetică de la trei părinți, utilizând tehnologia in vitro câștigătoare a Premiului Nobel într-o oarecare măsură sau controversa mai recentă din jurul savantului chinez dr He Jiankui, care a anunțat prima naștere din lume a bebelușilor genetic modificați, care

nu sunt predispuși la HIV. Acțiunile sale au fost condamnate la nivel internațional, iar metodele lui au fost declarate periculoase din punct de vedere medical și neetice.

Ideea care propulsează metoda modificării genetice se bazează pe o afirmație promițătoare și seducătoare. Se presupune că aceasta înlătură genele proaste și lasă doar genele bune, prevenind astfel boli grave precum diabetul, Alzheimer, Parkinson sau chiar îmbătrânirea.

Cu toate acestea, ideea popularizării manipulării genetice în rândul maselor nu s-a bucurat de popularitate în rândul comunității medicale. Savanții avertizează că „manipularea genetică a liniei genetice (a spermatozoidelor și ovulelor), deși axată inițial pe îmbunătățirea sănătății, ar putea să degeneze spre o evoluție genetică non-terapeutică”, scrie revista *Nature*.

Posibilitatea de a crea sintetic o rasă perfect stratificată ar putea părea distopică, lucrurile pot deveni dubioase din punct de vedere etic în ciuda scopurilor sale aparent nobile, precum eradicarea bolii. Utilizarea informației genetice pentru a programa personalitatea sau inteligența nu este un lucru atât de ușor precum mulți ar dori să creadă. Știm că nu cunoaștem suficient despre interacțiunea genelor care determină cine suntem. Discuțiile privind „genele IQ”, „genele homo” și „genele muzicale” au dus spre percepția răspândită că există o relație directă între genele noastre și trăsăturile noastre de caracter. În general, e orice numai nu aceasta”, susține *The Guardian*.

De asemenea, noi nu cunoaștem ce ar putea să se întâmple cu linia ereditară și dacă modificarea embrionară a genelor poate avea consecințe neprevăzute asupra sănătății mai târziu. Programul nostru genetic este un ecosistem complex și interdependent care, până la ora actuală, a demonstrat puțină cooperare spre a fi de-codificat.

Filosofia aristoteliană ar putea să se potrivească metodelor de modificare a genelor, cu remarcă însă că în locul unui grup de oameni virtuozii noile biotehnologii ar putea împiedica potențialul de a interveni în evoluția bolilor și de a le preveni pentru promovarea/asigurarea proliferării umane. Viziunea utilitaristă ar putea fi și ea aplicată atât timp cât ea ar promova cât mai multă fericire pentru cât mai mulți oameni. Ambele viziuni sunt tangibile dacă ar fi să creăm cele mai bune versiuni ale noastre.

Prin urmare, mari întrebări etice și existențiale rămân deschise. În viziunea mea, niciodată până acum n-am fost în postura de a programa viața altor ființe umane. Istoria arată, din nou și din nou, că, atunci când o nouă descoperire este în proces, mai devreme sau mai târziu, aceasta va prinde viață. Dezlănțuirea acestei posibilități ar putea avea consecințe seismice pentru întreaga umanitate. Așadar, trebuie să fim nespuse de atenți la trasarea granițelor.

Cu toate acestea, există deja oameni de știință care, în ciuda tuturor avertismentelor, sunt gata să înceapă practica experimentală. George Daley, decanul Școlii de Medicină Harvard, este unul dintre ei. Acesta a susținut că „e timpul să trecem mai departe de faza de dezbateri despre permisibilitatea etică spre conturarea căii de aplicare clinică.”

Freeman Dyson, un fizician teoretician, a scris în *New York Review of Books*: „În viitor, o nouă generație de artiști vor alcătui genomi precum Blake și Byron alcătuiau versuri”. De-ar fi așa, zic eu. Alții cred că va fi și mai ușor decât atât. John Zhang, un fizician format la New York, afirmă că modificarea genelor bebelușilor „va fi, într-o zi, la fel de sigură și obișnuită ca telefoanele mobile”.

S-ar putea prea bine să fie așa, după cum mi-a spus o colegă de la locul de

muncă, care a născut la vârsta de peste patruzeci de ani. Colega mea a spus că, atunci când atinge o anumită etapă în viață și îți dorești un copil, această dorință devine o adevărată obsesie, lipsită de orice considerații raționale.

Am 36 de ani și sunt de acord cu biologul Robin Lovell-Badge de la Institutul Francis Crick din Londra, care, speră că: „vom putea întreprinde ceva înainte ca o mână de oameni nebuni să pună la punct o clinică de modificare embrionară și să se apuce să facă un dolar.”

Fiecare dintre noi, fie simpli indivizi, fie guvern, fie oameni de afaceri și miliardari, doctori și genii, avem datoria morală de a propune un plan. Un plan diferit. Un plan care ne va proteja și ne va asigura continuitatea speciei, lăsând, în același timp, loc pentru progres. Diminuarea suferinței umane poate fi cel mai nobil dintre scopuri, dar, cu ce preț?

În *Staying with the Trouble* Donna Haraway scrie despre Children of Compost (post-umanist), formați genetic să aibă cel puțin trei părinți și să poarte un **sybiont animal** – fluturele monarhiei. Adunați în comunități cu scop binedefinit, aceștia vor face rasa umană să se micșoreze constant într-un ritm rapid. Ca să fac o analogie, mulți preferă să audă despre nașterea fluturului decât despre moartea omizii. Modificarea genelor s-ar putea prea bine să inverseze această ordine și să ne facă martorii morții fluturului, toate acestea în schimbul unui prezent idealizat la potențiale costuri genocidice ale unui viitor iluzionist, canibalizat de noi înșine.

Dar, cine știe, poate un „nou fiorec” este ceea ce este necesar pentru a atinge eudaimonia sau cel mai mare grad de fericire pentru cei mai mulți. S-ar putea să fie așa. A cui fericire, mă întreb eu.

Traducere din engleză de Elena TARAGAN

EXTRAS

DIN GHIDUL DE TEHNOREDACTARE A MANUSCRISELOR

Autorii, la elaborarea manuscriselor, se vor ghida de următoarele exigențe:

- Procesorul: Microsoft Word.
- Extensia: *doc*. sau *docx*.
- Textul: tipărit pe o singură față a foii de hârtie, fără spații duble sau multiple dintre litere.
- Formatul foii: A4.
- Margini: stînga – 2,5 cm, dreapta – 1,5 cm, sus – 1,5 cm, jos – 1,5 cm.
- Spațiul între rânduri: 1,5 linii.
- Fontul: textul de bază – Times New Roman (corpul literelor – 12 puncte); notele, trimiterile, referințele bibliografice – același (corpul literelor – 10 puncte).
- Numerotarea paginilor: jos, în partea dreaptă, cu cifre arabe.
- Titlul: cu litere majuscule, centrat.
- Gradul didactic, urmat de cel științific, prenumele (prima literă majusculă, celelalte – litere mici) și numele (toate literele majuscule) autorului / autorilor: la un rînd liber de la titlu, în partea dreaptă a foii, cu litere italice.
  - Funcția: în rîndul următor, precedată de virgulă, cu litere mici italice.
  - Imaginile nu vor fi introduse în manuscris, ci se vor expedia prin poșta electronică sau vor fi predate fizic pentru a fi scanate (în formatul *.jpg*); în text, se va marca locul unde va fi inserată imaginea.
  - Tabelele, graficele, schemele, diagramele, executate în formatul *.doc*, se vor plasa la locul convenit în text, iar cele executate în alte formate (*.xls*, *.ppt* etc.) se vor expedia în original.

Nota redacției:

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BiblioPolis
Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură
Vol. 73 (2019) Nr. 2

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel. redacției: 022 210 734; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com;
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

BiblioPOLIS

Revistă de biblioteconomie, științe ale informației și de cultură

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel./fax: (373 22) 210 734; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>